

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

**Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 110-річчю ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
та 20-річчю Федерації професійних бухгалтерів
і аудиторів України**

25 листопада 2016 р.

1906
КНЕУ
КИЇВ 2016

УДК
ББК 65.052.201я43
Т 65

Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення управління в умовах євроінтеграційних процесів : зб. матеріалів IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 110-річчю ДВНЗ «КНЕУ ім. Вадима Гетьмана» та 20-річчю Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України ; 25 листоп. 2016 р. — К. : КНЕУ, 2016. — 412, [4] с. ISBN 978–966–926–115–1

У збірнику подано тези доповідей учасників IV Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення в умовах євроінтеграційних процесів», присвяченої 110-річчю ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» та 20-річчю Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України. У матеріалах конференції викладено низку питань, присвячених удосконаленню процесу обліку, аналізу та аудиту в контексті розвитку економічної науки та практики. Окреслене коло проблем і запропоновані пропозиції щодо покращення змісту і якості обліково-аналітичної інформації будуть цікавими і корисними для науковців і практиків з обліку, аналізу та аудиту.

За точність викладу матеріалу та достовірність наведених фактів, прізвищ, цитат відповідальними є автори тез.

УДК
ББК 65.052.201я43

Редакційна колегія

Бондар М.І. — декан обліково-економічного факультету ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», д-р екон. наук, професор

Кіндрацька Л.М. — завідувач кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», д-р екон. наук, професор

Кузьмінський Ю.А. — завідувач кафедри бухгалтерського обліку ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», д-р екон. наук, професор

Папаїка О.О. — президент ФПБАУ, д-р екон. наук, професор, заслужений економіст України

Петрик О.А. — завідувач кафедри аудиту ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», д-р екон. наук, професор

Шигун М.М. — в.о. завідувача кафедри обліку і оподаткування ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана», д-р екон. наук, професор

ISBN 978–966–926–115–1

© КНЕУ, 2016

ЗМІСТ

Привітання учасникам IV Міжнародної науково-практичної конференції «Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного забезпечення в умовах євроінтеграційних процесів»

Павленко А.Ф.

Ректор КНЕУ, д.е.н., професор, академік Академії педагогічних наук України, Герой України 11

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ НА СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАННЯХ

Розділ 1. Розвиток бухгалтерського обліку підприємницької діяльності в умовах адаптації до європейських стандартів . . . 14

Бачинський В. Внутрішня управлінська звітність щодо витрат діяльності підприємства: проблеми теорії і практики 14

Бондар М.І. Сучасна парадигма бухгалтерського обліку 17

Гавриловська Л.М. Особливості обліку інтелектуального капіталу на підприємстві. 20

Гавриловський О.С. Сучасні підходи до вдосконалення обліку непрямих витрат на збут, рекламу та маркетинг 22

Голов С.Ф. Чи є майбутнє в бухгалтерського обліку? 25

Головацька С.І. Бюджетування у системі контролінгу витрат підприємства: проблеми теорії і практики 27

Гончаренко О.О. Облікова інформація в забезпеченні довіри до небанківських фінансових установ 30

Гордієнко Л.П. Сучасна практика застосування методу «АВС-калькулювання» на пивоварних підприємствах України 34

Гуцайлюк З.В. Стратегічний управлінський облік у туристичному бізнесі 36

Дерій В.А. Актуальні аспекти розвитку наукових досліджень з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в Україні 39

Діба В.М. Основи ідентифікованого обліку інтелектуального капіталу підприємства 41

Жук В.М. Обліково-інформаційне підґрунтя антикризового управління: науково-біхевіористичний аспект 44

Загородній А.Г., Партин Г.О. Інтегрована звітність підприємства як елемент взаємовідносин з групами економічного впливу (стейкхолдерами) 47

Зелінський А.Ю. Дискусійні питання обліку трансакційних витрат 49

Івченко Л.В. Головні аспекти складання консолідованої фінансової звітності. 52

<i>Ісай О.В.</i> Бухгалтерський баланс і його аналітичні можливості	54
<i>Кириленко С.А.</i> Касовий метод обліку: спогади про майбутнє	56
<i>Козак В.Г.</i> Проблеми оцінки активів при здійсненні зовнішньо-економічних операцій	58
<i>Кузнецова С.А.</i> Бухгалтерський облік майбутнього: теорія хаосу та інформаційна симетрія	60
<i>Кузьменко Г.І.</i> Елементи податкової облікової політики та оцінка її ефективності	63
<i>Кук Р.П.</i> Механізм управління витратами в підприємствах електротехнічного машинобудування	66
<i>Куцик П.О.</i> Контролінг у системі управління витратами: теоретико-методичний аспект	69
<i>Ларіонова А.С.</i> Нормативно-правове визначення суб'єкта малого підприємництва	72
<i>Левицька С.О.</i> Обліково-аналітичне забезпечення в умовах постіндустріальної економіки	74
<i>Легенчук С.Ф.</i> Шляхи розвитку бухгалтерського відображення господарської реальності в світлі удосконалення концепції варіантності облікової методології	76
<i>Лучко М.Р.</i> Функції бухгалтерського обліку як галузі практичної діяльності людини	78
<i>Малишкін О.І.</i> Наскільки український баланс відрізняється від європейського?	80
<i>Малюга Н.М.</i> Розвиток облікових теорій	83
<i>Матієнко-Зубенко І.І.</i> Електронний бізнес: основні проблеми і завдання, які стоять перед сучасними бухгалтерами	86
<i>Мельничук М.О.</i> Соціальний капітал у системі бухгалтерського обліку торговельних підприємств	89
<i>Ніколенко Л.А.</i> Впровадження та вплив сучасних інтегрованих систем (ERP-систем) на управління обліковим процесом підприємства	92
<i>Обушак Т.Д.</i> Експертна оцінка нематеріальних активів: концепція, особливості та проблематика	94
<i>Олійник Я.В.</i> Перспективи наукового пізнання організації бухгалтерського обліку	96
<i>Остан'юк Н.А., Ремлен М.</i> Консолідована фінансова звітність: проблеми формування та читання	99
<i>Пилипенко Л.М.</i> Відображення морального зносу в системі бухгалтерського обліку та фінансової звітності	101
<i>Примаченко О.Л.</i> Документальне оформлення облікової політики підприємства	104
<i>Пустовіт Г.В.</i> Бухгалтерський облік операцій при ліквідації підприємства	106
<i>Руба О.П.</i> Гармонізація виробництва фармацевтичної продукції та управлінський облік витрат на забезпечення її якості у відповідності до вимог GMP-стандартів	109

<i>Саввакіна О.Д.</i> Інтегрована звітність підприємств у системі бухгалтерського обліку	112
<i>Сагова С.В.</i> Удосконалення обліку ф'ючерських операцій	115
<i>Самборський О.В.</i> Тенденції та перспективи розвитку екологічного обліку	117
<i>Suprovych H.O., Suprovych O.M.</i> Perspectives and problems of derivatives application in Ukraine	119
<i>Супрученко О.Л.</i> Підходи до відображення витрат на підприємствах ресторанного господарства	122
<i>Ходзицька В.В.</i> Облікові аспекти антикризового розвитку промислових підприємств України в умовах євроінтеграції	124
<i>Чабанюк О.А.</i> Завдання бухгалтерського обліку в сучасних умовах	126
<i>Чередніченко Т.В.</i> Бюджетування як складова управління суб'єктом господарювання під впливом процесів євроінтеграції	129
<i>Чернишенко Я.Г.</i> Необоротні активи утримувані для продажу: проблеми узгодженості облікової інформації та шляхи їх вирішення	131
<i>Чумак О.В.</i> Інформаційне підґрунтя управління кредитними ресурсами	133
<i>Швець В.Є.</i> Роль М. Грушевського у формуванні обліково-аналітичної системи наукового товариства ім. Шевченка (з нагоди 150-ліття від дня народження М. Новітня облікова парадигма: якою їй бути?	136
<i>Шевчук В.</i> Новітня облікова парадигма: якою їй бути?	138
<i>Щава Р.П.</i> Фіскальна політика України в умовах адаптації до європейських стандартів	141
Розділ 2. Трансформації системи оподаткування підприємницької діяльності	144
<i>Бабіч В.В.</i> Особливості справляння та обліку акцизного податку з реалізації пального	144
<i>Добровський В.М.</i> Трансформація податкового законодавства України у сфері трансфертного ціноутворення	146
<i>Зозуля А.В.</i> Трансфертное ценообразование: методики и подходы	148
<i>Корінько М.Д.</i> Актуальні питання оподаткування підприємницької діяльності	150
<i>Пузанова М.І.</i> Напрями вдосконалення екологічного оподаткування в Україні	152
<i>Федорченко О.Є.</i> Особливості бюджетування єдиного податку	155
<i>Шелест В.С.</i> Місце роялті в системі оподаткування об'єктів права інтелектуальної власності	158
Розділ 3. Якість і зміст освіти бухгалтерів і аудиторів: європейські тенденції	161
<i>Бочуля Т.В.</i> Розвиток бухгалтерської професії: змішаний та бінарний підходи	161

<i>Grigoroï L., Lazari L.</i> Academic accounting education in the republic of Moldova: results, challenges, expectations	163
<i>Давидюк Т.В.</i> Значення дисципліни «Вступ до спеціальності» для адаптації студентів до навчання за спеціальністю «Облік і оподаткування»	166
<i>Іванова Л.І.</i> Якість і зміст освіти бухгалтерів і аудиторів: європейські тенденції.	168
<i>Кірданов М.Г.</i> Компетентнісний підхід у забезпеченні якості опанування основ бухгалтерського обліку.	171
<i>Левченко В.П., Величко О.Г.</i> Щодо концепції єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів України	173
<i>Мазіна О.І.</i> Професійні організації в підготовці фахівців з обліку і аудиту	176
<i>Пилипенко А.А.</i> Розробка навчальними закладами освітньо-професійних програм підготовки фахівців з обліку і оподаткування з використанням Міжнародних стандартів професійної освіти бухгалтерів	178
<i>Чижевська Л.В.</i> Благодійні внески в закладах освіти: виклики системі обліку.	181
<i>Шигун М.М.</i> Шляхи удосконалення професійної майстерності викладання у процесі підготовки фахівців з обліку і оподаткування	183
Розділ 4. Бухгалтерський облік і фінансова звітність у контексті застосування МСФЗ	186
<i>Безверхий К.В.</i> Сутність нагляду за якістю фінансової звітності суб'єктів господарювання.	186
<i>Воронова М.О.</i> Облік ризиків за Міжнародними стандартами фінансової звітності	188
<i>Гуцаленко Л.В., Марчук У.О.</i> Облік операцій в іноземній валюті: вітчизняна та міжнародна практика	191
<i>Даньків Й.Я., Макарович В.К.</i> Напрями забезпечення прозорості фінансової звітності за МСФЗ	193
<i>Дунаєва М.В.</i> Порівняльна характеристика міжнародних і національних стандартів з обліку запасів	196
<i>Корнійчук О.В.</i> Удосконалення обліку фінансових інвестицій згідно з Міжнародними стандартами фінансової звітності	198
<i>Коришкова Р.С.</i> Нові вимоги МСФЗ до визнання доходу від основної діяльності.	201
<i>Крупка Я.Д.</i> Капіталізація витрат та її вплив на показники фінансової звітності	203
<i>Кузіна Р.В.</i> Інтегроване мислення як концепт-основа інтегрованої звітності.	206
<i>Кузьмінська О.Е.</i> Сукупний дохід: окремі аспекти розкриття у Звіті про фінансові результати діяльності підприємства	208
<i>Лежненко Л.І., Ловінська І.Г.</i> Спільні та відмінні риси доходів і витрат за П(С)БО та МСФЗ	211

<i>Ломова І.О.</i> Проблеми обліку запасів підприємств України за національними та міжнародними стандартами обліку	214
<i>Лоханова Н.О.</i> Про суть категорій «зменшення корисності» та «знеціннення» активів	216
<i>Мельник Т.Г.</i> Фінансова звітність суб'єктів малого підприємництва в контексті МСФЗ.	219
<i>Мельничук І.І.</i> Теоретичні засади конвергенції фінансової та нефінансової звітності страхових компаній.	221
<i>Нагорна І.В.</i> Облікова політика щодо умовних об'єктів (активи і зобов'язання) за МСБО	223
<i>Озеран А.В.</i> Формування понятійного апарату у фінансовій звітності	226
<i>Сташечко Ю.В.</i> Вплив операцій в іноземній валюті на показники фінансової звітності підприємства.	229
<i>Токарева Т.О.</i> Аспекти сфери застосування Міжнародного стандарту фінансової звітності для малих і середніх підприємств.	231
<i>Spigarska E.</i> Raportowanie na potrzeby dyrektwy wypracalność II	233
<i>Ямборко Г.А.</i> Узгодженість концепцій і оцінок при інтерпретації фінансової звітності суб'єктів господарювання.	235
Розділ 5. Бухгалтерський облік у секторі загального державного управління	238
<i>Лондаренко О.О.</i> Окремі напрями розвитку управлінського обліку в державних наукових установах	238
<i>Позняковська Н.М.</i> Реалії та перспективи реформування бухгалтерського обліку в державному секторі України.	240
<i>Сиротинська А.П.</i> Впровадження інформаційних технологій обліку в установах державного сектору	243
<i>Хорунжак Н.М.</i> Проблеми модернізації системи обліку в державному секторі та шляхи їх вирішення	245
<i>Цятковська О.В.</i> Виплати працівникам: окремі аспекти бухгалтерського обліку у бюджетних установах	248
Розділ 6. Напрями розвитку методології обліку в банківських установах	251
<i>Бойко О.С.</i> Сучасний стан факторингових операції комерційних банків.	251
<i>Кириленко В.Б.</i> Аналітичний облік банківських металів.	253
<i>Кіндрацька Л.М.</i> Дисконт (премія) в облікових процедурах за фінансовими інструментами банківських установ.	256
<i>Малкіна Я.Д.</i> Роль банків у системі здійснення обов'язкових платежів у бюджет суб'єктами господарювання	258
<i>Самборська-Музичко Ю.О.</i> Конкурентоспроможність банківського продукту	260

Сіухіна К.М. Облік резерву емісійних різниць банку: вітчизняний і міжнародний досвід	263
Тюхляєва М.Ю. Врахування доходів і витрат під час первісного визнання фінансових активів або зобов'язань за справедливою вартістю у банках	266
Розділ 7. Теорія і практика аналітичного забезпечення управління економічними суб'єктами	269
Абесінова О.К. Особливості аналізу консолідованої звітності для оцінки фінансової стійкості підприємства	269
Богатирьов І.І. Аналіз уніфікованих моделей ідентифікації структури фінансових ринків	271
Гаприндашвілі Б.В. Особливості обліково-аналітичного забезпечення реалізації проектів з енергозбереження на промислових підприємствах	274
Герасимович І.А. Контроль виробничих затрат на підставі операційно-вартісного аналізу технологічних бізнес-процесів	276
Дацко К.П. Напрями формування аналітичного забезпечення управління експортно-імпортними операціями	278
Демків Х.С. Особливості аналізу прибутку суб'єктів господарювання на ринку антикваріату	281
Дуба О.М. Оцінка спектру використання інновацій: теоретичний аспект	283
Замула І.В. Аналіз рентабельності екологічно чистої продукції	286
Заросило А.П. Управлінський аналіз — основа ефективного використання бюджетних ресурсів	289
Калабухова С.В. Об'єкти аналізу фізичного капіталу як генератора виробничої потужності економічної одиниці	291
Костюченко В.М. Обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками торговельного підприємства: проблемні питання та шляхи їх вирішення	293
Лаговська О.А. Аналітичне забезпечення управління результатами діяльності бізнес-одиниці	296
Лазаришина І.Д., Лазаришин А. Проблеми модернізації змістовного наповнення аналітичних дисциплін при підготовці бухгалтерів	298
Ларікова Т.В. Автоматизація аналізу діяльності установ сектора загального державного управління	301
Ляхтінова Л.А. Організація та методика аналізу показників пасиву балансу суб'єкта малого підприємництва	303
Мікаелян С.Г. Системний аналіз детермінант росту ринку високотехнологічної продукції у світі	306
Папаика А.А., Савченко А. Особенности анализа устойчивого развития корпораций	308
Паненко А.О. Економічний аналіз у забезпеченні підвищення ефективності управління підприємством	310

<i>Парасій-Вергуненко І.М.</i> Проблеми аналітичної оцінки ліквідності та платоспроможності підприємств	313
<i>Пилипів Н.І., П'ятничук І.Д.</i> Організація стратегічного управлінського обліку як основа інформаційного забезпечення процесу прийняття інвестиційних рішень	316
<i>Реслер М.В.</i> Тенденції розвитку систем управлінського обліку	318
<i>Рудницький В.С., Рудницька О.</i> Звітність управлінського обліку за основними бізнес-процесами на торговельних підприємствах	320
<i>Савчук В.К.</i> Обліково-аналітичне забезпечення управління як фактор підвищення його результативності.	323
<i>Семениченко Ю.К.</i> Проблеми розвитку методики і практичні підходи до аналізу кредитоспроможності позичальників банків — суб'єктів господарювання	325
<i>Стефанович Н.Я.</i> АВС-аналіз дебіторської заборгованості	328
<i>Сучкова Е.</i> Кластеризация экономики как фактор наращивания инновационного потенциала компаний в новой экономической среде.	330
<i>Шубенко Є.С.</i> Класифікація реорганізаційних операцій у господарських товариствах та їх вплив на організацію обліку власного капіталу	333
Розділ 8. Актуальні проблеми теорії і практики аудиту та шляхи їх вирішення.	336
<i>Біляченко О.Л.</i> Аудит ефективності нематеріальних активів	336
<i>Vondar V.P.</i> Importance of studying the work of preceding auditor	338
<i>Бондар Т.А.</i> Особливості оцінки ризику Міністерством фінансів України при здійсненні перевірок СПФМ	341
<i>Бондар Ю.В.</i> Розвиток комп'ютерних технологій у документуванні аудиторських процедур	343
<i>Бугай Н.О.</i> Футурологічні аспекти внутрішньогосподарського контролю в системі управління підприємством	346
<i>Булат Г.В.</i> Аудиторський ризик за умови використання комп'ютерних інформаційних систем і технологій для ведення бухгалтерського обліку підприємства.	348
<i>Булкот Г.В.</i> Оцінка ефективності і оптимізація системи внутрішньогосподарського контролю підприємства в умовах підприємницьких ризиків	351
<i>Буркаль-Скорик О.О.</i> Створення державної аудиторської служби України: реформування чи зміна вивіски?	353
<i>Воронко Р.М.</i> Використання внутрішньовідомчої звітності споживчої кооперації в процесі контролю	356
<i>Гнилицька Л.В.</i> Антикорупційний аудит в управлінні ризиками корпоративного шахрайства	359
<i>Гойло Н.В.</i> Організація та методика внутрішнього аудиту стану внутрішньогрупових розрахунків підприємств	362

<i>Давидов Г.М., Давидов І.Г.</i> Засади контрольного процесу	365
<i>Дмитренко І.М.</i> Проблеми інституційного оформлення незалежного професійного аудиту в Україні	367
<i>Дорош Н.І.</i> Формування органів суспільного нагляду за аудиторською діяльністю в країнах ЄС	370
<i>Дрозд І.К., Письменна М.С.</i> Аналіз характеристик державних закупівель як підконтрольного об'єкту	373
<i>Єрошкіна О.О.</i> Перспективи впровадження державного аудиту в секторі державного управління	375
<i>Заднепровська С.П., Поліщук А.С.</i> Регулятивні новації у сфері організації внутрішнього аудиту в банках	378
<i>Мариніч І.О.</i> Соціальний аудит як завдання з надання впевненості	380
<i>Матієнко-Зубенко І.І., Поддубна Н.М.</i> Особливості використання інформаційно-комунікаційних технологій роздрібними торговельними підприємствами споживчої кооперації України	383
<i>Пархоменко О.П.</i> Особливості застосування інформаційних систем і технологій в аудиті	386
<i>Петрик О.А.</i> Внутрішній аудит як інструмент ефективного управління корпораціями: стратегічні завдання.	389
<i>Проскура К.П., Салова Н.А.</i> Роль показника EBITDA при виконанні процедур фінансового Due Diligence.	391
<i>Симоненко Д.С.</i> Принципи діяльності аудиторських фірм	394
<i>Слободяник Ю.Б.</i> Актуальні проблеми реалізації державного аудиту відповідності.	396
<i>Соболь Г.О.</i> Принципи контролю: підходи до визначення	399
<i>Сопко В.В., Галак К.І.</i> Інформаційні технології обліку витрат	401
<i>Шалімова Н.С.</i> Суб'єкти обов'язкового аудиту та ключові користувачі його результатами	404
<i>Шерстюк О.Л.</i> Види та ресурсне забезпечення процедур аудиту фінансової інформації	408
<i>Щербакова Н.А.</i> Напрями розвитку виконання супутніх аудиторських послуг для ефективного управління підприємством.	410

ПРИВІТАННЯ УЧАСНИКАМ

*IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 110-річчю
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана» та 20-річчю
Федерації професійних бухгалтерів і аудиторів України
«Трансформаційні перетворення обліково-аналітичного
забезпечення управління в умовах євроінтеграційних процесів»*

Шановні організатори, учасники та гості конференції. Особливо приємно вітати Вас у стінах цього університету у рік, коли ми відзначаємо 110-ту річницю його заснування. Протягом усіх років існування нашого навчального закладу кожен із співробітників віддавав свої знання і досвід для примноження наукових здобутків університету. І нині з гордістю можемо відзначити, що наукова школа бухгалтерського обліку ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» відома не тільки в Україні, але й за її межами, а Ваша присутність тут і увага до нашої роботи ще раз це підтверджує.

Активні заходи, що вживаються Україною для інтеграції у європейський і міжнародний простір, нині потребують модифікації системи управління, розробки управлінського механізму, який би відповідав філософії систем, до яких відбувається адаптація економічної, політичної, соціальної систем. У таких умовах переходу успішність діяльності економічних суб'єктів визначається відлагодженістю усіх елементів управління, основною ідеєю якого має виступати стимулювання високого рівня адаптивності до змінних умов навколишнього середовища. Традиційне узгодження систем бухгалтерського обліку з системою контролю та економічного аналізу, покликане своєчасно реагувати на існуючі ризики та загрози, нині повинне бути доповнене новітніми механізмами, які б дозволили оперативніше, гнучкіше та результативніше регулювати існуючі процеси.

Тенденції глобалізації торгівлі, виробництва і фінансів, що превалюють нині у світовій економіці, однозначно потребують гармонізації і стандартизації облікових підходів, які стосовно конкретних правил і процедур ведення бухгалтерського обліку і підготовки фінансової звітності історично формувалися в країнах під впливом національних особливостей. Тому гармонізація звітності і обліку як процес, об'єктивно обумовлений інтернаціоналізацією та глобалізацією бізнесу, фактично є засобом усунення

розбіжностей у застосуванні різних систем бухгалтерського обліку, у той же час забезпечуючи його універсальність, надійність, стабільність методології і практики.

У зв'язку з цим, особливу увагу необхідно приділити системі освіти фахівців з обліку, аудиту і оподаткування. При цьому основним напрямком роботи має стати поглиблення співпраці між підприємством і освітнім закладом, що дозволить повніше врахувати потреби бізнесу для формування необхідних компетенцій фахівців у сфері обліку, оподаткування, аудиту й аналізу, а також забезпечити стимули їхнього безперервного розвитку. Минулий рік ознаменувався зміною назви облікової спеціальності, і це вимагає відповідних новацій у навчальному процесі. Нині, я впевнений, ви будете дискутувати щодо ролі облікового та аналітичного забезпечення системи управління, напрямів модифікації змісту освітніх програм усіх кваліфікаційних рівнів підготовки в межах облікової спеціальності. Одним з важливих завдань у цьому напрямку є створення спільних проектів з міжнародними професійними організаціями, що несе переваги для всіх їх учасників. А отримання відповідних акредитацій дозволяє стверджувати, що наші програми підготовки бакалаврів і магістрів у повній мірі відповідають міжнародним стандартам освіти у сфері бухгалтерського обліку і оподаткування та вимогам Міжнародної федерації бухгалтерів, що виступає ознакою їх якості.

Таким чином, розвиток економіки та потреб суспільства, що відбулися з моменту нашої останньої зустрічі у цій залі 2014 року, поставив перед вами нові завдання. Впевнений, що робота науково-практичної конференції, яка присвячена дослідженню нагальних питань у сфері обліку, аудиту та аналізу, сприятиме підвищенню корисності обліково-аналітичної інформації в прийнятті управлінських рішень, захисту бізнесу від зовнішніх і внутрішніх загроз, оптимізації способів і напрямів використання фінансових ресурсів.

Наш університет відомий багатьма видатними вченими в галузі обліково-економічної науки. Серед них особливо хотілося б відзначити П. П. Німчинова, А. М. Кузьмінського, М. В. Кужельного, В. Г. Лінника, В. І. Самборського, М. Г. Чумаченка, які започаткували перші наукові школи з бухгалтерського обліку в Україні. Сьогодні науковий розвиток обліку, аналізу та аудиту продовжується їх послідовниками, докторами економічних наук, професорами М. І. Бондарем, Л. М. Кіндрацькою, Ю. А. Кузьмінським, О. А. Петрик, І. М. Парасій-Вергуненко та іншими науковцями університету.

Враховуючи високий фаховий рівень учасників конференції, глибоко переконаний, сьогодні має відбутися серйозна, цікава та корисна робота для розвитку бухгалтерської науки та практики. Бажаю вам плідної роботи для вироблення спільних рішень щодо розв'язання актуальних питань у сфері бухгалтерського обліку та побудови взаємовигідного співробітництва.

*Ректор ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
Герой України,
Заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії педагогічних наук України,
доктор економічних наук, професор
А. Ф. Павленко*

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ НА СЕКЦІЙНИХ ЗАСІДАННЯХ

Розділ 1

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТИВ

УДК 657

Василь Бачинський,
к.е.н., професор,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку,
Львівський торговельно-економічний університет

ВНУТРІШНЯ УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ЩОДО ВИТРАТ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

У сучасних динамічних ринкових умовах для нормального функціонування будь-якої ланки управління необхідно, щоб учасники могли оперативного та обґрунтовано приймати управлінські рішення, правильність та своєчасність яких ґрунтується на використанні інформації, що детально характеризує стан діяльності підприємства. За відсутності таких даних, неможливо прийняти виважені рішення щодо напрямів подальшого розвитку не тільки підприємства, але й країни в цілому.

Проблеми формування звітності підприємствами досліджуються у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких на особливу увагу заслуговують публікації Л.М. Білої, М.Т. Білухи, М.І. Бондара, І.В. Буфатіної, О.М. Головащенко, О.А. Зоріної, О.М. Коробко, Я.Д. Крупки, М.В. Кужельного, В.А. Кулик, П.О. Куцика, М.Р. Лучко, В.Ф. Мервенецької, Н.В. Семенишеної, П.Я. Хомина, Л.В. Чижевської, Я.В. Шевері та ін.

Управлінська звітність — це інформаційна основа ефективного функціонування будь-якого підприємства. В умовах ринкових трансформацій поряд із іншими джерелами інформації вона слугує як додатковим, так і основним джерелом для прийняття ефек-

тивних рішень. Саме управлінська звітність є базою необхідної інформації, інструментом прийняття правильних і обґрунтованих рішень на будь-якому рівні управління.

Важливою складовою є формулювання типових недоліків надання облікової інформації в управлінській бухгалтерській звітності, врахування яких при її створенні сприяє підвищенню загального рівня її ефективності для системи управління суб'єктом господарювання, а саме:

1) надання облікової інформації, яка спрямована на контроль загальних результатів діяльності суб'єкта господарювання без деталізації щодо забезпечення контролю діяльності за конкретними напрямками — функціями управління;

2) надання облікової інформації, яка спрямована на контроль загальних результатів діяльності суб'єкта господарювання без деталізації щодо забезпечення контролю діяльності окремих структурних підрозділів (центрів відповідальності);

3) відсутність забезпечення інформаційних потреб менеджерів середньої ланки;

4) надання облікової інформації в управлінській бухгалтерській звітності без урахування конкретних проблем системи управління, для вирішення яких потрібен той чи інший внутрішній звіт, що призводить, зокрема, до значних обсягів облікової інформації;

5) дублювання облікової інформації внаслідок відсутності єдиного комплексного підходу до впровадження форм управлінської бухгалтерської звітності в межах конкретного суб'єкта господарювання;

6) не зіставлення облікової інформації в окремих управлінських бухгалтерських звітах.

Авторська позиція полягає у такому варіанті структурування та визначення складу управлінської про витрати діяльності підприємства:

- перша група — внутрішня управлінська звітність за центрами відповідальності;

- друга група — внутрішня звітність про виконання бюджетів витрат за їх цільовим призначенням.

Інформація, сформована у системі управлінського обліку за центрами відповідальності, є основою для прийняття виважених та своєчасних рішень керівництвом на всіх ієрархічних рівнях. Тому, актуальним питання є правильне та своєчасне складання управлінської внутрішньої звітності внутрішня, яка повинна забезпечувати не тільки високий рівень підприємницької діяльності

на будь-якому підприємстві, а й ефективний контроль і управління витратами і результатами окремих процесів і операцій.

Важливим етапом організації обліку за центрами відповідальності є розробка форм внутрішньої звітності про виконання кошторисів центрами відповідальності, з метою оцінки фактичного досягнення запланованих показників, аналізу причин виникнення відхилень, загальної оцінки ефективності діяльності центру відповідальності. Для того, щоб внутрішня звітність за центрами відповідальності містила вичерпну, неперекручену та доцільну інформацію система внутрішньої звітності повинна базуватися на наступних принципах її підготовки: адресності, оперативності, економічності, доцільності, порівнянності, зрозумілості, достатності, об'єктивності, точності.

Отже, формування внутрішньої звітності здійснюється з урахуванням наступних принципів та вимог до її змісту:

- структура внутрішньої звітності повинна відповідати одночасно завданням операційного, тактичного та стратегічного рівнів управління;

- підготовка форм внутрішньої звітності повинна базуватися на принципах адресності, оперативності, економічності, доцільності, порівнянності, зрозумілості, достатності, об'єктивності, точності;

- зміст управлінських звітів повинен забезпечувати інформаційні потреби внутрішніх користувачів-менеджерів різних рівнів управління для реалізації ними прогностичних, планових, контрольних і регулюючих функцій;

- внутрішня звітність в будівельній організації повинна враховувати ієрархічність побудови системи обліку за центрами відповідальності, а саме: чим нижче рівень, тим детальнішими мають бути показники діяльності структурного підрозділу, і навпаки, чим вищий рівень, тим інформація, що представлена у звітах за цими показниками, стає більш узагальненою.

Список використаних джерел

1. Адаменко Т.М. Особливості стратегічного управління затратами підприємства / Т.М. Адаменко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. — 2014. — № 23(II). — С. 100–106.

2. Колісник Г.М. Складові системи управління витратами підприємських структур [Електронний ресурс] / Г.М. Колісник // Економічний вісник університету. — 2014. — № 17. — Режим доступу до журн.: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Kolisnuk.pdf

3. *Партин Г.О.* Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г.О. Партин. — К. : УБС НБУ, 2012. — 219 с.

УДК 657

Микола Бондар,
д.е.н., професор,
декан обліково-економічного факультету,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНА ПАРАДИГМА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

На сьогодні існує багато критики, щодо змісту та завдань бухгалтерського обліку, його ролі в управлінні суб'єктами господарювання. Визначаючи концепцію розвитку бухгалтерського обліку, є очевидним, що теорія, методологія та організація обліку будуються на основі його завдань. Саме стан розвитку обліку визначає його парадигма. Існують різні визначення сутності парадигми та підходи до її обґрунтування [1–3].

Розглядаючи парадигму бухгалтерського обліку необхідно акцентувати увагу не на визначення самого поняття «парадигма», а на зміст компонентів, які її характеризують. С.Ф. Легенчук розглядає парадигму бухгалтерського обліку як метатеоретичну конструкцію бухгалтерського обліку, що складається з символічних узагальнень, які формують формальний апарат і мову бухгалтерського обліку як науки [4, с. 55]. Таке визначення є цілком обґрунтованим, проте його необхідно доповнити тим, що парадигма тісно пов'язана з історичним періодом, оскільки з часом її зміст має поповнюватися новими складовими. Отже, парадигма — це є система знань, умінь, навиків та інструментів щодо формування необхідної обліково-аналітичної інформації для прийняття управлінських рішень.

У теорії обліку виділяють різноманітну кількість облікових парадигм. У першу чергу, парадигмальний підхід обліку досліджували в історичному аспекті, і це було виправданим, оскільки першочерговим завданням було обґрунтування системи обліку як цілісної парадигми відповідного етапу розвитку. Ю. Н. Катков [5] визначає п'ять основних підходів до визначення парадигм: соціологічний, економічний, біхевіористичний, психологічний, інформаційний та авторський системно-організаційний. Виділяючи си-

стемно-організаційний підхід автор доповнює завдання обліку визначенням соціально-економічних, екологічних наслідків дій керівництва, здійснюючи їх прогнозування та оптимізацію. С. Ф. Голов у своїй дисертації також доводив необхідність створення стратегічно орієнтованої системи обліку на рівні суб'єкта господарювання, що забезпечить отримання інформації (зокрема у вигляді стратегічного балансу і стратегічного звіту про прибуток) про стратегічний потенціал підприємства та реалізацію його стратегії [6, с. 6].

При дослідженні змісту вказаних підходів встановлено, що цілком обґрунтованими є висновки К.І. Зуги, яка стверджує що синтез усіх існуючих парадигм є новим напрямом розвитку сучасної теорії бухгалтерського обліку [7 с. 100–101]. Таким чином, обґрунтовуючи нову парадигму необхідно враховувати всі існуючі напрацювання у цій сфері та визначити головні завдання і концепцію розвитку бухгалтерського обліку.

Розглядаючи теорію бухгалтерського обліку, яка покладена в основу існуючої парадигми, слід відмітити, що в ній виділяють інформаційну, контрольну і аналітичну функції обліку. Облік як інформаційна система безумовно виконує інформаційну функцію, що є основою аналітичної.

Аналізуючи інформаційний підхід до визначення парадигми обліку і концепцію його розвитку, досить часто виокремлюють його ретроспективний і перспективний аспект. Безумовно, будувати науку «бухгалтерський облік», обмежуючись ретроспективними показниками, є його утопією, оскільки в основу розвитку обліку має бути покладена концепція збереження капіталу, а не його активів. Зміна концептуальної основи фінансової звітності ґрунтується на фінансовій або фізичній концепції збереження капіталу, а це, в свою чергу, потребує розширення основних функцій бухгалтерського обліку.

Контрольна функція визначається самим процесом бухгалтерського обліку. Проте, з урахуванням планування, прогнозування облік виконує функцію контролю як відокремленої складової системи управління.

Визначаючи функції бухгалтерського обліку доцільно розглядати і організаційну функцію. Реалізація організаційної функції забезпечується визначенням облікової політики на підприємстві, процесом документування господарських операцій, санкціонуванням і контролем за їх здійсненням. Дискусійними є твердження щодо того, чи забезпечує облік управлінську функ-

цію, чи є лише інформаційною основою управління. Ще в 1997 р. М.Г. Чумаченко відмічав, що бухгалтерський облік ставити своїм завданням описувати, пояснювати, передбачати факти і одночасно спрямовувати наші дії. У цьому він спирається на чотири види моделей: описові, пояснювальні, прогностичні та моделі прийняття рішень [8, с. 3]. Це свідчить про необхідність розширення управлінських функцій бухгалтерського обліку на основі власної інформаційної системи. Облік не є самоціль, а інструмент досягнення необхідних економічних, соціальних, екологічних результатів. Такий підхід підвищить ефективність інтегрування сформованої обліково-аналітичної інформації у систему управління підприємством і прийнятті інвестиційних рішень.

У визначенні сучасної парадигми необхідно змінювати підхід до системи бухгалтерського обліку, при якому фінансова і управлінська звітність буде відображати як результат ефективності діяльності, так і вхідну інформацію інструменту стратегічного управління. Для цього потрібно розвивати нові напрями розвитку бухгалтерського обліку: стратегічний управлінський облік (який пов'язує облікову систему з системою управління), креативний облік (формує обліково-аналітичну інформацію, яка не визначена фінансовою звітністю), соціальний, екологічний.

Враховуючи різносторонність інтересів користувачів обліково-аналітичної інформації, існуюча методологія бухгалтерського обліку не в змозі за допомогою стандартної звітності задовольнити інформаційні потреби користувачів, тому сучасна парадигма бухгалтерського обліку має враховувати необхідність розширення його інструментарію та інтеграцію у систему управління.

Список використаної літератури

1. *Рета М. В.* Становлення і розвиток парадигми бухгалтерського обліку / М. В. Рета // *Бізнесінформ* — 2014. — № 10. — С. 287—292.
2. *Шигун М. М.* Парадигмальний розвиток системи бухгалтерського обліку / М.М. Шигун // *Часопис економічних реформ*. — 2013. — № 3 (11). — С. 134—139.
3. *Жук В. М.* Парадигма бухгалтерського обліку економіки гармонійного розвитку / В. М. Жук : зб. наук. праць. — Луцьк : ЛНТУ, 2009. — Вип. 6(24). — С. 171—182.
4. *Легенчук С.Ф.* Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку в умовах постіндустріальної економіки. Наукова доповідь за дисе-

рґацією на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук, 08.00.09. — Житомир: ЖДТУ, 2011. — 60 с., с. 55.

5. Катков Ю.Н. // Вестник Брянского государственного университета. — № 3 (1). — 2012.

6. Голов С.Ф. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку в Україні [Текст] : автореф. дис... д-ра екон. наук: 08.00.09 / Голов Сергій Федорович; Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний ун-т імені Вадима Гетьмана». — К., 2009. — 31 с.

7. Зуга Е.И. Парадигмы бухгалтерського учета и развитие его теории / дис... канд, экон., наук: 08.00.12 / Е.И. Зуга. — СПб., 2012. — 178 с.

8. Чумаченко Н.Г. Бухгалтерский учет: прошлое, настоящее ... будущее?! / Н.Г. Чумаченко // Світ бухгалтерського обліку. — 1997. — ПН. — С. 2–12.

УДК 658.14

Людмила Гавриловська,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

З розвитком сучасних економічних реалій, коли знання стають найвпливовішим чинником виробництва, для будь-якого підприємства інтелектуальний капітал стає головною конкурентною перевагою, що є основою для пошуків інноваційної діяльності у національній і глобальній економіці. Тому виникає необхідність ґрунтового дослідження інтелектуального капіталу як економічної та облікової категорії, яка стає основним джерелом збільшення ринкової вартості великих вітчизняних та іноземних підприємств.

Тобто метою роботи є дослідження питань виміру та обліку інтелектуального капіталу.

Слід зазначити, що інтелектуальний капітал поділяють на дві великі частини. Людський капітал (human capital) — втілений у працівниках компанії у вигляді досвіду, здібностей до нововведень, знань, навичок, а також у загальній культурі, філософії фірми, її внутрішніх цінностях, застосованих до виконання поточних завдань. Структурний капітал (structural capital) передбачає технічне й програмне забезпечення, патенти, організаційну структу-

ру, торгові марки і все те, що дає змогу працівникам компанії реалізувати виробничий потенціал.

Для оцінки вартості об'єкта інтелектуальної власності в міжнародній практиці використовують три підходи: витратний, порівняльний і дохідний. Через те, що кожен метод має свої методи та методологію, вони пропонують різні значення вартості об'єкту оцінки. Тому приміняють порівняльний аналіз використаних підходів і методів, за допомогою чого встановлюється точніша вартість об'єкта оцінки.

На сьогодні основним методом оцінки вартості інтелектуальних активів є дохідний. Методами дохідного підходу є пряма капіталізація доходу, метод роялті, дисконтування грошових потоків, звільнення від роялті та надлишкового прибутку.

Формування інтелектуального капіталу підприємства є актуальною проблемою сьогодення внаслідок того, що він суттєво впливає на вартість підприємства та поступово стає одним з найважливіших критеріїв оцінки ефективності роботи суб'єкта господарювання. Однак, наразі, мають місце проблеми оцінки та вимірювання інтелектуального капіталу, в системі обліку підприємств. Бухгалтерський облік не може надати точної інформації про нематеріальні складові інтелектуального капіталу. У зв'язку з цим існує значна різниця між бухгалтерською оцінкою вартості підприємства та її ринковою вартістю. Тому удосконалення бухгалтерського відображення інтелектуального капіталу є важливим методологічним питанням.

Існує необхідність відображення інтелектуального капіталу у фінансовій звітності, оскільки він суттєво впливає на вартість підприємства та поступово стає одним із найважливіших критеріїв оцінки ефективності роботи суб'єкта господарювання, впливає на прийняття рішень зовнішніми користувачами (інвесторами, кредиторами).

Еволюція правил бухгалтерського обліку і фінансової звітності привели до того, що в даний час Міжнародні стандарти фінансової звітності і Положення (стандарти) бухгалтерського обліку України визнають багато елементів інтелектуального капіталу і допускають їх віддзеркалення у фінансовій звітності як нематеріальних активів. Однак незважаючи на те, що групи нематеріальних активів є складовими інтелектуального капіталу, вони не відображають повністю структурні елементи інтелектуального капіталу.

Проблемною є оцінка об'єктів нематеріальних активів, що створені працівниками підприємства самостійно. Унікальні об'єкти нематеріальних активів часто не враховуються у балансі, або їх облі-

кова вартість значно нижча від ринкової. Це призводить до заниження майнового стану підприємства. Причиною такої ситуації є відсутність стандартів оцінки вартості нематеріальних активів.

Так, оцінка результатів інвестицій у людський капітал потребує розробки складних систем розрахунків, у яких варто керуватися на опосередкованих якісних показниках, оскільки визначення їх у вартісному вимірі, є проблемним. Людський капітал не може відображатися у складі активів компанії у бухгалтерських звітах як самостійний фінансовий показник, так як невіддільний від конкретних фізичних осіб, і не є власністю компанії.

Отже інтелектуальний капітал є дуже важливою категорією, яка забезпечує формування унікальних конкурентних переваг підприємства. Вона залежить від наявності інтелектуальних ресурсів, що трансформуються в інтелектуальний потенціал підприємства, який використовується на даний конкретний момент часу. Але необхідно пам'ятати, що сама по собі категорія інтелектуального потенціалу є дещо ширшою, ніж інтелектуальний капітал й фінансові ресурси.

Список використаної літератури

1. *Махомет Ю.В.* Сутнісна характеристика та структура інтелектуального капіталу підприємства [Текст] / Ю.В. Махомет // Економічний простір. — 2009. — № 25.

2. *Легенчук С.Ф.* Дослідження обліку і контролю інтелектуального капіталу в Україні: аналіз результатів та напрями розвитку // Вісник Донецького університету економіки і права. — 2009. — №2. — С. 100–105

3. Сучасні проблеми розвитку системи обліку в Україні: Монографія / За ред. М.С. Пушкар. — Тернопіль: Економічна думка, 2010. — 267 с.

УДК 657.1.655

Олександр Гаверіловський,

к.е.н., доцент кафедри міжнародного обліку та аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ НЕПРЯМИХ ВИТРАТ НА ЗБУТ, РЕКЛАМУ ТА МАРКЕТИНГ

Перехід до ринкових відносин в економіці України ставить по-новому і розширює можливості діяльності підприємства, як основної її ланки.

Постійне зростання суми та питомої ваги витрат на збут у загальній сумі витрат підприємств обумовлює необхідність пошуку оптимальних методик їх обліку, адаптованих до потреб керівництва та інших користувачів економічної інформації. А тому все зазначене свідчить про актуальність обраної теми.

Метою статті є виявлення проблем витрат на збут і визначення їх шляхів вдосконалення в умовах функціонування інформаційних систем і міжнародного досвіду обліку витрат.

Термін «невиробничі витрати» вживається лише в окремих публікаціях К.В. Безверхого: невиробничі витрати — адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати [1, с. 25]; А.Ю. Козаченко: невиробничі витрати опосередковано належать до процесу виробництва та пов'язані з управлінням виробничим процесом і реалізацією продукції (робіт, послуг), які охоплюють: витрати управління, дослідження і розробку, збут продукції та інші функції бізнесу [2, с. 245]; Н.М. Нечай: невиробничі витрати є витратами операційної діяльності, котрі не входять до складу виробничої собівартості (підсистема фінансового обліку) та витрати, які зумовлені виконанням певних функцій і не пов'язані безпосередньо з технологічним процесом виробництва (підсистема внутрішньогосподарського обліку), а також у статтях авторів «Економічна енциклопедія»: витрати, пов'язані з реалізацією виробленої продукції, які зараховують до повної собівартості продукції [3, с. 207]; витрати, пов'язані з основними фондами, товарними запасами, предметами споживчого призначення, які безпосередньо не залежать від процесів виробництва [4, с. 549].

Під витратами підприємства доцільно розуміти будь-які витрати, які здійснює підприємство у процесі своєї господарсько-фінансової діяльності. З точки зору процесу виробництва ці витрати можна поділяти на виробничі і невиробничі.

До виробничих витрат відносять витрати на виробництво та загальновиробничі витрати. Відповідно, усі решта витрат підприємства можна вважати невиробничими. Проте при такому поділі виникає проблема тісноти взаємозв'язку між невиробничими витратами і межами таких витрат за видами діяльності підприємства (витрати основної та іншої операційної діяльності, фінансової, інвестиційної та іншої діяльності) [5, с. 8, 11, 15].

З наведеного можна констатувати, що низка питань, пов'язаних з трактуванням невиробничих витрат, витрат на збут та їх обліком, залишається дискусійними та проблемними. Збут продукції, вважаємо, варто розглядати як динамічний процес руху продукції на певному її ринку, який підтверджує або не під-

тверджує ефективність підприємницької діяльності й відповідно засвідчує або не засвідчує конкурентоспроможність підприємства. Витрати на збут — це, за нашим переконанням, нормативні та понаднормативні продуктивні витрати, пов'язані з повним циклом забезпечення усіх процедур і вимог до збуту продукції.

Для вдосконалення чинного плану рахунків, враховуючи розглянуті пропозиції різних авторів і результати власних досліджень, пропонуємо перейменувати рахунок 93 «Витрати на збут» на «Витрати на збут, рекламу та маркетинг». При цьому облік витрат на збут доцільно вести в розрізі субрахунків 931 «Витрати на збут», 932 «Витрати на рекламу», 933 «Маркетингові витрати». Запропоновані субрахунки та відповідний склад витрат в обліку можна використовувати у практичній діяльності обліковців на вітчизняних підприємствах різних галузей економіки. Внести зміни до П(С)БО 16, які б відповідали ПКУ, а не суперечили йому. Пропонуємо обліковувати екологічний податок на рахунку 93 «Витрати на збут». Оскільки викиди у навколишнє середовище здійснюють транспортні засоби, відповідно нарахування екологічного податку повинна обліковуватись на рахунку 93 «Витрати на збут», а не на рахунку 92 «Адміністративні витрати» та 91 «Загальновиробничі витрати». Застосування комп'ютерної техніки вносить значні зміни в організацію бухгалтерського обліку, зумовлені зміною способів обробки первинних облікових даних, високою швидкістю надання звітної інформації через раціональне упорядкування облікових даних.

Отже, вдосконалення процесу обліку адміністративних витрат і витрат на збут є досить нелегким завданням, оскільки існує досить багато суперечностей і неточностей у законодавчій і нормативній базі.

Список використаної літератури

1. *Безверхий К.В.* Непрямі витрати в системі управління промислових підприємств: обліково- контрольний аспект: [монографія] / К.В. Безверхий. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 276 с.
2. *Козаченко А.Ю.* Системний підхід до формування та відображення обліку невиробничих витрат / А.Ю. Козаченко // Економічний часопис — ХХ. — 2012. — № 11–12(1). — С. 90–92.
3. Економічна енциклопедія: У 3-х т. — Т. 1 / Редкол.: ...С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Академія», 2000. — 864 с.
4. Економічна енциклопедія: У 3-х т. — Т. 2 / Редкол.: ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. — К.: Видавничий центр «Академія», 2001. — 848 с.

5. Гудзенко Н.М. Облік і контроль збуту в операційній діяльності сільськогосподарських підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 — бухгалтерський облік, аналіз та аудит / Н.М. Гудзенко. — К., 2006. — 25 с.

УДК 657

Сергій Голов,
д.е.н., професор кафедри менеджменту та економіки,
ПВНЗ «Міжнародний інститут менеджменту (МІМ-Київ)»

ЧИ Є МАЙБУТНЄ В БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ?

Одним з елементів міжнародного гербу бухгалтерів є крива Бернуллі, яка символізує, що, виникнувши, бухгалтерський облік буде існувати завжди.

Проте, як відомо, нічого вічного не існує. Тому доречно припустити, що бухгалтерський облік, як і будь-яка жива система, має свій життєвий цикл. Виникнення бухгалтерського обліку часто пов'язують з появою подвійного запису у XIII ст. Безумовно зародження та поширення подвійного запису було важливим етапом розвитку бухгалтерського обліку. Але доречно зауважити, що ведення бухгалтерського обліку з використанням простого запису було описано ще у 1177 році.

Упродовж багатьох століть бухгалтерський облік розвивався як наука, практична діяльність і професія. Проте з кінця XX ст. та до теперішнього часу ми є свідками кризи бухгалтерського обліку, наявність якої визнають як зарубіжні, так і вітчизняні фахівці.

Ознаками цієї кризи є зокрема:

- падіння довіри до професії через чисельні скандали, пов'язані з перекрученням фінансової звітності;
- нездатність системи бухгалтерського обліку задовольняти сучасні потреби більшості користувачів, передусім менеджменту.

Дані бухгалтерського обліку не релевантні для прийняття управлінських рішень і малокорисні для управління взагалі внаслідок низки обмежень, притаманних традиційному бухгалтерському обліку.

По-перше, в управлінні сучасним підприємством усе більшу роль відіграють нефінансові (негрошові) показники. По-друге, усі управлінські рішення стосуються майбутнього. По-третє, при прийнятті управлінських рішень в умовах обмежених ресурсів

важливою є інформація про вигоду, що втрачається (альтернативні витрати) унаслідок відмови від альтернативних дій.

Натомість, у бухгалтерському обліку відображають лише реально понесені витрати в грошовому вимірнику і не враховують втрачені можливості.

Головною причиною цієї кризи є застаріла парадигма бухгалтерського обліку, яка ґрунтується на загальноприйнятих принципах бухгалтерського обліку, сформульованих більш ніж сто років тому. Ці принципи спрямовані на формування зовнішньої фінансової звітності, яка не враховує інтереси усіх користувачів.

Принципи бухгалтерського обліку визначають передусім підходи до розподілу доходів і витрат між звітними періодами з метою визначення фінансового результату (прибутку, збитку) та визнання активів у балансі. Але формальне застосування принципів або цілеспрямований вибір методів бухгалтерського обліку уможливають так звані креативний облік з метою забезпечення показників фінансової звітності, які відповідають цілям окремих осіб, але вводять в оману широке коло користувачів. Крім того, прибуток уже не є надійним індикатором ефективності та результативності діяльності підприємства, оскільки:

- є залежним від існуючих стандартів і облікової політики;
- не відображає приріст реальної вартості бізнесу;
- не враховує вартість капіталу.

У свою чергу, бухгалтерський баланс є своєрідним «вінегретом» різнорідних оцінок, які охоплюють лише частину активів підприємства. В результаті оцінка вартості бізнесу та його реального потенціалу вже не ґрунтуються на показниках балансу.

Отже, показники фінансової звітності, визначені за даними бухгалтерського обліку, не характеризують додавання вартості компанії, її вплив на довкілля та є чутливими до людського чинника.

Як наслідок, усе більше поширення отримує концепція інтегрованої звітності, що найповніше враховує усі фактори (капітали) створення вартості в сучасних умовах і передбачає всебічну оцінку її величини.

У зв'язку з цим виникає зовсім не риторичне запитання: чи є майбутнє в бухгалтерського обліку?

На думку заступника Міністра фінансів РФ Тетяни Нестеренко, яку вона нещодавно висловила на Московському фінансовому форумі, поява нових технологій означатиме відмирання професії бухгалтера.

Втім, навіть у цьому випадку, це не означатиме зникнення потреби в економічній інформації про діяльність підприємств і організацій.

Більше того, з цього приводу П. Друкер зазначав, що у XXI столітті критично важливим є не розвиток інформаційних технологій, а радикальна зміна традиційної інформаційної системи — бухгалтерського обліку.

На жаль, принципово нових концепцій бухгалтерського обліку досі немає.

Зміна вектору теоретичних досліджень на Заході з нормативних на позитивні не сприяла створенню інноваційних базових теорій бухгалтерського обліку, оскільки ці дослідження проводяться в межах існуючої парадигми.

У свою чергу, вітчизняна облікова думка значною мірою перебуває під впливом теоретичних основ радянського бухгалтерського обліку (предмет, вісім елементів методу тощо) і продукує переважно неконструктивні теоретичні твердження нормативного характеру.

У межах існуючої парадигми вирішити проблеми актуальності облікової інформації неможливо. Тому у XXI столітті бухгалтерський облік остаточно втратить своє значення для управління і буде орієнтованим винятково на забезпечення податкових розрахунків.

У подальшому, заміна прибутку іншим об'єктом оподаткування призведе до завершення життєвого циклу бухгалтерського обліку, проте окремі його елементи упродовж певного часу ймовірно використовуватимуть у інформаційних системах нового покоління.

УДК 657

Світлана Головацька,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
Львівський торговельно-економічний університет

БЮДЖЕТУВАННЯ У СИСТЕМІ КОНТРОЛІНГУ ВИТРАТ ПІД-ПРИЄМСТВА: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ

Функціонування контролінгу надає інформацію, важливу для: визначення стратегії та планування майбутніх процесів і результатів діяльності підприємства; контролю за поточною ді-

яльністю; оптимізації витрат; оцінки ефективності діяльності; зниження суб'єктивності в процесі прийняття управлінських рішень. Контролінг переводить управління підприємством на якісно новий рівень, інтегруючи, координуючи і спрямовуючи діяльність підприємства на досягнення оперативних і стратегічних цілей.

Основою концепції контролінгу є прагнення забезпечити успішне функціонування організаційної системи підприємства в довгостроковому періоді шляхом: адаптації стратегічних цілей до змін зовнішнього середовища; погодження оперативних планів зі стратегічним планом розвитку організаційної системи; координації та інтеграції оперативних планів по бізнес-процесам; створення системи забезпечення менеджерів інформацією для різних рівнів управління в оптимальні періоди часу; створення системи контролю над виконанням планів, корегування їх змісту та строків реалізації; адаптація організаційної структури управління підприємством з метою підвищення її гнучкості та здатності швидко реагувати на змінні вимоги зовнішнього середовища.

Основними принципами контролінгу витрат є: застосування системного підходу до управління витратами; взаємозв'язок окремих елементів підсистем із завданнями системи загалом; відповідність системи обліку завданням управління витратами; аналіз і виявлення альтернативних шляхів досягнення мети; повнота та аналітичність інформації щодо рівня витрат; застосування ефективних методів зниження витрат; стимулювання і мотивація працівників до зниження витрат; оцінка і контроль результатів діяльності підрозділів; забезпечення та реалізація останніх досягнень економіки, математики та практики для подальшого вдосконалення.

Необхідність упровадження системи бюджетування витрат на вітчизняних підприємствах можна обґрунтувати за допомогою таких факторів: у сучасних умовах у багатьох підприємств виникла необхідність знаходити внутрішні резерви зниження витрат, обґрунтувати оптимальний рівень витрат фінансових коштів, оптимізації податкової політики й інших завдань, пов'язаних з удосконаленням системи управління підприємством.

Метою бюджетування витрат є: забезпечення поточного планування; забезпечення координації, кооперації і комунікації підрозділів підприємства; обґрунтування витрат центрів відповідальності і підприємства в цілому; створення основи для оцінки і контролю виконання прогнозних планів підприємства; встанов-

лення персональної відповідальності менеджерів за дотримання виконання бюджетів.

Обов'язковими етапами бюджетування підприємств є: аналіз виконання показників бюджету за попередні бюджетні періоди; аналіз фінансових показників діяльності підприємства за попередні звітні періоди; складання бюджету з урахуванням кошторисних показників та інформації про виконання бюджету за попередні періоди, а також можливих змін у діяльності підприємства в майбутньому; затвердження бюджету, у результаті якого бюджет стає обов'язковим до виконання для відповідних підрозділів і їх працівників; виконання бюджету з відстеженням точності його складання та виконання; здійснення контролю за виконанням бюджету та аналіз результатів контролю; коригування бюджету чи діяльності підприємства з метою узгодження бюджетних і фактичних показників.

Алгоритм процесу управління витратами на основі контролю за відхиленнями передбачає: розрахунок рівня витрат за складовими; зіставлення нормативного показника рівня витрат із фактичним; формування звіту щодо відхилень для керівника підприємства та керівників підрозділів із відокремленням пріоритетності питань; визначення причин відхилень та їх взаємозв'язок між підрозділами; формулювання і розгляд пропозицій керівників підрозділів щодо запобігання негативним відхиленням.

Система бюджетного контролю витрат підприємства як процесу зіставлення фактичних результатів із бюджетними, аналізу відхилень і внесення необхідних коректив включає такі організаційні етапи: ідентифікація фактичних даних виконання бюджетів; виявлення відхилень при виконанні затверджених бюджетів; класифікація виявлених відхилень; аналіз відхилень і розроблення пропозицій щодо їх усунення та вдосконалення процесу бюджетування; підвищення ефективності використання ресурсів підприємства.

Отже, облік і аналіз відхилень є дієвим інструментом контролю за витратами, способом їх оптимізації, базовим елементом системи обліку витрат за місцями виникнення та центрами відповідальності. Контроль за відхиленнями дає можливість виявити відхилення фактичних від достатніх рівнів витрат підприємства та його складових, а також дає можливість з'ясувати причини їх виникнення. Таким чином, використання системи управління за відхиленнями дозволяє істотно скоротити обсяг інформації для керівника підприємства та підвищити якість прийняття управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. *Адаменко Т.М.* Особливості стратегічного управління затратами підприємства / Т.М. Адаменко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. — 2011. — № 23(II). — С. 100–106.
2. *Колісник Г.М.* Складові системи управління витратами підприємницьких структур [Електронний ресурс] / Г.М. Колісник // Економічний вісник університету. — 2011. — № 17. — Режим доступу до журн.: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_2/Kolisnik.pdf
3. *Костецька Н.І.* Стратегічне управління витратами як засіб забезпечення конкурентоспроможності підприємства / Н.І. Костецька, М.І. Хопчан // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. Інноваційна економіка. — 2012. — № 5. — С. 81–86.
4. *Леонов Я.В.* Система управління витратами як фактор підвищення конкурентоспроможності [Електронний ресурс] / Я.В. Леонов // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. — 2010. — № 1(3). Том 2. — Режим доступу до журн.: http://archive.nbuu.gov.ua/portal/Soc_Gum/bmnef/2010_1_2/24.pdf
5. *Партин Г.О.* Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій : монографія / Г.О. Партин. — К. : УБС НБУ, 2008. — 219 с.

УДК 657

Олена Гончаренко,
к.е.н, доцент, докторант,
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ДОВІРИ ДО НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Трансформація інфраструктури національного ринку фінансових послуг, обумовлена змінами ринкового середовища, призвела до активізації діяльності небанківських фінансових установ та актуалізації питань, пов'язаних з їх розвитком.

Напрями розвитку небанківських фінансових установ напряму залежать від існуючих на сьогодні проблем їх функціонування. Сектор небанківських фінансових установ в Україні залишається дуже фрагментарним з низькою капіталізацією, що спричинено нестабільними умовами ведення бізнесу, незахищеністю права власності та низьким рівнем корпоративного управління.

Більшість науковців виокремлюють дві групи проблем функціонування небанківських фінансових установ України: внутрішні та зовнішні:

— зовнішні, які зумовлені несприятливим економіко-інституційним середовищем (політичну, правову, соціальну нестабільність, високий рівень тонізації економіки, низькі доходи домогосподарств, які мають прямий вплив на рівень заощаджень, нерозвинений ринок цінних паперів, низька корпоративна культура, недовіра юридичних і фізичних осіб до вітчизняних фінансових установ);

— внутрішні, пов'язані з недоліками організаційно-економічних механізмів функціонування небанківських фінансових інститутів (низька капіталізація, обмежений спектр послуг обмеженому колу клієнтів, дефіцит висококваліфікованих кадрів, високий ступінь ризикованості у проведенні фінансових операцій) [1, с. 28; 2, с. 190–191] (рис. 1).

Рис. 1. Проблеми функціонування небанківських фінансових установ в Україні

Варто відмітити, що вагомим стримуючим фактором розвитку небанківських фінансових установ є наявність на ринку таких фінансових установ, які не виконують і не мають на меті виконання функцій фінансового посередництва і створюють суттєві системні ризики для фінансового сектору. Цей чинник безпосередньо пов'язаний з рівнем взаємної довіри між клієнтами (споживачами фінансових послуг), небанківськими фінансовими установами та їх регулятором (Національною комісією, що здійснює державне регулювання в сфері ринків фінансових послуг) (рис. 2).

Т.О. Кричевська, характеризуючи поняття довіри, виділяє такі її складові:

- певний рівень впевненості в позитивних наслідках дій іншого;
- усвідомлення ймовірності негативних наслідків;

- прийняття рішення в умовах невизначеності або ризику як оціненої ймовірності втрат;
- соціальний характер довіри [3, с. 8].

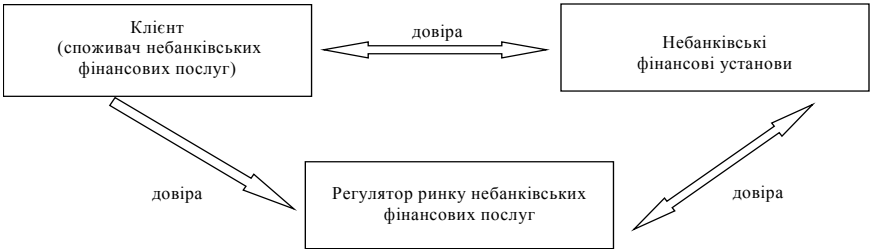

Рис. 2. Взаємна довіра між учасниками ринку небанківських фінансових послуг

Базою для оцінки стану довіри небанківської фінансової установи до клієнта є певні алгоритми (процедури), формалізовані у їх внутрішніх положеннях, які можуть використовувати спеціально розроблені системи інтегрованих показників (метод оцінки на основі аналізу ділового ризику, грошових потоків, фінансових коефіцієнтів тощо). Довіра небанківських фінансових установ і споживачів небанківських фінансових послуг до регулятора ринку фінансових послуг ґрунтується, здебільшого, на якості, стабільності і дієвості нормативно-правових актів.

А от довіра клієнта (споживача небанківських фінансових послуг) до небанківських фінансових установ, як зазначають Л. Мартюшева і С. Ведмідь, ґрунтується на їх надійності і відкритості [4]. Аналогічні критерії можуть бути ознаками наявності довіри регулятора до небанківської фінансової установи.

К.В. Мстоян визначає надійність фінансової установи як сукупність складових:

- фінансова стійкість,
- ліквідність,
- платоспроможність,
- стабільність,
- конкурентоспроможність [5].

Зазначені показники, як правило, виражаються в сукупності абсолютних і відносних (коефіцієнтів) показників, розрахованих, здебільшого, за даними фінансової звітності.

Відкритість небанківських фінансових установ означає транспарентність інформації про неї, левову частку якої становить інформація, сформована системою бухгалтерського обліку.

Тобто, можна стверджувати, що основою довіри до небанківських фінансових установ є інформація, оброблена відповідно до вимог користувачів, значна частина якої формується системою бухгалтерського обліку (рис. 3).

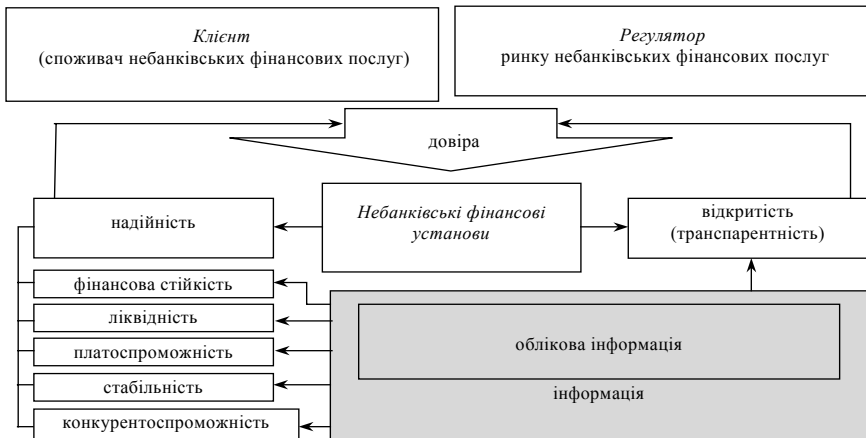

Рис. 3. Основа (підґрунтя) довіри до небанківських фінансових установ

Однак довірчі відносини щодо небанківських фінансових установ обумовлюються не тільки виконанням вимог зазначеними установами, але й наявністю певного рівня знань у споживачів фінансових послуг, які давали б змогу ефективно використовувати отриману інформацію, а регулятор (Нацкомфінпослуг) зобов'язаний володіти такими знаннями априорі. У той же час, дуже часто відсутність довіри між небанківськими фінансовими установами та регулятором пов'язана з нечітким розумінням сутності фінансового посередництва та концептуальних засад діяльності зазначених установ, які, у свою чергу, визначають специфіку формування облікової інформації і представлення її у звітних формах.

В сучасних умовах господарювання звітність (як заключний етап облікового процесу) небанківських фінансових установ повинна розглядатись не просто як сукупність показників про фінансовий стан і результати діяльності, а як цілеспрямована система даних про контрольовані активи і керовані економічні очікування для розкриття ринкової позиції установи виходячи з концепції капіталу, яка дає можливість, з одного боку, врахувати інтереси власників, а з іншого — є основою розуміння дуалізму формування інформації системою бухгалтерського обліку.

Отже, облікова інформація небанківських фінансових установ, сформована і представлена у звітних формах виходячи з концепції капіталу і задовольняє потреби користувачів в оцінці ринкової позиції установи, є невід'ємною складовою довіри до зазначених установ не тільки з боку інвесторів, але й споживачів небанківських фінансових послуг і національного регулятора (Нацкомфінпослуг).

Список використаної літератури

1. *Левченко В.П.* Розвиток ринку небанківських фінансових послуг: монографія [текст]: монографія / В.П. Левченко. — К.: Центр учбової літератури, 2013. — 368 с. — С. 28.

2. *Гладчук О.М.* Небанківські фінансові інститути на фінансовому ринку України / Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.08 — гроші, фінанси і кредит: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича. — К., 2009. — 216 с. — С. 190–191.

3. *Кричевська Т.О.* Логіко-історичний аналіз довіри в контексті соціально-економічних відносин / Т.О. Кричевська // Економічна теорія. — 2009. — № 3. — С. 5–18. — С. 8.

4. *Мартюшева Л., Медвідь С.* Оцінка факторів впливу на довіру клієнтів до банків в Україні [Електронний ресурс] /Л. Мартюшева, С. Медвідь // Економічний аналіз. — 2012. — Т. 10(3). — С. 79–82. — http://econa.at.ua/Vyprusk_10/ea10-3.pdf

5. *Мстоян К.В.* Надійність банку: сутність, складові та фактори впливу [Електронний ресурс]. // Ефективна економіка. — 2012. — №5. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1142>.

УДК 657

Лариса Гордієнко,

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУЧАСНА ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ «АВС-КАЛЬКУЛЮВАННЯ» НА ПИВОВАРНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Рациональне використання ресурсів на промисловому підприємстві забезпечує його високу конкурентоспроможність незалежно від галузі виробництва. А в умовах світової фінансової кризи особливо чітко розглядаються застосування перспектив інноваційного обліку матеріальних запасів і контроль за незавершеним виробництвом. Отже, оскільки незавершене виробництво у зага-

льних витратах пивоварного підприємства займає значну частку, то високу актуальність на даний час має необхідність дослідження проблем застосування саме методу «АВС-калькулювання» на пивоварному підприємстві.

Метод обліку собівартості «АВС-калькулювання» полягає в обліку витрат за видами робіт або за функціями. Підприємство розглядається як набір робочих операцій, здійснюючи які, необхідно витратити ресурси. Суть методу полягає у вивченні залежності між витратами й різними виробничими процесами. Методика «АВС-калькулювання» передбачає визначення повного переліку й послідовності виконання операцій (функцій) з одночасним розрахунком потреби ресурсів для кожної операції.

Технологічні процеси виготовлення пива є відокремленими та розтягнутими в часі, тобто являють собою окремі бізнес-процеси, результатом яких є отримання конкретного продукту, що є напівфабрикатом готового пива. Саме тому, для визначення незавершеного виробництва, його оцінки та управління метод «АВС-калькулювання» є найпридатнішим з точки зору формування інформації для забезпечення управління витратами незавершеного виробництва.

Визначення собівартості незавершеного виробництва на основі реалізації підходів методу «АВС-калькулювання» включає три етапи:

- перший етап передбачає перенесення вартості непрямих витрат підприємства на ресурси пропорційно обраним драйверам витрат;
- другий — розроблення структури операцій у межах створення продукції та послідовне перенесення вартості ресурсів на операції пропорційно обраним драйверам ресурсів;
- третій — розподіл вартості основних операцій на об'єкти витрат пропорційно драйверам операцій.

Результатом реалізації вказаних етапів є розрахована собівартість об'єктів витрат, зокрема продукції.

Розглянемо детальніше зазначені етапи та порядок їх застосування саме на пивоварних підприємствах.

У рамках методу «АВС-калькулювання» усі операції класифікують так:

- 1) основні — операції, які безпосередньо створюють об'єкти витрат (сушіння зернопродуктів, приготування сусла, зброджування тощо); їх вартість можна прямо віднести на об'єкти витрат;
- 2) обслуговуючі — операції, що мають забезпечувати створення умов нормального функціонування ресурсів певного виду (забезпечення інформаційними технологіями, управління персо-

налом і т.д.); їх вартість переноситься на ресурси, які підлягають обслуговуванню;

3) керуючі — операції, які знаходяться на вершині піраміди управління, оскільки керують основними й обслуговуваними операціями; їх вартість переноситься на всі операції управління.

Перехід до наступного етапу потребує рознесення вартості обслуговуючих і керуючих операцій, у процесі якого на практиці виникають циклічні залежності (вартість кількох операцій накладається одна на одну). Це характерно і для ланцюжка розподілу операції — ресурси.

Використання методу «АВС-калькулювання» дозволяє підприємству з високим ступенем достовірності визначати вартість і продуктивність бізнес-процесів, оцінювати ефективність використання ресурсів й обчислювати собівартість незавершеного виробництва. Слід наголосити, що метод «АВС-калькулювання» дозволяє приймати обґрунтовані рішення відносно оптимізації витрат незавершеного виробництва саме на пивоварних підприємствах. Точне віднесення витрат на об'єкти калькуляції дозволяє визначити нижню межу цін, подальше зниження яких відносно такої межі веде до збитковості виробництва. Реальна собівартість дозволяє розробити програму дій щодо виду незавершеного виробництва — оптимізувати витрати або підтримувати на поточному рівні.

Зважаючи на складність застосування методу «АВС-калькулювання», варто зазначити, що з використанням комп'ютерних технологій для ведення обліку цей недолік нівелюється. У результаті використання цього методу є надзвичайно простим за умови якісного його налагодження на етапі введення до використання. Як засвідчує практика діяльності підприємств інших галузей, у результаті застосування методу «АВС-калькулювання» вдається виявити 30–40 % витрат, яких можна уникнути.

УДК 657

Зіновій Гуцайлюк,

д.е.н., професор, професор кафедри туризму,
Національний університет «Львівська політехніка»

СТРАТЕГІЧНИЙ УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК У ТУРИСТИЧНОМУ БІЗНЕСІ

Туристична діяльність, до суб'єктів якої відносять туристичних операторів, агентів та інших суб'єктів підприємницької дія-

льності, котрі надають послуги з: розміщення, харчування, проведення екскурсійних та інших розважальних заходів та інших туристичних заходів, відзначається підвищеною оперативністю виробничої діяльності. Серед основних причин цього є необхідність оперативного аналізу з формуванням хоча б попередніх очікуваних фінансових результатів як усього комплексу послуг, так і, особливо, при освоєнні нових туристичних маршрутів. У процесі його проведення виникає потреба у залученні великої кількості як довідкових даних, так і іншої техніко-економічної інформації.

При цьому основний потік інформації про функціонування суб'єкта господарювання формується в системі бухгалтерського обліку. Саме облікова інформація має безпосереднє до оцінки, аналізу і прогнозування доходу, прибутку та інших економічних подій на підприємстві в цілому та його підрозділах. Разом з цим, останнім часом у зв'язку з посиленою інформатизацією суспільства необхідної для потреб управління інформації, яка формується у традиційній системі бухгалтерського обліку, не вистарчає, оскільки ані фінансовий, ані управлінський облік не мають спеціальних методик, з допомогою яких можна було б отримати інформацію для прийняття управлінських рішень.

У значній мірі цю проблему вирішує так званий облік стратегічний, який, використовуючи дані бухгалтерського обліку та спеціальні прийоми, видає таку інформацію. Його завданнями є насамперед дослідження зовнішнього економічного середовища, розробка фінансової стратегії підприємства, аналіз і планування фінансової діяльності, прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Іншими словами: стратегічний управлінський облік — це облік для стратегічного менеджменту, або ж — управлінський облік у контексті бізнес-стратегій, які вже запроваджені в організації, плануються до запровадження.

Таким чином, стратегічний облік можна розглядати як вищу стадію обліку управлінського, зорієнтовану в першу чергу на опрацювання інформації, пов'язаної із зовнішніми чинниками виробництва.

Очевидно, що для виявлення реальності існування стратегічного обліку необхідно визначитись із його суттю, принциповими відмінностями від обліку управлінського, предметом, методом тощо.

Для того, щоби стратегічний облік відповідав вимогам назви «бухгалтерський облік», він у свою чергу має відповідати вже встановленим принципам. Їх перелік існує у багатьох цивілізова-

них країнах. На відповідності окремих з них слід зупинитися детальніше.

Насамперед йдеться про суцільність відображення інформації у системі бухгалтерського обліку. Очевидно, що господарські факти повинні у повній мірі відображатися в системі бухгалтерського обліку без вибіркості. Разом з тим, слід зазначити, що спочатку в обліку визначається повний перелік об'єктів, повна техніко-економічна характеристика яких і фіксується у первинних документах і в облікових регістрах. Саме інформація про них і має у подальшому бути суцільною без будь-яких винятків. Наведене аж ніяк не вступає у протиріччя з основними постулатами стратегічного обліку. Правда, при цьому очевидна необхідність визначення окремого переліку його об'єктів, у розрізі яких має відображатися економічна інформація (наприклад, інформація для підрахунку мінімально необхідних витрат, пов'язаних з організацією нового туристичного маршруту, можливості його подальшої розкрутки, рівень очікуваної прибутковості тощо).

Очевидно, що сферою дії стратегічного управлінського обліку має стати весь процес поведінки туристичного підприємства на ринку, починаючи від реальних техніко-економічних характеристик пропонованих для реалізації продуктів і завершуючи формуванням інформації про ситуацію на ринку та основних конкурентів. Якщо інформація про собівартість власних послуг, пропоновану ціну реалізації та очікувані результати формується в системі фінансового та управлінського обліку, то інформаційне забезпечення аналізу ринку та основних гравців на ньому має відбуватися безпосередньо в системі стратегічного управлінського обліку.

При цьому знову ж виникають конкретні запитання: яка інформація потрібна і які саме об'єкти вона повинна характеризувати? Наприклад, щодо аналізу ситуації на ринку. Очевидно, що фахівці-аналітики проводитимуть процес аналізування на основі інформації, одержаної за межами господарюючого суб'єкта, (і, відповідно, поза системою бухгалтерського обліку) якість і достовірність якої — питання проблематичне. Тому даний факт в обов'язковому порядку має бути відображений документально у системі стратегічного обліку. Його об'єктами при цьому будуть не аналітичні матеріали, а висновки з конкретними цифровими даними. А це якраз той факт, коли об'єктом бухгалтерського обліку буде не факт господарської діяльності, а висновки економічного аналізу.

Очевидно, що проблема існування стратегічного бухгалтерського обліку (як окремої інформаційної системи чи вищої фази

обліку управлінського) є архіглобальною і потребує окремого подальшого дослідження, включаючи як теорію і практику стратегічного обліку, так і загальну теорію бухгалтерського обліку.

УДК 657.1

Василь Дерій,

д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту, ревізії та аналізу,
Тернопільський національний економічний університет

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ В УКРАЇНІ

Наукові дослідження з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту завжди приваблювали талановиту молодь, яка здобула високий рівень теоретичної підготовки у вищих економічних навчальних закладах, факультетах і пройшла відповідну практичну підготовку на посадах головних бухгалтерів підприємств (організацій, закладів), їхніх заступників, аудиторів, помічників аудиторів, аналітиків, експертів, оцінювачів тощо.

За нашими приблизними підрахунками, протягом другої половини ХХ століття — початку ХХІ століття в Україні понад сто осіб захистили докторські дисертації та майже тисячу — кандидатські дисертації з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту (економічного контролю). Провідними науковими організаціями з підготовки таких дисертаційних робіт є Київський національний університет ім. Тараса Шевченка, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київський торговельно-економічний університет, Національна академія статистики, обліку та аудиту, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Тернопільський національний економічний університет, Житомирський державний технологічний університет, Одеський національний економічний університет, Львівський торгово-економічний університет, Харківський державний університет харчування і торгівлі, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника.

Дослідженнями з теорії і методології бухгалтерського обліку протягом багатьох років наполегливо займались провідні українські вчені-економісти Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуев, С.Ф. Голов, М.Я. Дем'яненко, В.М. Жук, З.-М. В. Задорожний, Г.Г. Кірейцев,

А.М. Кузьмінський, І.В. Малишев, П.П. Німчинов, В.М. Пархоменко, П.Т. Саблук, В.В. Сопко, М.Г. Чумаченко, В.Г. Швець. Проблеми теорії та практики аудиту і економічного контролю були в полі зору С.В. Бардаша, В.П. Бондара, Т.А. Бутинець, М.Т. Білухи, Н.Г. Виговської, Г.М. Давидова, Н.І. Дорош, І.К. Дрозд, Є.В. Калюги, Т.О. Каменської, М.Д. Корінька, М.В. Кужельного, А.М. Любенка, Я.В. Меха, К.О. Назарової, В.О. Озерана, Н.І. Петренко, С.М. Петренко, О.А. Петрик, О.Ю. Редька, В.С. Рудницького, К.І. Редченка, В.В. Рядської, О.І. Скаска, Ю.Б. Слободяник, О.В. Сметанка, Б.Ф. Усача, Н.С. Шалімової, В.О. Шевчука. З теорії економічного аналізу низку вагомих наукових праць опублікували П.І. Гайдуцький, О.М. Галенко, І.П. Житна, П.Є. Житний, А.Г. Загородній, О.А. Зоріна, І.І. Каракоз, М.І. Ковальчук, Т.М. Ковальчук, Г.Я. Козак, І.Д. Лазаришина, Г.Т. Лещенко, Б.М. Литвин, Є.В. Мних, О.В. Олійник, І.М. Парасій-Вергуненко, П.Я. Попович, В.К. Савчук, В.І. Самборський, І.Д. Фаріон, Р.В. Федорович, С.І. Шкарабан та інші.

До дослідження облікових, контрольних і аналітичних аспектів розвитку підприємницької діяльності, виробництва, витрат і доходів, фінансових результатів підприємств, капіталу, власності, зобов'язань, інвестицій і інновацій, оподаткування долучились науковці К.В. Безверхий, І.О. Белебежа, М.І. Бондар, Т.В. Бочуля, О.М. Брадул, Б.І. Валуєв, Ю.А. Верига, М.П. Войнаренко, Е.С. Гейер, Т.А. Гоголь, А.М. Герасимович, Л.В. Гуцаленко, З.В. Гуцайлук, С.В. Гушко, Т.В. Давидюк, В.А. Дерій, І.М. Дмитренко, В.В. Євдокимов, Т.Г. Камінська, О.О. Канцуров, М.В. Корягін, Р.О. Костирко, В.М. Костюченко, М.М. Коцупатрий, С.А. Кузнєцова, П.О. Куцик, Я.Д. Крупка, Б.С. Кругляк, О.А. Лаговська, С.Ф. Легенчук, С.О. Левицька, В.Г. Линник, А.С. Лисецький, Ю.Я. Литвин, О.І. Малишкін, Н.М. Малюга, Т.Г. Маренич, П.П. Микитюк, Ю.Ю. Мороз, В.Б. Моссаковський, І.В. Орлов, Н.А. Остап'юк, О.М. Петрук, А.А. Пилипенко, О.І. Пилипенко, Н.І. Пилипів, Н.Л. Правдюк, Л.О. Примостка, М.А. Проданчук, М.В. Реслер, В.М. Рожелюк, К.В. Романчук, Валерія В. Сопко, О.М. Столяренко, Л.К. Сук, П.Л. Сук, В.А. Шпак та інші. Окремо хочеться відзначити вагомий внесок в облікову науку вчених-економістів, що займаються проблемами управлінського обліку, а саме: Р.Ф. Бруханського, О.В. Карпенко, Л.В. Нападовської, М.С. Пушкara, І.Б. Садовської, А.В. Шайкана.

Проблеми інформаційних технологій в обліку, аналізі та аудиті, проблеми моделювання господарських процесів і управління

ними відображені у наукових дослідженнях М.Т. Білухи, С.В. Івахненко, М.Ф. Кропивка, В.В. Муравського, В.О. Осмятченка, М.М. Шигун, А.В. Янчева.

Особливо актуальними нині є дослідження проблем звітності, у тому числі фінансової звітності, міжнародних стандартів цієї звітності, які проводили А.В. Озеран, Т.Є. Кучеренко, М.Р. Лучко, Л.М. Пилипенко, Н.В. Семенишена, О.В. Харламова, П.Я. Хомин. Заслужують на увагу і схвалення праці у сфері бюджетного обліку С.В. Свірко, Н.М. Хорунжак, житлово-комунального господарства — Н.О. Гури, туризму — О.С. Височана, торгівлі — М.М. Бенька, А.С. Крутової, Ю.І. Осадчого.

Безпекові аспекти та їх обліково-аналітичне забезпечення розглянуті у наукових працях І.А. Білоусової, Л.В. Гнилицької. Дотичними до цього є питання екологічного обліку, контролю й аналізу, які детально вивчали О.В. Вороновська, І.В. Замула; соціального — І.В. Жиглей.

Проблеми професій бухгалтера, аудитора, аналітика відображають у своїх працях Ю. А. Кузьмінський, Л. М. Кіндрацька, В. М. Метелиця, О. Ю. Редько, Л. В. Чижевська, О. В. Ярошук.

У наукових дослідженнях історичних аспектів бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту зацікавлені Ф.Ф. Бутинець, Й.Я. Даньків, В.А. Дерій, М.Р. Лучко, М.Я. Остап'юк, М.С. Пушкар, В.К. Савчук, П.Я. Хомин та інші.

УДК 658.14

В'ячеслав Діба,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСНОВИ ІДЕНТИФІКОВАНОГО ОБЛІКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасне ризикове та нестабільне середовище зумовлює необхідність обліку поряд із матеріальними активами нематеріальної компоненти капіталу, формування якої є однією із заборук конкурентоспроможності підприємства. Проте, традиційні концепції бухгалтерського обліку не завжди можуть належним чином оцінити нематеріальну складову, а особливо інтелектуальний капітал підприємства. Це зумовлює актуалізацію синтезу теоретич-

них положень і динаміки прикладних компонентів бухгалтерського обліку для оцінки інтелектуальної складової капіталу.

Слід відмітити, що в багатьох випадках торговельні марки створюються підприємством не лише для підвищення ділової репутації, а насамперед як засіб ведення конкурентної боротьби за ринок або з метою продажу (надання) права на використання торговельної марки та отримання від цього економічної вигоди. При цьому з точки зору цивільного права (ст. 495 Цивільного кодексу України) торговельні марки як створені самостійно, так і придбані (отримані) за наявності свідоцтва на них є об'єктами інтелектуальної власності відповідного суб'єкта.

З метою аналітичного обліку та ефективності управління нематеріальними активами наші сучасники пропонують до рахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» відкрити субрахунки [3]:

1541 «Внесені нематеріальні активи засновниками»;

1542 «Придбані нематеріальні активи»;

1543 «Створені нематеріальні активи власними силами».

У П(С)БО 8 подається термін «Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи», тобто капітальні інвестиції у придбання, створення і модернізацію нематеріальних активів, використання яких за призначенням на дату балансу не відбулося. Для чіткого, достовірного обліку інвестиційних операцій, які пов'язані з нематеріальними активами, а також для підвищення аналітичного рівня облікової інформації Я. Измайловим [2] пропонується до субрахунку 154 «Придбання (створення) нематеріальних активів» ввести аналітичний рахунок 1549 «Незавершені капітальні інвестиції в нематеріальні активи». На останньому слід відображати нематеріальні активи, що готові до використання, але на них ще не отриманий патент чи інші дозвільні документи, які необхідні для введення нематеріальних активів до експлуатації, або коли майже готові нематеріальні активи не використовуються більш як один рік через неповну готовність.

Облік «синергетичних ефектів» запропоновано С.Ф. Легенчуком [1], вони виникають у результаті взаємодії інтелектуальних активів підприємства, які не знайшли свого облікового відображення (тобто всіх інших інтелектуальних активів окрім інтелектуальної власності). Синергетичні ефекти пропонується відображати в активі балансу на субрахунку 193 «Синергетичні ефекти», оскільки вони є результатом взаємодії активів, як і гудвіл. Для відображення в обліку синергетичного ефекту в пасиві запропоно-

вано введення рахунку «Синергетичний капітал» з відображенням його у складі додаткового капіталу на рахунку 428.

Підхід до обліку інтелектуального капіталу, за яким він отожднюється з гудвілом, передбачає відображення його на рахунку 19 «Гудвіл», при чому вартість цього активу визначається як різниця між вартістю підприємства на ринку та його активами. Гудвіл може бути від'ємним, але це не буде означати, що інтелектуального капіталу немає. Підхід умовний і в основному він критикується науковцями через недоліки в оцінці гудвілу. Хоча має сенс теза про те, що вартість підприємства на ринку в XXI столітті визначається залученням інноваційних технологій і, як наслідок, формування інтелектуального капіталу фірми.

Класичний підхід передбачає відображення в обліку інтелектуального капіталу згідно законодавства, а саме на рахунку 12 «Нематеріальні активи». На балансі підприємства відображається майже весь ринковий і структурний капітал, об'єкти яких належать до інтелектуальної власності.

Суцільний облік усіх складових інтелектуального капіталу передбачає використання балансових і позабалансових рахунків і спеціальної управлінської звітності (Н.М. Проскуріна [4], В.М. Хобта [5] та ін.).

Огляд пропозицій і рекомендацій вітчизняних і зарубіжних учених щодо відображення компонентів внутрішнього гудвілу на балансових рахунках показав, що основними проблемами бухгалтерського обліку інтелектуальних активів є:

1. Згідно з чинними міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку значна частина витрат, пов'язаних із створенням інтелектуальних активів, враховується як витрати звітного періоду або як використання прибутку, а створені при цьому нематеріальні активи не враховуються на балансі.

2. Алгоритм формування вартості ідентифікованих нематеріальних активів відтворює правила формування первісної вартості основних засобів. Тому у відношенні значної частини витрат, які по суті є вкладенням у компоненти інтелектуальних активів, МСФЗ 38 містить пряму заборону на їх капіталізацію.

3. Для підтримання здатності інтелектуальних активів приносити економічні вигоди необхідно здійснювати періодичні вкладення. Така властивість інтелектуальних активів робить малоприсадибним для їх обліку алгоритм обліку нематеріальних активів за первісною вартістю.

Отже, проблема відсутності ідентифікованого обліку та відображення на балансі інтелектуальних активів створює труднощі

бухгалтерського обліку вкладень у їх створення. Фундаментальна проблема полягає у тому, що витрати, які є капіталовкладеннями, не ставляться у відповідність майбутнім доходам, що можуть виникнути завдяки цим витратам.

Список використаної літератури

1. *Легенчук С.Ф.* Бухгалтерське відображення інтелектуального капіталу: дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / С.Ф. Легенчук. — Житомир, 2006. — 264 с.

2. *Ізмайлов Я.О.* Облік незавершених капітальних інвестицій в нематеріальні активи за П(С)БО та МСФЗ / Я.О. Ізмайлов // Управління розвитком. — 2010. — №20 (96). — С. 47–48.

3. *Ткаченко Н.М.* Теоретико-методологічні аспекти обліку нематеріальних активів / Н.М.Ткаченко // Наукові праці Національного університету харчових технологій. — 2010. — № 36. — С. 89–93.

4. *Проскуріна Н.М.* Проблемні питання обліку інтелектуального капіталу та шляхи їх вирішення / Проскуріна Н.М., Іванова А.П. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.rusnauka.com/6_NITSHB_2011/Economics/7_79645.doc.htm

5. *Хобта В.М.* Удосконалення обліку інтелектуального капіталу підприємства / Хобта В.М., Корнева О.В. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ea.donntu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/9563/1/Хобта_20В.М..pdf

УДК 657.12

Валерій Жук,
д.е.н., професор,
віце-президент Національної академії
аграрних наук України

ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНЕ ПІДҐРУНТЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ: НАУКОВО-БІХЕВІОРИСТИЧНИЙ АСПЕКТ

У сучасному світі зростає роль інформаційного забезпечення управління економікою. Найкардинальніші зміни відбуваються в системі бухгалтерського обліку і звітності. Його класичні методи і інструментарій збагачуються інжиніринговими новаціями в управлінському обліку та інституційно-організаційними складовими у стандартизації фінансового обліку і звітності.

Обліково-інформаційна наука із запізненням відповідає на ці зміни, причому лише прикладними дослідженнями. Здебільшого їх результати не знаходять свого реального застосування. Ще більше відстає від потреб сучасного управління науково-теоретичне підґрунтя реформування обліково-інформаційної системи.

Розвиток бухгалтерської науки в Україні продовжує базуватись виключно на радянській теоретичній школі. Дієвість цієї школи забезпечили такі видатні постаті, як Белебеха І.О., Білуха М.Т., Горелкін В.Г., Кірейцев Г.Г., Кузьмінський А.М., Литвин Ю.Я., Лінник, В.Г., Мних Є.В., Німчинов П.П., Чумаченко М.Г. та багато інших. Беззаперечно, використання їхніх напрацювань сучасною обліковою наукою має свої переваги. Разом з тим політика «задоволення досягнутим» не відповідає сьогоднішнім викликам і негативно впливає на ефективність реалізації стратегій розвитку бухгалтерського обліку. Рівно як і не має перспектив політика повної відмови від нашої історичної спадщини.

Прихильники останньої вважали, що прийняття прозахідного Закону України про бухгалтерський облік, відповідних державних Програм, імплементації в практику міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і фінансової звітності (МСБО, МСФЗ) є достатнім для реформування вітчизняної системи обліку до потреб розвитку ринкової економіки. Саме на цьому концентрувались програми досліджень учених під час цієї імплементації. Однак очікуваного не сталося, а причини «обмежених результатів» глибоко не вивчаються.

Про базовість потреби саме оновленого теоретичного обґрунтування реформування вітчизняної системи обліку сьогодні заявляють більшість науковців. Перед обліковою наукою ставиться завдання по розробці нової теорії, ефективної для національних потреб. Адже було з'ясовано, що головною причиною слабкої результативності реформ залишається відношення до системи обліку як до виключно обмежено-стандартного, техніко-інформаційного процесу управління, а не як до більшого, впливового на економіку окремого явища, ефективність якого у першу чергу залежить від соціокультурних психотипів бухгалтерів, рівня їх здатності до самоорганізації та впливу на виконання і формування «правил гри».

З'ясування важливості соціального впливу на облікову практику і науку спонукає до розбудови теорії обліку на нових засадах. Вибору такого напрямку пошуків сприяє і факт, що подібне спрямування досліджень близьке до бачень ряду провідних учених західних бухгалтерських наукових шкіл.

Так, за останні півстоліття науковцями відмічається посилення вагомості обліку в соціально-економічному зростанні розвинутого світу, в забезпеченні через міжнародну стандартизацію процесів глобалізації. Досягнення обліково-інформаційної практики каталізували на заході зміну теоретичних уявлень про бухгалтерський облік.

У роботі «Ролі бухгалтерського обліку в організаціях та суспільстві» колектив англійських учених на чолі з Ентоні Хопвудом стверджує, що облік більше не можна представляти в якості набору технічних прийомів для оцінки індивідуальних економічних величин. Учені декларують нове сприйняття обліку як масштабнішого, цілісного та впливового механізму економічного та соціального зростання.

Самуель Діпіаза та Роберт Екклз у своїй книзі «Майбутнє корпоративної звітності. Як повернути довіру суспільства» піднімають питання соціально-економічного впливу, впливу соціокультурних психотипів бухгалтерів, їх професіоналізму на підготовку фінансової звітності, впливу облікової професії на попередження фінансових катастроф.

У цілому зазначеними дослідженнями і зарубіжні, і вітчизняні автори привертають увагу до проблем невизначеності, недостатності інформації при прийнятті рішень на всіх рівнях управління. Це ослаблює політику держав і корпорацій в умовах глобалізації, призводить до періодичних світових і локальних фінансових та інвестиційних криз.

Водночас науковці переконливо доводять, що успішні корпорації, професійні бухгалтерські та інші інституції задають тон бухгалтерським новаціям. І при цьому західні вчені висловлюють жаль з приводу незначної кількості досліджень, пов'язаних із ідентифікацією соціальної природи облікової науки і практики, а також досліджень взаємодії системи обліку із соціумом і з системою антикризового управління.

Науковий світ усе більше і більше пов'язує антикризове управління зі станом бухгалтерської системи. Усе це, безумовно, засвідчує нові теоретичні уявлення про облік, який організовується і функціонує не лише за нормативними правилами, але і мотивами поведінки людей, що ці правила встановлюють, розповсюджують і виконують. А отже, і вітчизняні дослідження облікових систем та їхнього впливу як на управлінські процеси, так і на перебіг подій в економіці загалом, мають у найближчій перспективі будуватися на вивченні біхевіористичних аспектів ділової активності професійних бухгалтерів, що дасть новий поштовх

розвитку інституціональної теорії бухгалтерського обліку та сприятиме прискоренню його синхронізації з програмами анти-кризового управління економікою.

УДК 338.45

Анатолій Загородній,
к.е.н., професор,
професор кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»
Галина Партин,
к.е.н., професор,
професор кафедри фінансів,
Національний університет «Львівська політехніка»

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ ВЗАЄМОВІДНОСИН З ГРУПАМИ ЕКОНОМІЧНОГО ВПЛИВУ (СТЕЙКХОЛДЕРАМИ)

Особливості ринкових конкурентних відносин за умов глобалізації формують нові вимоги до якості управління, а відтак, і до методів його реалізації. Значна волативність фінансово-економічного середовища, його залежність від політичних, соціальних та екологічних чинників диктують потребу у зосередженні уваги не тільки на управлінні внутрішніми бізнес-процесами, але й на визначенні та врахуванні особливостей впливу на підприємство зовнішнього середовища, зокрема тих суб'єктів ринкових відносин, від яких можуть суттєво залежати результати його діяльності.

У процесі діяльності кожне підприємство взаємодіє з широким колом економічних і соціальних суб'єктів, які функціонують як у середовищі самого підприємства, так і за його межами. Одні суб'єкти можуть впливати на господарські процеси, а, відтак, і на фінансово-економічні результати діяльності та ринкову позицію підприємства, а інші, як, наприклад, громадські екологічні організації, проявляти до результатів його діяльності інтерес, однак не володіти безпосередніми важелями впливу. Ті соціально-економічні суб'єкти, які мають змогу прямо чи опосередковано впливати на організаційно-економічні аспекти діяльності підприємства, а через це і на його фінансові результати, називають групами економічного впливу чи стейкхолдерами (від англ. stakeholder — букв. власник частки, отримувач відсотків).

Як стверджує розробник теорії управління стейкхолдерами Роберт Едвард Фрімен, виділення груп економічного впливу та

розуміння їхніх інтересів і механізмів впливу на бізнес дає змогу структурувати та оптимізувати процес управління взаєминами з ними. Отже, для забезпечення стійкої конкурентної позиції на ринку підприємству необхідно не тільки ефективно використовувати власні ресурси, але й активно взаємодіяти з ключовими групами економічного впливу. Згідно теорії стейкхолдерів (груп економічного впливу) підприємство — це не тільки економічна цілісна структура та джерело прибутку, але й елемент системи, в якій це підприємство функціонує, відчуючи вплив зовнішнього оточення і, в свою чергу, впливаючи на нього. Відтак, підприємство може уникнути багатьох економічних негараздів, якщо зуміє налагодити ефективні зв'язки з різними групами економічного впливу.

Ефективність взаємовідносин підприємства зі стейкхолдерами на довгостроковий період можна забезпечити, надаючи їм інформацію щодо особливостей фінансово-економічного стану підприємства, відповідності його діяльності до екологічних вимог, планів реалізації інвестиційних і соціальних проектів і наявних перспектив розвитку.

Концепція інтегрованої звітності ґрунтується на поєднанні та узгодженні фінансової і нефінансової інформації в одну інтегровану бізнес-звітність, показники якої формують у процесі виявлення взаємозв'язків між двома зазначеними блоками інформації. Це дає змогу уникнути зайвих дублювань даних і водночас забезпечує розуміння тенденцій розвитку бізнесу та його стратегічних перспектив.

Враховуючи той факт, що одним із засадничих принципів викладення інформації в інтегрованих звітах є її відповідність вимогам груп впливу, такий звіт має наочно продемонструвати стан взаємодії підприємства з ключовими групами впливу, зокрема показати наскільки це підприємство розуміє, бере до уваги потреби, інтереси та очікування цих груп.

Отже, щоб забезпечити відповідність представлення в інтегрованій звітності інформації про взаємовідносини підприємства з основними групами стейкхолдерів з Міжнародними стандартами з інтегрованої звітності, необхідно:

по-перше, визначити перелік основних стейкхолдерів підприємства;

по-друге, встановити перелік показників, що відображають стан і розвиток взаємовідносин підприємства зі стейкхолдерами;

і, по-третє, оцінити існуючі і потенційні ризики взаємодії підприємства зі стейкхолдерами та їхні наслідки.

Виходячи з того, що основним призначенням підготовки інтегрованої звітності є комплексне розкриття даних про результати і перспективи розвитку підприємства, при висвітленні інформації щодо взаємовідносин зі стейкхолдерами необхідно виокремити два основні блоки:

1) інформація про отримані результати взаємовідносин підприємства з основними групами економічного впливу, яка дасть змогу стейкхолдерам оцінити існуючу ефективність і ризики такої співпраці. При цьому особлива увага має бути зосереджена на висвітленні показників, що характеризують внески підприємства у діяльність стейкхолдерів;

2) інформація про особливості функціонування, конкурентну позицію, загальні результати і стратегію розвитку підприємства на ринку. Така інформація необхідна для того, щоб стейкхолдери могли оцінити потенціал розвитку взаємовідносин з підприємством відповідно до своїх потреб.

Така інформація дасть підприємству змогу підвищити зацікавленість стейкхолдерів щодо своєї діяльності, а відтак наростити соціально-репутаційний капітал, зменшити витрати на виробництво і реалізацію продукції, збільшити обсяги доходів і грошових надходжень, зменшити ризики втрат від дії зовнішніх чинників впливу, покращити якість і підвищити ефективність використання ресурсів і капіталу, активніше впроваджувати інновації і на цій основі збільшувати обсяги формування доданої економічної вартості та зростання ринкової вартості підприємства.

УДК 657.41:330.142.21

Андрій Зелінський,
аспірант кафедри
бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

ДИСКУСІЙНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Обліково-аналітичне забезпечення управління на сучасному етапі розвитку суспільства потребує збору, реєстрації та обробки даних у частині трансакційних витрат.

Трансакційними, з нашої точки зору, є витрати ресурсів (матеріальних, грошових, репутаційних, часу тощо), які несе економічний суб'єкт незалежно від його волі та бажання в процесі реалізації, набуття та відчуження прав власності та свобод, а також у результаті переходу від одного технологічного процесу до іншого.

Виходячи з визначення зрозуміло, що трансакційні витрати більшою мірою характеризують рівень підготовки виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), ніж сам процес виробництва.

Проблема імплементації трансакційних витрат до облікового процесу є надзвичайно гострою, адже на сьогодні вони не є загальноприйнятим і законодавчо визначеним об'єктом обліку, крім того проблема облікового відображення трансакційних витрат на рахунках бухгалтерського обліку полягає в тому, що в кожному обліковому об'єкті закладена частина трансакційних витрат.

Оскільки самі витрати як обліковий об'єкт в Україні обмежені нормативно-правовим регулюванням, зокрема методологічними засадами формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства встановлено П(С)БО 16 «Витрати», а методику узагальнення інформації на рахунках бухгалтерського обліку визначено Планом рахунків і деталізовано Інструкцією про застосування Плану рахунків № 291, то будь-які намагання інтегрувати трансакційні витрати до діючої системи обліку є спробами пояснення нових економічних явищ існуючими загальноприйнятими постулатами.

Узагальнення теоретичного та практичного досвіду з обліку трансакційних витрат дало можливість встановити, що окремі елементи трансакційних витрат є об'єктами традиційного бухгалтерського обліку (представницькі витрати та винагороди за професійні послуги в структурі адміністративних витрат; витрати на маркетинг і гарантії в рамках збутової діяльності; витрати на дослідження та розробки, штрафи й пені у складі іншої операційної діяльності).

Проте, інформаційної бази про загальну структуру та розмір трансакційних витрат немає, що ускладнює управління трансакційними витратами, оскільки в такому випадку необхідно проводити їх виокремлення зі всієї сукупності витрат підприємства, що відображаються у складі різних рахунків бухгалтерського обліку.

Крім того, однією з умов визнання витрат у бухгалтерському обліку є їх достовірна оцінка, однак значна частина трансакційних витрат носить ймовірний або очікуваний характер і не може бути достеменно визначена.

До того ж більшість трансакційних витрат відповідно до абзацу 2 п. 7 П(С)БО 16 є витратами, які неможливо пов'язати з доходом певного періоду, тому наразі вони відображаються у складі витрат того періоду, в якому були здійснені. Хоча трансакційні складові присутні і в первісній вартості як запасів, так і необоротних і нематеріальних активів.

Також необхідно зазначити, що трансакційні витрати не є об'єктом обліку в системі МСФЗ, а, відтак, є предметом для спільного обговорення та врегулювання, особливо в умовах боротьби з незаконними схемами та легалізації бізнесу.

У цілому можна визначити такі основні проблеми, що мають місце в системі обліку трансакційних витрат:

1) відсутнє уніфіковане понятійно-категоріальне визначення терміну «трансакційні витрати» (в МСФЗ та українській законодавчій базі досі немає загальноприйнятого визначення категорій «трансакційні витрати» та «трансформаційні витрати»);

2) не розроблено єдине організаційно-методичне забезпечення системи обліку та управління трансакційними витратами (трансакційні витрати розосереджені між різними обліковими об'єктами, що потребує їх додаткової вибірки та узагальнення; трансакційні витрати складно відокремити від виробничих витрат);

3) не врегульовано питання оцінки (наприклад, витрати часу на перебування в чергах і заповнення численних звітних форм не піддаються прямому виміру; частина трансакційних витрат носить нелегальний характер і через ці причини взагалі не фіксується в офіційній системі вітчизняного обліку; багато витрат пов'язані з неформальним обміном послугами, що не супроводжуються безпосередніми грошовими потоками; настання частини трансакційних витрат та їх економічний ефект відтерміновані в часі).

Узагальнення економічної літератури з обліку трансакційних витрат, у частині їх відображення на рахунках, дозволило виділити такі агреговані підходи:

1. Створення нової моделі бухгалтерського обліку.

2. Виокремлення рахунку класу 8 чи 9 для обліку трансакційних витрат: окремих рахунок, транзитний рахунок, синтетичний рахунок-екран.

3. Доповнення субрахунками або аналітичними рахунками рахунків класу 8 і 9 з виокремленням на них трансакційних витрат.

4. Віднесення трансакційних витрат до складу витрат майбутніх періодів і їх відображення на різних балансових рахунках в якості аналітичної складової.

Дані підходи представлені як окремо, так і в комплексі — як поєднання різних підходів.

Питання організаційно-методичне забезпечення системи управління трансакційними витратами є новим недостатньо дослідженим об'єктом для світової облікової системи, що потребує подальших розробок і вдосконалень.

ГОЛОВНІ АСПЕКТИ СКЛАДАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Необхідність удосконалення методологічних та організаційних підходів до формування консолідованої фінансової звітності зумовлена реаліями сьогодення. Водночас зростання кількості та обсягів діяльності корпорацій, холдингів, необхідність узагальнення фінансових показників діяльності групи підприємств на рівні материнської компанії, неузгодженість і недосконалість чинного нормативно-правового забезпечення консолідації фінансової звітності, невідповідність структури та змісту консолідованої звітності запитам і очікуванням різних груп її користувачів загалом визначає актуальність проблеми.

Не дивлячись на значні напрацювання, потребують розробки такі основні питання теорії і практики побудови консолідованої звітності в Україні: визначення об'єкта обліку й параметрів консолідації групи підприємств з урахуванням законів і закономірностей сучасної ринкової економіки, формування методології вивчення специфічного об'єкта бухгалтерського обліку — консолідованої групи підприємств. Це зумовлює потребу у розв'язанні комплексу проблем: визначення місця і ролі консолідованого обліку в системі бухгалтерського обліку; розробка конкретних методик обліку й складання консолідованої звітності.

На основі критичного аналізу змісту основних нормативних актів щодо консолідованої фінансової звітності НП(С)БО 2 та міжнародного стандарту фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність», викладемо основні положення складання консолідованої фінансової звітності групи підприємств:

- підприємства, що увійшли до складу групи, зберігають свою юридичну незалежність; у той же час автономність підприємств, йде поруч із збільшенням внеску кожного учасника групи у спільну справу;

- материнське підприємство, яке контролює одного чи кілька суб'єктів господарювання, набуває владні повноваження та визначає значущі (суттєві) для групи види діяльності, керує ними, проводить фінансову, інвестиційну, комерційну політику групи, здійснює контроль над її реалізацією і над діяльністю дочірніх підприємств.

Материнське підприємство розпоряджається контрольованою часткою участі, тобто власним капіталом материнського підприємства та контрольованою часткою участі дочірнього підприємства. Головне, материнське підприємство у процесах консолідації виступає як інвестор який контролює об'єкт інвестування;

- інформація у фінансовій звітності розкривається шляхом заповнення материнським підприємством форм консолідованої фінансової звітності про діяльність групи за звітний період і приміток до консолідованої фінансової звітності;

- дочірнє підприємство, яке перебуває під контролем материнського (холдингового) підприємства, свідомо йде на участь у складі групи, залишає за собою неконтрольовану частку участі. Дочірнє підприємство складає і подає індивідуальну фінансову звітність щодо власної діяльності та надає материнському підприємству належну інформацію для підготовки материнським підприємством консолідованої фінансової звітності групи.

Організаційним питанням складання даної звітності є дослідження сутності таких понять, як «процес консолідації» та «процедура консолідації».

Отже, процес консолідації передбачає здійснення певних процедур консолідації, тобто визначена послідовність бухгалтерських дій з метою формування показників фінансової звітності, в свою чергу процедура консолідації визначається як складова процесу консолідації і є комплексом облікових операцій і дій методичного й організаційного характеру, які перебувають у нерозривному взаємозв'язку і взаємозалежності.

У процесі організації процедур підготовки консолідованої фінансової звітності необхідно враховувати основні вимоги: економічна сумісність суб'єктів господарювання та можливість контролювати дочірні підприємства.

Економічна сумісність підприємств, залучених до консолідації передбачає, що діяльність дочірнього підприємства повинна бути пов'язана з діяльністю материнського підприємства. Створення групи підприємств відбувається в тому випадку, коли одне підприємство (материнське) контролює інше підприємство (дочірнє). Це є можливим:

- у разі купівлі материнським підприємством більше як половини акцій (часток) у статутному капіталі дочірнього підприємства;

- у разі одержання контролю (вирішального впливу на фінансову та господарську політику дочірнього підприємства) в інший спосіб. Контроль — це можливість управляти фінансовою і господарською політикою підприємства з метою отримання вигоди від його діяль-

ності. Суттєвий вплив — це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та господарської політики підприємства, при цьому не здійснюючи контроль цієї політики. Дані два фактора визначають форми інвестицій в інше підприємство, які призводять до виникнення підконтрольності (материнське і дочірнє підприємства) або викликають утворення асоційованих і спільних підприємств.

Методика складання консолідованої фінансової звітності є досить складною, оскільки пов'язана з необхідністю елімінування статей, тобто наслідки з реалізації угод між членами корпоративної групи не включають у консолідовану звітність, показують тільки активи й зобов'язання, доходи і витрати від операцій із третіми особами. Для отримання достовірної інформації про діяльність групи потрібно впровадити єдині облікові та контрольні процедури для цілей консолідації на рівні групи.

УДК 657

Оксана Ісай,

к.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ БАЛАНС ТА ЙОГО АНАЛІТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ

Найуніфікованішим і загальнодоступним джерелом інформації для оцінки ефективності функціонування суб'єктів господарювання та ризиків підприємницької діяльності є фінансова звітність. Облікова інформація є пріоритетною і переважає в оцінках і діагностиці фінансового стану суб'єкта господарювання, то від її аналітичних можливостей суттєво залежить якість господарського управління суб'єктами підприємницької діяльності.

Процес прийняття управлінського рішення передбачає ідентифікацію господарської проблеми, яка уможливується завдяки виявленню відхилень від заданих параметрів діяльності внаслідок проведення аналітичної роботи на підприємстві. Так як прийняття рішень, як і обмін інформацією, є складовою будь-якої управлінської діяльності, управління розвитком підприємства вимагає постійної ідентифікації проблем господарювання, розробки та реалізації управлінських рішень, що сприяють досягненню бажаного фінансового стану підприємства.

Західні фахівці виокремлюють п'ять відносно самостійних підходів у становленні систематизованого аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання: 1) школа емпіричних прагмати-

ків; 2) школа статистичного фінансового аналізу; 3) школа мультиваріантних аналітиків; 4) школа аналітиків, що прогнозують ймовірність банкрутства; 5) школа учасників фондового ринку. Отже, у світовій практиці аналіз фінансового стану передбачає розробку системи показників, що базується здебільшого на даних бухгалтерського балансу.

Нормативно-правову базу аналізу фінансового стану в Україні складають шість основних чинних методик: 1) методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій; 2) методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій; 3) положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації; 4) методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств; 5) положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями; 6) методичні рекомендації по аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій.

НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» також визначає бухгалтерський баланс найважливішим елементом інформаційної бази для аналізу фінансового стану суб'єкту господарювання. В НП(С)БО 1 баланс визначається як звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал.

Якість бухгалтерського балансу є одним з індикаторів фінансового стану підприємства. Відтак, перша аналітична характеристика бухгалтерського балансу проявляється у економічному взаємозв'язку між активами та пасивами бухгалтерського балансу. Також аналітичні можливості бухгалтерського балансу суб'єкта господарювання розкриваються через застосування цілого ряду спеціальних аналітичних інструментів, що дозволяють одержати кількісну оцінку окремих аспектів господарської діяльності підприємства. До інструментарію аналізу звіту про фінансовий стан суб'єкта господарювання слід віднести такі основні прийоми: горизонтальний, вертикальний, структурний, динамічний, коефіцієнтний аналізи; трендовий і порівняльний.

Аналітичні можливості бухгалтерського балансу реалізуються шляхом дотримання певної послідовності однорідних за змістом робіт, тобто шляхом дотримання певної технології, яку узагальнено можна представити: експрес-аналіз бухгалтерського балансу → поглиблений аналіз бухгалтерського балансу: а) оцінка економічного потенціалу; б) діагностика забезпеченості ресурсами → прийняття

рішення про визнання структури балансу задовільною (незадовільною), а підприємство платоспроможним (неплатоспроможним).

В аналітичній роботі першою і тому надзвичайно важливою процедурою є первинний аналіз (експрес-аналіз) і відбір релевантної інформації, та полягає, насамперед, у встановленні суттєвості, важливості, точності, повноти і значимості інформації шляхом її поділу (дроблення) і зіставлення. Експрес-аналіз передбачає «читання» агрегованого порівняльного Балансу шляхом проведення аналізу ключових показників його розділів для оцінки динамічності масштабів розвитку бізнесу суб'єкта господарювання, виявлення тенденцій безперервності його діяльності у майбутніх періодах основну увагу необхідно приділити визначенню темпів зростання та темпів приросту показників розділів Балансу

Поглиблені аналітичні можливості активу та пасиву бухгалтерського балансу реалізуються із застосуванням аналітичного інструментарію, про який зазначено вище. Отримані аналітичні показники активу і пасиву балансу дають можливість отримати аналітичні висновки, а відтак і прийняття стандартних (традиційних) рішень про якість структури балансу, ліквідність і платоспроможність і фінансову стійкість підприємства.

Бухгалтерський баланс є дескриптивною моделлю фінансового стану, що описує характер безперервності діяльності та тенденцій розвитку підприємства та відповідає на запитання користувача: «Яким є фінансовий стан підприємства на даний момент?». Відповідь на значно важливіше запитання: «Чому саме склався такий фінансовий стан?» можна одержати тільки користуючись прийомами економічного аналізу фінансового стану. Для аналізу бухгалтерського балансу потрібні знання основних логічних та інформаційних взаємозв'язків у системі інформаційного забезпечення процесу управління господарською діяльністю. Тому складання та аналіз балансу слід розглядати як єдиний процес.

УДК 657.1

Сергій Кириленко,
старший викладач кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КАСОВИЙ МЕТОД ОБЛІКУ: СПОГАДИ ПРО МАЙБУТНЄ

З початку реформи бухгалтерського обліку в Україні (1999 рік) минуло 17 років. За цей час аудитори України змогли не лише порадіти досягненням, але й визначити концептуальні вади реформи-

ваного обліку. Значною мірою такі вади викликані принциповою відмовою від касового методу обліку надходжень і платежів і запровадженням горезвісного принципу нарахування доходів і витрат.

Отже, негативними аспектами реформованого обліку (включено з принципом нарахування) можна визначити таке:

1) фіскальна спрямованість реформованого бухгалтерського обліку. Тобто нараховані, але не отримані доходи оподатковуються і податки стягуються незалежно від надходжень реальних коштів;

2) неможливість проведення якісного аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства, особливо в тих випадках, коли в розрахунках застосовуються показники доходів, витрат і, відповідно, прибутку. Аудитори, інвестори, банкіри відмовляються від показників ефективності використання і якості активів, окупності проєктів, оскільки подвійна сутність (реальна і нарахована) доходів від реалізації, фінансових доходів, доходів і витрат майбутніх періодів заважає об'єктивно оцінити фінансовий стан і ефективність діяльності суб'єкта господарювання та визначити окупність інвестицій;

3) поява у реформованому обліку великої кількості облікових оцінок, що мають хеджувати нараховані доходи і усунути ризики від користування викривленою звітністю. Але, як довела практика, резерв сумнівних боргів, капітал у дооцінках, забезпечення майбутніх платежів (не кажучи вже про фантастичну кількість усіляких резервів у банківському обліку) нездатні протистояти світовій економічній кризі.

Отже, чи можливе застосування касового методу нарахування надходжень і платежів в умовах реформованого бухгалтерського обліку?

Так, можливе! По-перше, суми доходів і витрат від здійснення господарської діяльності однакові і за методом нарахування, і за касовим методом. Різняться лише терміни фіксації реалізації готової продукції. Відповідно сума сплачених державі податків не зміниться. Проте платник податків зможе платити їх, маючи відповідні кошти. А для несумлінних підприємців можна ввести обмеження щодо термінів перебування готової продукції «в дорозі».

По-друге, коригування законодавчо-нормативної бази обліку під касовий метод потрібно мінімальне, а саме:

– дозвіл застосовувати касовий метод у Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»;

– визначення суб'єктів платників податків, що ведуть свій облік касовим методом у Податковому кодексі;

– кілька правок і доповнень до національних стандартів обліку 7 «Основні засоби», 9 «Запаси», 10 «Дебіторська заборгованість», 15 «Дохід», 16 «Витрати», а також до Плану рахунків.

I, по-третє, застосовувати касовий метод як альтернативу методу нараховування можуть лише підприємства малого бізнесу для спрощення бухгалтерського обліку та покращення платіжної дисципліни за податком на прибуток і ПДВ. Це не означає, що великі та середні підприємства не зможуть використовувати касовий метод, наприклад, як різновид управлінського обліку з метою подальшого якісного економічного аналізу своєї діяльності.

Пропозиції щодо визначення концептуальної основи бухгалтерського обліку касовим методом у сучасних умовах включають таке:

1) амортизація основних засобів розраховується лише прямо-лінійним і виробничим методами;

2) при оцінці вибуття запасів не застосовується метод нормативних затрат;

3) рахунок «Готова продукція» має два субрахунки: «на складі» та «в дорозі»;

4) облік векселів здійснюється чистим методом без нараховування доходів (витрат) майбутніх періодів;

5) резерв сумнівних боргів в обліку не застосовується;

6) доходи і витрати майбутніх періодів обліковуються лише фактично отримані (сплачені), а не нараховані;

7) забезпечення майбутніх витрат і платежів в обліку не застосовується;

8) витрати діяльності підприємства обліковуються із застосуванням 8-го класу рахунків;

9) підприємства, що ведуть фінансову діяльність, касовий метод обліку не застосовують.

На нашу думку, можна з впевненістю стверджувати, що такі «спогади» про касовий метод обліку зможуть суттєво покращити майбутнє українського бізнесу і малого зокрема.

УДК 657

Вадим Козак,

к.е.н., доцент

кафедри міжнародного обліку та аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ АКТИВІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ОПЕРАЦІЙ

Підприємства України, бажаючи всебічного розвитку економічних відносин з іншими державами на взаємовигідній основі,

здійснюють зовнішньоекономічну діяльність, одним з видів якої є операції з імпорту [1].

Для нарахування митних платежів при ввезенні товарів використовуються відомості про їх митну вартість [2].

Митною вартістю товарів, які переміщуються через митний кордон України, є вартість товарів, що використовується для митних цілей, яка базується на ціні, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари.

При цьому документами, які підтверджують митну вартість товарів, є зовнішньоекономічний договір (контракт) і додатки до нього; рахунок-фактура (інвойс); банківські платіжні документи, що стосуються оцінюваного товару (якщо рахунок сплачено); за наявності — інші платіжні та/або бухгалтерські документи, що підтверджують вартість товару та містять реквізити, необхідні для ідентифікації ввезеного товару; транспортні (перевізні) документи, якщо за умовами поставки витрати на транспортування не включені у вартість товару, а також документи, що містять відомості про вартість перевезення оцінюваних товарів; копія імпоротної ліцензії, якщо імпорт товару підлягає ліцензуванню; якщо здійснювалося страхування — страхові документи, а також документи, що містять відомості про вартість страхування.

Варто зазначити, що одним з документів, що подаються декларантом для підтвердження заявленої митної вартості, є рахунок-фактура (інвойс), який Міністерство фінансів України не визнає первинним документом [3].

Не дивлячись на такий значний перелік вагомих документів, органам доходів і зборів надається право самостійно визначити митну вартість товарів з застосуванням ще п'яти методів, які є другорядними, а саме [2]:

- а) за ціною договору щодо ідентичних товарів;
- б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
- в) на основі віднімання вартості;
- г) на основі додавання вартості (обчислена вартість);
- г) резервний.

При цьому їх застосуванню має передувати процедура консультацій між органом доходів і зборів і декларантом з метою визначення основи вартості.

Такі дії призведуть, у подальшому, до невідповідності інформації, зазначеної у первинних документах, тій, яка буде відображена в обліку, що також буде суперечити п. 9 П(С)БО 9 «Запаси», який дає вичерпний перелік складових первісної вартості запасів, придбаних за плату [4].

Процедура консультацій, а також значний перелік зазначених другорядних методів, на нашу думку, переводять формалізовану в цілому процедуру визначення митної вартості товарів, у «ручний режим» і, відповідно, сприяють її «регулюванню» залежно від потреб органів доходів і зборів, або їх окремих посадових осіб.

Враховуючи викладене, вважаємо за необхідне виключити застосування другорядних методів визначення митної вартості товарів, залишивши лише основний, що базується на інформації з відповідних документів.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI.
3. Лист Міністерства фінансів України від 09.07.2007 р. № 31-34000-20/23-4579/480023-4618.
4. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку» від 20.10.1999 р. № 246 [П(С)БО 9 «Запаси»].

УДК 657.6:658.1

Світлана Кузнецова,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри міжнародних
фінансів, обліку та оподаткування,
Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК МАЙБУТНЬОГО: ТЕОРІЯ ХАОСУ ТА ІНФОРМАЦІЙНА СИМЕТРІЯ

Ускладнення систем (соціальних, політичних, фінансових, інформаційних), що є притаманним сучасному світу, запускає механізми хаотичного структурування. Усвідомлення хаотичності людського існування в усіх сферах життя повинно стати підґрунтям формування системи бухгалтерського обліку майбутнього. Фундаментальну роль у цьому відіграє загальний перехід до економіки знань, для якої характерне домінування інформаційного ресурсу, інтелектуального капіталу та нематеріальних активів. Це вимагає перегляду традиційних підходів до бухгалтерського об-

ліку як інформаційного ресурсу в управлінні підприємством. За своєю метою система бухгалтерського обліку повинна давати керівництву можливості прогнозувати та ефективно реагувати на зміни у зовнішньому середовищі суб'єкта управління.

Загальна еволюція ролі бухгалтера в міжнародному бізнесі окреслена СІМА за 3 рівнями: рівень 1 — хранитель рахунків; рівень 2 — партнер; рівень 3 — хранитель совісті. Це обумовлено суттєвою зміною інформаційних потреб користувачів при прийнятті управлінських рішень.

Інформатизація сучасної економіки і суспільства в цілому вимагає перегляду традиційних підходів до управління корпоративною культурою підприємства. Як справедливо відмічала М. Тетчер: «в 1990 году мы не могли предположить, как велико будет воздействие информационной революции на бизнес, образ жизни и даже ход военных действий» [29, с. 25]. Таким чином метою бухгалтерського обліку повинно бути зменшення інформаційної ентропії (невизначеності або непередбачуваності інформації). Відповідно завданнями управлінського обліку та контролю є надання інформації, яка спрямована на прийняття управлінських рішень за напрямками:

- 1) адаптація компанії до зовнішнього середовища;
- 2) інтеграція внутрішнього середовища компанії;
- 3) ідентифікація компанії та персоналу.

Складовими розвитку бухгалтерського обліку в управлінні економічними суб'єктами в Україні повинні бути:

- оцінка майбутніх витрат і прийняття управлінських рішень;
- облікова політика в трансфертному ціноутворенні;
- бухгалтерський облік в управлінні вартістю економічного суб'єкту;
- збалансована система показників у стратегічному управлінні економічним суб'єктом;
- сучасний інструментарій бухгалтерського обліку в управлінні економічним суб'єктом;
- бухгалтерський облік при прийнятті екологічних рішень;
- бухгалтерський облік при прийнятті соціальних рішень;
- бухгалтерський облік в управлінні ризиками економічного суб'єкта;
- якість облікової інформації та бухгалтерського обліку.

Важливим також є зменшення інформаційної асиметрії між суб'єктами внутрішнього (менеджери, працівники) та зовнішнього середовища компанії (інвесторами, партнерами, контрагентами, державою, громадськістю).

У свою чергу ефективність бухгалтерської управлінської звітності доцільно розглядати з позиції спроможності формування якісного інформаційного забезпечення користувачів при прийнятті управлінських рішень. Критеріями оцінки ефективності бухгалтерської управлінської звітності слід визнати: забезпечення інформаційної спроможності користувачів реагувати на умови зовнішнього середовища, для якого на сучасному етапі розвитку України притаманний високий ступень змінності; забезпечення інформаційної спроможності користувачів реагувати на інфляційні процеси, складність макроекономічних критеріїв і їх значення при формуванні облікової інформації; забезпечення можливості прогнозування ефективності управлінських рішень; забезпечення інформаційної спроможності користувачів реагувати на варіативність оцінок, критеріїв і методик аналізу при прийнятті управлінських рішень; забезпечення інформаційної спроможності користувачів використовувати поряд з національною іншими валютних плаваючих грошових одиниць; забезпечення інформаційної спроможності користувачів враховувати ризики при прийнятті управлінських рішень; забезпечення цільової адаптації до потреб окремих користувачів звітів.

Складовими інформаційного забезпечення управління виступають: строкова звітність щодо управління; оперативне інформаційне забезпечення через моніторинг ефективності управління.

Інформація, що надається у звітах повинна виконувати такі завдання: 1) надання допомоги управляючим; 1) надання інформаційної підтримки менеджерам при прийнятті стратегічних управлінських рішень; 2) контроль, планування і прогнозування реалізації корпоративної культури підприємства; 2) формування планових і фактичних показників стану управління у процесі планування, реалізації та контролю; 3) вибір найефективніших шляхів розвитку корпоративної культури підприємства; 3) формування інформації щодо альтернативних варіантів для обрання найефективніших шляхів розвитку компанії; 4) прийняття стратегічних, тактичних та оперативних управлінських рішень по реалізації корпоративної культури підприємства; 5) забезпечення бази для оптимізації напрямків розвитку корпоративної культури підприємства; 6) забезпечення інформаційної бази для оптимізації напрямків розвитку компанії.

Таким чином, хаос не є аналогом безпорядку, навпаки, хаос — це складний порядок, який функціонує в умовах нестабільності. Використання окреслених припущень дозволяє побудувати загальну інтегровану систему бухгалтерського обліку, яка ґрунтується

ся на потребах суспільства, враховує певну непередбачуваність і нестабільність розвитку та ускладнення систем на макрорівні (соціальних, політичних, фінансових, інформаційних), що є притаманним сучасному світу, та природні егоїстичні властивості власників бізнесу та менеджерів компаній. Це сприяє, з одного боку, зниженню інформаційної асиметрії в бізнесі, та, з іншого, досягненню рівноваги через збалансування управлінських рішень шляхом врахування системою бухгалтерського обліку впливу випадковостей, ризиків і, як наслідок, надання інформаційної можливості передбачати розвиток подій в умовах хаотичного розвитку й нестабільності.

УДК 657.37:657.446

Галина Кузьменко,
к.е.н., доцент кафедри аудиту та оподаткування,
Кіровоградський національний технічний університет

ЕЛЕМЕНТИ ПОДАТКОВОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ТА ОЦІНКА ЇЇ ЕФЕКТИВНОСТІ

Основна увага у наукових працях, професійній літературі та нормативних документах зосереджена на дослідженні питань «бухгалтерської» облікової політики, орієнтованої на складання і подання фінансової звітності; питання формування облікової політики з метою оподаткування, тобто «податкової» облікової політики, здебільшого залишаються поза увагою. Основним призначенням податкової облікової політики є виконання завдань спрямованих на вибір найприйнятніших для суб'єкта господарювання способів обліку, відносно яких існують альтернативи, передбачені податковим законодавством з метою забезпечення оптимізації оподаткування та висвітлення окремих питань щодо особливостей справляння податкових платежів по яким існують протиріччя у нормативних актах або які взагалі не регламентовані законодавством.

При формуванні податкової облікової політики (облікової політики з метою оподаткування) слід виходити з того, що остання включає ряд теоретичних, методологічних, технологічних та організаційних елементів, використання яких, з числа всіх існуючих альтернатив, передбачених чинним законодавством, дозволить оптимізувати податкові платежі суб'єкта господарювання.

Теоретичною основою податкової облікової політики виступає правове та методичне забезпечення ведення податкового обліку, тобто законодавчі та інші нормативно-правові акти, які регламентують організацію і ведення податкового обліку, положення теорії бухгалтерського обліку з проблем збору даних, обробки та агрегування інформації в реєстрах податкового обліку, використання облікових процедур, наукові положення конструювання інформаційної системи податкового обліку.

Організаційні елементи податкової облікової політики визначають загальні питання оподаткування підприємства:

- регламентацію порядку організації податкового обліку (який з підрозділів підприємства буде займатися цим питанням: бухгалтерія або спеціалізована служба (відділ, сектор), особа, відповідальна за ведення обліку);

- формування системи організаційно-розпорядчих документів (внутрішні правила, положення, регламенти, рішення, посадові інструкції тощо);

- визначення місця і ролі відділу (сектору) податкового обліку в управлінській і виробничій інфраструктурі підприємства, його взаємодія з іншими підрозділами;

- форма організації податкового обліку;

- положення кадрової політики щодо працівників відділу (сектору) податкового обліку, план організації їх роботи, порядок атестації, правила ділової етики, система підбору персоналу, підвищення його кваліфікації, система нормування і оплати праці, методика визначення чисельності, порядок приймання-передачі справ при зміні працівників.

Технологічні питання податкової облікової політики спрямовані на визначення технологічних засобів, які забезпечують ведення податкового обліку. До них, зокрема, відносяться:

- форма ведення податкового обліку (технологія обробки облікової інформації);

- склад, форма і способи формування реєстрів податкового обліку (періодичність складання і подання, відповідальні особи, їх контроль, користувачі);

- організація документообігу;

- порядок зберігання документів податкової звітності і реєстрів податкового обліку;

- порядок проведення інвентаризації активів і зобов'язань;

- система внутрішнього контролю за нарахуванням і сплатою податкових платежів;

— розробка та затвердження робочого плану рахунків активів, зобов'язань, доходів і витрат для визначення об'єкта оподаткування;

— порядок розрахунків з бюджетом за податковими платежами.

Методологічні елементи податкової облікової політики визначають способи ведення податкового обліку, які суттєво впливають на формування бази оподаткування та величину податкових платежів за їх видами, виходячи з альтернативних прийомів і способів. Це виражається у можливості відображення одних і тих самих фактів господарського життя різними бухгалтерськими записами та в різних оцінках, що в кінцевому результаті впливає на формування показників звітності.

До таких елементів відносяться:

— класифікація активів і зобов'язань з метою розрахунку бази оподаткування;

— оцінка активів і зобов'язань з метою розрахунку бази оподаткування;

— порядок визнання доходів і витрат;

— дата виникнення податкових зобов'язань і податкового кредиту;

— порядок формування виробничої собівартості товарів, робіт, послуг;

— порядок формування резервів;

— періодичність відображення відстрочених податкових активів і відстрочених податкових зобов'язань;

— облік фінансових результатів.

Таким чином, у податковій обліковій політиці в рамках методологічного аспекту повинні бути визначені: 1) обрані суб'єктом господарювання способи ведення податкового обліку і формування бази оподаткування, передбачені податковим законодавством; 2) способи ведення податкового обліку і формування бази оподаткування, не передбачені податковим законодавством; 3) способи ведення податкового обліку і формування бази оподаткування, варіантність яких обумовлена колізіями податкового законодавства.

Ефективність діючої облікової політики підприємства з точки зору виконання нею функцій оптимізації оподаткування повинна визначатись на основі порівняння показників податкового навантаження при альтернативних варіантах використання окремих елементів облікової політики, щодо яких підприємство має можливість вибору. До основних показників, які доцільно використовувати для оцінки ефективності податкової облікової політики, відносяться:

1) сума податків, зборів та обов'язкових платежів, які сплачуються суб'єктом господарювання;

2) структура (частка) податків та окремих їх видів у собівартості продукції, у ціні виробника та в ціні реалізації. Ця структура може формуватися як для загального обсягу виробництва чи реалізації, так і для обсягу за окремими видами продукції, робіт і послуг;

3) розмір чистого прибутку суб'єкта господарювання, максимізація якого є основною метою діяльності будь-якого підприємства;

4) величина чистого прибутку на одиницю податкових витрат (коефіцієнт ефективності оподаткування);

5) середня по підприємству величина податків у розрахунку на одиницю продукції;

6) загальний рівень оподаткування підприємства відносно фінансових результатів його діяльності;

7) питома вага податкових платежів у виручці від реалізації продукції;

8) питома вага податкових платежів у витратах виробництва.

За допомогою розрахунку вказаних показників можна здійснювати моделювання впливу вибору альтернативних елементів податкової облікової політики на податкові зобов'язання підприємства, що в кінцевому результаті призведе як до зниження розміру сплачуваних податкових платежів, так і до зниження податкового навантаження на підприємство.

УДК 657.471.7

Роман Кук,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ В ПІДПРИЄМСТВАХ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ

Управління витратами на великих промислових підприємствах має свою специфіку, яка полягає у наявності великих обсягів інформації, розпорошеності її у просторі, що може призводити до дублювання інформації та зниження її оперативності, а також зростання фрагментарності, тобто відсутності цілісної картини про стан об'єкта управління. Таким чином, у системі управління

витратами великих підприємств електротехнічного машинобудування посилюється значення інформаційної та контрольної функцій.

Оскільки ефективність функціонування підприємства пов'язана з виникненням витрат, це визначає необхідність органічної інтегрованості управління витратами з іншими функціональними системами управління та загальною системою управління підприємством. Всі управлінські рішення в області ефективного використання ресурсів та організації їхнього обороту тісно взаємозв'язані та прямо або побічно впливають на кінцеві результати фінансової діяльності підприємства. Тому управління витратами повинно розглядатися як комплексна функціональна керуюча система, що забезпечує розробку взаємозалежних управлінських рішень, кожне з яких робить свій внесок у загальну результативність діяльності підприємства.

При формуванні системи управління витратами підприємства електротехнічного машинобудування необхідно враховувати їхні особливості як економічної категорії. По-перше, це динамізм витрат, те, що вони постійно рухаються та змінюються. Так, у ринкових умовах постійно змінюються ціни на покупні сировину та матеріали, комплектуючі деталі та вироби, тарифи на енергоносії та послуги. Оновлюється продукція, переглядаються норми витрат матеріалів, що відображається на собівартості продукції. Тому витрати у статистиці розглядаються дуже умовно і без відображення їхнього рівня у реальному житті.

По-друге, різноманіття витрат потребує застосування широкого спектра прийомів і методів в управлінні ними, що ускладнюється відсутністю абсолютно точних методів виміру та обліку витрат. Важливу роль відіграє і та обставина, що витрати складно й суперечливо впливають на економічний результат.

Механізм функціонування системи управління витратами та його організаційні форми залежать від розмірів підприємства, галузевих особливостей, стратегічних цілей. Управління витратами не є самоціллю і повинно забезпечувати досягнення поставлених цілей у системі управління підприємства в цілому, що передбачає органічну його інтеграцію у загальну систему управління підприємством і відповідно здійснюється з використанням тих самих принципів і канонів.

Функції управління витратами підприємств електротехнічного машинобудування реалізуються через елементи управлінського циклу: прогнозування та планування, організацію, координацію та регулювання, активізацію та стимулювання виконання, облік та аналіз. Виконання функцій управління у повному обсязі по всіх

елементам складає цикл впливу управляючої підсистеми (суб'єкт управління) на підсистему управління (об'єкт управління).

Планування, що є однією з головних функцій системи управління витратами, являє собою економічне обґрунтування розміру витрат у плановому періоді для виробництва та збуту промислової продукції підприємства певної кількості та якості. У ході планування витрат необхідно виявити резерви їх зниження, визначити очікуваний розмір витрат ресурсів.

Прогнозування з відносною точністю повинно давати оцінку розміру витрат. Результати прогнозу оптимального співвідношення «витрати — результати» є вихідною базою для розрахунку максимально допустимих витрат у цілому та по окремим стадіям життєвого циклу на перспективу, для визначення кращої структури сумарних витрат і максимально можливих економічних результатів.

Посилення дієвості даних блоків системи управління витратами ґрунтується на формуванні на підприємстві центрів відповідальності та впровадженні нормативного методу планування та обліку. Виконання планової функції системи управління витратами реалізується через кошторисний процес, який передбачає розробку та доведення кошторисів для всіх ієрархічних рівнів організації. З метою посилення контрольної функції у дисертації пропонується розширити класифікацію кошторисів такими класифікаційними ознаками: *за періодом складання* (перспективні, річні, квартальні, місячні, тижневі); *за способом складання* (статичні, гнучкі, змінні); *за стадіями виникнення* (витрати на передпроектні дослідження і науку, витрати на виробництво, витрати на реалізацію, витрати на післяпродажне сервісне обслуговування).

У системі управління витратами важливе місце посідають питання аналізу залежності витрат від зміни обсягів виробництва. В управлінському обліку виробничих витрат та калькулюванні собівартості продукції за основу береться поділ витрат на змінні та постійні.

Головним завданням і пріоритетом функціонування механізму управління витратами підприємств електротехнічного машинобудування є підвищення ефективності виробництва на основі оптимізації витрат усіх видів ресурсів, приведення виробничих потужностей, кількості зайнятого персоналу, послуг обслуговуючих підрозділів основним цехам у відповідність з реальною програмою випуску продукції, відповідної існуючим потребам ринку. Система управління витратами повинна впроваджувати-

ся на комплексній основі, забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених задач. Тільки такий підхід буде сприяти різкому росту економічної ефективності роботи підприємства. При цьому в функціональні обов'язки робітників підприємства необхідно ввести конкретні функції, що забезпечать ощадливе витрачання коштів.

УДК 657

Петро Куцик,
професор,
ректор Львівського торговельно-економічного університету

КОНТРОЛІНГ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Ефективність діяльності підприємств у сучасних умовах обумовлюється обґрунтованим вибором і коректним формуванням стратегії їх розвитку з метою забезпечення використання потенціалу та конкурентних переваг з використанням інструментарію управління витратами. У зв'язку з цим важливого значення набуває необхідність впровадження у практику вітчизняних підприємств контролінгу як цілісної, гнучкої, багатофункціональної системи, орієнтованої на задоволення специфічних інформаційних потреб оперативного і стратегічного управління ними. Стратегічне управління витратами потребує надійного обліково-інформаційного забезпечення системи контролінгу з метою прийняття ефективних управлінських рішень щодо витрат підприємства. Функціонування контролінгу надає інформацію, важливу для: визначення стратегії і прогнозування майбутніх процесів і результатів діяльності підприємства; контролю за поточною діяльністю; оптимізації витрат; оцінки ефективності діяльності та зниження суб'єктивності в процесі прийняття рішень.

Вагомий внесок у розвиток теоретико-методичних засад контролінгу витрат зробили зарубіжні та вітчизняні вчені: І. Ансофф [1], Ю. Вебер [2], А. Дайле, В.А. Дерій, Е. Майер, М. Мескон, Р. Манн, В.І. Бачинський, М.Т. Білуха, М.І. Боднар, Ф.Ф.Бутинець, С.Ф. Голов, С.І. Головацька, К. Друрі, Х.Л. Дюкарева, В.В. Івашкевич, О.А. Зоріна [3], М.В. Корягін, Я.Д. Крупка, П.О. Куцик, О.П. Кундря-Висоцька, Н.О. Лоханова, Д. Міддлтон,

Л.Г. Медвідь, Л.В. Нападовська, Б. Нідлз, В.О. Озеран, Г.О. Партин [4], С.М. Петренко [5], А.А. Пилипенко [6], М.С. Пушкар, К.І. Редченко, І.Б. Садовська, М.І. Скрипник, В.В. Сопко, В.Є. Швець, Ч. Хорнгрен, Л.В. Чижевська, І.Й. Яремко та інші

За результатами дослідження встановлено, що формування ефективної системи управління на підприємстві безпосередньо пов'язано з системою контролінгу, яка має враховувати тенденції розвитку ринкового середовища в Україні. Відповідаючи критеріям комплексності та інтегрованості, контролінг забезпечує синтетичний, цілісний погляд на діяльність підприємства в минулому, теперішньому і майбутньому часі, системний підхід до виявлення і вирішення проблем, що встають перед підприємством.

Система управління витратами підприємства в загальному механізмі контролінгу може вважатися досить ефективною лише в тому разі, коли вона надає змогу не тільки раціонально використовувати наявний ресурсний потенціал, а й забезпечувати активний системний пошук можливостей подальшого зниження витрат і, відповідно, забезпечувати розвиток підприємства як на поточний момент часу, так і у довгостроковій перспективі. Стратегічне управління витратами — це реалізація концепції, в якій поєднуються сукупність економічних, організаційних та управлінських процедур, інструментів і методів, спрямованих на досягнення конкурентних переваг виробництва продукції з мінімальними витратами. Від прийнятого варіанта стратегічної поведінки підприємства на ринку (лідерство по витратах; диференціація продукції (робіт, послуг); лідерство у вузькій сфері діяльності) та способу забезпечення конкурентної переваги істотно залежать структура й поведінка його витрат, рівень ризику підприємницької діяльності та вибір методів і прийомів управління витратами.

Побудову та вдосконалення системи управління витратами пропонується здійснювати шляхом: виділення основних понять і процедур системи управління витратами в системі контролінгу; виявлення існуючих проблем формування та контролю витрат на підприємстві; формування моделі управління витратами на етапі процесу діяльності; бюджетування витрат за центрами відповідальності; побудови інформаційної інтегрованої системи контролінгу для різних рівнів управління підприємством; адаптації існуючого документообігу до обраної системи контролінгу на підприємстві; розподілу відповідальності за формування та вдосконалення механізму мотивації персоналу та стимулювання співробітників до раціонального використання ресурсного потенціалу підприємства в умовах його стратегічного розвитку.

Порівняльна характеристика концепцій стратегічного управління витратами показала, що в період розвитку ринкових відносин особливо актуальною є технологія управління витратами, орієнтованими на стратегічні перспективи. Формування єдиних теоретико-методичних основ управління витратами передбачає використання економічних, мотиваційних, організаційних і правових підходів.

Модель стратегічного управління витратами повинна охоплювати складові елементи: облік та аналіз витрат підприємства; формування стратегічних альтернатив і вибір стратегії; планування та прогнозування рівня витрат; оптимізація та контроль процесу формування витрат; виявлення відхилень від планових показників та ідентифікація причин таких відхилень, їх нейтралізація або врахування; пошук і кількісна оцінка резервів зменшення витрат суб'єкта господарювання, визначення, обґрунтування та запуск механізмів їх мобілізації; контроль виконання та гнучке коригування розроблених планів.

Отже, теоретико-методичні основи контролінгу витрат потребують комплексного вдосконалення з метою формування раціонального і достовірного інформаційного забезпечення системи управління підприємствами.

Список використаної літератури

1. *Ансофф І.* Стратегічне управління / І. Ансофф: [пер. з англ.]. — М.: Економіка, 2005.
2. *Адаменко Т.М.* Особливості стратегічного управління затратами підприємства / Т.М. Адаменко // Економіка. Менеджмент. Підприємство. — 2014. — № 23(II). — С. 100–106.
3. *Зоріна О.А.* Проблематика трактування контролінгу / О.А. Зоріна // Статистика України : наук.-інформ. журнал. — К.: НТК статистичних досліджень, 2011. — № 1 (52). — С. 40–44.
4. *Партин Г.О.* Формування стратегічної моделі управління витратами підприємства / Г.О. Партин // Фінанси України. — 2014. — № 11. — С. 124–133.
5. *Петренко С.М.* Концептуальні засади контролю : сучасна інтерпретація / С.М. Петренко // Сталий розвиток економіки. — 2012. — № 12. — С. 17–21.
6. *Пилипенко А.А.* Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань: [монографія] / А.А. Пилипенко, І.П. Дзьобко, О.В. Писарчук; за заг. ред. докт. екон. наук, доцента Пилипенко А. А. — Х.: ХНЕУ, 2011. — 344 с.

Алла Ларіонова,
старший викладач кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Господарський кодекс України визначає основні засади господарської діяльності в Україні. Під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Підприємство — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.

Суб'єктами господарювання є:

1) господарські організації — юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу України, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку;

2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці.

У ст. 55 Господарського кодексу України визначено, що суб'єкти господарювання можуть належати до суб'єктів:

- малого підприємництва, у т.ч. до суб'єктів мікропідприємництва;

- середнього підприємництва;

- великого підприємництва.

Суб'єктами малого підприємництва визнаються: фізичні особи — підприємці та юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Суб'єктами мікропідприємництва визнаються: фізичні особи — підприємці та юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 10 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 2 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Суб'єкти великого підприємництва — юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) перевищує 250 осіб і річний дохід від будь-якої діяльності перевищує суму, еквівалентну 50 млн євро, визначену за середньорічним курсом НБУ.

Інші суб'єкти господарювання належать до суб'єктів середнього підприємництва.

Залежно від форм власності в Україні можуть діяти підприємства таких видів: приватне, колективне, комунальне, державне, підприємство змішаної форми власності, спільне комунальне.

За способом утворення та формування статутного капіталу в Україні діють підприємства унітарні (один засновник), корпоративні (утворюються двома або більше засновниками).

У Податковому кодексі України суб'єктів господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяють на такі групи платників єдиного податку:

1) перша група — фізичні особи — підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та /або проводять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 грн;

2) друга група — фізичні особи — підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг у т. ч. побутових платникам ЄП та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв:

— не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах одночасно не перевищує 10 осіб;

— обсяг доходу не перевищує 1 500 000 грн;

3) третя група — фізичні особи — підприємці, які не використовують працю найманих осіб, або кількість осіб, які перебува-

ють з ними у трудових відносинах не обмежена, та юридичні особи — суб'єкти господарювання, будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5 000 000 грн;

4) четверта група — сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 %.

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України 16 січня 2003 року № 436 — IV із змінами.
2. Податковий кодекс України 2 грудня 2010 року № 2755 — VI із змінами.

УДК 657

Світлана Левицька,
д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
Національний університет водного господарства
та природокористування, (м. Рівне)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ПОСТ-ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Інформаційне забезпечення фінансових результатів — один з найвагоміших інструментів сучасної системи менеджменту суб'єкта, який забезпечує управлінську ланку достовірними та своєчасними даними щодо ефективності використання ресурсів, динаміки розвитку та розширення операційної діяльності, зберігаючи при цьому «вірність» цільовим потребам управління з урахуванням деталізації та оперативності такої інформації. Саме корисність інформаційного забезпечення в основі його ідентифікації як інформаційного виробничого ресурсу постіндустріальної економіки.

Серед ключових дефініцій інформаційного забезпечення процесів управління: «обліково-аналітичне забезпечення», «економічний аналіз», «внутрішній контроль», «внутрішній аудит».

Дискусійним сьогодні залишається зміст обліково-аналітичного забезпечення: узагальнені для потреб управління дані обліку (оскільки, процес їх збору та передачі теж передбачає застосування аналітичних процедур), чи системно проаналізовані показ-

ники зовнішньої фінансової та внутрішньої (управлінської) звітності ?

Актуальним з огляду на активний розвиток об'єктів обліку, розширення сфер адміністративного впливу (поряд з економічними питаннями розглядаються заходи соціального забезпечення та екологічної безпеки) є дослідження вітчизняними науковцями комплексного характеру обліково-аналітичного забезпечення, зокрема, як:

- систему збору, обробки, узагальнення та подання фінансової інформації, забезпечення її кількості та якості для управління господарською діяльністю;

- поєднання всієї використовуваної інформації з специфічними засобами і методами її аналітичної обробки, ефективного удосконалення;

- емерджентна сукупність облікових даних за рахунок взаємодії та поєднання обліку й аналізу для досягнення єдиної мети — формування обґрунтованої, якісної та достовірної інформації.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення результатів фінансово-господарської діяльності — це узагальнення даних системи господарського обліку суб'єкта та результатів їх аналізу, що характеризується як:

- система: за ідентифікацією зв'язків, наявністю упорядкованих елементів, цільовим наповненням, збереженням пріоритетів (визначених користувачами), альтернативністю та багатоаспектністю;

- органічна складова менеджменту: забезпечує процеси управління, в тому числі, внутрішній контроль.

У загальному мету внутрішнього контролю можна розкрити через напрямки проведення, серед яких: перевірка раціонального використання виробничих ресурсів, дотримання внутрішньогосподарської політики (облікової, цінової, розрахункової тощо); попередження та виявлення фальсифікацій, помилок; забезпечення об'єктивності даних обліку та звітності та ін.

Обліково-аналітичне забезпечення внутрішнього контролю включає аналітичну інтерпретацію всіх облікових даних періоду, що підлягає контролю, за системно-хронологічним підходом відображення їх в обліку та звітності.

Дискусії щодо функціональної підпорядкованості внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту досить часто визначають останній як особливу форму внутрішнього контролю. На нашу думку, такий підхід нівелює методичні та організаційні підходи аудиту, що є професійним видом діяльності.

Підтвердження цього — міжнародна практика внутрішнього аудиту. Міжнародні стандарти аудиту серед основних його завдань виокремлюють: підтвердження фінансової звітності, інших документів для встановлення їх достовірності та відповідності здійснених господарських і фінансових операцій чинному законодавству; виявлення і попередження (профілактика) порушень у фінансово-господарській діяльності підприємств; оцінку фінансових результатів та ефективності внутрішнього контролю; надання консультаційних послуг з питань обліку, аналізу, права, менеджменту тощо.

У свою чергу, внутрішній аудит (у т.ч. фінансовий та/або операційний з його різновидами) — оцінка визначених керівництвом питань (показників, напрямків діяльності) з використанням результатів внутрішнього контролю.

Розкритий комплексний підхід дослідження обліково-аналітичного забезпечення фінансових результатів як інформаційної бази внутрішнього контролю (внутрішнього аудиту) забезпечить корисність інформації на етапах прийняття управлінських рішень. Це уможливить їх результативність, а також дозволить за умови визначення балансової вартості такого інформаційно-управлінського формату ідентифікувати його як інформаційний виробничий ресурс.

УДК 657.1

Сергій Легенчук,

д.е.н., професор,

завідувач кафедри обліку і аудиту,

Житомирський державний технологічний університет

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ВІДОБРАЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ РЕАЛЬНОСТІ В СВІТЛІ УДОСКОНАЛЕННЯ КОНЦЕПЦІЇ ВАРІАНТНОСТІ ОБЛІКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Виходячи із положень концепції варіантності облікової методології, можна виділити два основні шляхи розвитку бухгалтерського відображення господарської реальності: 1) зробити облік одноманітнішим; 2) залишити облік багатоваріантним. На нашу думку, доцільнішим є застосування другого шляху, що може бути реалізований за допомогою таких підходів:

1) на основі поглиблення якісних характеристик, що передбачає необхідність формування системи детальніших обмежень, що

посилюють якісні характеристики, які мають використовуватись у процесі здійснення бухгалтерського вибору. У даному випадку основна задача полягає в розробці механізмів, які б дозволили обрати ті способи, які дозволяють забезпечити найбільш адекватне відображення економічних явищ. При побудові системи посилені якісні характеристик слід обов'язково використовувати принципи бухгалтерського обліку, які також є обмежувачами засобами в системі регулювання бухгалтерського обліку, що за умови їх дотримання забезпечують коригування процесу здійснення бухгалтерського вибору як на рівні системи облікових стандартів, шляхом їх врахування при розробці таких стандартів, так і на рівні конкретного підприємства в процесі реалізації його облікової політики;

2) *на основі застосування соціальних норм* у процесі формування системи облікового регулювання. Незважаючи на достатню складність ідентифікації та опису соціальних норм (культурні звичаї, традиції та ін.), за результатами їх аналізу можна обґрунтувати причини здійснення бухгалтерського вибору, що передбачає необхідність їх використання у процесі формулювання бухгалтерських альтернатив, які розкриваються у системі бухгалтерських стандартів. Враховуючи існуючу в світі тенденцію щодо необхідності розробки принципо-орієнтованих стандартів обліку, для підвищення рівня адекватності бухгалтерського вибору при розробці таких стандартів слід обов'язково враховувати існуючі соціальні угоди та норми;

3) *на основі впровадження «бухгалтерського суду»*, який би надавав відповіді на незрозумілі бухгалтеру питання при здійсненні бухгалтерського вибору. Такий суд повинен розглядати і вирішувати справи, пов'язані із формуванням бухгалтерських записів відносно наслідків фактів господарського життя, відхиляючи або оспорюючи бухгалтерські аргументи, що служитиме інструментом забезпечення одноманітності бухгалтерської звітності. Запровадження такого суду сприятиме обмеженню альтернативних варіантів ведення обліку, пояснюючи корисність і особливості застосування кожного принципу обліку до спостережуваного явища, створюючи при цьому «бухгалтерські прецеденти», які в подальшому мають використовуватись у подібних випадках іншими підприємствами;

4) *на основі застосування етичних норм*. На сьогодні бухгалтерська етика, яка є одним з видів професійної етики, що пов'язана з вивченням особливостей застосування моральних цінностей і суджень у бухгалтерському обліку, є невід'ємним елемен-

том сучасної облікової системи. При здійсненні бухгалтерського вибору слід використовувати набір якісних характеристик фінансової інформації із концептуальної основи, а вже процес застосування таких характеристик слід здійснювати на основі використання етичних засад та етичних принципів.

Проведений аналіз основних підходів до подальшого удосконалення процедури здійснення бухгалтерського вибору дозволяє встановити, що всі вони забезпечують підвищення рівня адекватності облікової інформації: за умови використання посиленних якісних характеристик облікової інформації — семантичної адекватності, а за умови дотримання соціальних або етичних норм — прагматичної адекватності.

УДК 657.01

Михайло Лучко,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку
в державному секторі економіки та сфері послуг,
Тернопільський національний економічний університет

ФУНКЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ГАЛУЗІ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

З огляду на поставлену проблему, зазначимо: ми розрізняємо функції бухгалтерського обліку як науки та практичної галузі діяльності людини. Зупинімось на останніх.

Щоби загальний менеджмент та окремі управлінці могли сповна зреалізувати особисту пізнавальну активність, необхідні комплексні дані про конкретні факти, вивірена і зважена аргументація, ознаками якої є якість, відповідність, широта, глибина та насиченість.

У ході розвитку ринкових відносин, ускладнення корпоративних і внутрішньогосподарських зв'язків зростає важливість інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Тому саме облік стає засобом забезпечення та контролю за діяльністю, інструментом впливу на виробництво, самовладання, доцільності, обґрунтованості та ефективності здійснення усіх зусиль виробничого та фінансового характеру. Особливого забарвлення набуває питання про переорієнтацію внутрішніх і зовнішніх потоків на виконання потреб керівництва. Якщо раніше від нього необхідним був лише чіткий вплив на об'єкти, формування даних про хід виробничих процесів і висновків щодо законності господарських операцій, складання звітності, то за умов ризику та кон-

курентного виробництва на перший план постають питання адміністрування діяльності та результатів. Інформація є основою для приймання будь-якого економічного (управлінського) чи господарського (інженерного, інвестиційного) рішення. Вона — опосередковані знання про діяльність господарюючого суб'єкту, котрі його описують, відображають, характеризують і стають надбанням людини завдяки перенесенню на матеріальний чи електронний носій. Тому беручи до уваги все наведене, нами пропонується виділити такі функції бухгалтерського обліку, як галузі практичної людської діяльності: інформаційна, контрольна, звітна, аналітична, статистична, доказова та оціночна.

Інформаційна функція відіграє початкову роль і передбачає створення визначених масивів даних, що використовуються зовнішніми та внутрішніми користувачами у широкому діапазоні діяльності. Вони слугують основою діяльності суб'єктів господарювання чи їх складових частин за всіма рівнями ієрархії. Головне призначення — безпосереднє використання в процесі прийняття економічних рішень керівництвом, управління у реальному масштабі часу та використання суб'єктами для різного роду дій.

Контрольна функція реалізується у ході заходів контролювання, документування усіх без винятку операцій, перевірки відповідності окремих видів діяльності законодавству встановленим правилам чи створеним стратегіям. У разі виявлення відхилень вона надає можливість проведення коригувань для відновлення належного стану. Внутрішній контроль включає усі види діяльності і методи, за допомогою котрих проводиться взаємне порівняння даних, що містяться у звітах і документах із проведеними операціями. Це дозволяє користувачам покладатися на оперативність, надійність, точність і відповідність нормативно-правовому полю держави, законодавству та спеціальним правилам отриманої інформації.

Функція звітності пов'язана з підготовкою відомостей, фінансової, податкової, статистичної звітностей. Вони зобов'язані відповідати правилам їх формування за певний період часу. Звітність є завершальним етапом обробки даних облікового процесу. Вона формується згідно до визначеного інституційного поля її складання, затвердження та подання у відповідні органи.

Зміст статистичної функції обліку полягає в наданні даних для збору інформації про макроекономічний стан регіону чи держави у цілому. Вона використовується державними інститутами, що формують економічну політику країни. Такі дані можуть бути зібрані по суті в межах системи бухгалтерського обліку чи передані у формі статистичної звітності до державних інституцій за-

гального чи регіонального масштабу. І цим займається уже спеціальна наука статистика.

Разом з тим, бухгалтерський облік не може бути обмежений лише записами задля формування даних про минуле у статистиці чи в динаміці. Його дані повинні бути проаналізованими, а у разі потреби — доповненими з метою правильної інтерпретації та раціонального використання. Аналітична функція створює можливість на основі показників обліково-аналітичної системи виявити та дослідити справи, а відтак прийняти швидке рішення для усунення їх недоліків, як у письмовому вигляді на майбутнє, так і безпосередньо в процесі функціонування у реальному масштабі часу. Для реалізації цієї функції не достатньо встановити факти. Слід вивчити причини певних станів і подій і розробити дієві заходи в діяльності задля усунення негативного впливу на кінцевий результат діяльності.

Ще одна важлива функція обліку — доказова. Її прояв — процес збереження та архівування бухгалтерських даних і документів за визначений період. Це дозволяє у визначеному законом порядку контролюючим органам здійснити перевірку з метою встановлення дотримання правових норм, сплати податків, дотримання фінансової дисципліни, бюджетного законодавства.

Слід вказати потребу формувати та використовувати висновки про доцільність та ефективність господарських операцій, процесів, формування стратегій. Це досягається за рахунок оціночної функції бухгалтерського обліку. Її прояв залежний від використання економіко-математичних методів і побудови АРМБ, що потребує додаткових досліджень стосовно фінансового менеджменту, прогнозування, системи матриць, лінійних рівнянь, квантових методів та економіки.

УДК 657

Олександр Малишкін,
д.е.н., професор, аудитор,
в.о. зав. кафедри обліку і оподаткування,
Київська державна академія водного транспорту

НАСКІЛЬКИ УКРАЇНСЬКИЙ БАЛАНС ВІДРІЗНЯЄТЬСЯ ВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ?

Формати балансу. Формати горизонтальної та вертикальної розбивки балансу за нормативами ЄС відповідно до статті 10 Директиви 2013/34/ЄС (далі — Директива 34) наведено у додатках III і IV до цієї Директиви.

Норми статті 9 Директиви 34 дозволяють країнам-членам: детальнішу розбивку статей за умов дотримання встановленого формату; додавання проміжних підсумків і нових статей; адаптацію формату, номенклатури і термінології статей, позначених арабськими цифрами, безпосередньо на підприємствах; об'єднання статей, якщо їхня сума не є значною. При цьому мають подаватися пояснення в примітках до фінансової звітності. Разом з тим, коли фінансова звітність надається в електронній формі, держави-члени можуть обмежити можливості підприємства відхилятися від затверджених форматів. Отже, перша відмінність — застосування одного з двох форматів подання звіту — горизонтального або вертикального; перелік статей євробалансу горизонтального і вертикального форматів по більшості позицій є ідентичними.

Методика відображення статей. Методичні підходи до відображення статей у Директиві описані не надто детально. Певні циркуляри закладені у нормах статті 12 «Особливі положення відносно окремих статей», у якій наведено вимоги до розкриття основних засобів, нематеріальних активів, запасів, власних акцій, резервів на покриття зобов'язань. При цьому простежується позиція «найменшої вартості» відображення активів шляхом коригувань у бік зменшення їх первісної або переоціненої вартості. Така позиція відповідає нормам МСБО/МСФЗ, тому в практиці, вочевидь, для детальнішого аналізу інформації слід керуватися положеннями міжнародних стандартів. На цьому тлі викликає здивування дозвіл на використання в обліку запасів методу ЛІФО (LIFO), який в умовах інфляції дає протилежний результат по вартості запасів, до того ж виключений з МСБО 2. Отже, в методичному аспекті Директива 34 надає лише загальні напрями відображення статей у балансі і в примітках до цього.

Результати трансформації українського балансу. Нами проведено експеримент з трансформації статей українського балансу за формою № 1 до норм Директиви 34. Ми намагалися дати відповідь на питання: суми яких рядків українського балансу можливо використати при заповненні євро балансу за горизонтального та вертикального форматів, а які потребують додаткової обробки.

Процес трансформації балансів розглядався з двох позицій — технічної і змістовної. Технічно це досягається двома прийомами: заповненням і підсумовуванням аналогічних за назвою і змістом рядків активу і пасиву. З цією метою у практиці доцільно скласти трансформаційну таблицю.

Змістовна частина полягає у процесі ідентифікації сутностних критеріїв аналогічних статей євробалансу і українського балансу та знаходження місця «не традиційним» статтям.

З аналізу результатів трансформації вбачається, що з точки зору будови для більшості статей українського балансу знаходяться аналоги у євроформаті. Проте, спостерігаються окремі відмінності. Зокрема, у євроформаті:

- розділи активу і пасиву вертикального формату нумеруються роздільно однаковими літерами А, В, С, D — по 4 розділи. Розділи вертикального балансу — суцільна нумерація від А до L (10 розділів). Різниця у 2 розділи пояснюється тим, що в останньому окремо пронумеровані чисті оборотні активи (G) і підсумок активів за мінусом поточних зобов'язань (H);

- сплачений і не сплачений капітал відображаються окремо відповідно в пасиві (розділ А) і активі (розділ А) (в українському балансі — у пасиві);

- організаційні витрати представлено в активі окремо розділом В або у складі нематеріальних активів (підрозділ С1) (якщо національне законодавство це передбачає);

- у розділі С «Необоротні активи» більш аналітично представлені нематеріальні активи, основні засоби і фінансові активи;

- у розділі оборотних активів (підрозділ D) більш аналітично представлені запаси, дебіторська заборгованість, інвестиції;

- нерозкритою лишається кредиторська заборгованість з бюджетом, з органами соціального страхування і з оплати праці, які представлені окремо в балансі українського підприємства;

- у пасиві дещо детальніше відображаються резерви, суми яких представлені в двох розділах євробалансу — А і В;

- на відміну від української практики в пасиві євробалансу окремим рядком відображають прибуток (збиток) за фінансовий рік. Аналогічно розкривається прибуток і в балансах окремих членів ЄС, зокрема, у Польщі.

Ми не використовували аналітичних даних базового підприємства, тому в результаті трансформації валюта українського балансу залишилась не змінною і вписалася у формат євробалансу. Можливо, за наявності більш детальної інформації, зокрема, про оцінку, знадобиться змінити суми окремих статей балансу. До речі, у євробалансі не передбачено тих рядків, до яких звикли в Україні — підсумок активу і пасиву. Такий підхід вписується в логіку Директиви 34 — подаються суттєві аспекти, технічні — на розгляд самого підприємства або національного законодавства. Ментальність вітчизняних бухгалтерів і користувачів балансу схильніша до останнього підходу.

Отже, в контексті суттєвості важливо спиратися на вимогу статті 24 Директиви 34: розкриття методів оцінки є одним з ключових елементів пояснень до фінансової звітності. Зокрема, це — підхід до оцінки різних статей балансу; декларація відповідності методів оцінки концепції безперервності діяльності; суттєвість зміни в прийнятих методах оцінки.

УДК 657.1

Наталія Малюга,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
теорії бухгалтерського обліку,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

РОЗВИТОК ОБЛІКОВИХ ТЕОРІЙ

Теорія є найрозвиненішою формою наукового знання, яка дає цілісне відображення закономірних і суттєвих зв'язків певної області дійсності. Поняття «теорія» має різні значення: для протиставлення практиці або гіпотезі як неперевіреному знанню у формі припущення; узагальнення провідної практики, відображення її у мисленні шляхом відтворення реальної дійсності.

Роль теорії науки збільшується в міру її розвитку. Існує класичний приклад, що пояснює поступ теорій у природничих науках: Копернік подав першу картину світу; теорія механіки Ньютона не перекреслила, а поглинула модель Коперніка; пізніше механіка Ньютона (що отримала назву класичної) була поглинута спочатку загальною теорією відносності Ейнштейна, потім — квантовою механікою Лобачевского. Теорія бухгалтерського обліку розвивалася протягом кількох століть; у різних облікових теоріях, які в сукупності утворюють загальну теорію бухгалтерського обліку або його метатеорію, відображаються закономірній суттєві зв'язки господарських відносин, а також пояснюються, передбачаються та формуються тенденції облікової практики як сфери діяльності людини.

За твердженням проф. Я.В. Соколова, вперше бухгалтерський облік на теорію і практику розділив К.І. Арнольд (1814 р.) [1, с. 19]. Під теорією обліку розумілося «вміння складати рахунки, їх вести та переглядати», під практикою — «коло всіх належних справ до рахунків», перша виступає як «облікова наука», друга — як «облікова частина».

Слідкуючи за розвитком облікових теорій, можна спостерігати сходження від конкретного до абстрактного. Кожна наступна теорія, як правило, носить абстрактніший характер. Персоналістичні теорії пояснюють явища, виходячи безпосередньо від людини, вважаючи, що в бухгалтерському обліку відображаються права і обов'язки осіб, які беруть участь у господарському процесі. Наступний об'єкт спостереження був абстрактнішим, адже дослідники зрозуміли, що обліковувати необхідно причини, які породжують зміну прав і зобов'язань, а саме наслідки руху цінностей, їх обміну (вже самі поняття «цінності», «права», «зобов'язання» носять абстрактний характер, адже «відірвані» від природи). Філософські облікові теорії, згідно з якими господарські явища пояснюються як сукупність причин і наслідків діяльності підприємства, носять ще абстрактніший характер, а застосування математичних рівнянь у бухгалтерському обліку на певному етапі було вищим ступенем абстракції. Але сутність розвитку обліку і полягає в тому, що абстрактні теорії дозволяють вирішити проблеми практики.

В облікових теоріях можна виділити два основних аспекти: 1) змістовний, який розглядається з точки зору економічної та юридичної теорії; економічна теорія пов'язана з політекономією, наявністю товарно-грошових відносин; юридична теорія пов'язана з поясненням відображення господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку внаслідок подвійного запису через право (господарське, цивільне, адміністративне, арбітражне, трудове), тобто наявністю прав і зобов'язань; 2) формальний, ґрунтується на філософії, математиці, кібернетиці, теорії ймовірності, логіці, метрології. Крім того, аналізуючи облікові теорії, можна констатувати, що вони, як правило, спрямовані на пояснення або предмету обліку, або його методології.

Облікові теорії, що виникають або підтримуються у сучасній літературі (еккаунтологія, контролінг, управлінський і фінансовий облік), як і попередні, мають певні недоліки, які перешкоджають логічному обґрунтуванню основних положень бухгалтерського обліку. Однак, визначити універсальну для всіх часів облікову теорію неможливо, оскільки облік розвивається досить динамічно, відображаючи процеси, які відбуваються в суспільстві та впливають на господарську діяльність; крім того, у всі часи існували прямо протилежні точки зору на облікові теорії, а також на місце бухгалтерського обліку в системі суспільних знань. А тому постає завдання дослідити методологічні основи існуючих облікових теорій і виділити в них спільні елементи. Це, насампе-

ред, пов'язано з тим, що мета науково-теоретичного дослідження проблем бухгалтерського обліку полягає в тому, щоб віднайти загальне в ряді одиничних явищ, відкрити закони, за якими функціонують та розвиваються такого роду явища, проникнути в їх глибинну сутність. На часі побудова метатеорії, яка б не відкидала вже існуючого надбання, а як таблиця Менделєєва дозволила систематизувати хімічні елементи, так і метатеорія бухгалтерського обліку повинна вибрати найкращі пояснення фактів, що відбуваються в господарстві, і методів їх відображення.

При аналізі обліково-економічних методологічних проблем використовують позитивний і нормативний аналіз. На підставі цього розрізняють позитивну та нормативну облікові теорії. Позитивний аналіз дає можливість побачити економічні явища та процеси такими, якими вони є насправді, що було або що може бути. Позитивні твердження не обов'язково повинні бути правильними, але будь-які суперечки відносно позитивного твердження можна вирішити перевіркою фактів. Нормативний аналіз базується на дослідженні того, що і як має бути. Нормативне твердження частіше за все виводиться із позитивного, але об'єктивні факти не можуть довести його істинність або хибність. При нормативному аналізі виносяться оцінки — справедливо або несправедливо, погано чи добре, допустимо чи недопустимо.

Позитивна теорія бухгалтерського обліку є описовою. Вона призначена для пояснення та прогнозування наслідків управлінського вибору. На відміну від нормативних теорій, які передбачають максимізацію менеджерами прибутку чи корисності від діяльності фірм, позитивна теорія виходить з того, що люди завжди діють виключно егоїстично та прагнуть максимізувати власну вигоду.

Методологія одночасно є описовою та приписовою дисципліною. Позитивна методологія — це спроба створити й узагальнити практику досліджень у конкретній галузі науки. Між нормативною та позитивною методологіями можливий компроміс: рекомендованою може бути не процедура відбору однієї правильної гіпотези, а використання тієї, яка в даному випадку є «зручнішою». Така позиція базується на методологічному анархізмі П. Фейєрабенда і постмодерністських підходах серед економістів.

Основне призначення теорії бухгалтерського обліку полягає у створенні концептуальної основи для розвитку нових ідей і допомоги в процесі облікового вибору. Розвиток облікових теорій з метою їх методологічного сприйняття повинен мати нормативний характер. Необхідно визначити ту групу користувачів, яка,

передусім, буде зацікавлена у розвитку суспільства, регулювати, а не описувати наслідки. Нормативне твердження виводиться із позитивного. А тому позитивними можуть бути теорії, а методологія має носити нормативний характер.

У сучасних умовах розвиток теорії бухгалтерського обліку може відбуватися за такими напрямками: у напрямі теорії вартості грошей — сфера, у якій проблеми, що стосуються області бухгалтерського обліку, щільно пов'язані з проблемами, які традиційно відносяться до області економічної теорії; у напрямі розв'язання проблем, які належать до теорії перетворення — розвиток облікових теорій у контексті реєстрації, оцінки та виявлення наслідків господарських подій — до цієї групи питань теорії належить, передусім, побудова моделі вимірювання категорій, до сьогодні не вимірюваних, але визнаних як важливі, таких як інтелектуальний капітал, природо-ресурсний потенціал тощо; у напрямі фізичної економії, де еталоном вартості виступатиме тонна або центнер пшениці, що, на думку М.Д. Руденка — українського подвижника фізичної економії, Героя України, який сучасну світову економічну науку визначав як таку, «від якої залежить життя на Землі», дозволить урятувати від голодної смерті сотні мільйонів землян [2]. За твердженням проф. В.О. Шевчука, бухгалтерський облік у ХХІ ст. має розвиватися в руслі формування й утвердження рятівного економічного знання.

Список використаної літератури

1. Бухгалтерский учет в Санкт-Петербурге. 1703-2003 / Под ред. проф. Я.В. Соколова. — СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. — 402 с.
2. *Шевчук В.О.* Заповіти, на які чекає світ // Літературна Україна. — 2007. — 20 вересня. — С. 1, 3.

УДК 004.738.5:657.1

Ірина Матієнко-Зубенко,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕЛЕКТРОННИЙ БІЗНЕС: ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ І ЗАВДАННЯ, ЯКІ СТОЯТЬ ПЕРЕД СУЧАСНИМИ БУХГАЛТЕРАМИ

Загальна тенденція багатовекторного використання інформаційних технологій (ІТ) зумовлює перехід від традиційної до нової

інформаційної економіки з формуванням глобальної ІТ-інфраструктури. Web-технології уможливають становлення і розвиток мережових форм бізнесу, що надають значні конкурентні переваги як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

У новому економічному середовищі актуальними стають «інтелектуальні фірми», які взагалі не володіють виробничими фондами в їх традиційному розумінні, оскільки матеріальні активи починають витіснятися інтелектуальними активами, а поточні активи замінюються інформацією [1]. Трансформуються і способи ведення бізнесу в електронному середовищі. Відбувся поступовий перехід від доставки і збуту товарів і послуг через Інтернет за допомогою цифрових технологій (*e-комерція*) до он-лайн діяльності всього підприємства, з охопленням усіх інших складових систем ІТ (*e-бізнес*) [2].

Важливими перевагами Інтернет-бізнесу є те, що він примножує можливості рекламного характеру, забезпечуючи успішний пошук товарів і послуг за найприйнятнішою ціною; дозволяє економити адміністративні витрати, витісняючи зайвих посередників; зменшує надлишкові товарно-матеріальні запаси; уможливорює спілкування з потенційними клієнтами та знижує транзакційні витрати комунікацій між ними тощо. Фірма в перспективі зможе персоналізувати пропоновані продукти, враховуючи можливості отримання деталізованої інформації про клієнтів, і акцентувати увагу на прямих продажах [1].

Мережовий бізнес опосередковано стосується навіть тих фірм, які ще не залучені до цього процесу. Це пояснюється тим, що практично всі клієнти, конкуренти та постачальники, так чи інакше, причетні до е-бізнесу через інформацію, яка накопичується у світовій павутині. Їхні клієнти можуть відшукати в Інтернеті нові джерела товарів і послуг, а постачальники — вимагати використання он-лайн-можливостей або відмовитися працювати з фірмою, яка не має виходу у Web [2].

Сучасні користувачі все більше і більше потребують он-лайн-фінансової інформації. Е-бізнес змінює традиційну і основну функцію бухгалтерів в організаціях — ведення фінансового обліку та звітності. З одного боку, Web-технології трансформують бізнес-процеси і події, які є основою транзакцій, що тягне за собою зміни в облікових записах і процедурах обліку, а з іншого — проводки здійснюються в реальному часі і угоди обробляються миттєво. У зв'язку з цим у фінансового обліку з'явилися нові завдання [3]: перевірка і заміна облікової процедури проводками е-комерції; гарантування надійності обов'язкової фінансової зві-

тності для е-комерції; визначення змісту інформації, що розкривається в он-лайнній звітності зовнішнім і внутрішнім користувачам; встановлення термінів і форм он-лайнної звітності. Бухгалтери повинні бути впевнені, що існуючі системи забезпечують необхідний рівень безпеки і перевірки даних.

Розглядаючи роль представників бухгалтерської професії у світі електронного бізнесу і вплив технологічного прогресу на функції бухгалтерської та фінансової звітності, Комітет з інформаційних технологій (ІТ) при Міжнародній федерації бухгалтерів (IFAC) у документі «Е-бізнес і бухгалтер» [3] визначає основні проблеми і завдання, які стоять перед бухгалтерами. У першу чергу, це забезпечення надійності обробленої бухгалтерської інформації на основі дотримання принципів безпеки такої інформації та правильної її обробки. У документі надано короткий опис найважливіших можливих небезпек, пов'язаних з Інтернет, і детально розглянуто заходи, які забезпечують ефективне управління ІТ-ризиками у сфері бухгалтерської інформації.

Як свідчить практичний досвід, небезпеки виникають у зв'язку з технологією, програмним забезпеченням, клієнтською базою, ідентифікацією клієнтів і транзакцій, нормативно-правовою базою, яка регламентує використання електронно-цифрових підписів, електронних документів, юридичним захистом продукту, конфіденційністю інформації тощо. У результаті електронних операцій також може виникнути ризик недотримання податкового законодавства. Крім того, керівництву фірми потрібно забезпечити захист особистої інформації, отриманої в ході ведення е-бізнесу, вжити заходів, спрямованих на зменшення ризику порушення безпеки мережі.

Окрім зазначених моментів, стратегія ІТ залежить також від складності і різноманіття діяльності фірми в е-бізнесі, від організаційної структури. Вона включає оцінку ризиків ІТ у зв'язку з роботою в електронному середовищі, що впливає, у свою чергу, на систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Зростаюча залежність від ІТ і збільшення ролі Інтернету виводять ці та інші ризики на передній план.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що використання Web-технологій, попри те, що вони забезпечують конкурентоспроможність як на мікро-, так і макрорівнях, потребує, у першу чергу, ефективної нормативно-законодавчої підтримки. Якісне вирішення проблем, пов'язаних з організацією і веденням е-бізнесу має бути у тісній співпраці фахівців ІТ-сфери і бухгалтерів, оскільки необхідно враховувати категорії ризику, пов'язані з

інфраструктурою ІТ, додатками, бізнес-процесами, відповідальністю за мінімізацію інформаційних ризиків і зміцнення внутрішньогосподарського контролю. Особливої уваги потребують деякі аспекти управління ризиками, пов'язаними саме з бухгалтерською і фінансовою звітністю у середовищі е-бізнесу.

Список використаної літератури

1. *Стрелец И.А.* Сетевая экономика: учебник / И.А. Стрелец. — М. : Эксмо, 2006. — 208 с.
2. Е-бизнес и бухгалтер / Комитет по ИТ при ИФАС. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://consulting.ru/iasc_177
3. *Джерели Ли.* Электронная коммерция: повестка дня для практиков и ученых. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://consulting.ru/econs_art_963341176

УДК 657.3

Марина Мельничук,
здобувач,
Харківський державний університет
харчування та торгівлі

СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Останніми роками на ринку сфери послуг склалися умови, які визначають функціонування підприємств торгівлі через формування їх вартості (цінності) здебільшого, складовими нематеріального капіталу, а не вартістю основних засобів й оборотних активів. Сьогодні одним з ключових напрямів управління підприємством є зростання його капіталізації, що зумовлено можливістю включити до складу майна всіх видів активів, які забезпечують отримання економічних вигід власнику. У зв'язку із цим, дослідження складових соціального капіталу підприємства є актуальним з точки зору формування достовірного інформаційного підґрунтя у системі бухгалтерського обліку для прийняття ефективних рішень.

Успішність бізнесу все більше має соціальне спрямування, що зумовлює ведення соціально відповідальної діяльності, яка здійс-

нюється в межах взаємозв'язку осіб — учасників процесу бізнесу при досягненні соціально-економічних результатів. Соціалізація підприємницької діяльності дедалі спричинює визнавати операції, пов'язані із забезпеченням соціальної відповідальності бізнесу в системі бухгалтерського обліку підприємства. Тому виникає необхідність окреслити коло осіб, зацікавлених в інформації щодо соціальних процесів. Виходячи із природи соціального в економічних процесах підприємств торгівлі, доцільно виділити таких користувачів облікової інформації щодо соціального капіталу у їх взаємовідносинах: власник-працівники, власник-управлінський персонал, адміністрація-працівники, працівники-покупці, покупці-конкуренти, адміністрація-контролюючі органи та органи місцевого самоврядування, власник-інші організації, власник й адміністрація-постачальники (кредитори). Враховуючи, що виділеними стосунками визначається рівень продуктивності праці, репутація та конкурентоспроможність, соціальний капітал можна вважати чинником, який забезпечує їх зростання. Саме впровадження соціальної відповідальності в підприємствах торгівлі формує дієву взаємодію між вказаними групами для формування ефективної соціальної політики, на якій мають ґрунтуватись показники фінансової та нефінансової звітності. Такий підхід притаманний більше зарубіжним підприємствам, проте поступово соціалізація бізнесу входить й у вітчизняну сферу, зокрема підприємства торгівлі.

Оскільки соціальний капітал підприємства має нематеріальну природу, нами допускається думка, що його зміст доцільно розглядати через скупість таких видів капіталу: людський, інтелектуальний, інформаційний і репутаційний.

Найбільшого дослідження як об'єкту обліку набув людський капітал, який ученими пропонується визнавати витратами поточного періоду, джерелом доходу, зобов'язаннями, активом (виробничий ресурс), окремим видом нематеріальних активів (зокрема, частина гудвілу), складовою частиною репутації підприємства. Визнаючи людський капітал як набуті ціннісні якості працівника, об'єктами обліку соціального капіталу можуть виступати розрахунки з працівниками за медичне, недержавне пенсійне та інші види страхування, підвищення кваліфікації на навчання персоналу (освіта у навчальних закладах, тренінги, курси, семінари, стажування). Таким чином, людський капітал як соціальна категорія виражає рівень професійних здібностей працівників, що забезпечують продуктивність збільшуючи доходи власника бізнесу і безпосередньо самих працівників і, за П'єром Бурдье, дозволяють

підійти до вирішення завдання сталого економічного розвитку. В процесі формування людського капіталу (знання і навички) створюється інтелектуальний капітал підприємства, використання якого здійснюється під час соціальної взаємодії між людьми, породжуючи соціальний капітал. Інтелектуальний капітал окрім людських цінностей (результати розумової праці: програми, проекти, видання, методика, програми, стандарти), включає нематеріальні виробничі фактори. Обліковою політикою можливо передбачати визнання таких об'єктів інтелектуального капіталу: авторське право, патенти, ліцензії, рецепти, ноу-хау, технології. Таким чином, відбувається капіталізація знань працівників підприємства у відповідні ресурси, які забезпечують прибутковість діяльності.

Прийнято вважати, що соціальний капітал виконує інформаційну функцію, що дозволяє виділяти серед об'єктів обліку інформаційний капітал. Якщо інформація у цілому вченими розглядається як фактор розвитку суспільства, то інформацію, яка пов'язана із бізнесом, можна розглядати як фактор розвитку підприємства, котрий приносить економічний ефект і може бути оцінений. Оскільки інформація забезпечує зростання вартості капіталу підприємства, приймає участь у формуванні прибутку й ресурсів, ученими доводиться доцільність вживання поняття інформаційний капітал. Інформаційні ресурси, створені з метою сприяння рентабельній роботі підприємства, представлені інформацією про споживачів і постачальників, кредиторів, стан ринку за його сегментами (оптова, роздрібна, електронна торгівля, соціальні мережі), про фінансовий стан підприємства, діяльність контрагентів, архіви, рейтинги (в розрізі брендів, асортиментних позицій, постачальників, конкурентів тощо).

Кризові явища, вибагливість покупців, умови праці персоналу, значне розширення лінійки брендів, соціальна відповідальність бізнесу вимагають від підприємств торгівлі створювати ресурси, які забезпечують ефективне функціонування шляхом зростання їх репутації. Результатом реалізації соціальної відповідальності підприємства стає репутаційний капітал, який може виражатись у таких об'єктах облікової системи: товарні знаки, торговельна марка, позитивний гудвіл тощо.

Отже, соціально-відповідальний бізнес створює передумови формування соціального капіталу, котрий уможливує поліпшення іміджу вітчизняних торговельних підприємств і потребує визнання за низкою його структурних об'єктів у системі бухгалтерського обліку.

Лариса Ніколенко,
к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА ВПЛИВ СУЧАСНИХ ІНТЕГРОВаних СИСТЕМ (ERP-СИСТЕМ) НА УПРАВЛІННЯ ОБЛІКОВИМ ПРОЦЕСОМ ПІДПРИЄМСТВА

Характеристики сучасної економічної реальності відповідають новим можливостям, що надаються сучасними комп'ютерними технологіями. Величезний прогрес у галузі комп'ютерних наук, що ми спостерігаємо в останні роки надав низку нових інструментів у здійсненні та управлінні обліковими процесами, які значно підвищують продуктивність праці.

Тому в умовах інформаційного суспільства підприємства, які бажають витримувати темпи сучасної конкуренції, повинні звернути увагу на необхідність побудови таких інформаційних систем, які б не тільки забезпечували оперативне використання інформації для прийняття управлінських рішень, а й надавали змогу інтегрувати існуючі функціонально-прикладні підсистеми (бухгалтерського обліку, оперативного управління виробництвом, керування кадрами, управління ресурсами та ін.) в єдину систему електронного документообігу (ERP), яку можна виділити як функціональну підсистему, що виконує інтегровальну функцію для всієї інформаційної системи підприємства і є платформою для побудови останньої.

У сьогоднішніх умовах жорсткої конкуренції пріоритетними завданнями менеджменту підприємства є швидке та своєчасне виконання замовлень клієнтів. Тому застосування інформаційних систем, здатних виробляти своєчасну інформацію з метою використання для планування, обліку, контролю, прийняття рішень стає основним шляхом забезпечення ефективного управління підприємством.

Розглянемо систему електронного документообігу, що являє собою сукупність процесів створення, обробки, відправлення, передачі, одержання, зберігання, використання та знищення електронних документів, які виконуються із застосуванням перевірки цілісності та у разі необхідності з підтвердженням факту одержання таких документів.

У сучасній організації існують різні методики управління, що базуються на використанні різного програмного забезпечення.

Контури операційного управління в процесах виробництва та логістичних задачах автоматизуються за допомогою ERP-систем, а директивне та документатійне управління — з використанням СЕД (системи електронного документообігу). Як показали дослідження, переважна більшість вітчизняних підприємств автоматизує свій документообіг з використанням пакета програмного забезпечення корпорації Microsoft, що пояснюється зручністю в експлуатації та широкими можливостями.

Але динамічні зміни та інноваційні процеси в галузі сучасних інформаційних технологій і гіперконкуренція спонукають підприємства впроваджувати інтегровані інформаційні системи, які здатні не просто покращити всі виробничі та управлінські процеси, а й надати низку нових інструментів для поліпшення продуктивності роботи підприємства та ефективні апаратні платформи для генерації всіх частин інформації, яка може знадобитися для прийняття рішень, складання різноманітної звітності та отримувати доступ для обміну та поширення інформації кожному підрозділу, шляхом забезпечення її інтеграції між усіма бізнес-процесами підприємства. Дані вводяться у систему й одразу стають доступними через мульти-модульні конструкції для будь-якого підрозділу та є джерелом інформації для інтеграції фінансових і нефінансових даних. Дані оновлюються на постійній основі та можуть бути доступними в будь-який час, коли вони необхідні. Така ступінь інтеграції між усіма рівнями управління, що охоплює всі процеси на підприємстві об'єднує різні напрямки бізнесу, спрощує потоки важливої інформації та дозволяє отримувати миттєві відповіді на різні запити.

ERP-системи докорінно змінюють уявлення до інформації, як основного ресурсу організації, вони містять елементи організаційної інтеграції, вирішують проблеми зі збереженням стандартів обміну даними, дозволяють здійснювати постійний контроль і мати фінансові вигоди.

Ці особливості роблять ERP-систему особливо корисною для управлінського обліку. Доступність до широкого спектру нововведених даних з будь-якого місця або географічного положення надає нові можливості в роботі бухгалтера або фінансового контролера. Визначимо переваги ERP-системи в спектрі проблем управлінського обліку. Так, застосування ERP-системи дозволяє:

- оперативно проводити розрахунки фінансових і нефінансових показників діяльності;
- здійснювати багатомірний аналіз рентабельності;

- планувати та контролювати свої бюджети;
- управляти грошовими потоками;
- здійснювати оперативне управління на основі калькуляції, цільових витрат;
- генерувати всі частини облікового процесу;
- удосконалити методи і інструменти управлінського обліку.

Використання ERP-системи дає практично необмежені можливості для обробки різної інформації та усунення будь яких перешкод по втіленню нових методів управлінського обліку, що призведе до суттєвих змін в управлінні підприємством, які безумовно вплинуть на всю систему бухгалтерського обліку.

УДК 657.421.3

Тарас Обушак,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ: КОНЦЕПЦІЯ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМАТИКА

Нематеріальні активи унікальні за своїми характеристиками, своїм складом, за рівнем впливу на результати господарської діяльності та фінансовий стан підприємств. Проте недосконалість нормативно-законодавчої бази та класифікації об'єктів нематеріальних активів, недостатня розробка методики оцінки зумовлюють потребу в удосконаленні їх обліку, оцінки ефективності використання. Особливої уваги потребує процес оцінки нематеріальних активів, щодо яких не існує активного ринку, і єдиним способом достовірного виміру впливу на господарську діяльність таких є незалежна експертна оцінка.

Існують визначені методики експертної оцінки нематеріальних активів. Оцінку роблять спеціально навчені фахівці, що мають досвід як у патентно-правовій сфері, так і в сфері бухгалтерії нематеріальних активів. Оцінку можуть робити тільки організації, що мають ліцензію на проведення оцінної діяльності.

Експертна оцінка нематеріальних активів проводиться по-різному, що залежить від мети призначення. По-перше, оцінка нематеріальних активів необхідна при визначенні розміру винагороди авторам розробки і при визначенні економічного ефекту від використання даного об'єкта, виходячи з яких роблять плате-

жі авторам. По-друге, при укладанні нематеріального активу на баланс підприємства роблять оцінку цього об'єкта для включення його до складу статутного капіталу підприємства. По-третє, при укладенні ліцензійних договорів необхідно визначити ціну ліцензії, для чого роблять оцінку. По-четверте, оцінка провадиться при проведенні заставних операцій, а також при страхуванні майна. По-п'яте, у випадку порушення виключних прав також необхідно зробити оцінку для визначення збитку від порушення.

Можливості, що відкриваються у власника підприємства у випадку використання такого інструмента, як оцінка інтелектуальної власності, у даний час ще не до кінця правильно зрозумілі багатьма керівниками. Оцінка нематеріальних активів дозволяє збільшити ринкову вартість підприємства, визначити розмір частки при внеску в статутний капітал у формі об'єктів інтелектуальної власності, забезпечити облік усіх активів підприємства, регулювати обсяг амортизаційних відрахувань, визначити вартість об'єктів інтелектуальної власності при їх купівлі-продажу, визначити розмір збитку з приводу незаконного використання об'єктів інтелектуальної власності, враховувати вартість об'єктів інтелектуальної власності при реорганізації чи ліквідації, зменшити податок на прибуток, оптимізувати співвідношення активів.

Порядок оцінки нематеріальних активів визначається Наказом Фонду державного майна України, Державного комітету з питань науки і технологій «Про затвердження Порядку експертної оцінки нематеріальних активів», і проводиться такими способами:

- 1) шляхом визначення сучасної вартості відтворення щодо нематеріальних активів, які взяті на облік у результаті проведеної інвентаризації на дату приватизації;

- 2) шляхом капіталізації прибутків для визначення сумарної вартості нематеріальних активів, що не відображені в бухгалтерському балансі на дату приватизації;

- 3) шляхом поєднання двох способів.

Слід зазначити, що бухгалтерський облік не може надати точної інформації про нематеріальні складові інтелектуального капіталу. У бухгалтерській звітності інтелектуальний капітал не виділений окремо, тому його статистична оцінка на макрорівні є умовною. У зв'язку із цим існує значна різниця між бухгалтерською оцінкою вартості підприємства та її ринковою вартістю. Ця різниця постійно збільшується за рахунок того, що в бухгалтерському обліку відповідно до діючих стандартів відображається лише незначна частина інтелектуального капіталу (як складової — об'єктів інтелектуальної власності) у вигляді нематеріальних активів.

Сьогодні практика оцінки активів стикається з рядом проблем. Не дивлячись на ускладнені методи оцінки бізнесу, прогнози фінансових аналітиків стають усе менш і менш надійними. Основними причинами цього є відсутність:

- чіткого визначення дійсної природи нематеріальних активів;
- повного розуміння характеристик нематеріальних активів, а саме високих рівнів;
- інвестиційного ризику і невизначеності;
- чітко закріпленої системи майнових прав для більшості нематеріальних активів, зокрема, через їх «розміту» природу.

Важливою проблемою оцінки нематеріальних активів є також невизначеність майбутніх економічних вигод, які очікується отримати від них і періоди їх отримання. Щодо авторських прав, наприклад, то ймовірність отримання від них майбутньої економічної вигоди в тривалому довгостроковому періоді є ще невизначенішою.

Складно оцінювати те, чого не можна побачити. Нематеріальні активи не можна спостерігати безпосередньо, тоді як можна побачити устаткування, процес виробництва і його результат.

Таким чином, можна вважати, що експертна оцінка нематеріальних активів виявляється нестандартною і комплексною роботою, у результаті якої оцінювачам доводиться робити припущення про найзначущіші параметри, що впливають на чутливість оцінок нематеріальних активів до суб'єктивних і складно обґрунтованих виборів у процесі такої роботи. До кожного окремого виду нематеріальних активів повинен застосовуватися свій метод оцінки, що залежить від походження, сфери застосування та умов використання об'єкта інтелектуальної власності.

УДК 657

Яна Олійник,
д.е.н., професор кафедри
бухгалтерського обліку
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

У науковій літературі питання визначення наукового статусу організації бухгалтерського обліку є дискусійним. Вона як наука знаходиться на стадії поступового пізнання об'єкту, перегляду та

уточнення уявлень щодо її предмету та методології в рамках існуючих концепцій. Традиційно, її вважають допоміжною дисципліною до науки бухгалтерський облік. Відповідно — змушують легітимізувати своє існування спільними з науковими предметом бухгалтерського обліку завданнями. Проте предмет організації бухгалтерського обліку не збігається з проблемами та завданнями бухгалтерського обліку. Саме фундаментальні відмінності наукового знання про організацію бухгалтерського обліку від питань, що вирішуються бухгалтерським обліком, формують її дискурсивне поле.

Існування широкого спектру думок стосовно стану та перспектив розвитку організації бухгалтерського обліку свідчить про необхідність продовження пошуку нових пізнавальних перспектив. Головним у цих дослідженнях є ефективне вирішення широкого кола питань стосовно не тільки ведення бухгалтерського обліку, складання фінансової звітності та надання користувачам інформації, але й передумов впорядкування і вдосконалення національної облікової системи з урахуванням об'єктивних факторів, що визначають її особливості, та загальних основ економічної діяльності суб'єктів господарювання. Необхідним є перегляд теоретичних основ організації бухгалтерського обліку як науки, що є підґрунтям для розробки комплексу заходів, спрямованих на її удосконалення та розвиток в Україні в умовах міжнародної інтеграції.

Пізнання організації бухгалтерського обліку на сучасному етапі відбувається на теоретичному рівні, що характеризується різноплановим трактуванням категорій, понять, суджень, теорій, принципів, узагальнень і наукових висновків. На основі емпіричних даних осмислюються стан системи бухгалтерського обліку підприємства, її властивості, відносини та взаємозв'язки елементів. Головною метою теоретичного пізнання організації бухгалтерського виступає пояснення і інтерпретація даних про економічну діяльність підприємства, що відображається в бухгалтерському обліку.

Проте, теоретичний рівень пізнання не завжди дозволяє врахувати різні методологічні підходи, вимоги та завдання, що ставляться до організації бухгалтерського обліку широким колом суб'єктів організації та користувачів облікової інформації для забезпечення тактичного та стратегічного управління економічною діяльністю як окремого суб'єкту господарювання, так і галузей, держави та економічних об'єднань держав.

Розвиток наукового знання про організацію бухгалтерського обліку в сучасному економічному середовищі вимагає переходу

на наступний рівень — метатеоретичний, що є сукупністю вихідних ідей і методологічних засад, що обумовлюють побудову, розвиток і обґрунтування теоретичного знання про організацію бухгалтерського обліку. На метатеоретичному рівні об'єкт дослідження набуває нового значення та сутності, що дозволяє ширше вирішити питання організації бухгалтерського обліку. Особливість цього рівня пізнання вимагає формування «парадигми», «науково-дослідницької програми».

Парадигма наукового знання про організацію бухгалтерського обліку означає наявність спільного бачення, що поділяється членами наукової спільноти у сфері бухгалтерського обліку, загальноновизнаної методологічної моделі пізнання. Слід підкреслити, що парадигмальна модель застосовується не лише до методології дослідження, але й методології емпіричного втілення наукового знання. Інакше кажучи, парадигма організації бухгалтерського обліку — це концептуально визначена модель методології діяльності щодо організації бухгалтерського обліку. Її складовими є концепція, мета, метод, інструментарій дій, кожен з яких потребує осмислення, постулює розробки та є предметом дослідження.

Утім парадигмальний підхід не став системною методологією дослідження організації бухгалтерського обліку. Тому важливим завданням сучасного етапу її наукового пізнання є визначення парадигми організації бухгалтерського обліку з урахуванням змін у суспільстві та орієнтацією на науково обґрунтоване забезпечення її розвитку в умовах міжнародної інтеграції.

Головне призначення організації бухгалтерського обліку як науки полягає у тому, щоб на підґрунті теоретичного пізнання і усвідомлення різноманітних процесів, які відбуваються у обліковій системі під впливом різноманітних факторів і явищ, бути науковим орієнтиром для практики її впорядкування та удосконалення. Це дозволяє окреслити коло питань, що вивчаються організацією бухгалтерського обліку, яке умовно можна поділити на три групи:

До першої групи належать питання, пов'язані із визначенням наукового статусу організації бухгалтерського обліку. До другої групи належать питання, пов'язані з аналізом онтологічних засад організації бухгалтерського обліку, її структури та методологічних засад. Третя група об'єднує питання, що стосуються осмислення взаємовпливу наукового знання та практичної діяльності щодо впорядкування національної системи бухгалтерського обліку.

Така інтегративність наукового знання, що виробляє організація бухгалтерського обліку, має прояв у її спрямованості на роз-

виток як науки та на узагальнення досліджень процесів, які відбуваються у національній системі бухгалтерського обліку на практиці. Теоретичний фундамент організації бухгалтерського обліку забезпечує можливість наукового осмислення та вирішення проблем, характерних для облікової системи України у сучасних умовах. Зазначене групування питань є своєрідним орієнтиром, який визначає послідовність пізнання організації бухгалтерського обліку.

657.375.6

Наталія Остап'юк,
д.е.н., професор, професор
кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Мажена Ремлєн,
д.е.н., професор, професор
кафедри бухгалтерського обліку,
Познанський економічний університет (Польща)

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА ЧИТАННЯ

Обмеженість ресурсів, які необхідні для утримання зростаючої чисельності населення планети, та проблема забезпечення рентабельності та ефективності бізнесу дала поштовх розвитку великих корпоративних структур. Часто в них об'єднуються сировинні, виробничі підприємства та допоміжні суб'єкти господарювання, що забезпечують фінансову, маркетингову політику. Створений таким чином комплекс дозволяє формувати внутрішні ціни, використовувати дешевшу та надійнішу за поставками сировину. Відповідно, й оцінювати діяльність таких об'єднань необхідно в комплексі.

Бухгалтерський інструментарій доповнився поняттям консолідованої звітності й методикою її формування. На нинішньому етапі існує ряд теоретичних і практичних розробок, присвячених особливостям і тонкощам консолідації, які визначаються ознаками ідентифікації групи підприємств та її структурою, характером і обсягом взаємопов'язаних операцій, які підлягають виключенню. Однак слід визнати, що в процедурах формування консолідованої звітності, не зважаючи на існування в Україні Національного Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 2 «Консолідована фінансова звітність» і Положення (стандарту) бухгалтер-

ського обліку 19 «Об'єднання підприємств», донині залишаються проблемні питання. Останні умовно можна поділити на дві групи: організаційного та методичного характеру.

До першої групи належать питання визначення структури групи; встановлення поняття контролю, підстав його виникнення та форм його прояву; виявлення характеристик учасників групи ідентифікація виду «складної» (інтегрованої) звітності, що є наслідком зв'язків між підприємствами групи. При цьому, якщо польським законодавством (Закон про бухгалтерський облік від 29.09.1994 р. № 1047 зі змінами та доповненнями, а також Наказ Міністерства фінансів України від 25.09.2009 р. № 1327 про загальні засади підготовки звітності груп підприємств, відмінних від банківських та фінансових установ) і практикою господарської діяльності представлено та систематизовано всі випадки створення групи, ступінь участі материнських підприємств у капіталах дочірніх підприємств, наслідки внутрішньогрупових операцій і вплив усіх вказаних факторів на зміст і вид звітності, то в Україні системний виклад відсутній. Зокрема, немає одноманітності в термінологічному апараті. Для розуміння потреби у консолідованій звітності необхідним є вивчення статутних документів групи підприємств та опрацювання НП(С)БО 2, П(С)БО 19 та П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції». У даному випадку стикаємося з проблемою наявності поняття «контроль» і «владні повноваження». Внаслідок положення Додатку до НП(С)БО 2 слід узгоджувати з положеннями П(С)БО 19, а також Господарським кодексом України. Таким чином, підготовка консолідованої фінансової звітності вимагає уваги фахівців юридичного та облікового напрямку. Логічною є потреба у системному викладі таких положень у Методичних рекомендацій щодо підготовки консолідованої звітності.

Важливим моментом складання консолідованої звітності залишається узгодження облікової політики групи або ж надання приміток до фінансової звітності щодо відмінностей вказаних положень. Як правило, ця умова не витримується через відсутність або ж розробленої облікової політики, або ж не приділення уваги наявній різниці між обліковими політиками учасників групи підприємств.

До проблем методичного характеру складання консолідованої звітності доцільно віднести групу неузгоджених методичних питань, які призводять до неточного та недостовірного висвітлення фінансового стану групи та фінансових результатів її діяльності.

Практика формування консолідованої звітності вказує на першу проблему: недостовірність індивідуальних звітностей або ж неточність відображення показників у рядках звітів окремих складових групи.

Друга проблема стосується облікового процесу. Якщо бути точнішими — організації його аналітичних розрізів. Перш за все, облік інвестицій материнської компанії у дочірню. Це статті, які підлягають виключенню з показників консолідованої звітності, а тому вимагають точного документального забезпечення. Такий же підхід повинен використовуватися для відображення частки меншості. Найбільші складнощі виникають при формуванні документів, що підтверджують відповідні показники і є підставою для операцій елімінування в консолідованій звітності. Однак практика доводить значні недоліки в організації та ведення обліку інвестицій як більшості, так і меншості в групах підприємств.

Третя проблема пов'язана з точністю підготовки облікової інформації щодо внутрішньогосподарських операцій. І якщо сальдо взаємної заборгованості учасників групи визначається нескладним способом — за допомогою підготовки Актів звірки, — то найгостріше стоїть проблема виокремлення внутрішньогрупових доходів і витрат, а також обчислення нереалізованих залишків запасів. Факторами, які спричиняють втрати часу на додаткові вибірки вказаних показників, є відсутність належного документального оформлення процесів калькулювання собівартості продукції, а також єдиної політики ціноутворення в межах внутрішніх операцій. Внаслідок невідлагодженого облікового механізму у вказаних напрямках часто отримуються досить приблизні показники діяльності групи.

У сукупності окреслені труднощі формування консолідованої звітності призводять до високої вартості процесів підготовки, наступного контролю та читання консолідованих звітів. Однак найнегативнішим фактором є спотворення інформації для розуміння суспільством результатів діяльності групи підприємств, що значним чином визначають не лише економічну ефективність, але й соціальну та екологічну політику регіону діяльності.

УДК 657.1

Любомир Пилипенко,
к.е.н., доцент кафедри обліку та аналізу,
Національний університет «Львівська політехніка»

ВІДОБРАЖЕННЯ МОРАЛЬНОГО ЗНОСУ В СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Динамічний розвиток сучасної інформаційно-інтелектуальної економіки (економіки знань) обумовлює швидке моральне старіння техніки і технологій, що закономірно призводить до мора-

льного зносу основного капіталу (основних засобів, нематеріальних активів) суб'єктів господарювання. Безперечно, такі явища і процеси повинні бути відображені у системі бухгалтерського обліку та враховані в показниках фінансової звітності підприємств з метою забезпечення адекватної репрезентації нею їх фінансово-майнового стану та результатів діяльності.

Проблема методології бухгалтерського обліку морального зносу полягає в тому, що вона повинна не лише охоплювати методику відображення його нарахування, обумовлюючи зниження вартості капіталу, але й передбачати облікові процедури захисту капіталу від редукції внаслідок морального зносу.

Вирішення цієї проблеми можливе шляхом застосування методу відновної вартості активів, що притаманний бухгалтерській методології органічної балансової теорії. Метод відновної вартості в оцінюванні основного капіталу як облікова процедура в методології нової парадигми бухгалтерського обліку повинен забезпечувати підтримання репродуктивної вартості власного капіталу підприємства з урахуванням усіх можливих факторів його редукції, як кон'юнктурно-ринкових, так і морального зносу.

Збереження капіталу в умовах морального зносу може забезпечити бухгалтерська методологія нарахування такого зносу через відповідні облікові процедури. За своєю економічною природою будь-який знос, як фізичний, так і моральний, — це редукція (скорочення продуктивної енергії) власного капіталу.

У процесі фізичного зносу капіталу, як правило, відбувається його трансформація у фінансову форму (виручка від реалізації), а потім знову у фізичну форму (придбання нового обладнання чи інших матеріальних засобів). Таким чином, фізичний знос з економічної точки зору є природнім супутником процесу кругообігу (трансформації) капіталу. Якщо за отримані від реалізації кошти купується нове обладнання, то редукція капіталу не відбувається.

Натомість, моральний знос не передбачає жодної трансформації капіталу, а є його редукцією у «чистому вигляді». Таким чином, бухгалтерське визнання і нарахування морального зносу має одночасно супроводжуватись зниженням розміру власного капіталу підприємства. При цьому важливим методологічним питанням є вибір компонента власного капіталу, величина якого має зменшитись при нарахуванні морального зносу. Редукції підлягає, насамперед, вкладений капітал. Однак за умов жорсткої фіксації розміру статутного капіталу в статутних документах (для корпорацій ще й реєстрації у відповідних органах державного нагляду за фондовим ринком), облікове відображення його редукції неможливе.

Серед інших компонентів власного капіталу найпридатнішими для застосування в операціях бухгалтерського відображення нарахування морального зносу є резервний і додатковий капітал. Однак, формування цих компонентів власного капіталу не пов'язане із забезпеченням збереження капіталу на випадок його редукації через моральний знос (додатковий капітал здебільшого утворюється внаслідок переоцінки майна при зміні кон'юнктурних факторів ринку або в результаті отримання емісійного доходу тощо, а резервний взагалі формують «на всі випадки життя»). Тому доцільним видається створення окремого резерву капіталу — резерву на моральний (технологічний) знос основного капіталу.

Питання визначення конкретного джерела формування резерву на моральний (технологічний) знос основного капіталу є дискусійним, адже резерви капіталу можуть формуватись як за рахунок інших видів капіталу, так і за рахунок витрат підприємства. Принаймні з урахуванням податкового підходу до теорії обліку і звітності, вирішення цього проблемного питання можна зробити на користь прибуткового капіталу, оскільки на сьогодні імперативи навряд чи дозволять зменшувати оподатковуваний прибуток на величину морального зносу.

Застосування такого методологічного підходу передбачає нарахування морального зносу при його виникненні за рахунок зниження величини резерву на моральний (технологічний) знос основного капіталу. Залишок цього резерву відображає певний страховий запас капіталу на випадок його редукації, в системі показників фінансової звітності його доцільно виокремлювати серед статей власного капіталу пасиву бухгалтерського балансу. Використання ж резерву внаслідок нарахування морального зносу, відповідно до запропонованого методологічного підходу, спричиняє зменшення іншого сукупного доходу підприємства, що зумовлює необхідність його відображення у звіті про фінансові результати (сукупний дохід).

Ще одним методологічним питанням облікового нарахування морального зносу є встановлення необхідного обсягу резерву на моральний (технологічний) знос основного капіталу підприємства. Вирішення цього питання, очевидно, потребує застосування експертних оцінок щодо тенденцій технологічного розвитку в конкретній сфері економіки та застосування принципу бухгалтерських суджень. У динамічних умовах розвитку сучасної економіки «вгадати» мінімально необхідний чи достатній розмір цього резерву неможливо. Доречним прикладом у цьому випадку

є обвал компанії Nokia, що стався через неправильний прогноз розвитку ринку мобільних телефонів: у той час, коли компанія вкладала кошти в розвиток моделей мобільних «кнопкових» телефонів, на ринку вже з'явилися смартфони. При недостатності величини резерву на моральний (технологічний) знос основного капіталу, моральний знос може списуватись за рахунок резервного капіталу чи прибутку звітного періоду. Таким чином, відновна вартість має сприяти формуванню нормальної (адекватної) структури акціонерного капіталу.

УДК 657.1

Олена Примаченко,
к.е.н., доцент кафедри обліку і податкування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ДОКУМЕНТАЛЬНЕ ОФОРМЛЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика визначає ідеологію економіки підприємства на тривалий період, сприяє посиленню обліково-аналітичних функцій в управлінні підприємством, дає змогу оперативно реагувати на зміни, що відбуваються у виробничому процесі, ефективно пристосовувати виробничу систему до умов зовнішнього середовища, знизити економічний ризик і добитися успіхів у конкурентній боротьбі. Однак на сьогодні подекуди спостерігається формальний підхід до формування облікової політики.

Достовірну, повну та зрозумілу фінансову звітність можливо одержати лише в тому випадку, коли на підприємстві чітко сформована облікова політика.

Облікова політика є важливим інструментом управління процесом ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності, оскільки вона відображає принципи, процедури та методи обліку і звітності. Від облікової політики залежить ефективність управління бухгалтерським обліком, фінансово-господарською діяльністю суб'єкта господарювання та стратегія його розвитку на тривалу перспективу.

Облікова політика підприємства покликана:

- забезпечити дотримання загальноприйнятих принципів обліку та вимог формування раціональної системи інформаційної бази для різних користувачів;

- усунути протиріччя, що містяться у законодавчих актах і нормативних документах під час ведення фінансового обліку на підприємстві;

- забезпечити дотримання єдності методик ведення обліку на підприємстві в цілому і його структурних підрозділах;

- підвищити ефективність діяльності підприємства через систему встановлених облікових процедур;

- забезпечити узгодження даних обліку та показників фінансової звітності для внутрішніх і зовнішніх користувачів.

Формування облікової політики здійснюється під впливом багатьох факторів і передбачає визначення основних принципів, форм, методів і процедур, а також основних її елементів за окремими етапами.

Ефективне формування та реалізація облікової політики можливе лише з урахуванням її організаційно-технологічних аспектів. Рационально сформоване організаційно-технологічне забезпечення облікової політики дасть змогу оптимізувати роботу бухгалтерської служби, прискорити процеси обробки інформації з метою прийняття виважених управлінських рішень.

Не дивлячись на важливість розробки ефективної облікової політики, і дотепер є підприємства, які формально підходять до цього завдання. Елементи облікової політики на таких підприємствах розкриті не в повній мірі, а деякі з них зовсім не знаходять своє відображення в обліковій політиці підприємств. Часто для оформлення облікової політики використовуються зразки наказу про облікову політику, розміщені в інтернет-ресурсах, які є досить формальними і не враховують специфіку діяльності конкретного підприємства. Поряд з тим є підприємства, наказ про облікову політику яких є дуже великим за обсягом і містить положення стандартів бухгалтерського обліку, які є очевидними.

Отже, враховуючи розмір підприємства та його організаційно-технологічні особливості, можна запропонувати два варіанти оформлення облікової політики підприємства та організації обліку.

На невеликих підприємствах достатньо оформляти облікову політику у вигляді Наказу про облікову політику, який буде містити елементи організації обліку та безпосередньо облікову політику щодо окремих об'єктів обліку з метою складання достовірної і своєчасної фінансової звітності.

Інший варіант оформлення — це Наказ про облікову політику та Наказ про організацію бухгалтерського обліку на підприємстві та Положення, яке є додатком.

У Наказі «Про облікову політику підприємства» необхідно викласти облікову політику стосовно основних засобів, нематеріальних активів, запасів, дебіторської заборгованості, зобов'язань, інших активів і зобов'язань. У ньому слід вказати, відповідно до якого П(С)БО та інших нормативно-правових документів ведеться облік активів і зобов'язань підприємства. Якщо є вибір альтернатив — вказати той варіант, який використовує підприємство.

У Наказі «Про організацію бухгалтерського обліку» потрібно вказати, хто буде відповідальним за організацію обліку, необхідність ознайомлення всіх працівників бухгалтерії з цим Наказом і Положенням, посадову особу, яка буде контролювати виконання Наказу та Положення.

Додатком до Наказу буде безпосередньо Положення про організацію обліку, в якому будуть прописані головні аспекти організації обліку на підприємстві: організація бухгалтерського обліку, повноваження на підпис документів, документообіг на підприємстві, організація первинного обліку, порядок проведення інвентаризації, заключні положення.

Отже, запровадження у практичну діяльність вказаних рекомендацій сприятиме уникнення формального підходу до формування облікової політики підприємства, і як наслідок, підвищенню якості фінансової звітності суб'єкта господарювання, а також позитивно вплине на загальний стан підприємств у цілому та роботу відділу бухгалтерії.

УДК 657

Ганна Пустовіт,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ ПРИ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Юридична особа припиняється у результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації (ст. 104 ЦКУ). Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Відповідно до статті 110 ЦКУ юридична особа ліквідується: за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваже-

ного на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено юридичну особу, досягненням мети, для якої її створено, а також в інших випадках, передбачених установчими документами; за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи

Ліквідація підприємства здійснюється ліквідаційною комісією, створеною власником або уповноваженим ним органом. Ліквідаційна комісія оцінює майно підприємства, що ліквідується, здійснює роботу щодо стягнення дебіторської заборгованості підприємству, розраховується з кредиторами, складає ліквідаційний баланс і подає його власнику або органу, що призначив ліквідаційну комісію.

Достовірність і повнота балансу повинна бути підтверджена аудитором. Майно, що залишилося після задоволення вимог кредиторів, використовується за рішенням власника.

У період ліквідації необхідно:

- скласти фінансову звітність на дату прийняття рішення про ліквідацію;

- створити забезпечення для відшкодування наступних (майбутніх) операційних витрат на виконання зобов'язань підприємства перед фізичними та юридичними особами при припиненні діяльності;

- скласти проміжний ліквідаційний баланс для чого:

- провести інвентаризацію активів і майна, в тому числі такого, що не належить підприємству, та знаходиться на позабалансових рахунках;

- у процесі проведення інвентаризації перевіряється і підтверджується оцінка активів (майна) і зобов'язань. Крім того, ліквідаційна комісія має оцінити майно, що є в наявності;

- оприбуткувати всі невраховані активи, виявлені в ході інвентаризації, списати активи, яких не вистачає або такі, які не придатні для подальшого використання;

- перевести довгострокові дебіторські та кредиторські заборгованості у поточні;

- списати на фінансовий результат залишки резервів і забезпечень (резерви відпусток, сумнівних боргів та ін.);

- отримати оплату від дебіторів;

- перевести на рахунок 286 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу», ті необоротні активи, які будуть продані;

- списати безнадійну дебіторську та кредиторську заборгованість;

- продати майно, погасити кредиторську заборгованість та інші зобов'язання у відповідності до діючого законодавства.

Якщо частина боргу залишається неоплаченою вона погашається за рахунок майна засновників (учасників) підприємства (п. 97.3 ПК).

Відображення в обліку результатів інвентаризації — надлишків: основних засобів Д 10 К 424, запасів Д 20,22,28 К 719. Списання нестач: основних засобів: на суму залишкової вартості Д 976 К 10, на суму зносу Д 13 К 10. У разі якщо винна у нестачі особа встановлена Д 375 К 746, погашення нестачі Д 301, 311 К 375. Якщо винну особу не встановлено Д 947 К 20-28.

Уцінка запасів Д 946 К 20-28, дооцінка запасів, які раніше уцінені запасів, але не вище їх первісної вартості Д 20-28 К 719.

Списання безнадійної дебіторської заборгованості за рахунок резерву сумнівних боргів Д 38 К 361, якщо резерву сумнівних боргів недостатньо чи він не створювався Д 944 К 361.

Списання безнадійної кредиторської заборгованості перед поставачальниками Д 63 К 717.

Створення ліквідаційного забезпечення: на виплату вихідної допомоги адміністративному персоналу Д 92 К 474, на суму штрафних санкцій за порушення умов договору Д 948 К 474. Якщо забезпечення використано у меншій сумі — Д 474 К 719.

У разі, якщо після задоволення вимог кредиторів у підприємства залишається майно, воно розподіляється між учасниками. У такому випадку складається передліквідаційний баланс. Кошти або майно, які повертаються власнику корпоративних прав, емітованих юридичною особою, після повної і кінцевої ліквідації такої юридичної особи — емітента не враховуються як доходи для визначення об'єкта оподаткування (пп. 136.1.13 НК).

Розподіл майна серед учасників: відображено заборгованість підприємства перед учасниками на суму статутного капіталу Д 401 К 672, додаткового капіталу Д 42 К 672, резервного капіталу Д 43 К 672, на суму нерозподіленого прибутку Д 44 К 672. Погашено учасникам заборгованість основними засобами на залишкову вартість Д 672 К 10, на суму зносу Д 13 К 10; матеріалами — Д 672 К 20, готовою продукцією — Д 672 К 26, товарами Д 672 К 28, грошовими коштами з поточного рахунку Д 672 К 311, з каси Д 672 К 301.

Після усіх наведених розрахунків на балансі підприємства не повинно залишитися жодного майна, капіталу та зобов'язань. На цей момент слід скласти остаточний ліквідаційний баланс. Складається він за такою формою, як і вище наведені баланси. Усі показники його дорівнюватимуть нулю.

Остаточний ліквідаційний баланс затверджується рішенням засновників (учасників) або уповноваженого ними органу. Копія зазначеного балансу подається до ДПІ за місцезнаходженням підприємства, яке ліквідується. Оригінал ліквідаційного балансу разом з іншими необхідними документами подається державному реєстратору для проведення державної реєстрації припинення юридичної особи в результаті її ліквідації. Підписи голови та членів ліквідаційної комісії на ліквідаційному балансі мають бути нотаріально засвідчені.

Підприємство вважається ліквідованим з моменту виключення його з державного реєстру України.

УДК 657

Олександр Руба,
аспірант кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИТРАТ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ GMP-СТАНДАРТІВ

Фармацевтичний ринок є досить неоднорідним і таким, який у будь-які часи відповідає показникам стабільності та зростання. Населення планети постійно хворіє, а фармацевтичні компанії постійно працюють над новими розробками задля уникнення масових втрат суспільства.

Фармацевтична галузь є, і завжди була, перспективною і наукоємною галуззю. Даний вид промисловості включає виробництво лікарських засобів, виробів медичного призначення, оптову та роздрібну торгівлю, спеціалізоване зберігання і дистрибуцію (розподіл за допомогою налагодженої збутової мережі аптек, аптечні пунктів тощо).

За даними щотижневика Аптека.ua [1] обсяг глобальних продаж рецептурних препаратів фармацевтичних компаній, які входять у Топ-50 у світі, у 2015 році сягнув більше 620 млрд дол., а загальний обсяг інвестицій у науково-дослідну роботу (R&D) в галузі фармацевтики становив 110 млрд дол.

Аналіз фармацевтичного ринку України станом на 01 жовтня 2016 року [2] показав, що у Топ-10 за обсягами продаж товарів

«аптечного кошику» шість українських фармацевтичних компаній займають лідируючі позиції — ПАТ «Фармак», Корпорація «Артеріум», ПрАТ «Дарниця», ПАТ «Київський вітамінний завод», ГК «Здоров'я», Фармацевтична корпорація «Юрія-Фарм»).

Наразі останніми тенденціями фармацевтичної промисловості є зростання уваги фармацевтичних компаній до розробки біологічних лікарських засобів (вакцини, клітинні та генні препарати, рекомбінантні білки, інше). Біотехнологія, як виробництво синтетичних препаратів, є дороговартісним процесом, тому питання оптимізації виробничих витрат і мінімізації собівартості фармацевтичної продукції є актуальним і стоїть дуже гостро.

Балансування якості, рівня витрат і ціни рентабельної продукції (для компанії — з метою отримання прибутку, можливості здійснення реінвестицій у R&D) і доступності населенню лікарського засобу (для суспільства) зумовлюють необхідність постійного розвитку не лише виробничих технологій, а й системи управління компанією, удосконаленням його інформаційного забезпечення.

Питання якості фармацевтичної продукції є невід'ємною при розробці стратегії управління компанією. Система бухгалтерського обліку, дотримуючись визнаних у світі стандартів, створює інформаційне забезпечення управління якістю і формує чіткий механізм обліку витрат на забезпечення якості фармацевтичної продукції як окрему статтю калькуляції та складову собівартості.

Таким чином, гармонізація регуляторної та законодавчої бази української фармацевтичної галузі до законодавства Європейського Союзу (ЄС) є важливою умовою розвитку економічних зв'язків між Україною та ЄС. Стратегія інтеграції України в ЄС передбачає здійснення заходів щодо стандартизації продукції та послуг споріднених галузей — фармацевтичної та медичної. Для входження у європейський торговий простір необхідно привести виробництво у відповідність з офіційно визнаними в країнах ЄС вимогами через GMP-сертифікацію, яка для європейських фармацевтичних компаній є обов'язковою з 1992 року. Основні розділи стандартів GMP містять вимоги з управління та контролю якості, виробництва та аналізу за контрактами, рекламаціями та відкликанням продукції, а також вимоги до персоналу, приміщень та обладнання, документації, технологічних процесів.

Застосування у господарській діяльності фармацевтичної компанії GMP-стандартів гарантує: 1) що продукція виробляється і контролюється за стандартами якості згідно з торговельною ліцензією і відповідає їхньому призначенню; 2) стабільно високий

рівень якості фармацевтичної продукції, що значно підвищує інвестиційну привабливість компанії; 3) можливість прийняття участі в тендерах, конкурсах на отримання замовлень тощо; 4) можливість експортування фармацевтичної продукції в будь-яку з країн.

Зауважимо, що елементи системи забезпечення якості ліків окрім GMP-стандартів регламентуються низкою базових нормативних актів: Директива 2001/83/ЄС «Про звіт законів Співтовариства щодо лікарських препаратів для людини» (Директива 2003/94/ЄС); Конвенція про створення Європейської Фармакопеї; Правила, що регулюють лікарські засоби в Європейському Союзі (9 томів; далі — Правила); міжнародні стандарти ISO/IEC серії 17 000 (зокрема, ISO/IEC 17025 «Загальні вимоги до компетентності іспитових і каліброваних лабораторій», ДСТУ ISO/IEC 17025-2001), ISO 9000 та європейські стандарти EN серії 45000; Європейська Фармакопея, Державна Фармакопея України та ін.

Згідно модуля 3 «Якість» (Том 2) Правил, компанія-виробник повинна формувати інформацію про лікарську речовину та лікарський препарат. Це реалізується через налагоджену організацію та чітко визначену методика управлінняського обліку виробничих витрат (зокрема, витрат на забезпечення якості) на фармацевтичному підприємстві, розроблену систему аналітичного обліку, що враховує такі дані: склад лікарського препарату в частині лікарської речовини препарату, допоміжних речовин і домішок; фізико-хімічні й біологічні властивості та мікробіологічні характеристики препарату; технологічні особливості виробничого процесу; система упакування/укупорки, контрольні точки виробництва.

Отже, дотримання вимог євростандартів з виробництва фармацевтичної продукції, її якості, випробувань тощо при формуванні облікового забезпечення управління компанії сприяє гармонізації виробничих процесів, здійснення діяльності у європейському торговому просторі та розвитку економічних відносин між Україною та ЄС у цілому.

Список використаної літератури

1. Лукьянчук Е. Ключи к успеху: Топ-50 крупнейших мировых фармацевтических компаний / Щотижневик apteka.ua on-line [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/383148>.
2. Бриф-анализ фармынка: итоги сентября 2016 г. / Щотижневик apteka.ua on-line [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/387910>.

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

В умовах сучасного динамічного бізнес-середовища однією із важливих детермінант ефективного функціонування підприємства є швидке реагування на зміни ринкового середовища, і таке ж швидке впровадження адекватних цим змінам управлінських рішень в організацію і ведення бізнесу. Оскільки одним із основних джерел інформації про показники результатів діяльності суб'єкта господарювання є його фінансова звітність, а запити щодо показників діяльності підприємства є все більші і різноманітніші на результативну інформацію, то потреба у швидкому та вчасному реагуванні системи бухгалтерського обліку на зміни у середовищі стає все гострішою. Незважаючи на те, що метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства, а також враховуючи швидкість змін запитів задля вчасного та ефективного реагування і управління бізнесом, сучасний рівень інформативності фінансової звітності є недостатнім.

На сьогодні результати реформування системи бухгалтерського обліку в Україні ще не достатньо якісні, а показники фінансової звітності не повною мірою придатні для прийняття ефективних управлінських рішень і повноцінно не відповідають інформаційним потребам користувачів і якісним характеристикам звітної інформації. У діючій системі національного бухгалтерського обліку майже не визначено роль і місце в ній її галузевої підсистеми для врахування інтересів компаній різних галузей економіки.

В.М. Жук у своїх працях зазначає, що роль бухгалтерського обліку в сучасній економічній системі України є невиправдано звуженою, і чим більші і різноманітніші запити до обліку, тим досконалішою стає його система, тим більш значущим буде бухгалтерський облік і в економічній системі, а обмеженість (і кількісно, і якісно) запитів до бухгалтерського обліку, фетишизація універсальності, досконалості МСФЗ створює проблеми для ін-

формаційного забезпечення не тільки національної економічної системи, а й для її галузевих управлінських підсистем. Хоча при цьому він зауважує, що світова стандартизація фінансової звітності участь України у цьому процесі є досить важливими [1].

В Україні робота бухгалтерських служб зосереджена на складанні і поданні фінансової та податкової звітності в першу чергу для задоволення вимог контролюючих органів щодо надання інформації про результати діяльності суб'єкта господарювання за звітний період, за допомогою яких здійснюється державний контроль за своєчасним і повноцінним відображенням всіх господарських операцій і за своєчасною і повною сплатою податків, а також для задоволення вимог щодо надання статистичних даних про явища та процеси, що відбуваються в економічній, соціальній та інших сферах життя України та її регіонів. При цьому сучасний рівень інформативності облікових, фінансових і звітних даних не дає можливості повноцінно задовольняти інтереси всіх груп користувачів.

На нашу думку, одним з варіантів вирішення викладеної вище проблеми може бути складання і оприлюднення інтегрованої звітності, яка включає показники фінансової та нефінансової інформації про діяльність кожної компанії, важливі для різного роду користувачів фінансової та облікової інформації, оскільки їм потрібна звітність, яка б відображала взаємозв'язки між стратегічною, управлінською, операційною, фінансовою і нефінансовою інформаціями. Інтегрована звітність має об'єднувати інформацію, яка є важливою при прийнятті рішень зацікавленими сторонами та має також надавати вихідні дані для оцінки ризиків і можливостей суб'єкта господарювання.

Т.В. Давидюк також зосереджує увагу на тому, що інтегрована звітність може істотно підвищити інвестиційну привабливість компанії, оскільки забезпечить інвесторів прозорою інформацією про справжні ризики компанії не тільки у фінансовій, але й у соціальній та екологічній сферах [2]. Створення інтегрованої звітності є процесом міжгалузевим і має відповідати загальним критеріям відповідно до міжнародних вимог.

Питання організації, формування та методики складання інтегрованої звітності, її переваг і недоліків досліджено у працях багатьох науковців, зокрема, можна згадати роботи В. Воробей, І. Гриценко, Т. Давидюк, А. Касич, Р. Костирко, Н. Лоханової, І. Макаренко, В. Петрушевської, М. Проданчука, В. Сорокіної тощо. Так, В. Сорокіна досліджує інтегровану звітність як нову модель звітності для бізнесу, аналізує структуру та принципи її

складання [5]. Перспективи застосування інтегрованої звітності розглядаються у працях Р. Костирко [3]. Н. Лоханова розглядає інтегровану звітність як продукт цілісної обліково-аналітичної системи. У працях М. Проданчука розроблено диференційовану форму інтегрованої звітності для українського ринку [4].

На вирішення проблеми створення системи показників інтегрованої звітності підприємств впливає ряд чинників. Зокрема, серед них можна назвати досі невирішену проблему впровадження вузькоспеціалізованих (галузевих) стандартів фінансової звітності (враховуючи те, що в системі нині діючих МСФЗ уже існують кілька вузькоспеціалізованих стандартів, які використовуються у США та деяких країнах СНД), оскільки дотепер роль і значення бухгалтерської інформації зводиться лише до подання звітності та забезпечення документообігу на підприємстві відповідно до діючих норм і вимог законодавства. Іншою проблемою є досі невирішена проблема уніфікації податкової та фінансової звітності, що суттєво ускладнює інвесторам доступ до повної інформації про фінансову діяльність підприємства.

Але слід зауважити, що деякі питання створення та методики складання інтегрованої звітності потребують додаткового дослідження, уточнення та розгляду і можуть бути предметом подальшого наукового пошуку.

Список використаної літератури

1. Жук В.М. Теоретичні основи запровадження галузевих стандартів бухгалтерського обліку / В.М. Жук / Науковий журнал. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Економічні науки. — Випуск 2 (52). — Житомир: ЖДТУ, 2010. — 408 с. — С. 23–25.
2. Давидюк Т.В. Роль управлінського обліку в формуванні нефінансової та інтегрованої звітності / Т.В. Давидюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://repository.kpi.kharkov.ua/bitstream/KhPI-Press/22544/1/Davydiuk_Rol_upravlinskoho_2016.pdf
3. Костирко Р.О. Інтегрована звітність — інструмент соціально відповідального бізнесу / Р.О. Костирко // Часопис економічних реформ. — 2014. — 1 (13). — С. 49–54.
4. Проданчук М. Інтегрована звітність — інструмент управління підприємством / М. Проданчук // Бухгалтерський облік і аудит. — 2014. — № 2. — С. 24–31.
5. Сорокіна В. Нова модель фінансової звітності для бізнесу / В. Сорокіна [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/sdu/101.htm

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ Ф'ЮЧЕРСНИХ ОПЕРАЦІЙ

У міжнародній практиці фінансові інструменти вже досить давно увійшли в практику та стали невід'ємною складовою економічних відносин розвинутих держав. Поряд з традиційними операціями з'явилися нові продукти, які базуються на цінних паперах. Однак за своєю економічною сутністю вони відрізняються від звичайних операцій купівлі та продажу. Розрахунки за похідними фінансовими інструментами проводяться у майбутньому. Проте в Україні ринок деривативів мало розвинений. Одним з факторів, що гальмує розвиток даного ринку, є відсутність адекватного підходу до відображення операцій з цими новими для України інструментами в бухгалтерському обліку і, відповідно, відсутність інформації у необхідних розрізах. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне приділити увагу обліку ф'ючерсних операцій.

Питання обліку ф'ючерсних операцій висвітлені такими вітчизняними дослідниками, як С.Ф. Голов, В.М. Костюченко, І.Ю. Кравченко, Г.Я. Ямборко. Однак, на сьогоднішній день, ще не існує чітко сформованої методики обліку похідних фінансових інструментів, тому слід приділити увагу проблемам обліку ф'ючерсних операцій. Метою дослідження є методика обліку операцій з похідними фінансовими інструментами — ф'ючерсами. Актуальність обраної теми дослідження полягає не тільки у відсутності накопиченого досвіду роботи вітчизняних підприємств у сфері використання ф'ючерсних угод, а й не достатнього висвітлення даної проблеми в теоретичному аспекті. Дана стаття присвячена зазначеним проблемам. Поставлені такі завдання дослідження: критичний огляд термінології; розкриття особливостей обліку ф'ючерсних операцій.

У вітчизняній законодавчій базі немає єдиного підходу до трактування поняття фінансових інструментів. Ф'ючерсний контракт (ф'ючерс) – стандартизований строковий контракт, за яким продавець зобов'язується у майбутньому в установлений строк (дата виконання зобов'язань за ф'ючерсним контрактом) передати базовий актив у власність покупця на визначених специфікаці-

єю умовах, а покупець зобов'язується прийняти базовий актив і сплатити за нього ціну, визначену сторонами контракту на дату його укладення.

На відміну від простих і форвардних угод, предметом ф'ючерсних угод є не власне товар, а стандартний контракт на його поставку. Сам же товар у такому разі називається «базисним активом». Як базисний актив того чи того деривативу можуть виступати: майно (товари, цінні папери, валюта, інші матеріальні і нематеріальні цінності); майнові права; ринкові характеристики майна або майнових прав.

На підставі ціни (величини, значення) базисного активу виконуються зобов'язання або реалізуються права власників деривативів. Вартість того чи того деривативу і можливість отримання за його допомогою доходу безпосередньо залежать від руху цін на інші фінансові інструменти або товарні активи. Розгорніше визначення терміна «ф'ючерс» може бути таким: ф'ючерсний контракт — вид термінової угоди на виконання у майбутньому вже досягнутих домовленостей про продаж або купівлю стандартного обсягу базисних активів за цінами, зафіксованими в момент укладення такої угоди. Ф'ючерси повинні мати певний стандартний розмір або кількість. Саме ці параметри (розмір або кількість) називаються контрактом.

Ф'ючерс дійсний тільки протягом зафіксованого заздалегідь терміну. Дата поставки — це певна дата, коли покупець має намір безпосередньо отримати товар, а продавець — одержати за нього гроші. Враховуючи ці особливості ф'ючерсних контрактів, рекомендуємо з цією метою, а також з метою забезпечення користувачів бухгалтерською інформацією повнішими, достовірнішими та неупередженішими даними бухгалтерського обліку, відкривати такі субрахунки до рахунку 03 «Контрактні зобов'язання»:

031 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсами з метою спекуляції»;

032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсами з метою хеджування».

На позабалансовому рахунку 031 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсами з метою спекуляції» пропонуємо вести облік по ф'ючерсах, які укладаються підприємством з метою одержання прибутку від торгівлі такими ф'ючерсами, тобто спекуляції. На позабалансовому рахунку 032 «Контрактні зобов'язання за ф'ючерсами з метою хеджування» відповідно пропонуємо вести облік по ф'ючерсах, які укладаються підприємством з метою хе-

джування. Така деталізація по субрахунках бухгалтерського обліку дозволить отримувати більш чітку інформацію про укладені деривативи на підприємстві.

Проведене дослідження економічної сутності та методики обліку ф'ючерсних операцій дало можливість дійти таких висновків. Для потреб бухгалтерського обліку слід усунути невизначеність у трактуванні похідних фінансових інструментів у вітчизняних нормативно-правових актах. На нашу думку, до похідних цінних паперів слід відносити конвертовані цінні папери та обмінювані цінні папери, а складовими похідних фінансових інструментів є ф'ючерси, форварди, опціони та свопи. Бухгалтерський облік операцій з похідними фінансовими інструментами, зокрема з ф'ючерсами має будуватися на загальноприйнятих принципах і стандартах. За характером проводок за бухгалтерськими рахунками ф'ючерси належать до позабалансових операцій.

УДК 658.1

Олександр Самборський,
к.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ТЕНДЕНЦІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ

Дослідження питань інформаційного забезпечення впливу діяльності орієнтований облік, екологічні господарські операції, зелений облік, бухгалтерський екологічний облік. М. Bartolomeo, М. Bennett, А.К. Pramanik розуміє екологічний облік як частина бухгалтерського обліку, який генерує інформацію про навколишнє середовище та формує звіти, причому останній виділяє його як частина соціального корпоративного звіту. Такі питання, як вплив діяльності підприємств на навколишнє середовище на макрорівні та необхідність формування свідомої соціально-екологічної відповідальності підприємства при управлінні діяльністю — на мікрорівні, викликає різні підходи науковців до відображення об'єктів бухгалтерського обліку, пов'язаних з екологічною діяльністю. Так, І.В. Замула, М.М. Шигун передбачають необхідність розширення об'єктів бухгалтерського обліку та перегляду класифікації активів. С.М. Бичкова і М.Ю. Єгоров виокремлюють поняття екологічні зобов'язання як такі, що виникають у ході гос-

подарських операцій та обумовлені взаємодією підприємств з навколишнім середовищем. У той же час у літературі зустрічаються поняття: екологічний облік, екологічно піднімаються науковцями різних країн пов'язані з рядом невирішених теоретико-прикладних проблем екологічного обліку та необхідністю запровадження корпоративних стандартів у сфері соціальної та екологічної відповідальності. Інформація, що висвітлюється у таких звітах, розкриває особливості діяльності підприємства, продукти та послуги, які надаються ним, екологічні програми та інвестування в новітні технології, що здійснюється підприємством. Показники, що висвітлюються у звітності, свідчать про глибокі управлінські процеси і це означає, що екологічний облік можна розглядати як частину традиційного бухгалтерського обліку, пов'язаного з обчисленням витрат і вигод, пов'язаних з впливом на навколишнє середовище та управлінський, який забезпечує систему корпоративного управління.

Різні міжурядові організації доклали зусиль для стандартизації звітності зі Сталого розвитку через розробку інструкції по відображенню у звітності показників корпоративної відповідальності — *Guidance on Corporate Responsibility Indicators in Annual Reports* (UNCTAD (2008), принципи управління проблемами сталого розвитку та їх відображення у звітності — *AA1000 (AccountAbility Principles Standard, 2008)*, ряд стандартів, які стосуються питань соціальної та екологічної відповідальності — *International Standards Organisation (ISO)*, Керівництво зі звітності — *Sustainability Reporting Guidelines (GRI Guidelines)*. Запровадження добровільного оприлюднення нефінансових соціально-екологічних звітів стосовно основних і додаткових показників екологічної результативності передбачає посилення екологічної складової і гармонізацію економічних та екологічних інтересів. Масштабність екологічних проблем, зростання забруднення навколишнього природного середовища вимагають спрямування діяльності промислових підприємств України на їх усунення та спонукають до пошуку інструментів еколого-економічного управління, що базуються на принципах сталого розвитку. При цьому, однією з найголовніших перешкод розробки і реалізації ефективної екологічної політики підприємства є відсутність належного забезпечення керівництва комплексною, достовірною та своєчасною інформацією про природоохоронну діяльність. Положення «Облік екологічних питань при аудиті фінансової звітності», яке розроблене Міжнародним Комітетом з міжнародної аудиторської практики, розкриває необхідність обліку екологіч-

них питань, які є важливим засобом для запобігання ризику суттєвого спотворення сучасної фінансової звітності.

Впровадження екологічного обліку на українських підприємствах необхідно враховувати закордонний досвід при врахуванні суми витрат в оподаткованому доході при виникненні екологічних зобов'язань, що може призвести до зменшення прибутку, виділення витрат і капітальних інвестицій на природоохоронні заходи, диференціація витрат за їх видами й місцем виникнення, калькуляція витрат для окремих виробів або послуг, обумовленого екологічними аспектами, створення резервів і мінімізація витрат на охорону навколишнього середовища. Облік повинен забезпечити відображення позитивного та негативного впливу, що викликаний виробничою діяльністю або виробленою підприємством продукцією надати достовірну оцінку та агрегацію екологічних даних і врахувати їх при підготовці нефінансових звітів та екобалансів. Обсяг інформації про діяльність підприємств, який повинен знайти відображення в екологічному обліку, визначався з урахуванням досвіду і специфіки ряду провідних галузей економіки (включаючи хімічну і нафтохімічну промисловість, автомобілебудування, фармацевтичну, металургійну і лісову промисловість), податкового законодавства та міжнародних стандартів. Також повинні враховуватися вимоги стосовно відвертості та повноти надання екологічної інформації великими (транснаціональними) корпораціями.

UDC 336.764.2

Hanna Suprovych,

Ph.D. in economics, associate professor
of Accounting and Taxation Department,
SHEE «KNEU named after Vadym Hetman»,

Olha Suprovych,

post-graduate student of Enterprise Economics Department,
Podilskyi Agrarian Technical University

PERSPECTIVES AND PROBLEMS OF DERIVATIVES APPLICATION IN UKRAINE

One of the alternative methods to counteract financial risks, which is becoming increasingly common in the domestic market, is derivatives hedging. The trading volume of derivatives in the domestic stock market increased by 2,5 times during 2010-2014 and equaled UAH 9,31 billion.

The functioning of enterprises in Ukraine is very complicated especially in economic crisis conditions. Such process is based on impetuous structure of financial relations, dynamic globalization and integration processes, unstable economic environment and high level of unforeseen financial risks.

The problems of derivatives application and development of derivatives market are explored by domestic and foreign scientists, such as: O. Berslavskaya, J.-Ph. Bouchaud, A.N. Burenin, N. Kaldor, O. Kandinska, V.A. Melnyk, E.D. Nikiforova, L.O. Prymostka, T. Safonova, A.V. Shpak, A.O. Shuliko, O. Sokhatska, O.R. Sanina.

Each scientist wants to make his own contribution to the development of the derivatives and tries to generalize and systematize accumulated experience.

The feasibility of derivatives application in Ukrainian financial market is based on their ability to be effective mechanisms of economic security ensuring at different levels of economic relations.

1. At macrolevel (level of national economy) derivatives allow to:

- provide more predicted development on national, regional and global economy;
- help to stabilize socio-political situation of imperfect market economies.

2. At mesolevel (level of financial market) derivatives allow to:

- equalize temporal and spatial imbalances of derivatives and underlying assets markets;
- involve new financial market players that can increase its liquidity and capitalization.

3. At microlevel (level of enterprise) derivatives allow the following:

- can be profitable investment tools;
- enable market participants to choose necessary level of financial risks protection.

The necessity of derivatives market development is defined among the scientific community and experts. Insufficient expansion of financial derivatives is associated with a number of legislation and socio-economic factors, such as:

- absence of complete legal framework that gives an unambiguous interpreting of derivatives and their types;
- unforeseen actions and high level of corruption of the government;
- limited access to information about internal derivatives market;
- lack of top management awareness of derivatives advantages in investing;

- lack of derivative trading economic culture;
- lack of practice in the derivatives markets and examples of successful operations.

There are two main categories of the participants in the domestic derivatives market: professional participants (brokers or dealers) and clients of professional participants (hedgers or speculators).

Insufficient expansion of financial derivatives is related to a number of objective factors, in particular:

- lack of complete legislative regulation of derivatives;
- high level of power corruption;
- limited access to information about international derivatives markets;
- insufficient level of economic culture of the society as to the derivatives trading;
- lack of experience on the derivatives market and examples of successful operations.

These factors prevent the application of derivatives, have negative impact on foreign capital formation to domestic financial market and push off potential investors. Also, all these factors are closely related and have a complex character.

Therefore, the existence of some problems, mainly due to the presence of others, and requires the development of a systematic approach as to their solution at all levels.

The research showed, that at this level of development, financial derivatives are in the process of their formation and have a certain level of significance in Ukraine. Despite pessimistic forecasts, financial derivatives have potent future prospect in Ukraine.

One of the main tasks for our country is to create legal, technological and organizational conditions for maximum attraction of investors to the derivatives market.

Creation of appropriate conditions for the development and functioning of the domestic derivatives market is an important task at the state level and level of various experts in the field of economics.

It is necessary to adopt the Laws of Ukraine, which clearly determined the nature of derivatives, their place in the system of financial instruments and fixed rights and obligation of the parties.

The full application of such new market mechanisms as derivatives in Ukraine will permit to create effective financial system, help to maintain macroeconomic balance, provide economic security of enterprises in the conditions of crisis.

Ольга Супрученко,
викладач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

ПІДХОДИ ДО ВІДОБРАЖЕННЯ ВИТРАТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ресторанне господарство — це вид діяльності, який характеризується широким спектром організаційних і технологічних особливостей, які мають значний вплив на синтетичний та аналітичний облік, що перш за все виражається у виборі підходу до відображення витрат.

Вітчизняними нормативними документами визначаються два підходи: торговельний і виробничий.

Торговельний підхід передбачає облік сировини та товарів на рахунку 28 «Товари», що суперечить Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 у частині відображення придбаної сировини. Сировина не відповідає основному критерію визначення товару: придбання для перепродажу споживачам без видозмінення.

За виробничим підходом облік сировини та товарів ведеться на рахунках 20 «Виробничі запаси» та 28 «Товари» відповідно. Даний підхід є методично правильним і не суперечить нормативно-правовим актам, проте є трудомісткішим, з чого випливає недоцільність його використання на підприємствах з простим технологічним циклом — барах, буфетах та ін.

В економічній літературі зустрічаються підходи, згідно з якими авторами пропонується організувати облік витрат таким чином. Так, Г.С. Дергільова [1] витрати на виробництво власної продукції підприємств ресторанного господарства рекомендує відображати: 1) прями матеріальні витрати, які можна безпосередньо віднести до конкретного об'єкта виготовленої продукції — на субрахунку 231 «Прямі матеріальні витрати»; 2) витрати, що відносяться до виробництва всієї виробленої продукції — на субрахунку 232 «Інші виробничі витрати». При цьому виробничі витрати, зібрані на субрахунку 232 «Інші виробничі витрати» наприкінці звітної періоду, списувати безпосередньо на собівартість реалізованої продукції. Даний підхід дозволяє акумулювати інформацію про витрати на виробництво власної продукції підприємств ресторанного господарства.

Узагальнюючи перераховані підходи І.В. Десяткіна пропонує методикау обліку витрат, в основу якої покладено види закладів ресторанного господарства залежно від складності виробничого процесу:

- підприємствам, на яких сировина та напівфабрикати проходять простий технологічний процес (охолодження, розігрівання, порціювання та оформлення) застосовувати підхід, який базується на невикористанні рахунку 23 «Виробництво». Дана методика надає змогу підприємствам самостійно обирати підхід до обліку відповідно до специфіки свого виробництва для економії часу та трудозатрат. Проте дана група підприємств за таким підходом втрачає відношення до ресторанного господарства, внаслідок не відображення виробничої складової діяльності, перетворюючись на торговельні організації.

Для уникнення даної ситуації пропонуємо використовувати рахунок 23 «Виробництво» з подальшим його списанням на собівартість реалізованої продукції, бо на підприємствах немає незавершеного виробництва.

- підприємствам, які здійснюють складний технологічний процес використовувати виробничий підхід, в основу якого покладено поділ витрат на витрати виробництва та витрати обігу. Витрати виробництва — витрати, пов'язані з виробничим процесом, які обліковуються на рахунках 23 «Виробництво» та 91 «Загальновиробничі витрати». Витрати обігу — витрати, пов'язані з обігом (придбання, реалізація) готової продукції та купівельних товарів, доповнені витратами на декорування страв та оздоблення приміщень закладів ресторанного господарства, які обліковуються на рахунку 93 «Витрати на збут» [2]. Даний поділ витрат охоплює важливу складову діяльності підприємств ресторанного господарства: організація споживання продуктів харчування лише у частині витрат на декорування залів і не відображає їх широкий спектр. При цьому підхід не надає методикау відображення даних витрат на рахунках бухгалтерського обліку для прийняття ефективних управлінських рішень.

З метою удосконалення даного підходу пропонуємо в основу покласти поділ витрат за складовими діяльності підприємств ресторанного господарства на витрати виробництва, витрати реалізації та витрати організації споживання продуктів харчування. Для даних витрат рекомендуємо виділити окремий рахунок, наприклад, 99 «Витрати на організацію споживання», що забезпечить більш ефективне ведення обліку, контролю та аналізу витрат підприємств ресторанного господарства та надасть змогу

керівникам приймати вчасні управлінські рішення. За дебетом даного рахунку обліковуватимуться витрати на організацію споживання, за кредитом — списання їх на фінансовий результат. Для аналітичного групування вбачаємо за необхідне вести рахунок 99 у розрізі елементів витрат: 99.1 — матеріальні витрати, 99.2 — витрати на оплату праці декораторів і робітників, які займаються розважанням клієнтів, 99.3 — відрахування від фонду оплати праці даних робітників, 99.4 — амортизація, 99.5 — інші витрати.

Наведений аналітичний поділ надасть змогу аналізувати та порівнювати дані витрати з витратами виробництва та витратами реалізації за однією ознакою, що забезпечить інформативність отриманих даних на належному рівні.

Список використаної літератури

1. *Дергільова Г.С.* Облік і аналіз прибутку підприємств громадського харчування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.04 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Г.С. Дергільова. — Х., 2003. — 19 с.

2. *Десяткіна І.В.* Бухгалтерський облік і контроль витрат виробництва та обігу на підприємствах ресторанного господарства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» / І.В. Десяткіна. — Житомир, 2012. — 24 с.

УДК 657.372.1

Валентина Ходзицька,

к.е.н., доцент кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ АНТИКРИЗОВОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

В сучасних умовах невизначеності ринкових перетворень проблема антикризового менеджменту окремого суб'єкту господарювання набуває першочергового значення. Західний вектор інтеграції сприяє формуванню ефективної моделі ринкової економіки України. Більшість підприємств реального сектору еко-

номіки складно адаптуються до жорстких умов виробництва, наслідком чого є диференціація їх фінансового становища з різним ступенем фінансової стійкості.

Методологія антикризового стратегічного управління охоплює сукупність принципів і методів, що забезпечують процес оптимізації розробки та реалізації напрямів ефективних стратегічних управлінських рішень. Адаптація антикризових систем стратегічного управління промислових підприємств залежать від використання інструментарію прийняття та реалізації ефективних управлінських рішень. Сформовано-сталі інструменти і методи не дозволяють вчасно спрогнозувати і ідентифікувати ринкові ризики кризових явищ коливань фінансової стійкості господарюючих суб'єктів. Успішною умовою забезпечення конкурентоспроможності промислового підприємства є здатність своєчасного прогнозування і реагування на перші ознаки виникнення кризових загроз. Виявлення причино-наслідкових зв'язків виникнення кризи дозволяє реалізувати механізм прийняття стратегічних управлінських рішень щодо здійснення заходів антикризового управління в умовах обмеженості фінансових ресурсів. Необхідною є адаптація суб'єктів господарювання до умов економічно-антикризових перетворень та умов використання ефективних методів адаптивного механізму стратегії управління. Тому запровадження методів стратегічного антикризового менеджменту є невідкладним і потребує наукового обґрунтування.

Антикризовий стратегічний напрям управління має орієнтуватися на забезпечення фінансової стійкості та оптимізацію структури капіталу з урахуванням зростання вартості підприємства. Розробка оперативно-тактичних та стратегічних рішень щільно пов'язана з фінансовою стратегією розвитку підприємства. З огляду на розвиток підприємства перелік антикризових завдань може постійно змінюватися. А це вимагає коригування методів антикризового стратегічного управління та перерахунку параметрів впливу.

Враховуючи важливість, антикризове стратегічне управління необхідно розглядати як окремий етап управління, метою якого є створення умов стійкого функціонування підприємства на основі забезпечення прийняття стратегічних антикризових рішень. Тому основними напрямками функціонування та розвитку антикризового стратегічного управління є :

- досягнення відповідності антикризового стратегічного управління місії підприємства;
- оцінка потенціалу економічної стійкості підприємства задля виявлення кризових ситуацій;

- розробка антикризової стратегічної політики та механізму її реалізації.

Система антикризового стратегічного менеджменту є складовою загального управління підприємства відповідно до місії, бачення та концепції. Тому її складові мають бути інтегровані в загальну стратегічну управлінську систему господарюючого суб'єкта, що забезпечить координацію і коригування дій системи антикризового стратегічного управління в загальній системі менеджменту господарюючого суб'єкта. Важливим моментом теорії і методології антикризового стратегічного управління є розробка механізму її функціонування і реалізації для досягнення актуальних стратегічних напрямів розвитку промислового підприємства.

В умовах мінливого зовнішнього середовища підприємству складно визначати стратегію розвитку, яка відрізняється невизною стратегічних завдань і високим рівнем виникнення нестандартних управлінських ситуацій. З огляду на багатогранність стратегічних рішень вибір антикризової стратегії необхідно здійснювати залежно від реальних загроз ефективного та довготривалого функціонування суб'єкта господарювання.

Таким чином, запропоновані напрями розробки та функціонування антикризового стратегічного управління промисловим підприємством дозволять досягти стійкого розвитку підприємства в умовах невизначеності та євроінтеграційних процесів в Україні.

УДК 657.1

Ольга Чабанюк,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЗАВДАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Початок ХХІ ст. знаменується увагою до дотримання якісних характеристик інформації обліку, розвитком технології її накопичення, обробки і підготовки до використання іншими секторами управління, що цілком відповідає розвитку інформаційної економіки.

Сучасний підхід до формулювання завдань обліку підприємницької діяльності вимагає різнобічності у трактуванні за двома рівнями. Перший рівень завдань орієнтований на забезпечення

інформаційної функції бухгалтерського обліку і є традиційним у фахових джерелах.

1. Визнання і вартісна оцінка об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань відповідно до чинного законодавства.

2. Реєстрація первинних відомостей про рух і наявність об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань.

3. Своєчасне і повне документальне оформлення господарських операцій.

4. Систематизація, групування та зведення інформації з метою одержання підсумкової інформації про господарські операції підприємства.

5. Коректне відображення господарських операцій у системі рахунків обліку.

6. Достовірне відображення інформації про стан і зміни активів, власного капіталу, зобов'язань у звітності підприємства.

Реалізація завдань обліку підприємницької діяльності першого рівня зумовлена дотриманням вимог Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Другий рівень завдань має на меті зорієнтувати бухгалтерський облік на потреби системи управління з метою досягнення ефективності використання об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань.

1. Дотримання якісних характеристик облікової інформації відповідно до цілей управління бізнес-процесами. МСФЗ виділено 4 якісні характеристики (вимоги) до фінансових звітів: зрозумілість, доречність, достовірність і зіставність. У Концептуальній основі фінансової звітності наголошується на тому, що доречність інформації залежить від її загальних властивостей та істотності. У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» наводяться вимоги до фінансової звітності: дохідливість, доречність інформації, достовірність, зіставність. Наведені вимоги (якісні характеристики) облікової інформації є базовими для системи обліку і звітності підприємств України.

Залежно від цілей управління, до інформації, яка створюється у системі бухгалтерського обліку, висуваються критерії: доказовість, доречність (актуальність), достовірність, економічність (раціональність) формування, зіставність, зрозумілість, істотність, комплексність, контрольованість, коригованість, незмінність, однозначність, оптимальність, повнота, реальність, системність, точність. Відповідність певним якісним характеристикам може декларуватися залежно від форми подання інформації, термінів підготовки, професійної кваліфікації користувача інформації тощо.

2. Систематизація інформаційних потоків підприємства про стан і рух об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань. Сучасна система обліку повинна чітко визначати рух власне облікових потоків та узгоджуватись із іншими елементами руху інформації. Це дозволяє уникати дублювання інформації у різних сферах управління та підвищити оперативність прийняття управлінських рішень.

3. Формування сталої інформаційної бази для цілей поточного планування, стимулювання, організації, регулювання, аналізу і контролю. Реалізація завдання досягається високою взаємоузгодженістю інформаційних потоків про стан і рух (зміни) активів, власного капіталу, зобов'язань, розробкою (удосконаленням) форм внутрішньої звітності з огляду на типові поточні управлінські рішення.

4. Інформаційне забезпечення попереднього, поточного і перспективного контролю за збереженням матеріальних активів у місцях їх зберігання і на всіх стадіях руху. Базується на відповідності змісту облікової інформації цілям внутрішнього контролю. Таким чином, облік зорієнтовано на встановлені критерії часу, періодичності, адресності, форми подання тощо.

5. Інформаційна підтримка бюджету забезпеченості і споживання ресурсів за центрами відповідальності. Реалізується в умовах відповідності руху облікових інформаційних потоків із рухом і напрямками споживання ресурсів.

6. Оцінка майбутньої економічної вигоди від споживання ресурсів. Завдання реалізується завдяки поєднанню облікової оцінки активів із методикою визначення ринкової (справедливої) вартості та інструментів розрахунку майбутньої вартості активів і майбутньої економічної вигоди від споживання на основі укладених контрактів.

7. Виявлення і відображення в обліку витрат і втрат, формалізація причин виникнення. При реалізації завдання важливо дотримуватись повноти відображення та сфери відповідальності у розрізі причин. Система обліку повинна забезпечити як систематичність виявлення причин, так і їх попередній аналіз.

9. Інформаційне забезпечення багатоступеневого аналізу стану і ефективності використання об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань.

10. Забезпечення достовірною інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації про стан і зміни активів, власного капіталу, зобов'язань. Досягається завдяки взаємодії обліку з іншими функціями управління бізнес-процесами.

Розмежування завдань бухгалтерського обліку об'єктів активів, власного капіталу, зобов'язань на перший і другий рівень сприяє інформаційному забезпеченню ефективності управління бізнес-процесами.

УДК 336.144.36:657

Тетяна Чередніченко,
к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

БЮДЖЕТУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТОМ ГОСПОДАРЮВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ПРОЦЕСІВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

За умови зростання конкуренції та посилення кризових явищ в економіці України виникає необхідність використання суб'єктами господарювання нових методів управління, що будуть сприяти посиленню конкурентних позицій бізнесу. При цьому особливе місце посідає планування діяльності вітчизняного підприємства, що дає можливість своєчасно виявити слабкі місця та забезпечити адаптацію підприємства до зовнішніх змін. Бюджетування є робочим інструментом контролінгу, що включає в себе всі сторони діяльності підприємства. Проте в Україні останніми роками спостерігається його недооцінка, яка значною мірою зумовлена неправильними підходами до його побудови, що проявилися за умов адміністративної системи господарювання та скомпрометували саму ідею планування.

Відхід від традиційного фінансового планування до планування бюджетів, що ґрунтуються на результатах, є принциповим питанням зміни суспільного сектору. Одним із найефективніших методів фінансового планування, які передбачають складання детального, скоординованого за всіма підрозділами плану роботи, організації в цілому і контролю його виконання, є бюджетування. Бюджетування є дієвим інструментом управління підприємством, який базується на принципах комплексного поєднання планування, обліку, контролю, аналізу та регулювання діяльності підприємства (установи), фінансових результатів і фінансового стану його структурних одиниць; координації відповідних бюджетів, їх консолідації та орієнтації на досягнення загальних фінансових цілей на кожному рівні управління.

Зокрема, бюджетування доцільно використовувати: за необхідності пошуку шляхів зниження та побудови раціональної структури витрат, зниження питомих витрат продукції, за групами продукції; при структуризації доходів і витрат суб'єктів господарювання й визначення прибутковості напрямків бізнесу, товарних груп, структурних підрозділів і т.п.; при реструктуризації компанії; при виникненні важко контрольованих витрат і якщо рух грошових коштів поступово відхиляється від установленого порядку. Технологія бюджетування є ефективним механізмом підвищення рівня продуктивності управління витратами підприємства. Управління витратами можна розглядати як складову загальної системи управління підприємством, органічно пов'язану з іншими сферами діяльності підприємства, зокрема з управлінням прибутком, процесами формування і використання капіталу, активів, управлінням інноваційною та інвестиційною діяльністю підприємства, його ризиками, використанням виробничих потужностей.

Крім того, бюджетування дає можливість отримувати інформацію про величину та причини відхилень (позитивних, негативних) від планових витрат та оперативно управляти та контролювати витрати підприємства. Головною метою на даному етапі має бути максимальне зниження рівня викривлення даних, необґрунтованого укрупнення чи применшення планових витрат, що негативно відобразиться у продовженні процесу бюджетування та на ефективності прийнятих управлінських рішень.

Впровадження бюджетування на підприємстві створить такі переваги у системі управління витратами: ефективність управління та оперативність здійснення контролю завдяки об'єднанню у єдиній методиці планових і фактичних показників діяльності; можливість формалізації всіх етапів контролю за витратами, що дозволяє визначити результативні показники в автоматизованому режимі і оперативно формувати аналітичні звіти для проведення аналізу витрат; інтенсивне залучення керівників до процесу управління витратами та контролю за виконанням планів, на основі чіткого розподілу відповідальності за прийняття управлінських рішень.

Таким чином, бюджетування є найважливішим елементом системи управління підприємством, який включає технологію планування, обліку, контролю і аналізу фінансових, інформаційних і матеріальних потоків, а також отримуваних результатів. Удосконалення системи управління суб'єкта господарювання на засадах бюджетування дозволяє розробити оптимальну концепцію

ведення бізнесу для підприємства, довести плани до відома виконавців завдяки узгодженню бюджетів, значно спростити процедуру контролю за рівнем витрат підприємства та, як наслідок, на новому якісному рівні організувати рух фінансових потоків підприємства. При цьому бюджетування підприємства служить інструментом для оперативної оцінки діяльності підприємства і являє собою не просто кількісне обґрунтування плану, а й механізм управління, який дозволяє координувати роботу співробітників усіх підрозділів підприємства для досягнення спільної мети. Тільки правильно організований процес фінансового планування і управління бюджетом дозволяє підприємству розробити стратегію і тактику розвитку.

УДК 657.421

Яків Чернишенко,
магістр обліково-економічного факультету,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник: Степаненко О.І.,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НЕОБОРОТНІ АКТИВИ УТРИМУВАНІ ДЛЯ ПРОДАЖУ: ПРОБЛЕМИ УЗГОДЖЕНОСТІ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Однією з найпроблемніших ділянок обліку необоротних активів, особливо в частині основних засобів, інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів, є процес їх реалізації. Методологічні основи формування у бухгалтерському обліку інформації про об'єкти необоротних активів, які підлягають продажу регламентуються П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» [1]. Не зважаючи на те, що період впровадження зазначеного стандарту відносно не великий, проблеми, які виникли у зв'язку з реалізацією його норм, широко обговорюються як серед практикуючих фахівців, так і серед науковців. Дискусійні питання виникають, у першу чергу, із-за суперечливих положень стандарту, відсутності окремих тлумачень, пояснень, класифікації необоротних активів, утримуваних з метою продажу. І це все призводить до ряду непорозумінь у методології їх обліку. Також залишається не вирішеною проблема документування операцій, пов'язаних з переведенням основних засобів (інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів) до складу необоротних активів, утримуваних для продажу.

Багато сучасних дослідників займаються вивченням і вирішенням наведених проблемних ділянок. Так, В.С. Лень та І.В. Шкурат пропонують відображати необоротні активи утримувані для продажу на рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» та запровадити відповідний субрахунок 185 «Необоротні активи та групи вибуття, утримувані для продажу» [2]. Варто погодитися з думкою в частині запровадження відповідного для обліку субрахунку, але залишати даний вид активів у складі необоротних є недоцільним. Згідно з ПСБО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу та припинена діяльність» такі активи мають бути реалізовані протягом року місяців з дня визнання як утримувані для продажу, отже влучніше було б їх відображати у складі оборотних активів.

І.В. Перезова, А.С. Янчишин і С.В. Шишковський у своїй публікації, що стосується необоротних активів утримуваних для продажу зазначають, що відображення останніх окремим розділом у Балансі є доцільним, адже опираючись на таке подання інформації користувачі фінансової звітності вбачають у планах підприємства реалізацію об'єктів основних засобів, яка може свідчити про зміну структури виробництва або ж згортання діяльності [3]. Варто погодитися з певним відокремлення даного виду активів у Балансі, але відомо, що в звіті про фінансовий стан активи наводяться по мірі збільшення їх ліквідності. Зважаючи на це, доцільніше було б помістити розділ 3 між розділами 1 та 2, або ж взагалі включити його до складу розділу «Оборотні активи», окремою статтею. Адже досліджуваний вид активів аж ніяк не є ліквіднішим за такий абсолютно ліквідний актив, як гроші.

Але, найбільш ключовою проблемою обліку необоротних активів утримуваних для продажу є віднесення операцій з їх реалізації до операційної чи інвестиційної діяльності, про це у своїй статті пише Н.М. Воськало. Так, відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» *операційна діяльність* — це основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю, а *інвестиційна діяльність* — це придбання та реалізація тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів. Отже, як показують наведені визначення, дані факти господарського життя більше підпадають під трактування інвестиційної діяльності, а ніж операційної. А тому, отримані доходи і понесені витрати мають бути показані на рахунках 74 «Інші доходи» та 97 «Інші витрати» за відокремленими субрахунками.

Вести облік необоротних активів, які підлягають продажу, на субрахунок 286 є не логічним, оскільки міститься багато протиріч у частині відображення такої інформації. Для вирішення проблеми ув'язки «об'єкт обліку — доходи, собівартість реалізації — вид діяльності» пропонується альтернативний підхід щодо відображення таких операцій у системі рахунків бухгалтерського обліку, а саме: призначити окремий рахунок (з чітким виділенням субрахунків) для обліку об'єктів (цінностей), які підлягатимуть продажу — 29 «Активи зі складу необоротних, які утримуються для продажу».

Запропоновані альтернативні підходи щодо відображення інформації про реалізацію необоротних активів дозволять уникнути викривлення сутності понять «товари», «виробничі запаси», гармонізувати вітчизняний бухгалтерський облік, зменшити невідповідності та проблемні питання у ньому.

Список використаної літератури

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність», затверджене наказом МФУ від 17.11.2003 р. № 617 (у редакції наказу МФУ від 03.10.2007 р. № 1100), зі змінами.

2. *Лень В.С., Шкурат І.В.* Облік вибуття об'єктів основних засобів внаслідок продажу. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». Збірник. — Чернігів: ЧДТУ, 2011. — №1(48). — 497 с.

3. *Перезовова І.В., Янчишин А.С., Шишовський С.В.* Достовірність інформації про необоротні активи, які утримуються для продажу, у контексті детінізації господарської діяльності підприємств України. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. Збірник. — Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Прикарпат. наук.-аналіт. центр. — Івано-Франківськ, 2011. — Вип. 7(2). — С. 109–113.

УДК 657.1 : 336.7

Оксана Чумак,
к.е.н., доцент, докторант,
ДННУ «Академія фінансового управління»

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПІДҐРУНТЯ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РЕСУРСАМИ

В умовах кризових явищ, які спостерігаються у середовищі вітчизняної економіки, для державних підприємств характерною

стала збиткова діяльність. Тому, залучення кредитних коштів оптимізує, певним чином, структуру фінансування діяльності та розвиток підприємств. Фінансування визначають, зокрема, як сукупність управлінських дій, забезпечення ефективності яких, потребує якісного інформаційного забезпечення. За даними лише НБУ у липні 2016 року сума кредитів, виданих нефінансовим корпораціям становила близько 784 млрд грн, з яких 60 % становлять кредити в іноземній валюті.

Кредитні ресурси в економічній літературі трактують як сукупність кредитних коштів, залучених для функціонування та розвитку, які покривають різницю між необхідними та наявними фінансовими ресурсами на підприємстві. У той же час, необхідність визначається поточними потребами, виконанням інвестиційних проектів, впровадженням інноваційних технологій тощо. У контексті даного дослідження кредитні ресурси розглядаються з точки зору позичальника (державного підприємства нефінансового сектору економіки) як сума запозичених ресурсів на умовах платності, строковості та поверненості для забезпечення діяльності підприємства відповідно до обраного стратегічного напрямку. Отже ключовими критеріями кредитності ресурсів вважаються: платність, строковість і поверненість, не залежно від джерела фінансування. У зв'язку із цим до таких джерел віднесено: державне й банківське кредитування, лізингові операції, міжнародне кредитування небанківськими фінансовими установами, позики від випуску і реалізації боргових цінних паперів. Управління кредитними ресурсами передбачає виконання системи завдань щодо визначення джерел і сум позикових коштів, порядку їх залучення і використання, механізм їх отримання і погашення, оптимізації складу і структури майна, забезпечення фінансової стійкості, диверсифікація кредиторів тощо. Управління кредитними ресурсами вимагає оцінювати окремі показники фінансового потенціалу підприємства, на підставі інформації, що згенерована, передусім, у системі фінансового обліку та звітності, статистичній звітності та аудиторських висновках та/або ревізійних матеріалах результатів державного фінансового аудиту.

Відтак, варто означити визнання кредитних ресурсів у системі бухгалтерського обліку та подання у фінансовій звітності. Відповідно до ймовірних джерел фінансування кредитних ресурсів, в обліковій системі вони будуть відображені у складі рахунків 5 і 6 класів і розкриті у розділах 2 і 3 пасиву Балансу й представлені такими зобов'язальними об'єктами обліку: кредити банків та інших небанківських фінансових установ, державний кредит, зо-

бов'язання за борговими цінними паперами, фінансові зобов'язання (векселі видані та боргові зобов'язання за облігаціями), зобов'язання за об'єкт отриманий у фінансовий лізинг. Таким чином, взаємовідносини між підприємством і кредиторами відбуваються у межах фінансової та інвестиційної діяльності, і юридично зафіксовані у відповідних угодах, зокрема, в частині зобов'язального права. Стосовно означених видів зобов'язань за кредитними ресурсами, об'єктами обліку, які необхідно відображати в обліковій політиці підприємств є такі: сума кредиту, відсотки за кредит, фінансові витрати, витрати на отримання позики, застава, вартість суми мінімальних орендних платежів об'єкта отриманого у фінансовий лізинг, теперішня вартість, орендна ставка відсотка, дисконт і премія за облігаціями, курсові різниці. Для найповнішого та найдостовірнішого відображення інформації за цими об'єктами у системі бухгалтерського обліку доцільно враховувати норми П(С)БО та МСФЗ, які передбачають більше варіантів і допускають можливість професійного судження.

У сучасній науковій літературі за даними об'єктами викладено низку слушних методичних рекомендацій, які на практиці, в більшості випадків, не використовуються, що зумовлює викривлення інформації у фінансовій звітності (за окремими показниками). Так, поза увагою залишається вплив інфляції та коливань валютних курсів на суму зобов'язань, свого розв'язання вимагає питання дисконтування суми майбутніх платежів, відображення в системі рахунків обліку витрат, пов'язаних із отриманням позик, відмова від капіталізації фінансових витрат превалює над її застосуванням тощо. Тому фінансова звітність державних підприємств реального сектору економіки не завжди містить повну інформацію про зобов'язання, що унеможливує достовірність оцінки майнового стану.

З викладеного актуалізується питання повноти й достатності інформаційного забезпечення управління кредитним ресурсами для прийняття обґрунтованих, своєчасних і ефективних управлінських рішень. Етапи управління кредитним ресурсами на підприємстві нами узагальнено таким чином: 1. Аналіз фінансового стану підприємства. 2. Визначення джерела кредитування. 3. Структурування кредитних ресурсів відповідно обраної стратегії розвитку. 4. Аналіз «витрат» і «вигід» умов кредитування та розрахунків окупності кредиту. 5. Контроль дотримання умов договору. Відтак, інформація облікової системи матиме найбільший вплив під час виконання етапів три і чотири, а надалі, для оцінки стану й структури майна підприємства.

У цьому випадку необхідними залишаються базові характеристики облікової інформації: своєчасність, об'єктивність, повнота, достовірність, доказовість (аналітичність), збалансування інформаційних потоків. Це забезпечується якістю передбачених елементів облікової політики щодо зобов'язань кредитних ресурсів за рахунок можливих облікових альтернатив, враховуючи системний характер економічного розвитку. Таким чином, застосування обраних підприємством методичних аспектів щодо зобов'язань кредитних ресурсів в обліковій політиці державного підприємства забезпечить якісну інформаційну насиченість при консолідації управлінських дій.

УДК 657

Володимир Швець,
к.е.н., доцент, професор
кафедри обліку і аудиту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

РОЛЬ М. ГРУШЕВСЬКОГО У ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА (З НАГОДИ 150-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ М. ГРУШЕВСЬКОГО)

У зв'язку з 150-літтям від народження одного із найвидатніших синів України — М. Грушевського, наукова спільнота, переосмислюючи його внесок у національну скарбницю науки і практики знаходять усе нові результати діяльності. Тепер однозначно сприймають М. Грушевського не тільки як історика і державного діяча, але й як особу-державотворця. Його діяльність не залишила повз уваги ні питань розвитку економіки, культури, науки, мистецтва, так і держави Україна в цілому. Особлива увага М. Грушевського була сконцентрована довкола розвитку української науки.

Аналіз наукових джерел на предмет внеску М. Грушевського у розвиток української науки показав, що його діяльність тісно була пов'язана з Товариством ім. Шевченка, яке було створене за участі наддніпрянських українців у 1873 р. (Львів), а від 1892 р. було трансформоване у Наукове товариство ім. Шевченка (НТШ). Після прибуття до Львова, де М. Грушевський очолив кафедру історії з українською мовою викладання у Львівському університеті, він стає активним членом, головою історико-філософської секції та НТШ. За його ефективного керівництва НТШ

до 1914 р. видає сотні книжок і вісників, поширює українську літературу на Великій Україні, здійснює переклади видань з історії України у європейському просторі.

Водночас, М. Грушевський приділяє значну увагу організаційній стороні діяльності НТШ. У сьогоденній інтерпретації це формування обліково-аналітичної системи суб'єкта господарювання для конкретного підприємства (організації), яка охоплює облік, звітність, аналіз і контроль виходячи з профілю і мети діяльності даного суб'єкта. У першу чергу, заслуга М. Грушевського у вдосконаленні статуту НТШ, з метою пріоритету наукових інтересів і вирівнювання статусу організації на рівні європейських наукових інституцій. Це, насамперед, диференціація членства в НТШ, обов'язкове рецензування усіх праць, обмін друкованою продукцією з іншими науковими установами, як у середині країни, так і за кордоном.

М. Грушевський, будучи головою й складаючи звіт з діяльності НТШ, відчував потребу у прозорому й обґрунтованому використанню ресурсів. Тому, важливим кроком у забезпеченні прозорості діяльності НТШ став щорічний випуск Хроніки НТШ, у якій відображалась уся інформація про надходження та використання коштів. Наприклад, Касовий звіт діяльності НТШ за 1902 р. складався з семи позицій, а саме: Зіставлення рахунків НТШ разом з друкарнею; Зіставлення рахунків Університетської фундації; Рахунок зисків і страт літературно-Наукового Вісника; Рахунок допомоги і дарів; Рахунок уділених НТШ стипендій і заповом; Рахунок фондів; Рахунок бібліотеки і музею.

Особлива організаційна роль М. Грушевського лежала у площині формування фондів і збирання коштів для діяльності НТШ. З листа до К. Білиловського (1897 р.) довідуємось про пожертву добродія Пелехина на створення українського університету. З цього приводу М. Грушевський запропонував свою модель використання такого фонду. Суть його проекту полягала у тому, щоб починати з підготовки доцентів з українською мовою викладання, а на цій основі формувати кадровий потенціал майбутнього університету, оскільки сума реально пропонувананих фондів була не достатньою для його відкриття. М. Грушевський обґрунтовує розрахунками, тобто при потребі 6–7 млн, реальна пропозиція складала 100–200 тис., що слід було розмістити капітал у «Дністер», який платив 4,5 % і доручити НТШ ним адмініструвати, а з відсотків видавати стипендії студентам-випускникам для приготування доцентури (по 400–500 з.р.). Як відомо з листа М. Грушевського до І. Франка від 11.09.1899 р., український хірург П. Пелехин, який жив і працював у Петербурзі, у 1898 р. передав

НТШ 90000 крон на фонд будівництва майбутнього медичного факультету Українського університету та для підготовки професури для нього. Таким чином, розроблений М. Грушевським проєкт був реально обґрунтований.

У центрі уваги М. Грушевський тримав видавничу діяльність. Зі знанням справи він орієнтувався у питаннях оптимізації виробництва книжок, що свідчить з листа до О. Олеся від 25.02.1917 р., у якому М. Грушевський рекомендує орієнтуватись на тираж, який забезпечує вищу прибутковість видавництва. Водночас, М. Грушевський не пропускав повз уваги систему внутрішнього контролю за виробництвом друкованої продукції. Що також свідчить зі змісту його кореспонденції.

Розглянувши тезово роль М. Грушевського у формуванні обліково-аналітичної системи Наукового товариства ім. Шевченка у Львові можна зробити такі висновки:

по-перше, при побудові обліково-аналітичної системи Наукового товариства ім. Шевченка необхідно враховувати особливості поставлених завдань і цілей його функціонування, що суттєво виокремлює кожного суб'єктів господарювання та повинно знайти відповідне правове закріплення;

по-друге, формалізація обліково-аналітичної системи Наукового товариства ім. Шевченка повинна враховувати доцільність і раціональність у використанні громадських коштів, що сприятиме синергетичному ефекту у загальнонаціональному масштабі.

Таким чином досвід і роль М. Грушевського у діяльності НТШ можна з успіхом використовувати в сьогоdnішній час при формуванні обліково-аналітичних систем господарювання у сфері науки та видавничої діяльності. Адже цей досвід відповідав європейській моделі розвитку науки, а відтак — нинішній стратегії розвитку України.

УДК 657

Володимир Шевчук,
д.е.н., професор, проректор з науково-педагогічної та наукової роботи, НАСОА

НОВІТНЯ ОБЛІКОВА ПАРАДИГМА: ЯКОЮ ЇЙ БУТИ?

Збільшення та урізноманітнення споживчих запитів спричиняє зростання обсягів господарювання та посилення антропогенного тиску на довкілля. За оцінками Frankfurter Rundschau, опубліко-

ваними кілька років тому, бажання пересічного землянина задовольнити свої потреби за німецькими чи американськими споживчими стандартами потребуватиме для ресурсного забезпечення відповідно 2,5–4,0 планети [2]. Але Земля — лише одна!

Питання про причетність науковців чи практиків до розгортання цих процесів є риторичним. А отримання відповідей своєю чергою веде до низки конкретніших запитань про реагування фахових економістів, обліковців, статистиків тощо на проблему тоді, коли гіпотетичне споживання не досягало обсягів планети, дорівнювало цим обсягам чи починало перевищувати їх.

Пріоритетними вважаємо відповіді, шукати які належить передовсім у світоглядній та етичній площинах. У даному дослідженні увагу приділено переважно першим. Йдеться, зокрема, про новітню облікову парадигму, становлення якої означатиме приведення обліку, статистики та інших управлінських засобів отримання релевантної інформації у відповідність викликам, що постали перед мешканцями планети. Це потребує розгляду кількох «точок опори», котрі є визначальними для становлення новітньої облікової парадигми.

Одним із результатів осмислення українськими інтелектуалами явищ, котрі поставили земні суспільства перед загрозою загибелі, є висновок про те, що «для обліку подібних явищ потрібен метафізичний ключ» [1, с. 131]. Слід зазначити, що «метафізика» розглядається тут як поняття, рівнозначне з поняттям «онтологія» [1, с. 27]. То ж однією із найперших «точок опори» новітньої облікової парадигми є нова онтологія обліку.

Віддзеркалення реальності у новітній обліковій системі вимагатиме адекватного вимірювання господарських явищ, які є об'єктами обліку. В сучасній українській економіко-філософській літературі вказується на унікальні властивості біологічної енергії, зокрема, на її здатність вимірювати саму себе [1, с. 323].

Специфіка економіки полягає, з одного боку, в тому, що визначальним об'єктом вимірювань є вартість. З іншого боку, це потребує відповідного еталона для забезпечення адекватності вимірювань. У той же час існують відповідні пропозиції вимірювати абсолютну додаткову вартість за допомогою 5 рівновеликих біоенергетичних одиниць (3 одиниць зерна і 2 одиниць соломи), беручи за еталон вартості 1 т чи 1 ц зерна [1, с. 131, 394].

У досліджуваному контексті новизна цих положень полягає в тому, що надає «можливість енергетичного обліку головних економічних процесів» [1, с. 238]. Це є підставою для твердження про необхідність творення нової метрології обліку як

відповідної «точки опори» для становлення новітньої облікової парадигми.

Загальновідомим є положення про забезпечення надійності будь-якої конструкції наявністю щонайменше трьох точок опори. Тому логічним продовженням викладеного стає необхідність формування нової методології обліку.

Одним із загальноприйнятих вважається тлумачення методології як сукупності методів, прийомів досягнення певної мети. Своєю чергою метод інтерпретується як своєрідний «шлях слідування», спосіб здобуття поставленої мети.

У контексті викладеного важливим є положення про «те, що без обліку ми б не знали, якою енергією володіє суспільство і кожна людина окремо» [1, с. 104]. Його слід інтерпретувати за допомогою дедуктивного підходу до основоположного елемента облікової методології — балансу. Кладучи злаки в основу економіко-енергетичних вимірювань, можна вибудувати відповідне балансове узагальнення [1, с.263], наведене в табл. 1.

Таблиця 1

**БАЛАНСОВЕ УЗАГАЛЬНЕННЯ ЩОРІЧНОГО ОТРИМАННЯ
ТА РОЗПОДІЛУ ВРОЖАЮ ЗЕРНОВИХ**

Біоенергетична структура врожаю зернових	Кількість біоенергетичних одиниць	Суспільний розподіл врожаю зернових	Кількість біоенергетичних одиниць
Солома	2	Сільське господарство	2
Зерно	3		1
		Промисловість	1
		Держава	1
Разом	5	Разом	5

Стан економічної рівноваги, віддзеркаленням якої є пропонуване балансове узагальнення, будується на Божественній пропорції — світовій константі, свого часу досліджуваний ще Л. Пачолі. У лівій частині балансу ця константа віддзеркалює біоенергетичну структуру врожаю злаків, у правій Божественна пропорція описує щорічний розподіл цього врожаю у суспільстві за класифікацією Ф. Кене.

Відомо, що Ф. Кене, до теорії якого тяжіють витоки пропонованого підходу, «аналізує економіку окремого господарства» [1, с. 107]. А тому балансові узагальнення стосуються як суспільства, так і окремих господарств. То ж пропонований баланс є прийнятним на макро- і мікроекономічному рівнях.

Теоретико-методологічною основою викладених положень вважаємо сучасну світову економічну науку, «від якої, — за існуючими переконаннями, — залежить життя на Землі» [1, с.394]. Отже, наукові теорії, зокрема економічні, сприятливі для продовження життя на Землі, є життєствердними, рятівними, а несприятливі чи ворожі — смертоносними.

Економічна наука покликана і спроможна стати рятівним знанням за умови виокремлення в її структурі складової, завдяки якій триватиме життя на Землі. Цією складовою є фізична економія, котра стверджує: «додаткова вартість є додаткова енергія Сонця, що споживається землянами через землеробство» [1, с. 395]. Що стосується політичної економії, то потрібна субординація: впливаючи з фізичної економії, політична має підпорядковуватися їй і доповнювати її.

Таким чином, облік, статистика, інші функції надають для управління економічну інформацію, котра є (або не є) рятівною. Якраз тут заховано найпосутніший «ключ» до осягнення новітньої інформаційної (включно з обліковою, статистичною тощо) парадигми.

Збагнути її рятівну сутність можна, спираючись тільки на природничі засади фізичної економії. З огляду на це облік у XXI ст. має розвиватися в руслі формування й утвердження рятівного економічного знання.

Список використаної літератури

1. Руденко М.Д. Енергія прогресу (Нариси з фізичної економії). — Тернопіль: Джура, 2004. — 412 с.
2. Wille Joachim. Menschheit braucht bald zwei Planeten // Frankfurter Rundschau, 15.05.2012.

УДК336.22.02:339.923:061.1ЄС

Руслан Щава,
к.н.держ.упр., докторант кафедри
міжнародного обліку і аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ АДАПТАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ

У контексті імперативу забезпечення економічного зростання, високих темпів суспільного відтворення та соціальної справедливості в суспільстві, особливого значення набуває проведення держа-

вою ефективної фінансової політики, зокрема — шляхом формування та реалізації виваженої податкової політики. При цьому стратегічне прагнення України інтегруватися до європейської спільноти має бути враховано під час здійснення державного регулювання внутрішніх соціально-економічних процесів, що вимагає коригування цілей і завдань податкової політики з урахуванням не тільки сформованого національного фіскального суверенітету, а й наднаціональних інтересів Європейського Союзу (ЄС) та сучасних тенденцій фінансової глобалізації у світі. Узгодження стратегічних орієнтирів при формуванні єдиного економічного простору на європейському континенті обумовлює необхідність трансформації інструментів вітчизняної податкової практики відповідно до вимог європейських стандартів, спрощення системи оподаткування, усунення подвійного оподаткування та податкових бар'єрів у торгових відносинах, запобігання податковим правопорушенням тощо.

Аналіз ефективності податкової політики останніх років і думок науковців щодо доцільності та раціональності Податкового кодексу показав, що існує ще безліч недоопрацювань у цій сфері, які сприятимуть гальмуванню інтеграційних процесів і зближенню вітчизняного та європейського бізнесу.

Вітчизняні науковці зазначають, що аби досягти максимального рівня ефективності податкової політики, необхідно, насамперед: завоювати довіру суспільства та платників податків (тобто переконати громадян у тому, що сплата податків є конституційним і громадським обов'язком, турботою про пенсіонерів і наступні покоління, ознакою цивілізованості суспільства); створити високопрофесійну автоматизовану податкову службу; досягнути вдосконалення і прийняття прозорих та зрозумілих нормативно-правових актів, які відповідають вимогам ЄС, і процедур податкового адміністрування; запровадити механізм поетапного скорочення податкового тягаря; підвищити податкову культуру платників податків; вдосконалити кадрову політику та систему оплати праці працівників податкових органів; автоматизувати всі процеси адміністрування податків; створити єдину, високопрофесійну, етичну команду.

Погоджуючись з думками науковців, автор вважає, що всі ці заходи є украй важливими, проте, першочерговим завданням у реформуванні аспектів податкової політики є зміна податкового законодавства, яка врахує не лише сучасні умови господарювання, а й вимоги європейського законодавства.

Важливо також зазначити, що адаптація законодавства — це лише перший етап, який передбачає приведення складу податків,

їх елементів до встановлених стандартів з урахуванням національних особливостей податкового законодавства. Наступним етапом повинна бути гармонізація податкової політики, що передбачає узгодження загальних підходів до розробки податкової політики, дотримання спільних принципів, забезпечення їх відповідності. На третьому етапі відбувається уніфікація податкової політики — це введення в дію обов'язкових для виконання єдиних правових норм у сфері оподаткування під час реалізації спільної податкової політики. Основними пріоритетами політики податкової гармонізації, що проводиться на сучасному етапі в ЄС, є ліквідація неефективних елементів податкових систем і відмова від номінального податкового суверенітету країн — членів ЄС. Одночасно, концепція податкової гармонізації припускає збереження самобутності національних податкових систем і не передбачає повної стандартизації порядку стягування податків у ЄС. Кожна країна користується суверенним правом самостійно визначати структуру, механізми обчислення та стягнення податків на її території. Однак, неузгоджені дії держав при встановленні податків призводять до існування відмінностей між країнами на рівні податкового навантаження, якому піддаються платники податків, що здійснюють економічну діяльність на їх території.

Таким чином, сучасними проблемами здійснення податкової політики в Україні залишаються складність і суперечливість податкового законодавства, внесення численних змін до податкових законів, надмірне податкове навантаження на платників податків, зниження ділової активності суб'єктів господарювання, численні конфлікти між контролюючими органами у сфері оподаткування та платниками податків, значні масштаби тонізації економіки тощо.

Намір України інтегруватися в європейський економічний і політичний простір зумовлює необхідність не тільки адаптації вітчизняного законодавства до вимог ЄС, але й його гармонізації та уніфікації. Зважаючи на позитивний досвід країн — членів ЄС, основними напрямками трансформації податкової політики України є: упровадження норм ЄС у сфері оподаткування в національну правову систему та податкову практику; удосконалення принципів податкової політики, а також модифікація структури національної структури за видами податків відповідно до європейських стандартів; забезпечення системного й ефективного функціонування режиму внутрішнього оподаткування та процесу адміністрування податків.

**ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ
ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ**

УДК 657

Віталій Бабіч,
к.е.н., професор кафедри
обліку і оподаткування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

**ОСОБЛИВОСТІ СПРАВЛЯННЯ ТА ОБЛІКУ АКЦИЗНОГО
ПОДАТКУ З РЕАЛІЗАЦІЇ ПАЛЬНОГО**

Особливості справляння та обліку акцизного податку з реалізації пального витікають з особливостей кожного з елементів функціонування цього податку. Платниками цього податку являються підприємства і фізичні особи-підприємці, які реалізують пальне, і не просто реалізують, а реалізують пальне понад встановлені обсяги (ліміти). Кожний платник акцизного податку (АП) реєструється в системі електронного адміністрування реалізації пального (СЕАРП).

Об'єктом оподаткування АП (пп. 1.12 п. 213 та пп. 12 п. 213.1 ПКУ) є операції з реалізації будь-яких обсягів пального понад обсяги, що:

- отримані від інших платників ПА, що підтверджені зареєстрованими накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних (ЄРАН);
- ввезені (імпортовані) на митну територію України, що засвідчені належно оформленими митними деклараціями;
- вироблені в Україні, реалізація яких є об'єктом оподаткування відповідно до пп. 213.1.1 цього пункту, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в ЄРАН.

Виходячи з наведеного, АП сплачується платником тільки з обсягів, які перевищують встановлені обсяги (ліміти) реалізації пального. Тобто, це особливий об'єкт оподаткування і обліку.

Особливою являється і одиниця обліку пального в СЕАРП. Такою одиницею є літри приведені до температури 15°C. Ця одиниця використовується в первинних податкових і бухгалтерських документах і реєстрах, у податкових деклараціях.

З метою обліку об'єкта оподаткування платнику податку автоматично відкривається облікова картка в СЕАРП, у якій відображається рух пального за показниками, необхідними для обчислення АП з реалізації пального.

Основним первинним податковим документом у системі обліку реалізації пального являється акцизна накладна та розрахунок коригування до неї (п. 231.1 ст. 231 ПКУ).

Основним моментом у системі справляння АПРП являється реєстрація виписаних акцизних накладних, а при необхідності розрахунків коригування, заявок на поповнення обсягів залишків пального та коригувань до них. Така система дозволяє визначити реєстраційний ліміт на обсяг реалізованого пального.

У ст. 232 ПКУ наведена формула розрахунку такого ліміту:

$$\begin{aligned} \sum A.Накл. &= \sum A.Накл.Отр. + \sum A.Митн. + \\ &+ \sum Заявки.Поповн. - \sum Кориг.Заявки.Поповн. - \\ &\sum A.Накл.Вид. - \sum Втрат \end{aligned}$$

Наведені показники щодо акцизних накладних платникам податку відомі за аналогією з податком на додану вартість. У той же час у формулі присутні специфічні показники, а саме:

— \sum Заявки.Поповн. — загальний обсяг пального за оформленими та зареєстрованими в СЕАРП заявками на поповнення обліку залишку пального, із списанням з облікових карток грошових коштів сплаченого АП у бюджет, рівних сумі АП для відповідного обсягу пального;

— \sum Кориг.Заявки.Поповн. — загальний обсяг пального за оформленими та зареєстрованими в СЕАРП коригуваннями до заявок на поповнення обсягу залишку пального, за якими зменшується попередньо збільшений обсяг залишку пального;

— \sum Втрат — загальний обсяг пального втраченого як у межах, так і понад встановлені норми втрат, зіпсованого, знищеного, включаючи випадки внаслідок аварії, пожежі, повені, інших форж-мажорних обставин чи іншої причини, пов'язаної з природним результатом, а також внаслідок випаровування в процесі виробництва, обробки, переробки, зберігання чи транспортування такого пального, зо засвідчені відповідним актом втрат, псуванням чи знищенням пального.

У п. 232.4 ПКУ детально виписано порядок складання і реєстрації заявок на поповнення обліку залишку пального та їх відображення в обліковій картці.

Як видно із наведеної формули, розрахунок реєстраційного ліміту складний і потребує значної інформації, що в певній мірі не відповідає одному із принципів побудови податкової системи, а саме економічності. Але, враховуючи те, що ця система діє в повну силу тільки з 1 квітня 2016 року, висновки про ефективність функціонування акцизного податку з реалізації пального можуть бути зроблені за підсумками трьох кварталів 2016 року. При цьому слід врахувати той факт, що при визначенні суми сплати до бюджету АП з реалізації пального платник податку не має права на податковий кредит, а сума такого податку веде до збільшення ціни реалізації такого пального і, як результат, до зниження конкурентності такого пального на ринках збуту і тому доцільність такого податку покаже час.

УДК 657

Василь Добровський,
к.е.н., професор кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ТРАНСФОРМАЦІЯ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ У СФЕРІ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ

Трансформація податкового законодавства України у сфері трансфертного ціноутворення (ТЦУ) здійснюється у напрямку уніфікації національної системи оподаткування з міжнародними нормами, які встановлені Настановами ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній і податкових служб (далі — Настанови ОЕСР) і спрямовані на протидію використанню ТЦУ як способу мінімізації оподаткування.

Зокрема, вказаними Настановами був рекомендований до застосування принцип «витягнутої руки» (далі — Принцип «ВР») як міжнародний стандарт оподаткування прибутку асоційованих осіб, визначені методи трансфертного ціноутворення, їх сутність і порядок використання, методи аналізу порівнянності операцій, вимоги щодо документування контрольованих операцій тощо.

Вперше імплементація деяких норм трансфертного ціноутворення у Податковий кодекс України (ПКУ) відбулася у 2013 році. Контроль здійснювався за дотриманням рівня звичайних цін для цілей податку на прибуток підприємств і ПДВ. Крім зовнішньо-

економічних операцій також контролювалися й окремі операції між резидентами — пов'язаними особами. Стаття 39 ПКУ, яка мала назву «Методи визначення та порядок застосування звичайної ціни» отримала назву «Трансфертне ціноутворення» з наведенням принципів ТЦУ. Серед них ще не було згадки про принцип «ВР», який є якщо не єдиним, то, принаймні, визначальним у системі ТЦУ.

Поняття ТЦУ визначалося як система визначення звичайної ціни товарів та/або результатів робіт (послуг) в операціях, визначених відповідно до нової редакції ст. 39 ПКУ контрольованими (далі — КО). Незважаючи на те, що склад КО був ще далекий від букви і духу Настанов ОЕСР, до них, усе ж таки, серед інших, були віднесені господарські операції з придбання (продажу) товарів (робіт, послуг), що здійснюються платниками податків з пов'язаними особами — нерезидентами, які стали головним об'єктом контролю. Відповідно, методи визначення звичайної ціни були перейменовані на методи визначення ціни у КО, хоча їх склад і визначення не змінювалися.

Проте, з 1.01.2015 р., відповідно до нових змін ст. 39 ПКУ, з під контролю ТЦУ було виключено ПДВ, операції між резидентами України та було зазначено, що поняття звичайної ціни не поширюється на операції, що визнаються КО. Відповідно, було скасовано визначення ТЦУ як системи визначення звичайної ціни товарів (робіт, послуг). Та, головне, було запроваджено поняття принципу «ВР», яке є ширшим за поняття звичайної ціни та дозволяє (або вимагає) враховувати не лише ціну операції, але й інші фінансові та комерційні умови, які впливають на обсяг оподаткованого прибутку платника податку.

За цим принципом ціни на операції між взаємозалежними особами повинні відображати умови, які б мали місце між незалежними підприємствами. Відповідно, принцип «ВР» передбачає збільшення податкових зобов'язань асоційованих (пов'язаних) осіб у контрольованих операціях до рівня податкових зобов'язань незалежних осіб в аналогічних (зіставних) операціях. У зв'язку із необхідністю дотримання принципу «ВР», замість поняття «Методи ТЦУ» було введено поняття «Методи встановлення відповідності умов КО принципу «ВР». Важливо зазначити, що хоча перелік методів не змінився, їх зміст, сфера та порядок застосування дають підстави вважати, що зазначені методи є не методами ТЦУ, а методами контролю за ТЦУ.

Чергові зміни до ПКУ, які були введені в дію 15.08.2015 р., пов'язанні з вартісними критеріями визначення КО, стосовно

яких до цього часу точаться дискусії між платниками податків і контролюючими органами як щодо розміру і порядку визначення річного доходу платника податків, так і обсягу господарських операцій з кожним контрагентом за відповідний податковий (звітний) рік. Більшість аналітиків схиляється до думки, що прийнятнішим напрямком у цій сфері з огляду на підвищення ефективності системи оподаткування було б зменшення кола осіб і операцій, які підпадають під податковий контроль з використанням правил і принципів ТЦУ.

Отже, наведені приклади трансформації податкового законодавства України у сфері ТЦУ свідчать про запровадження у національну систему оподаткування основних норм (вимог) Настанов ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній і податкових служб, які є головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом у галузі податкового регулювання ТЦУ.

УДК 657.1

Александр Зозуля,
ведучий оценщик, сертифицированный аудитор,
HLBUkraine

ТРАНСФЕРТНОЕ ЦЕНООБРАЗОВАНИЕ: МЕТОДИКИ И ПОДХОДЫ

В результате различных событий в 2013–2015 гг., а именно: аннексии Крыма, длительных военных действий за суверенитет и территориальную целостность Украины, провала экономических реформ, повышения тарифов на коммунальные услуги, сокращения ВВП, экономика Украины особо остро нуждается в финансовых ресурсах. Существенное влияние внешнего долга, в комплексе с сокращением внешних инвестиций, отрицательно сказывается на экономике Украины.

На фоне повышения требований иностранных инвесторов для получения внешнего финансирования, представители и законодательной, и исполнительной власти уже отметили «перспективность» вопросов трансфертного ценообразования (далее — ТЦО). Поэтому уже в ближайшем будущем доначисления по проверкам трансфертного ценообразования могут стать для бюджета важным источником пополнения, а для бизнеса — очередной проблемой. Учитывая указанные обстоятельства, вопросы уплаты налогов и штрафов по ТЦО становятся для государства более актуальными.

Напомним, что Налоговый кодекс Украины предусматривает штрафы:

- за неподачу отчета о контролируемых операциях в размере 300 минимальных заработных плат, что за 2015 г. составляет 365 тыс. грн;

- за не декларирование контролируемых операций — 1 % от их размера, но не более 300 минимальных заработных плат (365 тыс. грн);

- за неподачу документации по контролируемым операциям — 3% от их размера, но не более 200 минимальных заработных плат (243 тыс. грн).

Составление отчета по контролируемым операциям является только «вершиной айсберга» в процессе трансфертного ценообразования. Весь процесс трансфертного ценообразования является трудоемким, ответственным, с большим количеством аналитических процедур относительно значительного массива информации. Ошибки, отсутствие полной информации, аналитические просчеты могут привести к недостаточной обоснованности модели, взятой за основу в документации по ТЦО. Изменение конструкции элементов такой модели может привести к существенно отличающемуся результату в ценообразовании. Поэтому только максимальное наличие информации из достоверных источников, качественный функциональный анализ сторон контролируемых операций, обоснованный выбор методов дают аргументированную базу для определения уровня трансфертных цен, который соответствует принципу «вытянутой руки».

Для расширения возможностей и обеспечения эффективного комплексного обслуживания наших клиентов, мы всегда стремимся идти в ногу с новыми требованиями законодательства и тенденциями рынка. Поэтому наши специалисты начали перенимать опыт сетевых фирм-партнеров по вопросам трансфертного ценообразования задолго до даты внедрения ТЦО в Украине. Прежде всего, это касается сотрудничества с партнерами, представляющими страны, в которых требования к трансфертному ценообразованию внедрены раньше, чем в Украине.

Улучшить ситуацию может проведение конференций, семинаров, разработка оптимальной документации по ТЦО, учитывающая индивидуальные особенности предмета контролируемых операций, выполняемых функций, взятых на себя рисков, задействованных активов сторонами контролируемых операций.

Функциональный и финансово-экономический анализ сторон и контролируемых операций осуществляется с применением ло-

гических методов, позволяющих подготовить аргументированное обоснование выбора методов, применения источников информации и сделанных итоговых выводов.

Необходимо отметить, что подходы в работе органов ГФС зачастую не претерпели серьезных изменений. Основной акцент, как и ранее, ими ставится на выполнение фискальной функции. Часто приходится встречать материалы проверок налоговиков с необоснованными выводами, выводами, сделанными на основании сомнительной доказательной базы или вообще без таковой. Такие процессы мы будем наблюдать до тех пор, пока в нашей стране не будет введена персональная ответственность за необоснованные доначисления.

На данный момент всем приходится работать в существующих реалиях. Работа экономических экспертов и адвокатов в существующей экономической среде строится на выработке обоснованной и аргументированной позиции, позволяющей защитить интересы клиента, и опровержении необоснованных выводов фискальных органов.

УДК 657.6

Микола Корінько,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри аудиту,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту (м. Київ, Україна)

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Спрямованість економіки України на взаємодію із економіками держав Європейського Союзу зумовлює потребу у формуванні податкового законодавства, яке б надавало чітке та однозначне трактування, а також стабільність (зменшення частоти змін) дії його норм. Зазначене є бажаним для підприємців і зрозумілим для працівників органів державного управління, зокрема контролюючих і фискальних органів.

Ситуація у частині законодавчого регламентування системи оподаткування у державі не відповідає вищенаведеному. Так, прийнята 02 грудня 2010 року редакція Податкового кодексу № 2755-VI, станом на 1 серпня 2016 року змінювалась відповідно до прийнятих Верховною Радою України законів 104 рази. Безумовно, такі часті зміни не надають можливості підвищити інвестиційну привабливість для фінансування підприємницької діяльності та її стабільнос-

ті. Важливим є те, що і прийняті значні зміни у редакції Податкового кодексу не досягли цілей повного узгодження як окремих норм його статей між собою, так і з іншими законами.

Для прикладу:

Нормою п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року за № 2755-VI (із змінами та доповненнями):

- 14.1.191. «постачання товарів — будь-яка передача права на розпорядження товарами як власник, у тому числі продаж, обмін чи дарування такого товару, а також постачання товарів за рішенням суду».

- 14.1.244. «товари — матеріальні та нематеріальні активи, у тому числі земельні ділянки, земельні частки (паї), а також цінні папери та деривативи, що використовуються у будь-яких операціях, крім операцій з їх випуску (емісії) та погашення...»

Доцільно зазначити, що у такій редакції до «товарів» відносяться і «об'єкти нежитлової нерухомості» (нерухоме майно), склад якого визначено пп. 14.1.129¹.

За змістом рішення суду, яке набуло чинності в частині відчуження заставлених «об'єктів нежитлової нерухомості», визнається право власності заставоутримувача (іпотекодержателя).

За нормами п. 6 ст. 153 Податкового кодексу України відчуження нерухомого майна за рішенням суду передбачає визначення витрат і доходів у заставодавця (іпотекодавця) та заставоутримувача (іпотекодержателя), як і у випадку купівлі-продажу такого майна у податковий період такого відчуження для цілей оподаткування податком на прибуток.

За нормами: ст.. 182 та ч. 4 ст. 334 Цивільного кодексу України значиться: «...якщо предметом іпотеки є нерухоме майно, право на нерухоме майно підлягає державній реєстрації і виникає в іпотекодержателя з моменту такої реєстрації».

Практика господарської діяльності показує, що визнання судом права власності на нерухоме майно і виникнення права власності за результатами державної реєстрації визнаного судом права відбуваються у різні податкові періоди. Саме відсутність чіткого законодавчого регламентування суті події «відчуження» для визначення податкового періоду для цілей оподаткування є предметом судових позовів.

В оподаткуванні податком на додану вартість актуальним є визначення дати виникнення податкових зобов'язань за нормами ст.. 187 Податкового кодексу України, зокрема:

«Стаття 187. Дата виникнення податкових зобов'язань

187.1. Датою виникнення податкових зобов'язань з постачання товарів/послуг вважається дата, яка припадає на податковий

період, протягом якого відбувається будь-яка з подій, що сталася раніше:

а) дата зарахування коштів від покупця/замовника на банківський рахунок платника податку як оплата товарів/послуг, що підлягають постачанню, а в разі постачання товарів/послуг за готівку — дата оприбуткування коштів у касі платника податку, а в разі відсутності такої — дата інкасації готівки у банківській установі, що обслуговує платника податку;

б) дата відвантаження товарів, а в разі експорту товарів — дата оформлення митної декларації, що засвідчує факт перетинання митного кордону України, оформлена відповідно до вимог митного законодавства, а для послуг — дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку...».

За результатами аналізу змісту законодавства України встановлено відсутність законодавчого визначення такої події як «відвантаження товарів».

Зазначене обумовлює різне трактування юридичної складової такого поняття як зі сторони підприємців, так і зі сторони контролюючих і фіскальних органів, зокрема:

- перехід права власності;
- перехід ризиків втрати;
- перехід ризиків випадкового пошкодження;
- процес передачі в розпорядження покупця.

Вирішення наведених питань у системі оподаткування підприємницької діяльності надасть можливість покращання інвестиційного клімату в Україні та стабілізації підприємницької діяльності в частині її здійснення відповідно до регламентації законодавчих актів, і як наслідок зростання економічного потенціалу держави.

УДК 657

Майя Пузанова,
аспірант кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

В даний час окрім законодавчих і адміністративних методів регулювання раціонального природокористування найбільш широким масштабів набуває застосування економічних методів, які

в комплексі складають єдину систему контролю і захисту природних ресурсів. У країнах — членах Організації економічного співробітництва та розвитку застосовується близько 150 видів екологічних податків, структура і тарифні ставки яких затверджено національними парламентами цих країн.

На конференції ООН щодо питань довкілля і розвитку, яка відбулась у 1992 році у Ріо-де-Жанейро, Україна серед 178 країн підписала низку програмних документів, які визначають узгоджену політику щодо забезпечення сталого розвитку, що передбачає економічну діяльність, побудовану на принципах економічної ефективності, екологічної цілісності та соціальної справедливості.

Проведений аналіз зарубіжного досвіду в сфері оподаткування природоохоронної діяльності дозволяє зробити висновок, що в більшості промислово розвинутих країнах екологічні податки складають значну суму в загальній системі податків і платежів (у середньому 5–10 %). В Україні ця величина сягає 1,5–1,84 % до загальної суми доходу Держбюджету. Найефективнішим економічним засобом впливу на захист навколишнього середовища і раціональне використання природних ресурсів є запровадження платежів за природокористування та забруднення навколишнього середовища, а також стягнення штрафів за недотримання діючих норм і правил тощо.

Необхідно зазначити, що в цілому державними органами управління були створені всі передумови до мінімізації забруднень навколишнього середовища, раціонального природокористування та збільшення обсягів надходжень до бюджету від сплати екологічних податків. Але на практиці, як доводять дані Держкомстату України, ситуація є абсолютно протилежною: при суттєвих змінах ставок податків, зростанні обсягів забруднень, суттєвого поповнення бюджету не відбулося.

Для наглядного зображення ситуації з недосконалістю системи екологічного оподаткування було розглянуто податкову декларацію з екологічного податку ТОВ «Арготрейдлtd». Товариство займається роздрібною торгівлею нафтопродуктами і має 25 автозаправних станцій у Києві та Київській області. Як відомо, автозаправні станції є стаціонарними джерелами забруднення атмосферного повітря і було б логічно, якщо б сума екологічного податку за квартал, яку повинно сплатити підприємство, що забруднює атмосферне повітря аж з 25-ти стаціонарних джерел, була високою. Але сума податку, сплачена ТОВ «Арготрейдлtd» за другий квартал 2016 року, не перевищує 3000,00 грн. Така си-

туація склалась через те, що ставка екологічного податку на викиди в атмосферне повітря вуглеводнів, якими автозаправні станції забруднюють повітря, становить всього 111,26 грн за 1 тону забруднюючої речовини, згідно Податкового Кодексу України. Тобто, згідно законодавства України, підприємство, яке займається реалізацією паливно-мастильних матеріалів і отримує високі прибутки від своєї діяльності може викинути в повітря 10 тонн вуглеводню у процесі цієї діяльності і заплатити за це лише 1112,60 грн. Дана сума є навіть нижчою, ніж мінімальна заробітна плата, встановлена в країні на даний момент. Отже, очевидним є недосконалість екологічного податкового законодавства України.

Для удосконалення системи екологічного оподаткування України необхідно провести певні реформи, а саме:

1) підвищити ставки екологічного податку, щоб забезпечити справедливу компенсацію підприємств за забруднення навколишнього середовища;

2) встановити ліміти на викиди забруднюючих речовин у навколишнє середовище та розміщення відходів для підприємств, що забруднюють довкілля (обсяги гранично допустимих викидів, скидів тощо). У випадку понаднормового забруднення природного середовища підприємства мають бути зобов'язані сплатити штраф з урахуванням коефіцієнту кратності для обрахунку штрафу. Сума штрафних санкцій повинна визначатись шляхом множення коефіцієнту кратності на суму податкових зобов'язань підприємства з екологічного податку. Коефіцієнт кратності визначатиметься залежно від обсягу понаднормового забруднення у відсотках від ліміту;

3) застосовувати пільгове оподаткування для тих підприємств, які мають позитивну динаміку в мінімізації забруднень. Так, наприклад, якщо підприємство має в динаміці зменшення забруднення і в обсягах менших ніж встановлено лімітами для подальшого стимулювання пропонується у формули розрахунків екологічних податків ввести коефіцієнти мінімізації;

4) створити Національний екологічний фонд, який би діяв на правах юридичної особи, акумулюючи кошти від природокористування і забруднення довкілля і справляючи їх на природоохоронні заходи. А поки екологічний податок в Україні має яскраво виражений фіскальний характер і спрямований, головним чином, на поповнення бюджетних коштів, по суті, за рахунок експлуатації та забруднення довкілля;

5) створити податкові канікули зі сплати екологічного податку для підприємств на період реконструкції або модернізації з метою підвищення екологічності виробництва.

Таким чином, стратегія оподаткування повинна базуватися на довгостроковій програмі екологізації податкової системи, яка має будуватись шляхом внесення запропонованих вище змін у систему екологічного оподаткування України.

УДК 657

Ольга Федорченко,
к.е.н., доцент кафедри
обліку і оподаткування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТУВАННЯ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

За сучасних умов, у процесі бюджетування підприємства, в тому числі і ті, що застосовують спрощену систему оподаткування, повинні прогнозувати суми податкових платежів у звітному або наступних періодах. Адже без бюджету податків неможливо скласти ані бюджетний баланс, ані бюджет доходів і витрат, ані бюджет руху грошових коштів.

Формування бюджету податків є досить трудомісткою процедурою і залежить від багатьох параметрів операційних, інвестиційних і фінансових бюджетів, а також облікової політики компанії у сфері управлінського та податкового обліку.

У розробку теоретичних основ, які присвячені проблемам бюджетування на підприємствах, внесли вклад відомі вчені Дж.М. Кейнс, А.В. Паретто, П. Самуельсон, Дж. Стігліц, В. Танзі. В Україні дослідженнями різних аспектів бюджетування також активно займаються багато вчених, серед яких слід виділити роботи Андрущенко В., Бланка І.А., Василика О., Луніної І., Опаріна В., Пасічника Ю., Савчука В.П., Сапожникова Є.І., Соколовської А., Чугунова І., Федосова В., Хрумкого В.Є., Шеремет А.Д. тощо.

Суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, поділяються на 4 групи платників єдиного податку. Кожна з них має свої обмеження, переваги й недоліки. Суми і строки сплати єдиного податку залежать від групи, до якої належить юридична особа. Платники єдиного податку першої і другої груп, фізичні особи — підприємці, сплачують єдиний податок шляхом здійснення авансового внеску не пізніше 20 числа (включно) поточного місяця. Також вони можуть здійснити сплату єдиного податку авансовим внеском за

весь податковий (звітний) період (квартал, рік), але не більш як до кінця поточного звітного року (пп. 295.1. ПКУ).

Також платники єдиного податку першої і другої груп, які не використовують працю найманих осіб, звільняються від сплати єдиного податку протягом одного календарного місяця на рік на час відпустки, а також за період хвороби, підтвердженої копією листка (листків) непрацездатності, якщо вона триває 30 і більше календарних днів. Платники єдиного податку, фізичні та юридичні особи, третьої групи сплачують єдиний податок протягом 10 календарних днів після граничного строку подання податкової декларації за податковий (звітний) квартал. Сума єдиного податку до сплати залежить від розрахованого розміру доходу платника та від наявності реєстрації платником ПДВ.

Усі готівкові кошти, що заходять на банківський рахунок підприємця вважаються його доходом. Виключення становлять поповнення власних оборотних коштів чи договори про фінансову допомогу. Але якщо надана фінансова допомога не була повернута протягом календарного року, вона теж вважається доходом юридичної особи і підлягає оподаткуванню.

Даний показник неможливо відкоригувати чи зменшити законним шляхом (тільки приховуючи свої готівкові надходження доходу). Тому діяльність суб'єктів спрощеної системи оподаткування, як правило, відбувається у межах правового поля. Головним моментом, який необхідно пам'ятати при бюджетуванні єдиного податку для платників 3-ї групи є гранично допустима межа доходу в межах 5 млн грн, особливо для підприємств, які проводять оптимізацію податкових платежів шляхом дроблення бізнесу, оскільки дану величину законодавці зменшили з 20 млн грн, що є суттєвим критерієм віднесення до спрощеної системи оподаткування та обліку.

Що ж стосується правопорушень, то платники єдиного податку 1-ї та 2-ї груп можуть отримувати дохід лише від тих видів діяльності, які вказали при реєстрації та внесли до реєстру платників ЄП. Якщо отримано дохід від видів діяльності, не вказаних у реєстрі платників єдиного податку, слід сплатити з нього податок за ставкою 15 % і перейти на загальну систему з першого числа місяця, наступного за податковим звітним періодом, у якому отримано дохід від таких видів діяльності (пп. 7 п. 298.2.3 ПКУ).

Для платників 3-ї групи єдиним наслідком отримання доходу від видів діяльності, не внесених до реєстру платників єдиного податку, є перехід на загальну систему оподаткування з наступного кварталу. Втім, його можна уникнути, якщо подати заяву про застосування спрощеної системи для внесення нових видів

діяльності разом із декларацією за період, у якому отримано дохід від такого виду діяльності.

Підвищеною ставкою єдиного податку обкладається дохід, отриманий платниками 1–3-ї груп:

- від видів діяльності, не передбачених для 1-ї та 2-ї груп;
- від видів діяльності, не внесених до реєстру платників ЄП (стосується 1-ї та 2-ї груп);
- від видів діяльності, заборонених на спрощеній системі;
- при застосуванні негрошових форм розрахунку;
- понад установлений рівень річного доходу для конкретної групи.

Отримання такого доходу — порушення правил роботи на спрощеній системі оподаткування і веде до анулювання реєстрації платника єдиного податку. Потрібно в добровільному порядку подати в фіскальну службу заяву про перехід на загальну систему оподаткування (пп. 298.2.3 ПКУ). Якщо суб'єкт господарської діяльності порушив умови перебування на спрощеній системі, але не перейшов на загальну систему добровільно, статусу платника єдиного податку його буде позбавлено в примусовому порядку. У випадку, якщо податківці виявлять порушення під час планової перевірки, реєстрацію єдиного платника анулюють з першого числа місяця, наступного за кварталом, у якому воно допущено (п. 299.10 ПКУ). Повернутися на єдиний податок можна буде тільки після чотирьох послідовних кварталів (п. 299.11 ПКУ).

Податкове законодавство також зобов'язує єдинників вести облік своєї господарської діяльності:

- підприємці 1-ї та 2-ї груп і неплатники ПДВ 3-ї групи мають вести тільки облік доходів, вносячи суми отриманої виручки в книгу обліку доходів;
- підприємці — платники ПДВ 3-ї групи ведуть облік доходів і витрат;
- юридичні особи 3-ї групи ведуть спрощений бухгалтерський облік.

Платники єдиного податку 1-ї та 2-ї груп подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку у строк, встановлений для річного податкового (звітного) періоду, в якій відображаються обсяг отриманого доходу та щомісячні авансові внески (пп. 296.2 ПКУ)

Платники єдиного податку 3-ї групи подають до контролюючого органу податкову декларацію платника єдиного податку у строки, встановлені для квартального податкового (звітного) періоду (пп. 296.3 ПКУ) (див. рис.7).

Отже, бюджетування єдиного податку — це технологія фінансового планування, контролю рівня доходів платника єдиного податку, одержуваних у процесі ведення господарської діяльності, яка включає формування планів і бюджетів і дозволяє аналізувати прогнозовані і фактичні фінансові показники, опрацювати причини відхилень.

УДК 657.22

Вікторія Шелест,
к.е.н., доцент кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МІСЦЕ РОЯЛТІ В СИСТЕМІ ОПОДАТКУВАННЯ ОБ'ЄКТІВ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Інформатизація та інтенсифікація світових процесів вносить свої корективи у взаємовідносини суб'єктів господарювання, зумовлюючи зміни. Сьогодні вже важко знайти організацію, у якої не має свого веб-сайту з онлайн-сервісами, торговельної марки тощо. Частка об'єктів права інтелектуальної власності (нематеріальних активів) у вартості організацій постійно збільшується. Саме тому, суб'єкти господарювання більше не можуть ігнорувати інтелектуальну власність та її економічну роль.

Серед переваг використання об'єктів права інтелектуальної власності (далі — ОПІВ) у господарській діяльності підприємства виділяють такі:

- право на використання ОПІВ;
- виключне право дозволяти використання ОПІВ;
- право перешкоджати неправомірному використанню ОПІВ, у тому числі забороняти таке використання та ін. (ст. 440 ЦКУ).

В економічному аспекті застосування ОПІВ у якості нематеріальних активів в організації, зокрема, дає можливість:

- отримання додаткового пасивного доходу у разі надання права на використання ОПІВ третім особам;
- зменшення податку на прибуток, у разі визнання платежів за користування ОПІВ — роялті та ін.

Згідно пп. 14.1.225 Податкового кодексу України (далі — ПКУ), роялті — будь-який платіж, отриманий як винагорода за використання або за надання права на використання об'єкта пра-

ва інтелектуальної власності, включаючи комп'ютерні програми, інші записи на носіях інформації, будь-які права, які охороняються патентом, будь-які зареєстровані торговельні марки (знаки на товари і послуги), права інтелектуальної власності на дизайн, секретне креслення, модель, формулу, процес, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау).

Не вважаються роялті платежі, отримані:

1) як винагорода за використання комп'ютерної програми, якщо умови використання обмежені функціональним призначенням такої програми та її відтворення обмежене кількістю копій, необхідних для такого використання (використання «кінцевим споживачем»);

2) за придбання примірників (копій, екземплярів) об'єктів інтелектуальної власності, які втілені в електронній формі, для використання за своїм функціональним призначенням для кінцевого споживання;

3) за придбання речей (у тому числі носіїв інформації), у яких втілені або на яких містяться об'єкти права інтелектуальної власності, визначені в абзаці першому цього підпункту, у користування, володіння та/або розпорядження особи;

4) за передачу прав на об'єкти права інтелектуальної власності, якщо умови передачі прав на об'єкт права інтелектуальної власності надають право особі, яка отримує такі права продати або здійснити відчуження в інший спосіб права інтелектуальної власності або оприлюднити (розголосити) секретні креслення, моделі, формули, процеси, права інтелектуальної власності на інформацію щодо промислового, комерційного або наукового досвіду (ноу-хау), за винятком випадків, коли таке оприлюднення (розголошення) є обов'язковим згідно із законодавством України.

Відповідно до пп. 196.1.6. ПКУ не є об'єктом оподаткування ПДВ операції з виплат дивідендів, роялті у грошовій формі або у вигляді цінних паперів, які здійснюються емітентом.

Таким чином, така перевага застосування ОПІВ як можливість отримання пасивного доходу у вигляді роялті, вигідна і для ліцензіара (відсутність податкового зобов'язання з ПДВ) і для ліцензіата (відсутність податкового кредиту з ПДВ).

Постає питання, як організаціям, використовуючи такі ОПІВ, як комп'ютерні програми, отримувати при цьому передбачені нормативно-правовими актами України податкові пільги.

Ліцензійні (субліцензійні) договори необхідно оформлювати з наданням авторських прав, відповідно до ч. 3 ст. 15 Закону

України № 3792-ХІІ «Про авторське право і суміжні права» (далі — Закон) (відтворення, модифікація, розповсюдження тощо). Тобто зазначати, що ліцензіат має, не лише права на використання програми за функціональним призначенням, а й інші майнові права передбачені ст. 15 Закону (за виключенням прав згідно ч. 4 ст. 15 Закону).

У наведених договорах необхідно також фіксувати, що ліцензіат не обмежений щодо права відтворення кількості копій програм, необхідних для використання.

У разі здійснення операцій з комп'ютерними програмами суб'єкт господарювання може оформлювати і відображати в бухгалтерському обліку такі операції у якості:

- ліцензії на програмну продукцію (послуга з ПДВ або без ПДВ ст. 196.1.6. ПКУ);

- поставки програмної продукції без ПДВ (пунктом 26¹ підрозділу 2 розділу ХХ ПКУ визначено, що для операцій з постачання програмної продукції, тимчасово, з 1 січня 2013 року до 1 січня 2023 року, запроваджено пільговий режим оподаткування податком на додану вартість, згідно з яким звільняються від оподаткування цим податком операції з постачання програмної продукції).

Однак, для унеможливлення здійснення помилок, при відображенні в обліку операцій з такими ОПВ як комп'ютерні програми, бажано звертатися до Державної фіскальної служби України за роз'ясненням.

**ЯКІСТЬ І ЗМІСТ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРІВ
І АУДИТОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ**

УДК 377.3

Тетяна Бочуля,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри
бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування,
Харківський державний університет харчування та торгівлі

**РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ:
ЗМІШАНИЙ ТА БІНАРНИЙ ПІДХОДИ**

У сучасних умовах превалювання нових чинників виробництва, впливу глобалізаційних чинників на економічні системи, модифікації світової економіки змінюється характер соціально-трудових відносин, що позначається на ринку праці, а отже, на вимогах до кваліфікації, знань, компетенцій і навичок фахівців. Відповідно все більша увага приділяється питанням активізації та модифікації навчання у вищій школі для формування у майбутніх фахівців інтерактивного мислення та креативних компетенцій. Особливого значення розвиток фундаментальної підготовки набуває для фахівців з облікової справи, оскільки саме від їх професійних компетенцій залежить перспективність діяльності підприємства, а отже, економіки в цілому.

Сучасна вища школа вирішує вельми важливе питання щодо формування бухгалтерської еліти нової генерації — спеціалістів, яким властиві не лише високопрофесійні знання за фахом, але й компетенції в інших галузях, що виводить на якісно інший рівень їх професійне судження та вміння. Змінюється традиційний підхід до підготовки обліковців на користь змішаних схем при навчанні спеціалістів з обліку, аудиту та оподаткування, що передбачає задоволення запитів базових замовників молодих фахівців — роботодавців. Результати обліково-аналітичної роботи цікавлять не лише бухгалтера, а також осіб, які не мають спеціальної освіти. Відповідно при навчанні необхідно враховувати вимоги, потреби та рекомендації ринку праці, що у підсумку дозволяє розширити спектр завдань і робіт, які здатен виконувати сучасний бухгалтер.

Високий рівень професійної підготовки залежить не лише від навчальної програми, рівня навчального закладу, кількості годин, витрачених на прослуховування курсу. Сьогодні рівень професіоналізму визначається також вмінням навчатись усе життя, постійно розвиваючи набуті знання та удосконалюючи навички. Особливого значення для розвитку професійних знань набуває рівень самоосвіти із активізацією креативного мислення, реалізацією ірраціональних підходів до виконання поставлених завдань, систематизацією знань. Відповідно змінюється характер взаємовідносин між викладачем і майбутніми фахівцями, що виявляється в превалюванні партнерських зв'язків при опануванні навчального матеріалу за фахом і використанні консультативної форми та діалогу на противагу вертикальній ієрархії у спілкуванні. Навчальний аудиторний час застосовується для продуктивної комунікації, спілкування та розв'язання дискусійних питань, які потребують сумісної роботи.

Відмітною характеристикою змішаного навчання є ефективний контроль часу, темпів, інструментів для опанування фахових знань, виходячи з інтеграції традиційних методик навчання із актуальними освітніми технологіями. Повна відмова від аудиторної роботи є неефективною, оскільки є ризик втрати важливих професійних, комунікативних і соціокультурних навичок. Тому аудиторна робота поєднується із активними домінантами навчання — програмним забезпеченням, комп'ютерною технікою, розробленими освітніми програмами, використанням мобільних девайсів. Змішаний підхід до навчання є результатом розвитку освітньої парадигми та зміни її суті, що виявляється у забезпеченні гнучкості навчальних інструментів, розширенні функцій навчального процесу, виходячи з установалення пріоритету інформаційно-комунікаційних технологій. Змішане навчання не є тотожним дистанційному підходу до підготовки фахівців. У змішаному підході реалізуються дистанційне навчання, а також аудиторна робота та навчання у мережі Internet. Змішаний підхід визнається найпоміркованішим для сучасних умов організації навчального процесу, оскільки дозволяє розширити аудиторію слухачів, кастомізувати знання та оцінки, оптимізувати забезпечення навчальним матеріалом, розвивати самоосвіту. Враховуючи технологічну основу організації змішаного навчання, його недоліки також пов'язані із програмними продуктами, апаратним і комунікаційним забезпеченням. Саме залежність від комп'ютерної техніки, виходу до мережі Internet, стійкості комунікаційного зв'язку є негативними чинниками розвитку змішаного підходу навчання.

Окремо слід виділити технологічну грамотність і достатність елементарних знань з опанування інформаційно-комунікаційних технологій. Подолання цих негативних чинників дозволяє розвинути змішане навчання та налаштувати навчальний процес із якісно вищим результатом — отримання не лише майбутньої професії, а також формування навичок до самоосвіти та навчання «full life».

Висока мотивація та креативний пошук виконання поставленого завдання властиві бінарному підходу, що є особливою формою навчання зі специфікою формування професійних знань, що базується на реалізації міждисциплінарних зв'язків і нівелюванні моноваріантного характеру фахової спрямованості. Бінарна інтеграція професійних знань передбачає досягнення мультицільового формування компетенцій, композиційної організації навчального процесу із ефективною комунікацією між рівнями фахової підготовки, посиленням пізнавальних інтересів студентів, їх особистісним розвитком.

Ефективним представляється поєднання змішаного та бінарного підходів як найпрогресивнішого заходу для підготовки фахівців з мультидисциплінарними знаннями. Така інтеграція має бути реалізована при розробці сценаріїв навчання, виходячи із сумісної роботи викладачів за різними напрямками підготовки на технологічно-комунікаційній основі. Кожна з моделей змішаного підходу може бути використана при організації бінарних занять відповідно до розробленої навчальної програми із їх адаптацією до навчальних планів. У такому підході важливо забезпечувати мотиваційний фундамент із визнанням викладачів ключовими особами в навчальному процесі.

УДК 378, 657

Lilia Grigori,
dr., Academy of Economic Studies of Moldova,
Liliana Lazari,
dr., Academy of Economic Studies of Moldova

ACADEMIC ACCOUNTING EDUCATION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA: RESULTS, CHALLENGES, EXPECTATIONS

Numerous reports indicate that the performance of education system of the Republic of Moldova, including the higher education, is

unsatisfactory in the European context, while an improved education system would have multiple economic implications. The Republic of Moldova could follow the example of successful reforms of other international education systems in order to comply with the European standards. In these conditions both the Ministry of Education and higher educational institutions are in permanent searching process to enrich their practices and traditional values. Based on these considerations, we would like to approach to the current academic education situation in the field of accounting and auditing, and to highlight the way they have developed in the context of the recent structural changes in higher education in the Republic of Moldova, the context in which there have been a number of substantive changes, as well as the challenges related to improving the quality of the academic accounting education, so that the knowledge, competences and skills acquired to be sufficient to enable the university graduates to engage in the labor market, to develop their own business, to continue their academic studies, to study continuously and to be compatible with the requirements of the European area. However, the transformation of higher education systems into a more flexible, more consistent and more open one to the needs of society, capable of meeting the challenges of globalization and the necessities of training and retraining of the European workforce was the main objective set by the European Union under the Lisbon Strategy and the Bologna process. Considering that the world is constantly changing, the European Union, wishing a smart economy with sustainable and inclusive growth, has adopted the Europe 2020 strategy through which it aims to achieve a high level of employment rate, productivity and social cohesion, focusing on innovation and education.

In this context the Republic of Moldova has taken some strategic and political steps aimed at the higher education system as well: National Development Strategy «Moldova 2020», where among the main priorities of development, the connection of the education system with labor market requirements is made in order to increase the labor productivity and the employment rate in the economy; «Education 2020» Strategy developed on the basis of three pillars: access, relevance, quality, aimed at structural and qualitative compatibility of the national education with the European educational space; Association Agreement between the Republic of Moldova and the European Union emphasizing such important directions as modernization of education and training systems, improvement of their quality, relevance and access to them; consolidation of international academic cooperation and participation at EU

cooperation programs, increasing the mobility of the students and of the teaching staff; establishment of a national qualifications framework to improve transparency and recognition of qualifications and competences; the Education Code, etc. lead to structural and content consequences to feel confident in the framework of universities as well.

Despite the efforts made, the biggest challenge to the universities is the quality of the services provided, which is really summarized in the end, to the compatibility of competences held with the labor market requirements and providing the highest degree of employability of the graduates on the labor market. As a result the universities have always been on the process of search and identification of new methods to provide a competitive and qualitative specialist.

From the research point of view, to get an image of the legitimate process, it is more useful to focus on a single university — AESM. Thus, accounting education at the AESM is carried out in compliance with the curriculum which represents all programmed instruction and evaluation activities combined into a single concept in terms of content and their deployment in view of a specialist formation with a recognized diploma. So, the most extensive changes to the curriculum were made in 2014, followed by updates in 2016. Their elaboration has recourse to international models and dialogues, a natural approach for a developing country, where the accounting education not only follows the practice needs, but also has to change practices, to implement some new models. To get quality and international recognition, the national and European legislative framework in this area has been analyzed, as well as the experience of other universities, also the discussions with national and international professional bodies and business environment have been held. In continuation to obtain the expected results other simultaneous activities have been introduced: improvement of curricula and course contents, methods of teaching and learning, teaching staff professionalism. Despite the fact that consistent activities to improve the academic accounting education quality were undertaken and achieved, there still exists some room in respect of the relation between the theoretical and practical course content. We consider that the course should be more oriented towards practice, so that the students understand the utility of studies for their projected career. Also, when speaking of the quality of education, we should educate managers and entrepreneurs to seize to knowledge differences, abilities and competencies depending on the cycles of each graduated education — Licence, Master, Doctorate, as well as their awareness of greater perspectives with universities.

Another challenge is development of digital era, which changes the perception of education. Education of young accountants of generation «Y», «Z»... «Facebook» challenges us to bring education to another level, to use, to practice the younger generation addiction to new technologies. If students learn, think and manifest themselves through technologies why can not we teach them in the same way?

And finally, achieving a quality-oriented conduct is according to Joseph M. Juran statement «a vital element for achieving a prosperous economy».

УДК 657.1

Тетяна Давидюк,
д.е.н., професор кафедри
економічного аналізу та обліку,
Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»

ЗНАЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО СПЕЦІАЛЬНОСТІ» ДЛЯ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ ДО НАВЧАННЯ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Щороку вищі навчальні заклади України відкривають свої двері для майбутніх студентів, що бажають навчатись за економічними спеціальностями. Адже за традицією останніх років абітурієнти обирають управлінські та економічні спеціальності.

За офіційними даними Міністерства освіти і науки України серед контрактників найбільш популярною залишається спеціальність 081 «Право», другу та третю сходинки рейтингу «Топ-10 спеціальностей, за кількістю контрактників» займають спеціальності 073 «Менеджмент» і 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», четверту — 014 «Середня освіта» та п'яту — 071 «Облік і оподаткування».

Для того, щоб стати хорошим фахівцем, студенти з першого курсу повинні активно долучатись до освітнього процесу, мати бажання отримати обрану професію. Проте серед мотивів вступу до ВНЗ студентів бажання стати фахівцем з обліку і оподаткування вплинуло на вибір професії тільки у третини студентів. У решти студентів на вибір професії вплинули: прагнення до самостійності, можливість жити в гуртожитку окремо від батьків, близькість навчального закладу до місця проживання, не пройшли за конкурсом в інші навчальні заклади.

Проведене соціологічне дослідження «Соціально-економічний портрет студентів», виконане компанією «GfK Ukraine» на замовлення аналітичного центру CEDOS свідчить, що на вибір спеціальності впливають наступні фактори:

- 50 % студентів обрали спеціальність, бо цікавилися нею,
- 29 % — орієнтувалися на престиж професії, можливість працевлаштування та доброго заробітку,
- 16 % були заручниками обставин: порад батьків чи знайомих, можливості пройти на бюджет, плати за навчання.

Студенти, які вступили на перший курс, зіштовхнулись із серйозними труднощами. Підлітки входять у новий колектив, змінюється розпорядок дня, збільшуються їх інтелектуальні навантаження. Невмотивовані до навчання, слабо підготовлені студенти відчують особливі труднощі. Їм нелегко адаптуватися до процесу навчання у ВНЗ.

Для полегшення процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі в навчальний план першого курсу спеціальності «Облік і оподаткування» варто включити дисципліну «Вступ до спеціальності». Програма цієї дисципліни розрахована на вивчення теоретичного матеріалу протягом першого семестру, що дозволить сформуванню у студентів повне уявлення про зміст майбутньої професії, підготує їх до подальшого професійного навчання.

«Вступ до спеціальності» — це дисципліна, вивчення якої дає цілісне уявлення про систему підготовки за обраною спеціальністю, методичні установки для подальшого освоєння професії, допомагає чітко визначити завдання навчання.

Введення дисципліни дозволить вирішити кілька завдань:

1) створити у студентів, починаючи з першого курсу, повне уявлення про майбутню професію, зацікавити їх, тим самим полегшуючи процес адаптації до навчання в університеті;

2) ознайомити студентів з вимогами, які, після закінчення університету, будуть пред'явлені до них як до фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування»;

3) провести моніторинг завдань, обов'язків, професійних знань і кваліфікаційних вимог до фахівців з обліку і оподаткування;

4) створити у першокурсників відношення до дисципліни не як до загальнотеоретичного предмету, а як до предмету, що має безпосереднє відношення до їх майбутньої професійної діяльності.

Саме цей курс дисциплінує студентів і дозволить їм сформувати повне уявлення про майбутню діяльність. У будь-якому ви-

падку першокурсники повинні мати повне уявлення про основні професійні вимоги до бухгалтерів та їх функціональні обов'язки, міжнародні освітні стандарти підготовки професійних бухгалтерів, підготовку фахівців зі спеціальності «Облік і оподаткування» виходячи зі змісту навчального плану конкретного ВНЗ.

Проте при вивченні окремих тем цієї дисципліни студенти мають певні труднощі, зокрема, таких тем, як: сутності бухгалтерського обліку, економічного аналізу, системи оподаткування, через відсутність теоретичних знань і певного досвіду. Однак вони легше долають труднощі в майбутньому, вчасно отримуючи інформацію про реальний зміст обраної професії і настанови на вивчення окремих дисциплін.

Після вивчення предмета «Вступ до спеціальності» студенти відмічають, що вивчення даної дисципліни дозволяє сформувати повне уявлення про майбутню професію, навчитися розвивати в собі професійно необхідні якості та легше адаптуватися до навчання у ВНЗ.

Студенти починають розуміти складність і важливість цієї професії і сполучену з нею відповідальність. У більшості студентів з'являється усвідомлений інтерес до навчання, вони починають розуміти необхідність вивчення предметів, включених в освітню програму, звертають увагу на розвиток у собі необхідних професійних якостей. А цілеспрямована робота над собою, зацікавленість в отриманні професії дозволяє їм легше адаптуватися до навчання в університеті.

З огляду на все викладене, вважаємо, що предмет «Вступ до спеціальності» має велике значення у підготовці фахівця зі спеціальності «Облік і оподаткування».

УДК 657

Лариса Іванова,
старший викладач кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЯКІСТЬ І ЗМІСТ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРІВ І АУДИТОРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ

Одним з найважливіших стратегічних завдань на сьогоднішньому етапі є забезпечення якості підготовки фахівців на рівні міжнародних вимог.

Проблема задоволення потреб суспільства у висококваліфікованих фахівцях актуальна як для України, так і для зарубіжних країн. Сьогодні Україна переживає бурхливий і відповідальний історичний етап. Прагнучи досягти певного рівня соціально-економічного розвитку, вона намагається успішно використовувати новітні ідеї і перетворювати їх в ефективні технології, продукти та послуги [1, с. 278–281].

У Національній доктрині розвитку освіти вказано, що «Пріоритетним напрямком розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які забезпечують подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку фахівців до життєдіяльності в інформаційному суспільстві».

Головним завданням сучасних університетів є підготовка висококваліфікованих, компетентних фахівців, здатних до виконання завдань суспільства, заснованого на знаннях [2, с. 9–11].

Сучасний етап функціонування економіки характеризується зростанням інформаційного навантаження на управлінський персонал. Це визначає актуальність проблеми комплексної автоматизації управлінської діяльності на основі сучасних інформаційних технологій і засобів телекомунікацій [3].

Постійні зміни стану бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту вимагають їх удосконалення та розвитку відповідно до сучасних умов економічної діяльності.

З стрімким розвитком інформаційних технологій на якість і зміст освіти бухгалтерів і аудиторів, вплинуло застосування комп'ютерних ресурсів і різноманітних програмних продуктів. Саме тому особливо актуальними є підготовка кваліфікованих фахівців у сфері обліку, аналізу та аудиту, які забезпечували б розробку та використання прикладних програмних рішень.

На сьогодні існує безліч програм, призначених для ведення бухгалтерського обліку. Значну перевагу має програма ПП «1С: Підприємство 8.2».

В Україні цей програмний продукт найбільше використовують для автоматизації обліку підприємств малого та середнього бізнесу.

За класифікацією комп'ютерних бухгалтерських систем ця програма традиційно належить до категорії бухгалтерських конструкторів, а також комплексних бухгалтерських систем. За складом функцій системи управління її можна зарахувати до класу інформаційних систем підприємства.

Типову конфігурацію використовують для комплексного ведення бухгалтерського обліку по одній чи кількох фірмах окремо, які перебувають на самостійному балансі.

Версія є мережевою і дозволяє організувати значну кількість робочих місць у файл-серверній чи клієнт-серверній архітектурі.

Програма «1С: Підприємство 8.2» дозволяє вести бухгалтерський облік відповідно до основних положень бухгалтерського обліку і бухгалтерської звітності в Україні. Цілі та задачі бухгалтерського обліку відображаються шляхом налаштування типової конфігурації і створення БД нормативно-довідкової інформації. Прикладне рішення підтримує ведення та автоматизацію двох видів обліку: бухгалтерського і податкового. Ці види обліку опираються на єдиний документообіг і єдину нормативно-довідкову базу, що дозволяє враховувати кожен з них, не впливаючи негативно на роботу користувачів.

Інтегрована система управління підприємством «Галактика ERP 9.1.» є результатом прикладних і технологічних досягнень корпорації і дозволяє забезпечити максимальне задоволення потреб існуючих і потенційних замовників у комплексному інструменті ефективного управління бізнес-процесами. Користувачі одержали нові можливості обробки більших обсягів даних, графічного відображення й аналізу бізнес-інформації. Поліпшена ергономіка системи, підвищена її надійність, спрощений і прискорений процес розгортання й запуску системи в нових замовників.

Корпорація «Галактика» є провідною вітчизняною компанією у сфері розробки і постачання інтегрованих інформаційних систем управління підприємством протягом останніх 20 років. На думку міжнародної консалтингової компанії «ЮС» входить у, так звану, п'ятірку (Тор-5) західних і російських компаній, що займаються розробкою управлінських інформаційних систем (УІС). Розробки корпорації «Галактика» забезпечують підприємствам і корпораціям сучасні і технологічні методи управління, підтримку і допомогу у супроводі автоматизованих систем управління (АСУ).

Одними з найпоширенішими, найадаптованішими до української системи ведення обліку є ПП «Парус — Підприємство».

З використанням програмного забезпечення «Парус» працюють найбільші корпорації та холдинги, велика кількість підприємств малого і середнього бізнесу, а також 80 % головних розпорядників бюджетних коштів. Цей програмний продукт вивчають у більш ніж 650 навчальних закладах.

Список використаної літератури

1. *Терещенко Л.А.* Інтеграція освіти і наукового процесу у вищій школі // Проблеми освіти: Наук. зб. / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, —К., 2015. — Випуск № 80, ч.2 — 326 с. — С. 278–281.
2. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. В.Г. Кременя. — Тернопіль: вид-во ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. —147 с.
3. *Місюров А.В.* Інформаційні системи і технології в обліку (для студентів 4-5 курсів денної і заочної форм навчання спеціальності 8.050106 «Облік і аудит»): Навч. посібник — Харків: ХНАМГ, 2007. — 80 с.

УДК 657

Михайло Кірданов,
к.е.н., доцент кафедри
обліку і оподаткування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ ОПАНУВАННЯ ОСНОВ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Основними європейськими тенденціями розвитку вищої освіти є: підготовка фахівців, здатних до інтелектуальної праці, фундаменталізація вищої освіти, розвиток наукового потенціалу, індивідуалізація навчання, поєднання навчання з роботою у компаніях (фірмах), інтенсифікація навчального процесу, забезпечення якості освіти.

У вузькому, технологічному, розумінні якість освіти — це відповідність результатів освітнього процесу освітнім програмам. У сутнісному розумінні якість освіти — це синтез фахових знань, умінь, бажання і здатності до творчого саморозвитку (як в обраній спеціальності, так і поза нею).

Виділяють зовнішні та внутрішні (стосовно ВНЗ) чинники якості освіти.

До зовнішніх чинників можна віднести:

- якість запитів і вимог суспільства до освіти;
- якість розуміння освітньої тематики державними органами;
- якість управління освітою відповідними державними інституціями.

Внутрішніми чинниками якості освіти вважають:

- якість освітнього середовища (оптимальність управління освітнім процесом, ефективність науково-методичної роботи, ма-

теріально-технічне забезпечення навчального процесу, кадрове забезпечення навчального процесу);

- якість реалізації освітнього процесу (науковість змісту освіти, якість підручників і посібників, педагогічна майстерність викладача, ефективність засобів і технологій навчання);

- якість результатів освітнього процесу (рівень навчальних досягнень студентів, їхньої компетентності, розвиток критичного мислення, загальної та комунікативної культури, соціальну адаптивність).

Найважливішим критерієм якості результатів освітнього процесу є компетентнісний.

Компетентнісний підхід ставить наголос не на змісті, а на результатах навчання і втілюється у компетенціях, які є здатністю фахово і зацікавлено виконувати професійні обов'язки.

Компетенція є єдністю трьох складових:

1) знання і сутнісне розуміння об'єкта діяльності;

2) уміння дієво і оптимально застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях;

3) особистісні якості (переконання, установка на самореалізацію, ціннісні орієнтації).

Компетентнісний підхід має забезпечити набуття знань, умінь, особистісних якостей і мотивацій, які сформують висококласного фахівця, гарантуватимуть затребуваність потенціалу особистості, створять підґрунтя для самореалізації людини.

Яким чином реалізувати компетентнісний підхід при вивченні студентами основ бухгалтерського обліку (загальної теорії), щоб досягти належної якості опанування першою дисципліною облікового циклу?

1. Програма дисципліни «Бухгалтерський облік (загальна теорія)» має містити лише теми, які є її «сутнісним ядром». Такими темами доцільно визначити:

I. Понятійна основа бухгалтерського обліку:

а) визначення та сутність бухгалтерського обліку, його цілі, якісні характеристики облікової інформації, її користувачі;

б) предмет і об'єкти бухгалтерського обліку (активи, пасиви, господарські процеси), метод бухгалтерського обліку.

II. Методичні і технічні основи бухгалтерського обліку:

а) сутність і призначення бухгалтерського балансу.

б) бухгалтерські рахунки та подвійний запис.

в) сутність і значення документування та інвентаризації в бухгалтерському обліку.

г) оцінювання і калькулювання в бухгалтерському обліку.

д) облікова реєстрація, форми бухгалтерського обліку.

III. Основи обліку господарської діяльності підприємства:

а) методика обліку основних господарських процесів.

б) сутність, призначення, склад фінансової звітності, принципи бухгалтерського обліку і фінансової звітності.

IV. Організаційні основи бухгалтерського обліку:

а) регулювання бухгалтерського обліку, облікова політика підприємства, організація бухгалтерського обліку на підприємстві.

2. Навчальні завдання до прикладних тем мають носити аналітичний і проблемний характер. Студенти повинні виконувати завдання самостійно; роль викладача — пояснити алгоритм роботи. Навчальні завдання бажано складати за варіантами для роботи студентів малими групами або індивідуально.

3. Контроль засвоєння навчального матеріалу доцільно здійснювати через письмові контрольні роботи тестового або розрахункового характеру. Усне опитування є доцільним лише під час захисту навчальних завдань — для з'ясування рівня системності набутих знань.

4. Заохочувати студентів знаходити реальні практичні ситуації для їх використання як навчальних завдань.

5. Надавати студентам можливість виконання індивідуального аналітичного завдання з наступною презентацією і захистом результатів.

6. Впроваджувати дискусії щодо проблемних і варіативних питань бухгалтерського обліку задля розвитку у студентів самостійності і критичності мислення.

7. Кількісний склад академічних груп має бути не більше 15–16 осіб.

УДК 657

Валентина Левченко,
к.т.н., доцент, директор ТОВ «ВНЗПО «СТАТУС»,

Олена Величко,
к.е.н, доцент, завідувач кафедри
обліку та аудиту ТОВ «ВНЗПО «СТАТУС»

ЩОДО КОНЦЕПЦІЇ ЄДИНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ ПРОФЕСІЙНОЇ СЕРТИФІКАЦІЇ БУХГАЛТЕРІВ УКРАЇНИ

Курс України на євроінтеграцію зумовлює необхідність суттєвих змін у багатьох сферах економічної діяльності через відповідну адаптацію законодавства та стандартів діяльності, в тому чи-

слі й у сфері бухгалтерського обліку. Тому особливої актуальності набуває питання розвитку системи професійної підготовки і постійного удосконалення знань бухгалтерів та аудиторів. Протягом багатьох років незалежності України урядом розроблялись відповідні заходи, спрямовані на створення єдиної національної системи професійної сертифікації бухгалтерів для підтвердження ними наявності відповідних знань і бухгалтерської кваліфікації.

Основою високої якості надання бухгалтерських послуг, зростання престижу бухгалтерської професії на національному та міжнародному рівнях є запровадження системи національної сертифікації бухгалтерів України, заснованої на Міжнародних стандартах освіти МФБ і Директивах 2006\43\ЄС, 2014/56/ЄС.

З цією метою першочергово необхідно розробити Концепцію єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів України.

Для цього необхідно вирішити такі завдання:

1) визначити етапи періоду реалізації програми сертифікації, а також переліки дисциплін для поетапного переходу на нову систему сертифікації за базовим та професійним рівнями;

2) здійснити цикл спільних з професійними громадськими організаціями заходів із впровадження нової системи сертифікації бухгалтерів у практику;

3) провести цикл заходів з підготовки до акредитації дисциплін підготовки бухгалтерів у міжнародній професійній організації, яка буде прийнята за основу, з метою міжнародного визнання системи сертифікації бухгалтерів в Україні;

4) визначити перелік дисциплін навчального плану підготовки бухгалтерів, прийнявши за основу міжнародні стандарти та вимоги, а також існуючі загальноновизнані системи сертифікації (АССА, СІМА, СМА, СРА тощо);

5) відпрацювати техніку проведення взаємозаліку дисциплін залежно від форм, термінів, напрямку навчання на основі порівняльного аналізу змісту навчальних планів підготовки бухгалтерів з навчальними планами підготовки студентів вищих навчальних закладів за напрямками «Економіка та підприємництво», «Правознавство»;

6) сформулювати робочі групи фахівців з окремих дисциплін підготовки бухгалтерів для розробки навчально-методичного забезпечення *єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів*;

7) забезпечити створення та функціонування системи підготовки, перепідготовки та постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів у межах *єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів*.

При цьому Концепція *єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів* має базуватися на нерозривному зв'язку підготовки, перепідготовки та постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів з системою вищої освіти, оскільки підготовка майбутнього професійного бухгалтера має починатися з вищого навчального закладу.

При формуванні концепції сертифікації бухгалтерів слід враховувати те, що Європейськими Директивами, Міжнародними стандартами освіти МФБ передбачено широкий перелік дисциплін, якими повинні оволодіти майбутні професійні бухгалтери на рівні теоретичної підготовки, що покладено в основу підготовки фахівців з напряму «Облік і аудит». Враховуючи, що основна частина бухгалтерської діяльності спрямована на професійне ведення бухгалтерського обліку та достовірне складання фінансової звітності, тому, підготовка бухгалтерів повинно базуватися на обов'язковому засвоєнні професійних компетенцій, що набуваються майбутнім фахівцем при вивченні нормативних дисциплін, які передбачено освітньо-професійними програмами за спеціальністю «Облік і аудит».

Навчальний план єдиної національної програми професійної сертифікації бухгалтерів має включати чотири рівні.

Початковий економічний рівень включає знання і вміння та професійні навички компетенцій, що передбачені при вивченні дисциплін загальноекономічної підготовки на рівні бакалавра напряму «Економіка та підприємництво», наприклад, зі статистики, мікроекономіки, маркетингу.

Базовий економічний рівень підготовки включає знання на рівні підготовки бакалавра і магістра зі спеціальності «Облік і аудит» з дисциплін: бухгалтерський облік (загальна теорія), фінансовий облік (1 та 2), управлінський облік, фінансовий аналіз та аналіз господарської діяльності, інформаційні системи і технології обліку, аудит (теоретичні основи).

Загальний базовий рівень відповідає ступеню вищої освіти не нижче рівня магістр.

Загальний професійний рівень підготовки включає знання з дисциплін: міжнародні стандарти фінансової звітності та їх практичне застосування; оподаткування; правове регулювання підприємницької діяльності; управління бізнесом та фінансовий менеджмент; професійна етика.

Спеціальний професійний рівень підготовки включає на вимогу регуляторних органів знання з дисциплін щодо діяльності на фондовому ринку, ринку фінансових послуг, аудиту, галузевих особливостей (наприклад, АПК).

УДК 657.1

Олександра Мазіна,
к.е.н., доцент кафедри обліку та аудиту,
ВНЗ ПО «СТАТУС», м. Київ, член ФПБАУ

ПРОФЕСІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І АУДИТУ

Як відомо, основним інструментарієм, що формує інформаційний простір для прийняття економічних рішень є бухгалтерський облік. Саме в системі бухгалтерського обліку здійснюється накопичення та систематизація інформації про всі господарські події, їх фінансові наслідки та остаточний фінансовий результат.

У процесі розкриття факторів впливу на формування інформації в бухгалтерському обліку та звітності, а також підтвердження цієї інформації шляхом здійснення контролю та аудиту найменша увага приділяється людському фактору — свідомого чи несвідомого впливу на інформацію, що генерується системою обліку та звітності. Мова йде про фахівців з бухгалтерського обліку та аудиту, зусиллями яких і формуються показники господарської діяльності і здійснюється їх аудит, що призводить до позитивного чи негативного висновку. Крім того, по відношенню до тих чи тих явищ стосовно господарської діяльності, що діагностується і відображається в системі бухгалтерського обліку та фінансовій звітності, оцінки і контролю показників звітності явищ застосовується професійне судження.

Розуміння світовою професійною спільнотою надзвичайної важливості інформації, що генерується бухгалтерським обліком і відображається у звітності, спричинило до створення ряду міжнародних професійних організацій, переважно громадських, призначених розробляти та впроваджувати найдосконаліші стандарти бухгалтерського обліку, фінансової звітності і аудиту та здійснювати контроль щодо їх дотримання. Величезна увага цими організаціями приділяється вимогам до фахівців з бухгалтерського обліку і аудиту, рівню їх професіоналізму, професійної етики, усвідомленню соціальної відповідальності.

Роль об'єднуючої професійної організації взяла на себе Міжнародна федерація бухгалтерів (МФБ) — International Federation of Accountants (IFAC). МФБ — це всесвітня організація, заснована у 1977 році, головним завданням якої є служіння суспільним інтересам, шляхом сприяння розробці, прийняттю та впровадженню високоякісних міжнародних стандартів, підтримці розвитку сильних професійних організацій бухгалтерів, поширенню у всьому світі розуміння цінності професійних бухгалтерів і визначення суспільно значимих проблем, у яких досвід професії бухгалтера є найдоречнішим. До складу МФБ входять 167 її дійсних і асоційованих членів зі 127 країн світу, які представляють близько 2,5 млн практикуючих бухгалтерів.

Основними складовими концептуальної основи IFAC є Міжнародні стандарти аудиту (МСА), Кодекс етики професійних бухгалтерів, Міжнародні стандарти освіти (МСО) та Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку для державного сектору (МСБОДС). Діяльність МФБ спрямована також на сприяння в роботі бухгалтерів малих і середніх підприємств.

З метою поширення в усьому світі програм підготовки бухгалтерів Комітет з освіти МФБ розробляє Міжнародні стандарти освіти, визначаючи критерії щодо підготовки фахівців з обліку і аудиту. Передбачається, що всі організації — члени МФБ мають дотримуватися цих стандартів, у яких розкривається процес фахової підготовки кваліфікованих професійних бухгалтерів, а також актуальні проблеми їхнього постійного професійного розвитку.

Серед вітчизняних професійних організацій, яких в Україні нараховується сім: Спілка податкових консультантів України (СПКУ), Федерація професійних бухгалтерів аудиторів України (ФПБАУ), Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (ФАБФ АПКУ), Рада незалежних бухгалтерів та аудиторів (РНБА), Українська асоціація сертифікованих бухгалтерів та аудиторів (УАСБА), Спілка аудиторів України (САУ), єдиним дійсним членом МФБ є Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України (ФПБАУ).

За участю ФПБАУ, спеціально для країн, які вступали на шлях ринкових перетворень у пострадянському просторі, розроблена міжнародна сертифікаційна програма СІРА, що включає два рівні сертифікації: САР (Certified Accounting Practitioner — сертифікований бухгалтер — практик) — для професійних бухгалтерів — практиків і СІРА (Certified International Professional Accountant — сертифікований міжнародний бухгалтер — професіонал) — для бухгалтерів, що випрацьовують професійне судження.

Згідно вимог МСО, відповідальність за професійний розвиток, починаючи з вхідних умов до початкового розвитку і закінчуючи періодом безперервного розвитку, покладається на професійні організації, які є членами МФБ. Стандартами, також, встановлено, якими саме компетенціями повинні оволодіти особи, що знаходяться в процесі професійного розвитку, та які навчальні дисципліни вони повинні засвоїти, щоб успішно досягнути встановлених компетенцій.

Оскільки Україна реалізує стратегії входження до єдиного економічного простору з ЄС, критичним стає транспарентність інформації, яка генерується системою бухгалтерського обліку, що вимагає не тільки використання єдиних правил і методик формуванні інформації, але і єдиних правил і методик підготовки фахівців, слід більш уважно дослідити вимоги міжнародних стандартів освіти професійних бухгалтерів. Тому що саме професійність бухгалтера є основоположним фактором довіри до інформації бухгалтерського обліку та звітності і, водночас, запорукою досягнення її соціальної місії.

Отже, саме міжнародні стандарти освіти і повинні стати основою підготовки фахівців з бухгалтерського обліку в Україні, а професійні організації, що є членами Міжнародної федерації бухгалтерів, мають бути важливим інститутом у регулюванні підготовки таких фахівців.

УДК 657.1

Андрій Пилипенко,
д.е.н., професор, завідувач
кафедри бухгалтерського обліку,
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ З ВИКОРИСТАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ БУХГАЛТЕРІВ

Прийняття Закону України про Вищу освіту значною мірою розширило автономію Вищих навчальних закладів і змінило підхід до регламентації змісту навчання фахівців. Кожен вищий навчальний заклад отримав змогу регламентувати зміст навчання у рамках розробки відповідних освітньо-професійних програм. Та-

кі програми є внутрішніми нормативними актами кожного вищого навчального закладу, в якому визначаються вимоги до змісту, обсягу та рівня освітньої та професійної підготовки фахівця певного рівня та ступеня освіти.

З одного боку зазначена освітньо-професійна програма є кінцевою та одночасно найнижчою ланкою регламентування підготовки фахівців у певній галузі. На верхньому рівні знаходиться Закон України про вищу освіту разом зі стандартами вищої освіти та стандартами освітньої діяльності. Зазначені стандарти регламентують вимоги до компетентностей, результатів навчання та визначають вимоги до освітнього процесу. Саме в рамках таких вимог вищі навчальні заклади (ВНЗ) й розробляють власні освітні програми, які можуть конкретизувати та розширювати визначений стандартами вищої освіти перелік компетентностей і результатів навчання. З іншого боку, ВНЗ під час розробки власних освітніх програм має враховувати особливості працевлаштування випускників і специфічні вимоги до них з боку регіону присутності.

При цьому, говорячи про підготовку фахівців з обліку та оподаткування, необхідно враховувати наявність Міжнародних стандартів професійної освіти бухгалтерів (International Accounting Education Standards Board (IAESB)). Говорячи про зміст освітньо-професійних програм ВНЗ зазначимо, що попередня версія цих стандартів регламентувала основні компоненти, які мають опанувати професійні бухгалтери. До таких компонентів у стандартах було віднесено компоненти: знань з бухгалтерського обліку, фінансів і суміжних знань; знань з теорії організації та економіки підприємств; знань з інформаційних технологій.

Поточна версія стандартів тісніше перетинається з вимогами щодо розкриття нормативного змісту підготовки фахівців у термінах компетентностей і результатів навчання. Так, в основу Міжнародних стандартів професійної освіти бухгалтерів (МСО) покладено ідею постійного професійного розвитку. Така ідея в цілому відповідає закладені у Законі про вищу освіту концепції «навчання впродовж життя». МСО розрізняють етапи початкового та безперервного професійного розвитку. Відповідно й освітні програми ВНЗ мають враховувати вимоги цих етапів, а перший (бакалаврський) рівень освіти має забезпечувати проходження етапу початкового професійного розвитку (забезпечувати відповідність заданому у МСО рівню технічної компетентності). Безперервний же розвиток певною мірою може регламентуватися проходженням різних освітньо-професійних програм підготовки магістра (навіть у різних ВНЗ).

Разом з тим, реалізація усіх вимог міжнародних стандартів освіти бухгалтерів на рівні ВНЗ стискається з певними труднощами. Розглянемо деякі з них.

По-перше, будь яка стандартизація освітньої діяльності закладає інерційність до системи освіти. Відповідно й ВНЗ, під час розробки освітньо-професійних програм підготовки фахівців з обліку та оподаткування, мають підтримувати відповідну гнучкість і враховувати появу нових концепцій обліку чи нових запитів до змісту облікової інформації з боку її користувачів. Разом з тим реалізація подібної гнучкості має забезпечуватися з урахуванням Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти (особливо такої їх складової, як «технологічні вимоги»). Отже, перегляд переліку дисциплін чи компетентностей у складі освітньої програми може відбуватися лише з оглядом на відповідність викладача подібним змінам. Перевагою орієнтування на МСО при цьому є наявність у них устояного переліку навчальних дисциплін («зон компетентності» з визначенням результатів навчання для технічної компетентності).

По-друге, МСО формують «ідеальний образ» професіонала у сфері обліку, аудиту та оподаткування. В умовах конкретної країни такий образ має фіксуватися у вигляді певного власного стандарту, прийнятого професійними організаціями. За відсутності такого стандарту саме освітня програма ВНЗ повинна максимально наближати зміст підготовки фахівця до зазначеного «ідеального» образу. Більш того, саме ступінь такого наближення і визначає конкурентоспроможність вищого навчального закладу на ринку освітніх послуг.

Третьою точкою уваги про розробці освітніх програм є роль ВНЗ у суспільному розвитку. З одного боку навчальний заклад має готувати фахівця, здатного займати визначену профілем підготовки первинну посаду. З іншого — університетська освіта має надавати спектр загальних компетентностей, які не залежать від предметної області, але важливі для успішного особистісного розвитку здобувача освіти. У даному випадку вимоги МСО мають враховуватися з урахуванням напрацювань за відомим проектом гармонізації освітніх структур у Європі (проектом «Tuning»). Використання даного проекту є безперечно позитивним моментом. У частині загальних компетентностей він значно розширює МСО. У частині ж спеціальних компетентностей оприлюднені розробки даного проекту обмежуються 2009 роком і лише опосередковано торкаються освіти бухгалтерів (мова ведеться про дослідження компетентностей з бізнесу та менеджменту).

Отже, будь-який стандарт, так як і будь-яка освітня програма, не є досконалим. Разом з тим розробка програм з орієнтацією на МСО вирішує численні питання, пов'язані хоча б з академічною мобільністю в умовах регламентування лише нормативного змісту результатів навчання. У даному аспекті наведені у МСО вимоги до реалізації технічної компетентності повною мірою відповідають закладеній у вимоги до освітніх стандартів таксономії Б. Блума (особливо якщо дана така таксономія вибудовує логіку передування дисциплін у навчальному плані).

УДК 657

Людмила Чижевська,
д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет

БЛАГОДІЙНІ ВНЕСКИ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ СИСТЕМІ ОБЛІКУ

В умовах відсутності автономії закладу, недофінансування освітньої галузі керівник навчального закладу змушений шукати додаткові джерела фінансування за рахунок коштів батьків учнів. Благодійні внески, які є доходом місцевого бюджету (власними надходженнями бюджетних установ), включаються до спеціального фонду місцевого бюджету (ч. 3,4 ст. 13 БК). Територіальним громадам міст належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, заклади освіти. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування, розпорядження об'єктами права комунальної власності (ч. 1,5 ст. 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Набувачем благодійної допомоги є органи місцевого самоврядування, які безпосередньо одержують допомогу від благодійників (ст. 60, 61, 63 закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», ст. 63 БК, закону України «Про благодійну діяльність та благодійні організації»). При цьому виконавчі органи місцевих рад, структурні підрозділи виконавчих органів місцевих рад в особі їх керівників, як головних розпорядників коштів, забезпечують організацію та ведення бухгалтерського обліку, здійснює управління бюджетними коштами, забезпечуючи ефективне, регулятивне і цільове їх використання

(ч. 2 п. 3 ст. 22 БК, ч. 5 п. 7, 10 ст. 22 БК). За відсутності документу, який впорядковує і приводить до єдиної внутрішньо погодженої системи нормативно-правові акти, благодійна діяльність у закладах освіти перетворилась на надання благодійних внесків не уповноваженим на те особам та їх витрачання без цільового спрямування. Так, у 2015 році кошти, майно, послуги, що були надані як благодійна допомога, продовжували надходити до спеціального фонду бюджету управління освіти Житомирської міської ради в умовах, коли фінансування за рахунок коштів загального фонду та кошторисних видатків бюджету розвитку в сумі перевищили потребу навчальних закладів, яка була фактично розрахована в кошторисах на 2015 рік. Загальна потреба освітньої галузі на 2015 рік склала 484572,7 тис. грн, кошторисні видатки загального фонду управління освіти становили — 431530,0 тис. грн та бюджету розвитку — 51710,5 тис. грн. Різниця між потребами та видатками склала 1332,2 тис. грн. Разом з тим офіційно на спеціальний рахунок управління освіти до спеціального фонду надійшло коштів за 2015 рік на загальну суму 6346,5 тис. грн, що на 5014, 3 тис. грн більше від розрахованої потреби. Зазначене свідчить про невідповідність балансу витрат та обсягу надходжень бюджету управління освіти і недостатню обґрунтованість відповідних розрахунків. Відсутність методики або правил проведення розрахунків показників кошторисів навчальних закладів та економічних обґрунтувань до них, невизначеність необхідного обсягу додаткових видатків (сума перевищення розрахованого обсягу видатків над граничним обсягом видатків бюджету) не дозволяє економічно обґрунтовано визначати ефективність використання благодійних внесків. За таких умов порушується принцип надання благодійниками допомоги набувачу саме для потреб їх фінансування у межах напрямків видатків, що також обмежує право благодійників самостійно обирати напрямок і цілі спрямування своєї пожертви.

Відповідно до чинного законодавства органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи здійснюють облік надходження коштів до місцевого бюджету та самостійно визначають напрями їх використання. Благодійна допомога, якою розпоряджається набувач, є цільовою і не оподатковується, оскільки надається благодійниками під визначені умови та напрями її витрачання.

Фактично прийом, розподіл і використання коштів, наданих управлінню освіти в якості благодійних внесків, здійснюють батьківські комітети, піклувальні ради за участі керівників закладів освіти. При цьому майже всі кошти, які надійшли на спеціальний

реєстраційний рахунок управління освіти за 2014–2015 роки, були використані не на навчально-виховну роботу, а на проведення поточних ремонтів і придбання будівельних матеріалів, обладнання, інвентаря для ведення господарської діяльності.

Бюджетні установи та заклади освіти є неприбутковими організаціями. Доходи неприбуткової організації (до складу яких входять благодійні внески) використовуються виключно для фінансування видатків на утримання такої неприбуткової організації, реалізації мети (цілей, завдань) та напрямів діяльності, визначених її установчими документами (пп. 133.4.2 п. 133.4 ст. 133 ПКУ). Відсутність визначених умов і напрямів витрачання благодійної допомоги нівелює зміст благодійної діяльності щодо досягнення визначених законодавством цілей. Встановлення контролюючим органом відповідно до норм Податкового кодексу факту використання неприбутковою організацією доходів (прибутків) для цілей інших, ніж передбачені установчими документами, є підставою для виключення такої організації з Реєстру неприбуткових установ та організацій і нарахування податкового зобов'язання з податку на прибуток, штрафних санкцій і пені.

Товари, які купуються на кошти, зібрані у батьків, з метою подальшої їх передачі навчальному закладу, оприбутковуються не як благодійний внесок, а як дарунок. При зазначених обставинах особа позбавляється права контролю за використанням благодійного внеску та позбавляється права вимагати розірвання договору про надання благодійного внеску, якщо він використовується не за призначенням.

УДК 657

Марія Шигун,
д.е.н., професор,
в.о. завідувача кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАННЯ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Професійна бухгалтерська освіта становить один з актуальних напрямів досліджень не тільки в Україні, а й у світі. Особливого значення це питання набуває у країнах з професійною моделлю регулювання системи бухгалтерського обліку, за якої професійні

організації ведуть постійну роботу з розробки стандартів освіти, формування процедур підтримання постійної освіти, підвищення рівня кваліфікації фахівців-практиків у сфері обліку та аудиту.

В Україні нині гостро стоїть проблема підвищення значимості системи вищої освіти, ефективності навчального процесу, рівня набуття студентами знань і вмінь, високої якості практично значимих компетенцій і можливості їх застосування у професійній діяльності. Переважна більшість вітчизняних вищих навчальних закладів здійснюють впровадження інноваційних технологій у навчальний процес, імплементують нові методи навчання для підвищення рівня фахової підготовки студентів, проте якісні зміни в системі освіти потребують відповідного часу.

У зв'язку з цим, сьогодні варто звернути увагу на можливі шляхи створення на рівні закладів вищої освіти системи розвитку додаткових професійних компетенцій з метою підвищення якості навчальної роботи з використанням найефективніших способів:

1. Підтримка проведення наукових досліджень з написанням статей, прийняття участі у наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах на базі вищих навчальних закладів, професійних організацій. Конференції всеукраїнського рівня дають можливість знайомитись з досвідом найбільш провідних навчальних закладів України в організації навчального процесу, особливостями застосування інноваційних навчальних технологій.

Конференції та наукові заходи міжнародного рівня відкривають можливості для вивчення зарубіжного досвіду у здійсненні фахової та професійної підготовки. Наприклад, Міжнародний науковий клуб «GALILEI» організує виїзні семінари-тренінги в Міжнародній бізнес-школі EU Business School (<https://www.euruni.edu/>), що проходять у країнах Європи для викладачів і науковців України за тематикою, присвяченою сучасним підходам та інноваційним методикам бізнес-освіти.

2. Розширення співпраці з вітчизняними та міжнародними центрами підвищення кваліфікації практикуючих фахівців у різних галузях. Наприклад, широкі можливості для проходження вебінарів і тренінгів надає «Фінансова академія «Актив»» (<http://finacademy.net/>), Міжнародний центр методології та підвищення кваліфікації бухгалтерів, фінансистів, аудиторів та управлінців «ALTERRA» (<http://alterrafin.com/>), «Головбух 24» (<http://www.golovbukh.ua/>). На вказаних ресурсах пропонуються як платні, так і безоплатні вебінари з найактуальніших питань у сфері бухгалтерського та управлінського обліку, звітності, оподаткування, аудиту, аналізу, управління тощо.

3. Створення доступу до інформаційних ресурсів, які містять навчальні курси, розроблені провідними викладачами зарубіжних освітніх закладів. Наприклад, Coursera (<https://www.coursera.org/>) пропонує безоплатне онлайн проходження 1858 навчальних курсів за більшістю спеціальностей від провідних викладачів Мічиганського університету, Стенфордського університету, університету Джона Хопкінса, Токійського університету, Каліфорнійського університету в Сан-Дієго та інших університетів і вищих шкіл з 29 країн світу. Тут можна побачити креативні підходи до викладання найрізноманітніших тем основних навчальних курсів. Оплата передбачається тільки у випадку подачі письмових робіт на індивідуальну перевірку та подальше отримання сертифікату за наслідками проходження навчального курсу.

4. Створення умов для підвищення рівня професійної підготовки та здачі іспитів для отримання сертифікатів професійних бухгалтерських організацій. Зокрема, отримання сертифікату аудитора України, або долучення до інших сертифікаційних програм, таких як ACCA, ACCA (DipIFR), CMA, IFA, CAP, CIPA, CIMA, IFA, IFA (DipIFR) тощо.

5. Підтримка викладачів у поєднанні теоретичної і практичної підготовки в системі вищої освіти та надання можливості паралельної бухгалтерської чи аудиторської практики. Для проведення якісного навчального процесу важливо мати особистий досвід виконання професійних функцій у реальних економічних умовах.

6. Розширення співпраці з провідними компаніями, що надають послуги у сфері обліку і аудиту, професіоналами, що займають ключові бухгалтерські та управлінські посади на великих підприємствах. Особливо позитивні результати має залучення таких фахівців до навчального процесу в якості лекторів, формування бази для проходження студентами практики, створення робочих місць для випускників.

7. Надання можливостей для викладачів вивчати та використовувати в своїй роботі іноземні мови, що дозволяє вільно працювати з сучасною фаховою іноземною літературою, інформаційними ресурсами, спілкуватися із зарубіжними вченими і фахівцями-практиками, відвідувати міжнародні наукові та науково-практичні заходи, підвищувати свою кваліфікацію у закордонних навчальних закладах.

Реалізація наведених заходів на рівні вітчизняних вищих навчальних закладів дозволить значно розширити можливості викладачів у набутті додаткових професійних компетенцій, підвищити якість навчального процесу, покращити адаптивність студентів до використання практичних навичок у межах професійної діяльності.

**БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
І ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ У КОНТЕКСТІ
ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ**

УДК 657.15:33.025.13

Костянтин Безверхий,
к.е.н., докторант кафедри
обліку і оподаткування
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

**СУТНІСТЬ НАГЛЯДУ ЗА ЯКІСТЮ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Найбільш затребуваною в системі взаємовідносин «економічний суб'єкт — зацікавлені сторони» є бухгалтерська фінансова інформація, особливо в разі, якщо діяльність економічного суб'єкта носить суспільно значимий характер, тобто є суб'єктом господарювання, права власності на активи якого у вигляді цінних паперів, реалізуються на ринках цінних паперів, фондових біржах; або діяльність яких носить стратегічний для розвитку місцевих територій характер і має суттєвий вплив на зайнятість і добробут населення відповідної економічної території. Необхідність такого виду інформації у зв'язку з інтенсивним розвитком фінансових і фондових ринків зростає як у державному, так і приватному секторах економіки, а належна інформованість учасників економічних відносин є необхідною умовою стабільності функціонування ринків. Така фінансова інформація формується у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Тому, постає гостре питання до побудови дієвої концепції нагляду за якістю фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Розглядаючи сутність нагляду за якістю фінансової звітності суб'єктів господарювання, важливо ідентифікувати термін «нагляд».

У великому тлумачному словнику сучасної української мови (за редакцією В. Бусел), нагляд — дія за значенням наглядати. Наглядати — слідкувати за ким-, чим-небудь для контролю, забезпечення порядку тощо [1, с. 707].

Так, поняття «якість» розглядається з філософської точки зору як внутрішня визначеність предмета, яка становить специфіку,

що відрізняє його від усіх інших, або якість — це та чи інша характерна ознака, властивість, риса кого-, чого-небудь [1, с. 1647].

О. Итигілова зазначає, що «якість бухгалтерської фінансової звітності полягає у її відповідності призначенню бути належною основою прийняття відповідних економічних рішень» [2, с. 289].

Стосовно до бухгалтерської звітності, поняття «якість», як тлумачать Г. Полісюк і Г. Сухачьова, слід оцінювати з точки зору самого економічного суб'єкта і потенційного користувача бухгалтерської звітності. Властивості бухгалтерської звітності — об'єктивна визначеність, виражена при її формуванні, в процесі використання користувачами, яка формується факторами всього господарського життя суб'єкта. Якість бухгалтерської інформації визначається тим, наскільки можуть задоволені інформаційні потреби зацікавлених користувачів з точки зору можливості прийняття обґрунтованих економічних рішень. Поняття «якість бухгалтерської звітності» — це сукупність показників бухгалтерської звітності, які стосуються її здатності задовольняти встановлені і передбачувані потреби потенційних професійних користувачів бухгалтерської звітності при фактичному використанні даної звітності для прийняття рішення [3, с. 40].

У Концептуальній основі фінансової звітності [4] наведено відповідні якісні характеристики корисної фінансової інформації (надалі — *якісні характеристики фінансової звітності*), яка відображається у фінансовій звітності суб'єктів господарювання. Такі якісні характеристики поділяються на основоположні та посилюючі. До основоположних відноситься доречність, суттєвість та правдиве подання. До посилюючих якісних характеристик фінансової звітності відноситься зіставність, можливість перевірки, своєчасність та зрозумілість. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» якісні характеристики не поділяються на основоположні та посилюючі, а саме фінансова звітність повинна бути: а) дохідливою і зрозумілою; б) доречною; в) достовірною; г) порівняльною; ґ) зіставною [5]. З урахуванням наведеного, пропонується з метою гармонізації бухгалтерського обліку за МСФЗ і П(С)БО у р. 3 «Якісні характеристики фінансової звітності та принципи її підготовки» НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» внести поділ якісних характеристик фінансової звітності на основоположні та підсилюючі.

Принципи складання фінансової звітності відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: автономність, безперервність діяльності, періодичності, історичної (фактичної) собівартості, нарахування та відповідності доходів і ви-

трат, повного висвітлення, послідовності, обачності, превалювання сутності над формою, єдиного грошового вимірника [5].

Таким чином, нагляд за якістю фінансової звітності це процес контролю за дотриманням принципів складання та якісних характеристик фінансової звітності суб'єктів господарювання відповідно до діючого законодавства.

Список використаної літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доп.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. — К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. — 1728 с.

2. *Итыгилова Е.Ю.* Институциональное и методологическое обоснование качества бухгалтерского учета и аудита: дис. ... докт. экон. наук: 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / Е.Ю. Итыгилова. — СПб., 2015. — 444 с.

3. *Полисюк Г.Б.* Содержани екатегории «качество бухгалтерской информации» / Г.Б. Полисюк, Г.И. Сухачева // Международный бухгалтерский учет. — 2011. — № 47. — С. 39–46.

4. The Conceptual Framework for Financial Reporting [Electronic resource]. — Mode of access: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2016/conceptualframework.pdf>.

5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73.

УДК 657

Марина Воронова,
к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОБЛІК РИЗИКІВ ЗА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Ринковій економіці властивий динамізм і висока ступінь невизначеності, а тому фактор ризику — невід'ємний атрибут підприємницької діяльності. Хоча в підприємницькій діяльності ризик присутній постійно, він недостатньо вивчений економічною наукою взагалі, та обліковою наукою зокрема.

Під «ризиком» у бухгалтерському (фінансовому) обліку, в основному, розуміють вірогідність настання події, що може призведе-

сти до втрати суб'єктом господарювання частини своїх ресурсів, недоотримання доходів (прибутку) і появи додаткових витрат пов'язаних з такою подією.

На основі дослідження підходів до класифікації ризиків діяльності підприємств для цілей бухгалтерського (фінансового) обліку, визначено, що господарські ризики поділяються на підприємницькі (бізнес) ризики, ризики непідприємницької (некомерційної) діяльності та ризики, притаманні будь-яким видам і формам діяльності суб'єкта господарювання.

Так серед видів підприємницьких (бізнес) ризиків можна виділити: фінансові ризики (ліквідності, інформаційні, валютні; кредитний, процентний, портфельний; падіння ринкових цін (інфляційний); лізинговий і факторинговий ризики); юридично-правові (пов'язаний з низькою якістю законодавчих актів і несподіваними змінами в законодавстві); виробничі (виникають у зв'язку з вимушеними перервами у виробництві, вихід з ладу виробничих фондів, втратою оборотних коштів, несвоєчасністю поставки обладнання, сировини тощо); комерційний (внаслідок несподіваних змін у кон'юнктурі ринку й інших умовах комерційної діяльності); інвестиційний (обумовлений невизначеністю, непередбаченими обставинами в інвестиційній сфері); страховий (формування страхового фонду, управління останнім, а також власним майном, грошовими коштами і персоналом); інноваційний (що впливає з невизначеності в інноваційній сфері (починаючи від розробки інноваційної ідеї, втілення її в продукт, або технології і закінчуючи реалізацією відповідного продукту на ринку).

Щодо відображення в бухгалтерському (фінансовому) обліку підприємницьких (бізнес) ризиків, то можна стверджувати, що у МСФЗ немає спеціального стандарту, присвяченого розкриттю інформації про ризики, тим не менше цієї теми прямо або побічно стосуються кілька стандартів.

Фінансові ризики виділяються в окрему групу, вони досить докладно розглядаються в кількох стандартах, присвячених фінансовим інструментам.

Так, у стандарті МСФЗ 4 «Страхові контракти» Додаток А, фінансовий ризик визначається як «ризик можливого майбутнього зміни однієї або кількох визначених ставок відсотка, ціни на фінансові інструменти, ціни на споживчі товари, валютного курсу, індексу цін чи ставок, показника кредитного рейтингу чи індексу кредитоспроможності або іншої змінної величини, за умови, що у випадку нефінансової змінної величини, ця змінна не є характерною для сторони контракту»; а страховий ризик як «ін-

ший Ризик, ніж фінансовий ризик, переданий власником страхового поліса емітенту».

Надання інформації про географічні ризики здійснено у МСФЗ 8 «Операційні сегменти», до них відносяться ризики, пов'язані з бізнесом у конкретному регіоні, джерелом яких можуть бути розташування активів, розміщення ринків і клієнтів.

Природно-кліматичні ризики лише згадуються у зв'язку з сільськогосподарською діяльністю і представляються в МСФЗ 41 «Сільське господарство», до них належать: ризики несприятливого клімату, захворювання, повені, посухи, морози тощо.

Сутність і зміст ринкових ризиків розкритий у МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації, Додаток А. Так ринковий ризик визначено як «ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін».

Ринковий ризик включає три типи ризику: валютний, відсотковий та інший ціновий ризики. Валютний ризик визначено як «ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін валютних курсів; відсотковий як «ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових відсоткових ставок»; інший ціновий ризик як «ризик того, що справедлива вартість або майбутні грошові потоки від фінансового інструмента коливатимуться внаслідок змін ринкових цін (окрім тих, що виникають унаслідок відсоткового ризику чи валютного ризику), незалежно від того, чи спричинені вони чинниками, характерними для окремого фінансового інструмента або його емітента, чи чинниками, що впливають на всі подібні фінансові інструменти, з якими здійснюються операції на ринку».

Також дане МСФЗ розкриває зміст кредитного ризику як «ризик того, що одна сторона контракту про фінансовий інструмент не зможе виконати зобов'язання і це буде причиною виникнення фінансового збитку іншої сторони» та ризик ліквідності як «ризик того, що суб'єкт господарювання матиме труднощі при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу».

Отже у науковій літературі, присвяченій ризикам, представлений набагато більш широкий перелік підприємницьких (бізнес) ризиків, а тому перелік ризиків за МСФЗ потребує подальшого удосконалення.

Любов Гуцаленко,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
аудиту та державного контролю,
Вінницький національний аграрний університет
Ульяна Марчук,
к.е.н., доцент кафедри обліку та
оподаткування в галузях економіки,
Вінницький національний аграрний університет

ОБЛІК ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ: ВІТЧИЗНЯНА ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

В Україні в економічній літературі валютні операції досить часто ототожнюються з операціями в іноземній валюті, і як наслідок, для обліку таких операцій застосовують норми П(С)БО 21 «Вплив зміни валютних курсів» [5]. У міжнародній практиці відмінності між валютними операціями та операціями в іноземній валюті немає, оскільки термін «Foreign Currency Transactions» об'єднує ці два поняття. Тому є можливим застосування міжнародного стандарту IAS 21 «Вплив змін валютних курсів» [4], на основі якого і було розроблене вітчизняне П(С)БО, для обліку валютних операцій підприємств.

Облік операцій в іноземній валюті, як в Україні, так і за кордоном, містить чотири основні аспекти:

- первісне відображення операції (виникнення заборгованості);
- відображення статей в іноземній валюті в балансі на звітну дату;
- визнання курсових різниць;
- відображення розрахунків в іноземній валюті на дату погашення заборгованості, що виникла.

Відповідно до МСБО 21 підприємство має право використовувати функціональну валюту для спрощення процесу обліку та аналізу міжнародних операцій. У міжнародній бухгалтерській практиці процес, за якого фінансові дані, що виражені в одній валюті, перераховуються в іншу валюту, називають валютним перерахунком (трансляцією).

Процес трансляції операцій у іноземній валюті за міжнародною практикою перетворюється у:

- трансляцію валютних операцій — переведення операцій, що виражені в іноземній валюті у функціональну валюту суб'єкта господарювання;

— трансляцію валютної звітності — переведення у функціональну валюту або у валюту подання статей фінансової звітності на дату балансу [1].

МСБО 21 не визначає, до складу яких саме статей доходів і витрат слід включати курсові різниці. Тому на практиці існує два підходи до відображення курсових різниць у звіті про прибутки і збитки.

Перший підхід полягає в тому, що курсові різниці відображаються залежно від джерел їх виникнення, зокрема:

- курсові різниці, пов'язані з операційною діяльністю, включаються у фінансові результати операційної діяльності;

- курсові різниці, пов'язані з позиками, відбиваються у складі фінансових витрат;

курсові різниці пов'язані з податком на прибуток, розглядаються як складова податку на прибуток.

Другий підхід передбачає включення всіх курсових різниць однією статтею до складу операційної діяльності або чистих фінансових витрат. Проте вибраний підприємством підхід до відображення курсових різниць повинен застосовуватися послідовно.

У вітчизняній практиці обліку зміни валютних курсів згідно з П(С)БО 21 використовується лише перший підхід.

У процесі валютного перерахунку можуть застосовуватися три види валютних курсів: історичний курс, курс «закриття» або поточний курс і середній курс. Використання різних валютних курсів і їх комбінацій при перерахунку показників фінансової звітності привело до появи у міжнародній практиці різних методів валютної трансляції, які можна класифікувати на два типи [2].

До першого типу належить метод єдиного курсу, або курсу «закриття». У США цей метод називається також методом поточного курсу. Його сутність полягає в тому, що всі активи та зобов'язання закордонного підприємства переводяться у валюту звітності за курсом «закриття». Доходи і витрати перераховуються за курсом «закриття» або середнім курсом за відповідний період.

Другий тип охоплює методи кількох курсів, відповідно до яких при валютному перерахунку використовуються різні комбінації історичного курсу та курсу «закриття». Цей тип об'єднує три методи: поточно-непоточний, монетарно-немонетарний і тимчасовий» [3].

Кожна країна в національній обліковій політиці використовує власні способи обліку валютних операцій, віддаючи перевагу тому чи тому підходу. У даному випадку багато залежить від традицій, рівня консерватизму і конкретних умов господарювання [2].

Список використаної літератури

1. *Галащук С.М.* Застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку операцій в іноземних валютах в умовах реформування вітчизняної економіки [Електронний ресурс] / С.М. Галащук // Збірник тез Десятої всеукр. наук. Internet-конференції студентів і молодих вчених, присвяченої видатним вченим в галузі бухгалтерського обліку, фінансового аналізу та контролю І.В. Малишеву, П.П. Німчинову. — Режим доступу : <http://eztuir.zdu.edu.ua/id/eprint/3330>
2. *Голов С.Ф.* Отражение влияния изменений валютных курсов согласно МСБУ [Текст] / С.Ф. Голов // Бухгалтерский учет и аудит. — 2000. — № 9. — С. 35-46. — С. 43–44.
3. *Кухарський Н.А.* Міжнародна економічна діяльність [Текст] / Н.А. Кухарський, С.К. Харчіков. — Одеса, 2009. — 456 с.
4. Міжнародні стандарти фінансової звітності [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=394683&cat_id=3935
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив зміни валютних курсів» [Текст]: наказ МФУ від 10.08.2000 р. № 193 з наступними змінами і доповненнями // Бухгалтер. — 2005. — № 5 — С. 32.

УДК 657.1

Йосип Даньків,
к.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Вікторія Макарович,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

НАПРЯМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ

Пріоритетним вектором розвитку на державному рівні постає імплементація в українське законодавче поле європейських норм. У даному напрямку не залишається осторонь і сфера бухгалтерського обліку та процес формування фінансової звітності. В сучасних умовах у Європейській спільноті найбільшого поширення набув комплекс принципів і норм формування показників фінансової звітності за Міжнародними стандартами фінансової звітності. Процес впровадження МСФЗ в Україні залишається держав-

ним пріоритетом у сфері розвитку бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Однак, питання формування фінансової звітності за МСФЗ на тлі існуючої обліково-звітної практики, залишаються в площині дискусійного поля науковців і потребують поглибленого дослідження.

Актуалізація питань формування показників фінансової звітності була предметом досліджень С.Ф. Голова, І.Ю. Грицук, В.М. Ігумнова, М.В. Корягіна, Р.В. Кузиної, О.А. Лаговської, В.П. Пантелеєва, О.В. Харламової, Я.В. Шевері, М.В. Яцко та інших. Незважаючи на численні публікації з проблем підготовки фінансової звітності, у вітчизняній науці недостатньо представлені розробки, що розкривають питання прозорості фінансової звітності в форматі МСФЗ.

Необхідність удосконалення моделей облікового процесу відповідно до вимог МСФЗ, актуалізують потребу оновлення теоретико-методологічних засад формування облікової інформації на підприємствах України для забезпечення прозорості фінансової звітності в умовах інтеграції до ЄС.

Прозорість фінансової звітності необхідна для залучення в країну вільного іноземного капіталу, оскільки якісна і порівнянна звітна інформація є необхідною умовою підвищення інвестиційної привабливості компаній, сприяє зниженню підприємницьких ризиків і збільшенню освоєння інвестиційних проєктів. При формуванні фінансової звітності, концептуальною основою якої є МСФЗ, загострюється увага до питань прозорості наведеної в ній інформації.

Прозорість фінансової звітності слід розглядати як якісну характеристику фінансової звітності, яка забезпечується прозорістю, відкритістю та доступністю, і конкретизується через підвищення репрезентативності, релевантності поданої і розкритої інформації та інклюзивності доступу, що в сукупності забезпечує функціональність фінансової звітності [1, с. 78].

Передумовами необхідності формування прозорої фінансової звітності за МСФЗ стала демократизація країн світу, глобалізація економік, науково-технічний прогрес, необхідність суспільства розуміння економічних процесів, зростання конкурентної боротьби та накопичений досвід прогнозування, подолання і аналіз економічних криз.

Одним із напрямів досягнення прозорості фінансової звітності в умовах сучасних інформаційних технологій є таксономія. Таксономію — фінансової звітності необхідно розглядати як методологічний комплекс у форматі специфікацій XBRL

(eXtensible Business Reporting Language), що включає довідники і характеристики даних, сформовані на їх основі моделі даних, форми звітності (склад, структуру і порядок складання), правила контролю. Таким чином, таксономія включає сукупність метаданих, моделі даних, опис форм звітностей, порядок їх формування та контроль даних для МСФЗ-звітності.

Під «XBRL» розуміється розширена мова ділової звітності, формат передачі регуляторної, фінансової та іншої звітності, підготовленої відповідно до принципів МСФЗ, Базель III, Solvency II і т.д. XBRL описує звітність не мовою форм, а мовою базових показників, згрупованих у моделі даних і дозволяє отримати аналітичну інформацію у різних розрізах. Застосування XBRL у якійсь мірі змінює підхід до фінансової інформації.

Таким чином, управлінські рішення, що формують реальні грошові потоки та визначають успішність діяльності підприємства, залежать багато в чому не тільки від фактів господарського життя самих по собі, а від їх бухгалтерської (інформаційної) інтерпретації. Забезпечити прозорість фінансової звітності, а відтак і підвищити довіру користувачів до неї, можливо за рахунок раціонального вибору альтернатив, що пропонуються МСФЗ та їх таксономія в форматі XBRL. Результат від впровадження нової технології збору та обробки звітності в електронному форматі XBRL забезпечить: усунення надмірності та дублювання звітних даних шляхом побудови єдиної системи збору та обробки звітності для суб'єктів господарювання на основі МСФЗ, а також підвищення достовірності та якості звітних даних, уніфікація і автоматизація бізнес-процесів; можливість проведення всебічного аналізу даних і оперативного прийняття управлінських рішень; підвищення прозорості та відкритості фінансової інформації для всіх учасників ринку.

Перехід на новий формат стандартизованої бізнес-звітності та її прозорість значно прискорить інтеграцію України в міжнародний інформаційний простір.

Список використаної літератури

1. Харламова О.В. *Методологія формування та архітектоніка прозорості фінансової звітності: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук* / Олена Вікторівна Харламова; Міністерство освіти і науки України, Харківський державний університет харчування та торгівлі. — Харків, 2016. — 555 с.

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНИХ І НАЦІОНАЛЬНИХ СТАНДАРТІВ З ОБЛІКУ ЗАПАСІВ

Реформування національної системи обліку вимагає від фахівців не тільки знань міжнародних стандартів, але і дослідження ступеня повноти їх використання, аналізу невідповідності національних стандартів положенням міжнародних, виявлення причин таких невідповідностей і можливості їх усунення. Запаси є найзначнішою частиною активів підприємства. Вони займають домінуючу позицію у структурі витрат підприємств різних сфер діяльності, їх облік і оцінка впливають на результати господарської діяльності підприємства та на розкриття інформації про його фінансовий стан. Облік наявності та руху запасів в Україні здійснюється лише на рахунках у системі постійного обліку запасів відповідно до П(С)БО 9 «Запаси». Але, оскільки національні стандарти обліку розроблені на основі міжнародних і не повинні суперечити їм, неможливо не звернути увагу на Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси».

Оскільки національні стандарти розроблялися на основі міжнародних, тому П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» мають такі спільні моменти:

- терміни, що використовуються в стандартах — запаси, чиста вартість реалізації;
- визначення поняття «запаси»;
- методи оцінювання запасів при їх вибутті;
- оцінка запасів на дату балансу;
- розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності.

Проте, між П(С)БО та МСБО існують певні відмінності. Перш за все, визначення терміну «запаси» в обох стандартах практично аналогічні, проте згідно національного стандарту до запасів відносяться також активи, які утримуються для споживання в процесі управління підприємством. Таке доповнення є доцільним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб управління, під час заготівлі, збереження та збуту. Щодо сфери застосування стандартів також існують деякі несхожості. Перелік видів діяльності і суб'єктів господарювання, що не за-

стосовують МСБО 2 до оцінки запасів по справедливій вартості набагато ширше, ніж у П(С)БО 9.

Для вказаних суб'єктів господарювання МСБО 2 визначає свої вимоги щодо оцінки запасів. Таке доповнення у МСБО 2 є доречним через специфіку вказаних видів діяльності. Аналізуючи класифікацію запасів, видно, що П(С)БО 9 містить докладніший перелік активів, які визначаються запасами. МСБО 2 порівняно з П(С)БО 9 не виділяють в окрему групу запасів малоцінні та швидкозношувані предмети. Для МСБО 2 важливим у цьому питанні є професійна думка бухгалтера.

Вимоги в частині первісної оцінки запасів за МСБО 2 та П(С)БО 9 дещо не збігаються. Поняття «первісної вартості» в МСБО 2 відсутнє, а первісна вартість придбання запасів, згідно П(С)БО 9, залежить від джерела придбання: придбані за плату, виготовлені власними силами, внесені до статутного капіталу підприємства, одержані безоплатно, придбані у результаті обміну на подібні запаси.

Така конкретизація способів визначення первісної вартості залежно від джерела придбання сприяє достовірнішій оцінці запасів і відображенню інформації у фінансовій звітності. В обох стандартах наведено перелік витрат, які не включаються до вартості запасів, а визнаються як витратами підприємства. Але і тут є деякі відмінності. Так, згідно з МСБО 2, виключаються із собівартості запасів витрати на зберігання (крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для підготовки до наступного етапу виробництва). А згідно з П(С)БО 9, не включаються до первісної вартості фінансові витрати, методологічні засади формування інформації, про які у бухгалтерському обліку визначає П(С)БО 31 «Фінансові витрати».

Крім цього, є кілька положень, які наведені у МСБО, але відсутні у П(С)БО. Так, у МСБО 2 приділено увагу питанням витрат, пов'язаних з переробкою запасів. У П(С)БО 9 вказані питання розглядаються у П(С)БО 16 «Витрати». Також МСБО 2 передбачає можливість створення резерву знецінення запасів (особливо для тих, які реалізуються за твердим контрактом). У П(С)БО 9 такого положення немає. МСБО 2 не дозволяє включати до витрат на придбання запасів курсові різниці, що виникають унаслідок останнього придбання запасів. У П(С)БО 9 таке положення відсутнє, але у П(С)БО 21 «Курсові різниці» подібне положення відповідає МСБО 2. МСБО 2 передбачає сторнування збитків вад знецінення у разі, коли обставин, що спричинили списання запасів, більше немає. Згідно з П(С)БО 9, у подібному

випадку раніше визнані витрати не сторнуються, а визнаються доходом.

Обсяг інформації про запаси, що розкривається, згідно з МСБО 2 «Запаси», є ширшою порівняно з П(С)БО 9. Так, у фінансових звітах, згідно з МСБО 2 «Запаси», необхідно розкривати:

- облікові політики, прийняті для оцінки запасів, включаючи використані формули собівартості;
- загальну балансову вартість запасів і балансову вартість відповідно до класифікацій, прийнятних для суб'єкта господарювання;
- балансову вартість запасів, відображених за чистою вартістю реалізації;
- балансову вартість запасів, відображених за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на продаж;
- суму будь-якого часткового списання, визнану як витрати періоду;
- суму будь-якого сторнування будь-якого часткового списання, визнану як зменшення суми запасів, яка визнана як витрати періоду;
- обставини або події, які спричинили сторнування часткового списання запасів;
- балансову вартість запасів, переданих як застава для гарантії зобов'язань.

Отже, можна зробити висновок, що питання уніфікації П(С)БО 9 до МСБО 2 вимагає суттєвих доопрацювань і доповнень в напрямку пристосування їх до конкретних умов господарювання, з метою удосконалення системи бухгалтерського обліку в Україні.

УДК 657

Оксана Корнійчук,
аспірант кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ ІНВЕСТИЦІЙ ЗГІДНО З МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Фінансові інвестиції є основою розвитку будь-якого підприємства. Від ефективного управління інвестиціями залежить розквіт чи занепад суб'єкта господарювання, досягнення ним

високого конкурентного становища на ринку. В умовах розвитку форм і видів фінансових інвестицій особливого значення набувають питання їх обліку. Проблеми управління та бухгалтерського обліку фінансових інвестицій отримали певне висвітлення у працях як вітчизняних учених, серед яких доречно відзначити розробки І.О. Бланка, С.Ф. Голова, А.А. Пересади, Ф.Ф. Бутинця, В.І. Єфіменко, так і зарубіжних науковців Р. Адамса, А.Д. Шеремета, В.В. Бочарова. Проте, багато питань з удосконалення обліку фінансових інвестицій потребують глибшого вивчення.

Активізація інвестиційної діяльності, створення її нового організаційно-правового економічного механізму нині є одними з основних завдань реформування національної економіки України та повинні відповідати вимогам подолання кризи й оздоровлення економіки, підвищення конкурентоспроможності підприємств в умовах ринку. Саме активізація інвестиційних процесів — головна складова економічних вимог, що мають на меті визначити реальні зрушення в структурі економіки країни, прискорити перехід економіки на якісно новий рівень індустріального розвитку й інтенсивний тип відтворення, підвищити якість вітчизняної продукції та її конкурентоспроможність на світовому ринку.

Успішне виконання цих завдань значною мірою спричинене повнотою та достовірністю інформації про стан, теперішню і майбутню вартість фінансових інвестицій, ефективність інвестиційної діяльності, що забезпечується бухгалтерським обліком й аналізом.

Фінансова звітність українських компаній усе частіше стає об'єктом вивчення і аналізу інвесторів, кредиторів та інших користувачів. У країні створюються акціонерні товариства, корпорації, відбувається їх злиття та придбання. В цих умовах фінансова звітність компаній, залучених в тому або іншому ступені в процес глобалізації, є основою для ухвалення управлінських рішень. Реформування національної системи обліку вимагає від фахівців не тільки знань міжнародних стандартів, але і дослідження ступеня повноти їх використання, аналізу невідповідності національних стандартів положенням міжнародних, виявлення причин таких невідповідностей і можливості їх усунення. Фінансові інвестиції на сьогоднішній день відіграють надзвичайно важливу роль в економічній системі розвинених країн світу, що зумовлює необхідність забезпечення ефективного управління інвестиційними процесами. Основою такого управ-

ління на рівні підприємства є своєчасна та достовірна інформація щодо фінансових інвестицій, яка формується в системі бухгалтерського обліку.

Тому, необхідним є дослідження особливостей бухгалтерського обліку фінансових інвестицій за ПСБО і МСФЗ та виявлення основних відмінностей між ними, а також подальшого вдосконалення. Фінансові інвестиції визначаються активами, які утримуються підприємством з метою збільшення прибутку (відсотків, дивідендів тощо), зростання вартості капіталу або інших вигід для інвестора. Тобто, здійснюючи свої вкладення суб'єкт інвестування бажає в майбутньому збільшити свій капітал саме за рахунок вигід (доходів), які він отримає у результаті здійснення таких інвестицій. Тому, належно організований бухгалтерський облік на підприємстві є запорукою достовірного відображення фінансових інвестицій на рахунках та у фінансовій звітності. А задля того, щоб розібратися як правильно вести облік фінансових інвестицій необхідно дослідити стандарти бухгалтерського обліку та порівняти їх з міжнародними задля виявлення розбіжностей в обліку фінансових інвестицій.

У міжнародних стандартах фінансової звітності не наводиться чіткого визначення фінансових інвестицій, що значно погіршує розуміння даного об'єкта обліку. Основним національним положенням, яке регулює бухгалтерський облік фінансових інвестицій в Україні є ПСБО 12 «Фінансові інвестиції». Щодо МСФЗ, то основними стандартами, які регулюють облік інвестицій є МСФЗ (IAS) 28 «Інвестиції в асоційовані підприємства», деякою мірою МСФЗ (IAS) 31 «Частки у спільних підприємствах», «МСФЗ (IAS) 32 «Фінансові інструменти: подання» та МСФЗ (IAS) 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка». Раніше існував МСФЗ (IAS) 25 «Фінансові інвестиції», проте він був скасований, а замість нього прийнято МСФЗ 28 «Облік інвестицій в асоційовані підприємства» та МСФЗ (IAS) 31 «Частки у спільних підприємствах».

Різноманітність варіантів ведення обліку інвестицій призводить до певних незручностей у регламентації цієї ділянки обліку в нормативних документах, виникають труднощі в освоєнні методології та організації обліку. Своєчасне і правильне документальне оформлення операцій з фінансовими інвестиціями дозволить підприємству розширити обсяг і ступень деталізації інформації у звіті, який одночасно буде задовольняти інтереси усіх груп користувачів облікової інформації.

НОВІ ВИМОГИ МСФЗ ДО ВИЗНАННЯ ДОХОДУ ВІД ОСНОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Здійсненню господарської операції суб'єкта господарювання з контрагентами, як правило, має передувати укладання угоди (контракту). Формування її основних аспектів, безумовно, стосується насамперед юридичного відділу підприємства або залучених фахівців зі спеціалізованих компаній. Проте докладне вивчення угоди є обов'язковим для бухгалтерського департаменту, оскільки її укладання, виконання або подальші зміни можуть суттєво впливати на показники діяльності підприємства, а тому потребують відповідного відображення в обліку та фінансовій звітності.

Необхідність вивчення основних параметрів угоди зростає у світлі вимог МСФО 15 «Виручка від договорів з покупцями» (далі МСФЗ 15). Положення цього стандарту можуть зумовити внесення суттєвих змін до облікової політики низки підприємств, як готують свої фінансові звіти відповідно до МСФЗ, у питанні визнання та оцінювання доходу від основної діяльності.

Відповідно до МСФЗ 15 підприємство має визнавати виручку, коли або в міру того, як воно виконує зобов'язання за контрактом шляхом передачі обіцяного товару або послуги покупцеві. При цьому актив передається, коли (або в міру того, як) покупець отримує контроль над таким активом.

Вважається, що продавець (виконавець) передає контроль протягом певного проміжку часу, якщо виконується хоча б один критерій з трьох:

1) покупець (замовник) отримує і споживає вигоду від товару (послуги) у міру виконання продавцем своїх контрактних зобов'язань;

2) продавець (виконавець) створює або допрацьовує актив, контроль над яким переходить до замовника у міру створення або доопрацювання активу;

3) у процесі виконання контрактних зобов'язань продавець (виконавець) створює актив, який не має якого-небудь альтернативного використання, і у компанії є право вимагати оплати за виконані на конкретну дату контрактні зобов'язання.

Для кожного контрактного зобов'язання, що виконується протягом періоду, компанія повинна визнавати виручку протягом періоду, оцінюючи ступінь повноти виконання своїх обов'язків. Метою оцінки ступеня виконання є відображення результатів діяльності покупця (виконавця) з передачі контролю над товарами або послугами, обіщаними покупцеві. При цьому оцінити ступінь виконання контрактного зобов'язання можна за допомогою методів, що базуються на отриманому результаті, або методів, що передбачають оцінку спожитих ресурсів для виконання угоди.

Методи, що базуються на отриманому результаті, передбачають визнання виручки на основі безпосередніх оцінок вартості для покупця товарів (послуг), переданих до поточної дати, по відношенню до решти товарів або послуг, що обіщані за угодою. Зазначені методи можуть базуватися на:

- огляді результатів діяльності, що завершена до поточної дати;

- оцінці отриманих результатів, завершених етапів, пройде-ного часу і вироблених або поставлених одиниць продукції (послуг).

Але при цьому методи, що використовують вироблені або поставлені одиниці, не будуть правдиво відображати діяльність компанії щодо виконання контрактних зобов'язань, якщо на кінець звітного періоду результатом їхньої діяльності є незавершене виробництво або готова продукція, підконтрольні покупцеві, і які не були включені в оцінку остаточного результату.

Визнання виручки другою групою методів відбувається на основі оцінювання зусиль, вживаних підприємством для виконання контрактного зобов'язання, або спожитих для цього ресурсів (наприклад, спожиті матеріали, витрачений робочий час, використаний час роботи обладнання тощо) щодо сукупних ресурсів, які, за очікуванням, будуть спожиті для виконання такого зобов'язання.

Якщо зусилля, що вживаються компанією, або споживані ресурси розподіляються рівномірно протягом періоду виконання контрактного зобов'язання, то компанія може визнавати виручку за лінійним методом.

Проте при використанні цього методу може знадобитися коригування оцінки ступеня виконання контрактного зобов'язання в таких випадках:

- коли понесені витрати не забезпечили внесок у досягнення компанією поточного ступеня виконання прийнятого на себе зобов'язання за контрактом;

— коли понесені витрати непропорційні щодо досягнутого компанією ступеня виконання прийнятого зобов'язання. Так, наприклад, правдивим відображенням діяльності підприємства з виконання контрактного зобов'язання може бути визнання виручки в сумі, що дорівнює фактичним витратам на товар, який використовується для зобов'язання, якщо в момент укладання угоди продавець (постачальник) очікує виконання всіх наведених нижче умов:

- товар не є відмінним;
- очікується, що покупець отримає контроль над товаром значно раніше отримання послуг, пов'язаних з товаром;
- фактичні витрати щодо переданого товару є значними порівняно із сукупними очікуваними витратами на виконання обов'язки до виконання в повному обсязі; і
- компанія закупає товар у третьої сторони і не бере значної участі в розробці і виробництві товару (компанія виступає в якості принципала).

На додаток до перерахованого вище продавець (виконавець) може вважати, що передача контролю відбулася, якщо:

- у нього є право на оплату активу;
- він передав право фізичного володіння активом;
- у покупця є право власності на актив;
- покупець схильний до значних ризиків і вигод, пов'язаних з правом власності на актив.
- покупець прийняв актив.

УДК 65.052

Ярослав Крупка,
д.е.н., професор
кафедри обліку у виробничій сфері,
Тернопільський національний
економічний університет

КАПІТАЛІЗАЦІЯ ВИТРАТ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Перехід на Міжнародні стандарти фінансової звітності вимагає перегляду показників, узгодження ключових індикаторів при формуванні звітної інформації у відповідності з інформаційними потребами основних користувачів. Серед них найважливіше міс-

це відводиться засновникам, учасникам, акціонерам, тобто фактичним власникам підприємства. Орієнтація звітної інформації на власника ставить на перше місце серед об'єктів обліку показники капіталу: капіталу — майна підприємства (економічний підхід); капіталу-власності (юридичний підхід); капіталу-функції (динамічний підхід через дотримання принципу безперервності діяльності підприємства).

Капітал як самозростаюча вартість, що приносить додану вартість, є основним джерелом забезпечення життєдіяльності підприємства та його розвитку. Перетворення внесеного власниками капіталу з грошової форми в матеріальну, а потім знову в грошову відображається в обліку як зміни в активах, джерелах їх покриття, формуванні витрат, доходів, фінансових результатів. Результати діяльності, що формується за даними обліку та відображаються у звітності, суттєво залежать від рівня капіталізації витрат.

Під капіталізацією розуміють перетворення витрат у активи з віднесенням їх на фінансові результати частинами або повністю у майбутніх періодах. Для прикладу, витрати на придбання об'єкта основних засобів спочатку формують його балансову вартість, що відображається в обліку у складі необоротних активів. Списання цієї вартості на фінансові результати розтягується на багато звітних періодів, виходячи із терміну корисного використання таких активів.

Супутнім до даного поняття є рекапіталізація як друга стадія перетворення капіталу, коли минулі витрати змінюють свою форму, місце у структурі балансу, але вони ще не впливають на кінцеві фінансові результати. Прикладом такої дії може бути процес виробництва продукції, коли капіталізовані витрати у придбання сировини чи матеріалів списуються на виробництво і таким чином набувають форми незавершеного виробництва. Наступним шляхом рекапіталізації є перетворення незавершеного виробництва у готову продукцію, в результаті такі активи як минулі витрати набувають інших форм (матеріали→незавершене виробництво→готова продукція), змінюється їх відображення за статтями балансу, але на результати вони ще не впливають.

Останнім етапом такого кругообороту є декапіталізація, коли капіталізовані чи рекапіталізовані у минулі періоди витрати відносяться на кінцеві результати, формують прибуток (збитки), відображаються на рахунках фінансових результатів і у відповідній звітності.

Капіталізації, рекапіталізації, декапіталізації надається у даний час значна увага, тому що залежно від встановленого механі-

зму здійснення цих процедур може бути одержана різна величина прибутку, а також капіталу підприємства. Визначаючи облікову політику, підприємство вправі обирати різні варіанти капіталізації чи декапіталізації витрат, визначати способи їх списання на кінцеві результати і таким чином добиватися бажаної результативності. Відомий російський учений-економіст професор Я.В. Соколов вважав облікову політику засобом, що дозволяє легальним способом одержувати необхідну величину прибутку і подавати фінансовий стан фірми. Обрані варіанти формування і списання витрат можуть впливати на величину фінансових результатів і таким чином визначати розміри і структуру капіталу підприємства.

Крім прибутковості іншим критерієм ефективності діяльності за запитами власників та й інших користувачів є фінансова стійкість (незалежність) підприємства, що визначається через співвідношення власного і залученого зі сторони капіталу. Тут капіталізація проявляється через систему оцінювання майна підприємства, що також у значній мірі залежить від прийнятої облікової політики на підприємстві.

Сучасні реалії підприємницької діяльності вимагають постійного уточнення вартості активів, зобов'язань, що обумовлено необхідністю врахування інфляційних процесів, нематеріальної складової у формі інтелектуальної власності, гудвілу тощо. Такі дії також спонукають до змін у капіталі, оскільки будь-яке уточнення вартості пов'язане з переоцінкою майна, віднесенням її результатів на витрати або на відповідний капітал у дооцінках, а пізніше може мати вплив і на величину фінансових результатів. Наприклад, дооцінка об'єктів основних засобів у момент її відображення в обліку одномоментно збільшує величину власного капіталу, проте через зростання величини амортизації буде негативно впливати на прибутковість у наступних звітних періодах. Не містить достатнього економічного обґрунтування встановлене вітчизняними, а також міжнародними стандартами правило зарахування до нерозподіленого прибутку сум дооцінки у залишковій вартості об'єктів, що вибувають з експлуатації. Логічніше було б на величину такої дооцінки зменшувати власний капітал підприємства.

Отже, від глибини, способів і термінів капіталізації та декапіталізації витрат залежить величина фінансових результатів, сукупного доходу й власного капіталу підприємства загалом. Капіталізація стала, свого роду, певним штучним регулятором з боку менеджерів підприємства величини зазначених показників, що не додає достовірності звітній інформації.

Додатковим індикатором такої оцінки вважають звітну інформацію про грошові потоки. Світова практика показує, що оцінка діяльності за грошовими потоками дозволяє позбутися багатьох серйозних проблем, насамперед, пов'язаних з маніпуляціями при капіталізації витрат: при виборі методів обліку і розподілу витрат, нарахуванні амортизації, виборі методів оцінки активів. Це ставить таку інформацію в один ряд (або навіть вище) зі звітною інформацією про прибутковості фінансову стійкість підприємства.

УДК 657.221

Руслана Кузіна,
к.е.н., доцент,
завідувач кафедри обліку та
оподаткування в галузях економіки,
Одеський національний економічний університет

ІНТЕГРОВАНЕ МИСЛЕННЯ ЯК КОНЦЕПТ-ОСНОВА ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ

У грудні 2013 р. був випущений офіційний документ «Концептуальні засади Міжнародної інтегрованої звітності» («The international IR framework») [4], значна частина яких присвячена питанням створення вартості компанії.

На наш погляд, дуже цікавим у цьому документі є визначення «інтегрованого мислення», яке передбачає активний «розгляд організацією зв'язків між її різними операційними та функціональними одиницями й капіталами, які організація використовує і на які вона впливає. Інтегроване мислення забезпечує інтегроване прийняття рішень і дій, зосереджених на створенні цінності в короткостроковому, середньостроковому та довгостроковому періодах» [4, п. 1.15]. Іншими словами, організація, яка складає інтегровану звітність, націлена на діалог зацікавлених сторін, на відміну від надання традиційної фінансової звітності, яка передбачає констатацію факту — тобто «монолог» компанії.

Інтегроване мислення можна порівняти з традиційним «ізолюваним мисленням», яке враховує взаємозалежність різних факторів впливу на здатність організації створювати цінність протягом часу, зокрема:

— капітали, які організація використовує і на які вона впливає, а також найважливіші елементи взаємозалежності, включаючи компроміси між ними;

— здатність структури управління організації оцінювати стійкість щодо короткострокових збоїв і реагувати на законні потреби, інтереси та очікування зацікавлених сторін;

— побудова організацією своєї бізнес-моделі та стратегії у відповідь на можливості та ризики, які виникають у неї, а також у відповідь на серйозні зміни в навколишньому середовищі;

— фактори створення цінності організації, заходи, діяльність (фінансова та інша) й результати за капіталами — минулі, поточні та майбутні [4, п. 1.17].

У сучасній науковій літературі не так багато уваги приділяється проблематиці формування інтегрованого мислення. Так, Н.А. Каморджанова [1] стверджує, що в «основі інтегрованого звіту лежить інтегроване мислення, яке передбачає розгляд організацією зв'язків між її різними операційними, функціональними одиницями, а також капіталом, який організація використовує і на який впливає. Інтегроване мислення забезпечує інтегроване прийняття рішень. В інтегрованому мисленні враховуються зв'язаність і взаємозалежність між різними факторами, які впливають на здатність організації створювати цінності протягом часу» [1, с. 115].

У своїй книзі «Інтеграція: Ведення бізнесу в 21-му сторіччі» М. Кінг (M. King) і Л. Робертс (L. Roberts) припускають, що всі компанії залежать від хороших взаємовідносин із ключовими стейкхолдерами (зацікавленими сторонами) та іншими суттєвими ресурсами, які забезпечують процес заробітку грошових засобів. Вони описують інтегроване мислення як «... бачення поєднання ресурсів і відносин у процесі їх підключення до різних функцій, відділів і операцій у компанії в цілому та яке примушує працювати компанію разом для досягнення стратегічних цілей» [3, с. 80]. Вчені визначають, що взаємовідносини, взаємозв'язок і взаємозалежність характеру багатьох із цих ресурсів і відносин у теперішній час не ідентифікуються Радою директорів.

Тим не менш, на нашу думку, інтегроване мислення повинно розповсюджуватися на всі служби та відділи компанії і стати складовою частиною всієї організації. Противагою інтегрованого мислення є «ізольоване мислення», яке є в тій чи тій мірі виявляється в багатьох організаціях, а теоретики та практики управління розробляють шляхи мінімізації «ізольованого мислення» та підвищенні інтеграції організацій.

С. Чаррет (S. Churet) і Р. Екклз (P. Eccles) у своїй статті зауважують, що «інтегрована форма звітності — тільки верхівка айсберга: видима частка того, що відбувається нижче поверхні. А те, що відбувається нижче поверхні, — це інтегроване мислення» [2].

Підтримуючі цю думку, вважаємо, що теоретичною базою складання інтегрованої звітності є інтегроване мислення, яке в широкому розумінні означає розгляд всеохоплюючих факторів (капітали, які організація використовує і на які вона впливає, здатність реагувати на інтереси та очікування зацікавлених сторін, формування бізнес-моделі та стратегії у відповідь на ризики та можливості), які обумовлюють здатність компанії створювати і управляти вартістю у короткостроковій, середньостроковій і довгостроковій перспективі.

У вузькому розумінні, на рівні конкретної компанії, інтегроване мислення можна охарактеризувати як втілення усіх взаємовідносин, взаємозв'язків і взаємозалежностей між ресурсами й відносинами в активну, усвідомлену менеджментом політику, яка приведе до чіткого розуміння стратегічних напрямів і дій в управлінні компанією.

Список використаної літератури

1. Каморджанова Н.А. Интегрированные системы учета и отчетности: методология и практика / Н.А. Каморджанова. — М.: ООО «Проспект», 2015. — 188 с.
2. Churet and Eccles, Robert G. Integrated reporting, quality of management and financial performance // Journal of Applied Corporate. — 2014. — Vol. 26, n. 1. — P. 56—64.
3. Mervyn K. Integrate: Doing Business in the 21st Century / Mervyn King and Leigh Roberts. — Cape Town, 2013. — P. 55.
4. The international IR framework [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.theiirc.org/international-ir-framework>. — Назва з екрану.

УДК 657

Ольга Кузьмінська,
к.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СУКУПНИЙ ДОХІД: ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗКРИТТЯ У ЗВІТІ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У процесі модернізації вітчизняної облікової системи відбулися суттєві зміни в змісті і порядку формування звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) підприємства: зокрема, і

до назви, і до композиційної структури форми введений новий компонент — сукупний дохід. Для визначення сукупного доходу використовується інформація розділів 1 «Фінансові результати» і 2 «Сукупний дохід» зазначеного звіту.

У першому розділі звіту розкривається облікова інформація за всіма статтями доходів і витрат, що групуються за їх характером. Алгоритм визначення чистого фінансового результату підприємства згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» такий [1]:

— Крок 1: визначення валового прибутку (збитку) підприємства як різниці між чистим доходом від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) і собівартістю реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);

— Крок 2: визначення фінансового результату від операційної діяльності (прибутку або збитку): до валового прибутку (збитку) додаються інші операційні доходи, і віднімаються адміністративні витрати, витрати на збут та інші операційні витрати;

— Крок 3: визначення фінансового результату до оподаткування (прибутку або збитку): до фінансового результату від операційної діяльності додаються дохід від участі в капіталі, інші фінансові доходи, інші доходи, віднімаються фінансові витрати, втрати від участі в капіталі та інші витрати;

— Крок 4: визначення чистого фінансового результату (прибутку або збитку): від фінансового результату до оподаткування віднімаються витрати з податку на прибуток і додається прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування.

До складу сукупного доходу, крім чистого фінансового результату, входять статті доходів і витрат, що не визнаються у складі прибутку або збитку, зокрема, результати переоцінки необоротних активів, накопичені курсові різниці, результати переоцінки фінансових активів, призначених для продажу, частка іншого сукупного доходу асоційованого (спільного) підприємства, інші сукупні доходи. Слід зауважити, що склад статті «Інший сукупний дохід» у формі звіту не деталізується. Згідно з НП(С)БО 1, інший сукупний дохід — це доходи і витрати, які не включені до фінансових результатів підприємства [1].

Міжнародні стандарти містять розлогіший перелік компонентів іншого сукупного доходу підприємства [2]:

— зміни в надлишку переоцінки (згідно з МСБО 16 «Основні засоби» та МСБО 38 «Нематеріальні активи»);

— актуарні прибутки і збитки за програмами з певними виплатами, визнаними згідно з параграфом 93А МСБО 19 «Виплати працівникам»;

— прибутки та збитки, що виникають у результаті переведення фінансової звітності закордонної господарської одиниці (згідно з МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів»);

— прибутки та збитки від інвестицій в інструменти власного капіталу, оцінені за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в іншому сукупному прибутку згідно з параграфом 5.7.5 МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»;

— ефективна частка прибутків і збитків за інструментами хеджування при хеджуванні потоків грошових коштів (згідно з МСБО 39 «Фінансові інструменти визнання і оцінка»);

— за окремими зобов'язаннями, що оцінюються за справедливою вартістю з відображенням результату переоцінки в прибутку або збитку — величина зміни справедливої вартості, яка відноситься до змін кредитного ризику зобов'язання (згідно з параграфом 5.7.7 МСФЗ 9).

Алгоритм визначення сукупного доходу підприємства у розділі 2 звіту про фінансові результати згідно з НП(С)БО 1 такий [1]:

— Крок 1: визначення іншого сукупного доходу до оподаткування через алгебраїчну суму результатів переоцінки необоротних активів, фінансових інструментів, накопичених курсових різниць, частки іншого сукупного доходу асоційованих і дочірніх підприємств, іншого сукупного доходу;

— Крок 2: визначення іншого сукупного доходу після оподаткування: від іншого сукупного доходу до оподаткування віднімається податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом;

— Крок 3: визначення сукупного доходу: до чистого фінансового результату додається інший сукупний дохід після оподаткування.

Внаслідок проведеного дослідження побудовано алгоритми визначення чистого фінансового результату та сукупного доходу підприємства, які можуть слугувати основою оновлення програми аналізу ефективності його діяльності. Аналіз змістовного навантаження статті «Інший сукупний дохід» досліджуваного звіту показав доцільність розширення переліку складових іншого сукупного доходу, як передбачається в МСФЗ.

Список використаної літератури

1. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>

2. Міжнародні стандарти фінансової звітності. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.minfin.gov.ua>

УДК 657

Людмила Леженко,
к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Ірина Ловінська,
асистент кафедри обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СПІЛЬНІ ТА ВІДМІННІ РИСИ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ЗА П(С)БО ТА МСФЗ

Доходи та витрати являють собою найважливішу економічну категорію діяльності підприємства, що відіграють ключову роль у формуванні прибутку підприємства та дозволяють забезпечити підвищення ефективності виробництва. Чітке визначення доходів і витрат і розумна їх класифікація підвищують ефективність обліку, підсилюють його аналітичність й можливості виявлення резервів підвищення результативності виробничої і комерційної діяльності.

Дослідження визнання та оцінки доходів і витрат діяльності суб'єктів господарювання здійснюються у напрямі порівняльного аналізу національних П(С)БО та рекомендованих до застосування МСФЗ.

Відповідно МСБО 18 «Дохід» (IAS 18), доходом є валове надходження економічних вигід протягом періоду, що виникає у ході звичайної діяльності суб'єкта господарювання, коли власний капітал зростає у результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначає, що доходи — збільшення економічних вигід у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Отже, визначення доходу за МСБО не враховує збільшення активу та зменшення зобов'язань, що суттєво впливає на методіку облікового відображення господарських операцій.

Крім того, необхідно виявити спільні та відмінні риси визнання доходу за П(С)БО та МСФЗ:

— П(С)БО 15 «Дохід» на відміну від МСБО 18 «Дохід» (IAS 18) не визнає доходом суми попередньої оплати, авансів у рахунок оплати продукції; сума завдатку під заставу або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором; надходження від первинного розміщення цінних паперів;

— класифікація доходів за П(С)БО враховує види діяльності на відміну від доходів за МСБО, які класифікуються залежно від того, що є предметом отримання доходу (товари, послуги);

— на відміну від національних положень за МСБО при визнанні доходу враховується не лише юридична сутність господарських операцій (тобто не тільки перехід права власності), але й економічний зміст (ризика та переваги володіння);

— національні стандарти не регламентують критерії визнання доходу після доставки товарів покупцю. МСБО розглядає ситуації, коли визнання доходу в момент поставки товару необхідно відкласти.

Необхідно зазначити, що спільною рисою П(С)БО та МСБО «Дохід» є те, що як у національному, так і в міжнародному обліку дохід має оцінюватись за справедливою вартістю. Не визнаються доходами за обома стандартами: сума податку на додану вартість, акцизів, інших податків і обов'язкових платежів, що підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів; сума надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітента, принципала тощо; надходження, що належать іншим особам.

Щодо категорії витрат зазначимо, що МСФЗ не мають жодного стандарту, який би регламентував визначення, порядок визнання та оцінку витрат суб'єктів господарювання. Все це наведено в окремих стандартах. Отже, МСБО 2 «Запаси» (IAS 2) регулюють оцінку витрат за матеріалами, МСБО 16 «Основні засоби» (IAS 16) — витрати по амортизації, МСБО 19 «Виплати працівникам» (IAS 19) — витрати з оплати праці. Ці стандарти регулюють порядок включення витрат до первісної вартості продукції (матеріалів, товарів), основних засобів і нематеріальних активів, а також порядок їх списання у вигляді амортизації або вибуття. Крім того, МСБО 23 «Витрати на позики» (IAS 23) визначає, як обліковувати витрати за позиками.

Витрати за МСФЗ це — зменшення економічних вигод протягом звітного періоду, що відбувається у формі відтоку або зменшення активів або збільшення зобов'язань, які ведуть до зменшення капіталу, не пов'язаних з його розподілом між учасниками акціонерного капіталу.

За П(С)БО 16 витрати — це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу між власниками).

Як бачимо, визначення витрат за П(С)БО та МСФЗ мають однаковий зміст.

Найпринциповіші суперечності виявлено щодо класифікації та складу витрат діяльності. Міжнародні стандарти ґрунтуються на існуванні загальноприйнятої практики розмежування у звітності статей витрат, які виникають у процесі звичайної діяльності організації, та статтями витрат, які не пов'язані із звичайною діяльністю. У П(С)БО 16 витрати класифікуються залежно від виду діяльності, від якого вони виникли, за економічними елементами і статтями витрат. Крім того, за МСФЗ витрати визнаються на основі безпосереднього зіставлення між понесеними витратами і прибутками за конкретними статтями доходів, що припускає одночасне визнання прибутків і витрат, що виникають безпосередньо і спільно від одних і тих же операцій або інших подій.

Слід зазначити, що як в П(С)БО, так і у МСФЗ відсутні спеціально викладені в окремому стандарті правила відносно оцінки витрат, але така оцінка міститься в окремих стандартах враховуючи особливості оцінки витрат при здійсненні операцій з активами, зобов'язаннями та капіталом.

Суттєвою відмінністю за П(С)БО та МСФЗ є форма відображення доходів і витрат у фінансовій звітності. Як відомо, МСФЗ визначає дві форми Звіту про прибутки та збитки: одна з них складається за елементами витрат та передбачає визнання лише операційного доходу, інша — на основі функціональної класифікації витрат. Вибір методу подання звіту залежить від галузевих факторів і характеру діяльності підприємства. Форма № 2 «Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід)» національного стандарту орієнтована лише на відображенні витрат за функцією.

Таким чином, аналіз відмінностей доходів і витрат за П(С)БО та МСФЗ свідчить про ряд розбіжностей, існування яких ускладнюють як методика обліку операцій за відповідними категоріями, так і трансформацію фінансової звітності суб'єктів господарювання України до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМИ ТА МІЖНАРОДНИМИ СТАНДАРТАМИ ОБЛІКУ

Вибір європейського шляху розвитку України призвів до необхідності реформування всіх галузей економіки та удосконалення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (далі — МСФЗ). Як відомо, прийняття цього рішення було обумовлено необхідністю перетворення економіки України в органічну складову світової господарської системи (залучення іноземних інвестицій, вихід господарських суб'єктів на світові ринки капіталу, спільний бізнес), а також можливістю використовувати вже наявний у світі досвід формулювання правил, прийнятих більшістю держав для створення ефективно працюючої системи обліку, що забезпечує потреби ринкової економіки.

Для досягнення гармонії національних і міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, перш за все, необхідно виявити ряд протиріч і розбіжностей, що виникають між ними, зокрема тих розбіжностей, що стосуються обліку виробничих запасів, їх визнання та оцінки.

Методологічні засади формування інформації про запаси та її розкриття у фінансовій звітності визначаються національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку (П(С)БО) 9 «Запаси» і міжнародним стандартом бухгалтерського обліку (МСБО) 2 «Запаси».

Національні стандарти розроблялися на основі міжнародних, тому П(С)БО 9 «Запаси» та МСБО 2 «Запаси» мають деякі спільні моменти:

- сутність понять «запаси» та «чиста вартість реалізації»;
- методи оцінки запасів;
- оцінка запасів на дату балансу;
- розкриття інформації про запаси у фінансовій звітності.

Проте, між П(С)БО 9 і МСБО 2 існують і певні відмінності.

Насамперед, хоча визначення терміну «запаси» в обох стандартах практично аналогічні, проте, згідно з П(С)БО 9, до запасів відносяться також активи, які утримуються для споживання в

процесі управління підприємством. Таке доповнення є доцільним, оскільки запаси також використовуються на підприємстві для потреб управління, під час заготівлі, збереження та збуту.

Існують відмінності і в сферах застосування стандартів. Перелік видів діяльності і суб'єктів господарювання, що не застосовують МСБО 2 для оцінки запасів по справедливій вартості набагато більший, ніж у П(С)БО 9. МСБО 2 визначає свої вимоги щодо оцінки запасів для вказаних видів діяльності через їх специфіку.

Очевидно, що П(С)БО 9 містить докладнішу і чіткішу класифікацію запасів. Для МСБО 2 важливим у цьому питанні є професійна думка бухгалтера. Також, міжнародні стандарти не виділяють в окрему групу запасів малоцінні та швидкозношувані предмети.

Вимоги в частині оцінки запасів при надходженні за МСБО 2 та П(С)БО 9 дещо не збігаються. Первісна вартість придбання запасів згідно з П(С)БО 9 залежить від джерела придбання. Собівартість запасів за МСБО 2 формується з витрат на придбання, витрат на переробку, інших витрат, якщо вони відбулися при доставці запасів до їх теперішнього місця розпакування та приведення до теперішнього стану.

В обох стандартах наведено перелік витрат, які не включаються до вартості запасів, а визнаються витратами. Але і тут спостерігаються деякі відмінності. Згідно з МСБО 2 витрати на зберігання (крім тих витрат, які зумовлені виробничим процесом і є необхідними для підготовки до наступного етапу виробництва) не включаються до собівартості запасів. А згідно з П(С)БО 9 не включаються до первісної вартості фінансові витрати, методологічні засади формування інформації про які визначає П(С)БО 31 «Фінансові витрати».

Також, у МСБО 2 приділено увагу питанням витрат, пов'язаних з переробкою запасів. У вітчизняних стандартах бухгалтерського обліку вказані питання розглядаються у П(С)БО 16 «Витрати».

МСБО 2 передбачає можливість створення резерву знецінення запасів (особливо для тих, які реалізуються за твердим контрактом). У П(С)БО 9 такого положення немає.

МСБО 2 передбачає сторнування збитків від знецінення у разі, коли обставини, що спричинили списання запасів, більш немає. Згідно з П(С)БО 9 у подібному випадку раніше визнані витрати не сторнують, а визнають доходами.

Використання МСФЗ має суттєві переваги перед П(С)БО для більшості підприємств і користувачів їх фінансової звітності. Для

швидкої та ефективної гармонізації бухгалтерського обліку та фінансової звітності з міжнародними стандартами необхідно розробити таку систему правових засад і методологічних підходів, які б давали змогу удосконалювати та модернізувати аспекти ведення бухгалтерського обліку та звітності в Україні.

Отже, оскільки Україна прагне до інтеграції в європейську спільноту, для поліпшення співпраці з іноземними партнерами та ефективного ведення міжнародного бізнесу, необхідно вирішувати проблеми протиріч і відмінностей між національними та міжнародними стандартами з бухгалтерського обліку запасів.

УДК 657.42:330.322.5

Наталія Лоханова,
д.е.н., професор,
завідувач кафедри бухгалтерського
обліку та аудиту, ОНЕУ

ПРО СУТЬ КАТЕГОРІЙ «ЗМЕНШЕННЯ КОРИСНОСТІ» ТА «ЗНЕЦІНЕННЯ» АКТИВІВ

Поглиблення глобалізаційних процесів у світі і взяття Україною курсу на євроінтеграцію зумовлюють зміни в системі бухгалтерського обліку і фінансової звітності вітчизняних підприємств. За останнє десятиріччя з'явилися достатньо нові для вітчизняного обліку об'єкти, зокрема, такі як: сегменти бізнесу; одиниці, що генерують грошові кошти; необоротні активи, виведені на продаж, тощо. У певній мірі новими і недостатньо дослідженими в теорії і на практиці є господарські операції, пов'язані з процесом визнання зменшення корисності (знецінення) активів.

Однак, звернемо увагу на те, що саме по собі питання, яким чином називати відповідний процес: або «зменшення корисності», або «знецінення» — є дискусійним. У вітчизняній нормативно-правовій базі застосовується поняття «зменшення корисності активів», про що свідчить назва відповідного П(С)БО 28. При тому стандарт вимагає визнання втрат від зменшення корисності як суми, «на яку балансова (залишкова) вартість активу перевищує суму його очікуваного відшкодування» [1].

Якщо звернутися до аналогічного за змістом МСБО 36, то в оригіналі цей стандарт називається «Impairment of Assets» [2]. А в перекладі «impairment» ближче до поняття «знецінення». Отже, в

МСБО 36 мова йде про «знецінення активів» і визнання «втрат від знецінення». Саме в такому варіанті застосовується дане поняття в російському перекладі тексту Міжнародних стандартів фінансової звітності.

У свою чергу категорія «корисність» була введена до економічної науки англійським філософом Й. Бентамом. Навряд чи можна не погодитись із тим, що корисність — є ширшим терміном, ніж знецінення, і, водночас, вона є суб'єктивним поняттям, оскільки тлумачиться, виходячи з міркувань людей про блага і вигоди від них, які очікується отримати в різноманітних формах, а не лише в грошовій. І хоча корисності притаманна властивість вимірюваності, за допомогою якої можна з'ясувати, зменшується чи збільшується ступінь задоволення потреб особи, що володіє активом, однак, саму ступінь задоволення точно визначити не можливо. Більш того, корисність активів може бути оцінена як кількісно грошовими вимірниками, так і через категорію «ординальної корисності», яка дозволяє ранжувати рівні корисності активів підприємства за порядком їх зростання чи зниження.

Якщо ж придивитися до змісту поняття «втрат», то вони мають пряме відношення до зменшення вартості активу, тобто мова йде лише про грошовий вимір оцінки майна на дату тестування на предмет наявності ознак знецінення.

Таким чином, приходимо до висновку, що суб'єктивне зменшення корисності у випадку його оцінки через грошовий вимірник і встановлене шляхом порівняння балансової вартості і суми очікуваного відшкодування — це й є знецінення. Отже, застосування терміну «втрати від знецінення активів», на наш погляд, є коректнішим.

Важливим є і розуміння цього поняття не лише з позицій самої процедури, що застосовується під час складання фінансової звітності для якісного відображення активів у Звіті про фінансовий стан, а й з позицій реального бізнесу, одним із важливих завдань якого є оцінка інвестиційних проєктів і прийняття управлінських рішень відносно вибору найефективніших бізнес-моделей використання активів. Коли йде мова про знецінення активів — це наочно підкреслює падіння вартості майна й зниження ефективності реалізації інвестиційного проєкту.

Слід звернути увагу, що на сьогодні П(С)БО 28 і МСБО 36 знайшли практичне застосування лише на незначній кількості вітчизняних підприємств. Як засвідчує анкетування співробітників облікових служб підприємств Одеської області, процедуру тестування на предмет знецінення активів станом на 31.12.2015 р. про-

водили лише 5 % компаній з 30 досліджених. Постає запитання: чому так? На нашу думку, це пов'язано з проблемою формального відношення до складання фінансової звітності, а також з нерозумінням перспектив використання відповідної інформації з боку користувачів.

Зазначимо, що проведення тестування на предмет знецінення активів має бути кроком, що дозволяє регулярно відстежувати реальну вартість майна, а також проводити оцінку здійснених інвестицій в необоротні активи й приймати на цих засадах обґрунтовані управлінські рішення стосовно необхідності зміни бізнес-моделі використання активів для ефективнішого управління ними.

Зрозуміло, що визначення теперішньої вартості майбутніх грошових потоків, які, за очікуванням, виникнуть від активу або одиниці, що генерує грошові потоки, є найважливішою складовою оцінки ефективності інвестиційного проекту. Але це зазвичай робиться не регулярно в системі фінансового обліку, а періодично в системі управлінського обліку. У випадку ж, якщо підприємство застосовує норми П(С)БО 28 і МСБО 36, воно системно формує відповідні показники про вартість використання активів і їх справедливу вартість за мінусом витрат на продаж для цілей визначення суми очікуваного відшкодування. А, отже, управлінська система отримує необхідну інформацію для різних цілей з єдиної інформаційної бази. На цих засадах може бути здійснено й визначення реального фінансового стану суб'єкта господарювання, і оцінка ефективності інвестицій, і вибір найдоречніших напрямів використання майна. З таких позицій практичне застосування П(С)БО 28 і МСБО 36 є важливим для підвищення прозорості фінансової звітності, отримання якісної інформації для управління і поглиблення зв'язку між системами фінансового й управлінського обліку.

Список використаної літератури

1. П(С)БО 28 «Зменшення корисності активів», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 24.12.2004 № 817, за реєстр. в Міністерстві юстиції України 13.01.2005 р. за № 35/10315 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0035-05>

2. IAS 36 — Impairment of Assets [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias36>

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ІДПРИЄМНИЦТВА В КОНТЕКСТІ МСФЗ

Суб'єкти малого підприємництва як учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, зобов'язані здійснювати первинний (оперативний) і бухгалтерський облік результатів своєї роботи, а також надавати фінансову звітність і статистичну інформацію щодо своєї господарської діяльності та інші дані відповідно до вимог Господарського кодексу України.

Суб'єкти господарювання залежно від кількості працюючих і доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва.

*Суб'єктами мікропідприємництва є фізичні особи та юридичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує **10 осіб** і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну **2 мільйонам євро**, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.*

*Суб'єктами малого підприємництва є фізичні особи юридичні особи, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує **50 осіб** і річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну **10 мільйонам євро**, визначену за середньорічним курсом Національного банку України.*

Основні положення вітчизняного бухгалтерського обліку та фінансової звітності створені на концепціях МСФЗ. Для складання фінансової звітності застосовуються міжнародні стандарти, якщо вони не суперечать Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 — XIV (далі — Закон № 996) та оприлюднені на офіційному сайті Міністерства фінансів України, що забезпечує формування державної фінансової політики в т.ч. для суб'єктів малого підприємництва (лист МФУ від 06.08.2014 р. № 31-11410-08-29/20397).

Згідно з вимогами Порядку складання, подання та оприлюднення фінансової звітності, затвердженого постановою Кабінету

Міністрів України від 28.02.2000 № 419 (далі — Порядок № 419), фінансову звітність складають відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності. Які юридичні особи зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до МСФЗ, ідеться у п. 2 Порядку № 419 і ч. 3 ст. 12-1 Закону № 996.

Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств (далі — МСФЗ для МСП) можуть застосовувати підприємства, які зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до законодавства, а також ті підприємства, які прийняли таке рішення самостійно (*повинні закріпити в розпорядчому документі про облікову політику*). Застосовування МСФЗ для МСП не допускається підприємствами, на які не поширюється сфера його застосування. Підприємства, які для складання фінансової звітності застосовують МСФЗ для МСП, використовують форми звітів, затверджені НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Для суб'єктів малого підприємництва відповідно до П(С)БО 25 встановлено **скорочену** за показниками фінансову звітність (Баланс Ф.1-м, Звіт про фінансові результати Ф.2-м). Юридичні особи — платники єдиного податку, які відповідають критеріям, визначеним п.п. 3 п. 291.4 ст. 291 ПКУ, ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів і витрат з метою об'єкта оподаткування за методикою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (п. 44.2 ПКУ), мають право складати **Спрощений** фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва (Баланс Ф.1-мс, Звіт про фінансові результати Ф.2-мс).

Крім того, відповідно до п. 46.2 ПКУ платник податку на прибуток подає разом з відповідною податковою декларацією квартальну або річну фінансову звітність (крім малих підприємств) у порядку, передбаченому для подання податкової декларації. Такий обов'язок закріплено також у Порядку № 419:

- квартальну фінансову звітність (крім підприємств, що відповідно до Господарського кодексу України належать до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі до суб'єктів мікропідприємництва);

- річну фінансову звітність (п. 2 Порядку).

Платники податку на прибуток, які є суб'єктами малого підприємництва, у тому числі суб'єктами мікропідприємництва, при поданні квартальної декларації з податку на прибуток не повинні подавати до податкового органу квартальну фінансову звітність.

Такі суб'єкти господарювання мають подавати річну фінансову звітність разом з декларацією з податку на прибуток за рік (лист ДФС від 08.04.2016 р. №7864/6/99-99-19-02-02-15).

Отже, суб'єкти малого підприємництва мають можливість самостійно приймати рішення, за якими стандартами складати фінансову звітність.

УДК 657.3

Ірина Мельничук,
к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та аудиту,
Хмельницький кооперативний
торговельно-економічний інститут

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОНВЕРГЕНЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ТА НЕФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Глобальні виклики суспільства, динамізм розвитку економічних процесів і явищ та обраний еволюційний вектор ставлять перед вітчизняним бізнесом нові вимоги до його ведення. У ХХ столітті результативність діяльності суб'єкта господарювання визначалася, здебільшого, лише фінансовими показниками, сьогодні, інформаційне поле розширено нефінансовими показниками (діяльність у сфері охорони навколишнього середовища, соціальні аспекти і взаємовідносини з працівниками, боротьба з корупцією), які подаються у нефінансовій звітності.

Дослідження теоретико-методичних аспектів формування нефінансової звітності показали, що до сьогодні не існує єдності поглядів за такими ключовими для звітності елементами: назва, формат, структура, принципи, періодичність складання, користувачі, процедура верифікації та ін. Крім того, малодослідженими залишаються питання формування такої звітності представниками фінансового ринку, зокрема, страховими компаніями. Страховиками, під час ведення бухгалтерського обліку та складання звітності, відповідно до нормативних вимог, застосовуються міжнародні стандарти. Зважаючи на труднощі під час переходу на МСФЗ, трансформацію звітності, існування окремої спеціалізованої звітності страхових компаній, складання нефінансової звітності для даних суб'єктів значно ускладнювалось. Отже, методична невизначеність за низкою питань і зростаюча актуальність, привертають увагу наукової спільноти у дослідженні даного питання.

Страхові компанії є акціонерними товариствами із походженням капіталу з різних країн, тому спрямованість їх звітності на задоволення потреб іноземних інвесторів є украй актуалізованою. Перехід на міжнародні стандарти та обов'язкова вимога оприлюднення фінансової звітності значно підвищили її якість, у зв'язку з чим зріс рівень довіри до страховиків, що позитивно позначилося на фінансових результатах компаній вітчизняного страхового ринку. У той же час, незважаючи на транспарентність фінансової звітності страхових компаній, використання її даних дещо обмежує можливості користувачів у прийнятті рішень. Тому доцільно приділити додаткової уваги розгляду нефінансової звітності страховиків та її конвергенцію з показниками фінансової звітності.

Необхідність складання нефінансової звітності страховиками зумовлена положеннями Директиви 2014/95/EU щодо розкриття нефінансової і диверсифікованої інформації окремими компаніями, норми якої поширюються на суб'єктів, які «представляють інтерес для суспільства». Незважаючи на те, що норми даного документа прямо не поширюються на вітчизняних страховиків, але враховуючи процеси інтеграції України у світову спільноту, нами рекомендовано дотримуватися поданих у даному документі постулатів досліджуваними компаніями.

Оскільки страховики здійснюють специфічний вид діяльності, який дозволяє акумулювати значні ресурси з наступним їх розміщенням у привабливіші проекти та активи, вбачається, що реалізація програми охорони довкілля і соціальної відповідальності є достатньо виправданою для даних суб'єктів господарювання. Приміром, зменшення прибутків звітних періодів у рахунок впровадження зазначених програм є одним із дієвих засобів реалізації стратегії розвитку компанії.

З метою забезпечення порівнюваності показників нефінансової звітності різних страховиків пропонуємо уніфікувати її форму шляхом включення показників до окремого розділу річної фінансової звітності. Це дозволить використовувати уже діючі принципи, норми та правила, які застосовує суб'єкт при складанні фінансової звітності та створити єдину інформаційну базу для управління діяльністю компанії. Крім того, застосування такого формату сприятиме тому, що у даних звітах показники не дублюватимуться, як це можна спостерігати у фінансовій та спеціалізованій звітності страхових компаній.

З метою дотримання вимог Директиви та зважаючи на сучасні реалії розвитку страхового ринку України, річний звіт страховика

з урахуванням нефінансової складової, пропонувано будувати за такими розділами:

1. Звернення керівництва страхової компанії до клієнтів та інших користувачів звітності.

2. Характеристика компанії у розрізі таких питань: географічного розташування, організаційно-правового та матеріально-технічного забезпечення, частки на вітчизняному ринку та закордоном, співпраця з урядами країн, іншими компаніями, організаціями тощо.

3. Загальні підходи до формування звіту.

4. Фінансова звітність.

5. Показники соціальної діяльності та соціальної відповідальності.

6. Заходи екологічного характеру.

7. Аналіз діяльності компанії та результати реалізації соціальної, екологічної програм.

8. Ризики та можливості компанії.

9. Інші суттєві питання діяльності компанії.

10. Організація внутрішнього та зовнішнього аудиту.

Поданий формат звіту дозволить відображати результати діяльності страхової компанії у розрізі фінансової та нефінансової складової, підвищити якість звітування, що в кінцевому підсумку значно зміцнить позицію окремого страховика на ринку. Враховуючи, що формування нефінансової складової річного звіту є новим для компаній, вважаємо це за доцільне, оскільки інформацію, яка розкривається у звіті, потрібно акумулювати і представити у зрозумілому для користувача вигляді. Перспективу подальших досліджень вважаємо у розробці окремого стандарту, який би регламентував процедуру складання нефінансової частини річного звіту страховика.

УДК 657.1

Ірина Нагорна,
викладач кафедри економіки
підприємства та економічної теорії,
Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ЩОДО УМОВНИХ ОБ'ЄКТІВ (АКТИВИ І ЗОБОВ'ЯЗАННЯ) ЗА МСБО

Відповідно до правил і принципів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, світових тенденцій і законодавчо-нормативного регулювання, визначених цілей і за-

вданий, кожне підприємство формує свою облікову політику. Вона містить правила, методи, способи, процедури, схеми, домовленості тощо, якими керуються у процесі ведення обліку діяльності й складання фінансової звітності за об'єктами облікового спостереження та елементами звітності. Для вітчизняних підприємств торгівлі досить новими об'єктами є умовні зобов'язання та умовний актив, визначені нормами МСБО 37, що актуалізує напрям дослідження з метою подальшого використання інформації для оцінки майнового стану підприємства.

Згідно МСБО 37 умовне зобов'язання це: а) можливе зобов'язання, яке виникає унаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання, або б) існуюче зобов'язання, яке виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки немає ймовірності, що вибуття ресурсів, котрі втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення зобов'язання, або суму зобов'язання не можна оцінити достатньо достовірно. Умовний актив — можливий актив, який виникає внаслідок минулих подій і існування якого підтвердиться лише після того, як відбудеться або не відбудеться одна чи кілька невизначених майбутніх подій, не повністю контрольованих суб'єктом господарювання.

Одним із ключових елементів облікової політики щодо умовних зобов'язань є їх визнання. У випадках, коли суб'єкт господарювання є солідарно і окремо відповідальним за зобов'язання, та частина зобов'язання, яка, за очікуванням, буде погашена іншими сторонами, розглядається як умовне зобов'язання. Умовні зобов'язання можуть змінюватися не так, як очікувалося на початку, тому вони регулярно оцінюються, щоб визначити, чи стало ймовірним вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди.

Умовні активи виникають, як правило, унаслідок незапланованих або інших неочікуваних подій, які уможливають надходження економічних вигід до суб'єкта господарювання. Умовні активи не визнаються у фінансовій звітності, оскільки це може спричинити визнання доходу, який може бути ніколи не отриманим. Проте, коли з'являється цілковита впевненість у отриманні доходу, тоді пов'язаний з ним актив не є умовним активом і його визнання є належним і включається до складу майна.

Інформація про умовний актив подається згідно з вимогами п. 89 МСБО 37, коли надходження економічних вигід є умовір-

ним, тобто суб'єктові господарювання слід розкривати стислу інформацію про сутність умовних активів на кінець звітної періоду і (якщо можливо) про оцінку їхнього фінансового впливу. Умовні активи оцінюються регулярно, щоб забезпечити відповідне відображення змін у фінансовій звітності. За умов, якщо з'явилась абсолютна впевненість у надходженні економічних вигід, актив і пов'язаний з ним дохід визнаються у фінансовій звітності того періоду, в якому відбувається зміна. Тобто, якщо надходження економічних вигід стало ймовірним, суб'єкт господарювання розкриває інформацію про умовний актив.

В обліковій політиці варто передбачити оцінку умовних зобов'язань та умовного активу згідно МСБО 37 за такими параметрами: 1) найкраща оцінка — сума, визнана як забезпечення, має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення існуючого зобов'язання на кінець звітної періоду; 2) ризики та невизначеності — для отримання найкращої оцінки забезпечення слід враховувати ризики та невизначеності, які неминуче пов'язані з багатьма подіями та обставинами; 3) теперішня вартість — ставка дисконтування має бути ставкою до оподаткування, яка відображає поточні ринкові оцінки вартості грошей у часі та ризиків, притаманних зобов'язанню. Ставка дисконтування не має відображати ризики, на які були скориговані оцінки майбутніх грошових потоків; 4) майбутні події — які можуть впливати на суму, потрібну для погашення зобов'язання, їх слід відображати в сумі забезпечення, коли є достатні об'єктивні свідчення того, що такі події відбудуться.

За такими об'єктами обліку в обліковій політиці доцільно передбачити елементи робочого плану рахунків. У вітчизняному плані рахунків для обліку умовних зобов'язань та умовних активів передбачено позабалансовий рахунок 04 «Непередбачені активи й зобов'язання» з субрахунками 041 «Непередбачені активи» і 042 «Непередбачені зобов'язання». Вважаємо, що на позабалансовому субрахунку 042 «Умовні зобов'язання» слід відображати умовні зобов'язання, ймовірність настання та погашення яких є високою, що в майбутньому може призвести до зменшення економічних вигід. Аналітичні розрізи по субрахунку 042 «Умовні зобов'язання» можуть відкриватися за видами зобов'язань, термінами їх погашення та ймовірності настання. Відображення наявності та списання умовних зобов'язань на позабалансових рахунках є підставою того, що подія належить до умовного зобов'язання і повніше відобразатиме реальні події, що відбуваються на підприємстві.

Нами рекомендовано для торговельних підприємств облік за умовними зобов'язаннями вести на таких аналітичних рахунках: 042.1 «Гарантійні зобов'язання», 042.2 «Зобов'язання за незавершеними на звітну дату судовими розглядами», 042.3 «Дисконтовані до звітної дати векселі, термін платежу по яких не настав», 042.4 «Інші умовні зобов'язання». Використання зазначених рахунків дасть змогу розуміти необхідність створення відповідних забезпечень і відобразити наслідки настання умовних зобов'язань.

Врахування таких подій, які можуть змінити майновий стан підприємства за певних обставин у майбутньому, надасть можливість управлінському персоналу здійснити оцінку ймовірної зміни кредитоспроможності та фінансової стійкості підприємства.

УДК 657.37

Алла Озеран,
д.е.н., доцент кафедри
обліку і оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФОРМУВАННЯ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ У ФІНАНСОВІЙ ЗВІТНОСТІ

Проектом Закону «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», зареєстрованим у Верховній Раді 11.05.2016 р. за № 4646, передбачено складання Звіту про управління. Він міститиме фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриватиме основні ризики і невизначеності його діяльності. При цьому у п. 7 ст. 11 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазначено, що Звіт про управління не належить до складу фінансової та консолідованої фінансової звітності. Виникає питання: до складу якої звітності підприємства відноситься цей звіт?

Необхідність впровадження Звіту про управління викликана процесами імплементації законодавства Європейського Союзу з бухгалтерського обліку, зокрема Директиви 2013/34/ЄС «Про щорічні *фінансові звіти*, консолідовані *фінансові звіти* та пов'язані звіти окремих типів підприємств» від 26 червня 2013 року, та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в націона-

льну нормативну базу. Однак у міжнародних документах йдеться про Звіт керівництва або вищого управлінського персоналу (Management Report або Management Commentary). Згідно з Положенням з практики «Звіт керівництва: основи для представлення» (Practice Statement Management Commentary: A framework for presentation) Звіт керівництва являє собою описовий звіт, пов'язаний з *фінансовими звітами (financial statements)*, підготовленими відповідно до МСФЗ. Звіт керівництва не є частиною *фінансових звітів*. Його призначення — забезпечити розуміння сум, представлених у *фінансових звітах*, зокрема про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання. Він також повинен містити іншу інформацію, що не представлена у *фінансових звітах*: мету та перспективи розвитку підприємства і план керівництва щодо досягнення цієї мети. Разом з тим, у Положенні зазначається, що Звіт керівництва знаходиться у межах *фінансового звітування (financial reporting)* підприємства, оскільки відповідає визначенню «інше фінансове звітування» (other financial reporting), що наведено у параграфі 7 Передмови до Міжнародних стандартів фінансового звітування (Preface to International Financial Reporting Standards). З наведеного випливають такі висновки:

1) МСФЗ водночас використовують кілька термінів: «financial reporting», «financial report(s)» і «financial statements», які у національній нормативній базі та вітчизняній науковій літературі ототожнено і перекладаються однаково — фінансова звітність. Така термінологічна неточність виникла внаслідок того, що ані в Концептуальній основі фінансового звітування, ані в самих МСФЗ не наводиться визначення понять «financial reporting», «financial report(s)»;

2) відповідно до МСФЗ «financial reporting» охоплює «financial statements» та «other financial reporting». Повний комплект «financial statements», які ми перекладаємо як «фінансові звіти», включає п'ять форм: Звіт про фінансовий стан (баланс), Звіт про прибутки і збитки (Звіт про фінансові результати), Звіт про рух грошових коштів, Звіт про власний капітал і Примітки до фінансових звітів. Other financial reporting — інше фінансове звітування — включає інформацію, що не наводиться у фінансових звітах, але допомагає в інтерпретації повного набору фінансових звітів і підвищує здатність користувачів приймати ефективні управлінські рішення.

Наведене свідчить про те, що при розробці понятійного апарату бухгалтерського обліку, який базується на міжнародних документах, важливо враховувати певні лінгвістичні аспекти.

Так, слово «*reporting*» під кутом мовознавства можна розглядати як герундій або віддієслівний іменник, яке утворилося від основи дієслова *report* — звітувати. Різниця між двома формами полягає у тому, що герундій означає процес, а віддієслівний іменник означає предмет як результат певної діяльності. Виходячи з цього, словосполучення «*financial reporting*» можна перекласти як «фінансове звітування» (процес) чи «фінансова звітність» (результат звітування). Однак, віддієслівний іменник на відміну від герундія вживається з артиклем, має форму множини і поєднується з числівниками. Вивчення Концептуальної основи та МСФЗ показує: словосполучення «*financial reporting*» вживається без артикля і тільки в однині. Це дає підстави вести мову про те, що конструкція «*reporting*» є герундієм. Проте форму множини приймає іменник «*report*» — *reports*, який має значення звіт або звітність. Синонімом до слова «*report*» є слово «*statement*» — (офіційний) звіт, заява, твердження про щось, наприклад, майновий стан тощо. Проте, на нашу думку, слово «*statement*» має вужче значення, оскільки мова йде про конкретні форми звітів, у той час як «*report*» містить додаткову, крім зазначених п'ять форм, інформацію.

Таким чином, у національній нормативній базі доцільно розмежувати три категорії: фінансове звітування, фінансова звітність і фінансові звіти.

Під *фінансовим звітуванням* слід розуміти процес розкриття фінансової інформації про діяльність суб'єкта звітування (підприємство або групу підприємств).

Фінансова звітність — продукт фінансового звітування — це система узагальнених показників, сформованих на підставі даних рахунків бухгалтерського обліку, та іншої релевантної фінансової інформації про суб'єкт звітування за звітний період, яка призначена для широкого кола користувачів з метою здійснення управління та прийняття економічних рішень.

Фінансові звіти — сукупність звітних форм, у яких наводиться інформація про підприємство / групу підприємств у вартісному вимірі і порядок формування якої визначено стандартами бухгалтерського обліку і фінансового звітування.

Виділення і закріплення цих категорій у Законі України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» надасть чіткішу уяву про склад і зміст звітності, що має складатися суб'єктом господарювання. Так, Звіт керівництва, поряд з фінансовими звітами, є частиною фінансової звітності підприємства.

ВПЛИВ ОПЕРАЦІЙ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У період інтенсифікації інтеграційних процесів, що супроводжують розвиток світової економіки протягом останніх десятиліть, створюються передумови уніфікації підходів з відображення інформації про господарські операції у фінансовій звітності. Така необхідність диктується значним рівнем відкритості економік країн-учасниць світового ринку капіталів, товарів і послуг. У світовій практиці документами, які встановлюють типові підходи до обліку господарських операцій є міжнародні стандарти фінансової звітності. Так як вітчизняна економіка чутлива до кон'юнктури зовнішніх ринків, українські підприємства повинні використовувати міжнародні підходи до складання фінансової звітності з метою належної оцінки власної конкурентоспроможності в порівнянні із закордонними підприємствами. Однак, однією із основних проблем, що зустрічаються при обліку господарських операцій, залишається оцінка впливу валютних курсів на процес складання фінансової звітності з точки зору міжнародної практики та вітчизняного законодавства, що підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Метою статті є розкриття методики складання зовнішньої звітності підприємств щодо операцій в іноземній валюті та порівняння її відповідно до міжнародних і національних стандартів.

У період переходу українських підприємств на міжнародні стандарти важливим питанням залишаються узгодження зарубіжних і вітчизняних підходів до відображення валютних операцій у фінансовій звітності. Щодо міжнародних норм, то загальні вимоги щодо подання фінансових звітів, керівництво з їхньої структури та мінімальні вимоги стосовно змісту установлюються у МСБО 1 «Подання фінансової звітності». МСБО 1 потребує розкриття певної інформації безпосередньо в балансі, звітах про прибутки і збитки, про зміни власному капіталі, а також у примітках, тоді як ці питання у вітчизняному законодавстві регулюються НП(С)БО: 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

При складанні Балансу необхідно враховувати приписи МСБО 21 і П(С)БО 21, які передбачають монетарно-немонетарний метод обліку операцій у іноземній валюті.

На відміну від міжнародних стандартів вітчизняні положення для перерахунку статей активів і пасивів не передбачають використання середнього курсу, а чітко вказують на використання обмінного курсу гривні, встановленого НБУ на дату балансу, що, на нашу думку, вносить деяку конкретизацію у методику обліку валютних операцій то обмежує можливість завищення/заниження фінансового результату.

Щодо Звіту про власний капітал, то заслуговують на увагу особливості формування статутного капіталу на підприємствах з іноземною участю. Досить часто для погашення статутних зобов'язань перед підприємствами закордонні партнери використовують іноземну валюту, тому на момент реєстрації підприємства ці кошти перераховуються за обмінним курсом гривні, встановленим НБУ. Відповідно до монетарно-немонетарного методу ця стаття є монетарною — за нею визначаються курсові різниці. У бухгалтерському обліку курсові різниці за зобов'язанням засновників нерезидентів з внесків до статутного капіталу підприємства, які мають бути здійснені в іноземній валюті, підлягають перерахунку з використанням валютного курсу на дату балансу.

Таким чином, аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду складання бухгалтерської звітності щодо операцій в іноземній валюті дозволяють зробити такі висновки теоретико-прикладного характеру:

1. У міжнародних стандартах відсутня чітка методика представлення фінансової звітності, наведені альтернативні способи перерахунку її статей, що може бути використано підприємствами з метою завищення (заниження) доходів (витрат). Тому доцільно, на нашу думку, використовувати приписи П(С)БО у практиці ведення бухгалтерського обліку, які значно конкретніше регламентуються фінансову звітність і відображення операцій у іноземній валюті.

2. Для користувачів фінансової звітності важливо надавати інформацію про офіційний валютний курс гривні на дату звітності з метою достовірної аналітичної оцінки результатів діяльності суб'єктів господарювання.

3. Перспективними для досліджень є можливості удосконалення форм фінансової звітності щодо операцій в іноземній валюті з метою детальнішого розкриття інформації про вплив коливань валютного курсу на динаміку фінансових показників діяльності підприємств.

Список використаної літератури

1. Вплив змін валютних курсів: міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 21 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/file/link/320294/file/IAS%2021.pdf>
2. Колінько Н. Відповідність фінансової звітності українських підприємств міжнародним стандартам / Н. Колінько / Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — Вип. 22.4. — С. 215–219.
3. Волкова І.А. Розрахунки іноземною валютою та їх облік в зовнішньоекономічній діяльності підприємств України / І.А. Волкова, Б.І. Іванюк // Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. — 2011. — № 7. — С. 184–187.
4. Занько Б. Курсові різниці: бухгалтерський та податковий облік / Борис Занько // Вісник Міністерства доходів і зборів України: Офіційне видання державної податкової адміністрації України. — 2014. — № 24. — С. 13–24.

УДК 657

Тетяна Токарева,
к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АСПЕКТИ СФЕРИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО СТАНДАРТУ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Вимогами п. 1 розділу IV Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» встановлено, що МСФЗ для малих і середніх підприємств використовують підприємства, які зобов'язані застосовувати міжнародні стандарти фінансової звітності відповідно до законодавства, а також ті підприємства, які прийняли таке рішення самостійно. МСФЗ для малих і середніх підприємств не використовується підприємствами, на які не поширюється сфера його застосування.

Міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств (МСФЗ для МСП) призначений для застосування підприємствами суб'єктами господарювання, з такими характерними рисами: які не є підзвітними громадськості та оприлюднюють фінансові звіти загального призначення для зовнішніх користувачів. Під зовнішніми користувачами слід розуміти: власників, які не приймають участі в управлінні підприємством; існуючих і потенційних кредиторів; кредитно-рейтингові агентства.

Стандартом визначені ознаки підприємств, які є підзвітними громадськості:

- боргові інструменти чи інструменти капіталу підприємств перебувають в обігу на публічному ринку або вони знаходяться у процесі випуску таких інструментів для обігу на публічному ринку;
- на відповідальному зберіганні у підприємств знаходяться активи великої групи сторонніх осіб, і таке зберігання є одним з основних видів їхньої діяльності (банки, кредитні спілки, страхові компанії, брокери/дилери цінних паперів, взаємних фондів та інвестиційних банків).

Відповідно наголошується, якщо цей МСФЗ застосовується підзвітними громадськості підприємствами, то їхні фінансові звіти не можуть характеризуватися як такі, що відповідають МСФЗ для МСП.

Для дочірніх підприємств, материнські підприємства яких застосовують повний комплекс МСФЗ або які входять до складу консолідованих груп, що застосовують повний комплекс МСФЗ, не забороняється застосовувати МСФЗ для МСП при складанні власних фінансових звітів. За умови, що такі дочірні підприємства не є підзвітними громадськості.

Метою подання фінансових звітів малих і середніх підприємств є надання інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства. Така інформація може бути корисною для прийняття економічних рішень користувачами, які не мають повноважень вимагати звітів, пристосованих до їх конкретних інформаційних потреб.

Стандартом визначаються концепції та базові принципи, на яких ґрунтуються фінансові звіти МСП, такі як: зрозумілість; доречність; суттєвість; достовірність; превалювання сутності над формою; обачність; повнота; зіставність; своєчасність; співвідношення вигід і витрат.

Стосовно оцінки активів, зобов'язань, доходу та витрат зазначається, що підприємства мають вибрати базу оцінки. Двома поширеними базами оцінки є історична вартість і справедлива вартість.

Відповідно до облікового принципу нарахування, повинні складатися фінансові звіти МСП, за винятком інформації про рух грошових коштів. Тобто, визнання статей як активів, зобов'язань, власного капіталу, доходу та витрат відбувається в той момент, коли вони відповідають визначенню та критеріям визнання цих статей.

Згідно вимог МСФЗ для МСП, щодо повного комплексу фінансових звітів таких підприємств, встановлений склад звітів:

- звіт про фінансовий стан на дату звітності;

- єдиний звіт про сукупний дохід за звітний період: відображає всі визнані статті доходу та витрат, включаючи статті, визнані під час визначення прибутку чи збитку (що є проміжним підсумком у звіті про сукупний дохід) та статті іншого сукупного доходу;

- або окремих звітів про прибутки та збитки і окремих звітів про сукупний дохід. У разі прийняття підприємством рішення надавати обидва звіти одночасно, звіт про сукупний дохід починається з прибутку чи збитку, а потім відображатимуться статті іншого сукупного доходу;

- звіт про зміни у власному капіталі за звітний період;

- звіт про рух грошових коштів за звітний період;

- примітки, які розкривають облікову політику підприємства, містять іншу пояснювальну інформацію.

Малі та середні підприємства можуть подавати єдиний звіт про дохід і нерозподілений прибуток, замість звітів про сукупний дохід і про зміни у власному капіталі, якщо зміни у власному капіталі виникають у результаті прибутку чи збитку, виплати дивідендів, виправлення помилок минулих періодів і змін облікової політики.

МСФЗ для МСП не розглядається подання малими чи середніми підприємствами інформації за сегментами, прибутку на акцію або проміжних фінансових звітів. Підприємства, які розкривають таку інформацію, повинні описати основу її складання та подання.

Підприємства, які для складання фінансової звітності застосовують міжнародний стандарт фінансової звітності для малих і середніх підприємств, використовують форми звітів, затверджені Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», згідно з п. 1 розділу IV.

УДК 657

Ewa Spigarska,
PhD, docent katedry rachunkowości
Sopocka Szkoła Wyższa
(Polska)

RAPORTOWANIE NA POTRZEBY DYREKTYWY WYPŁACALNOŚĆ II

Wprowadzenie w życie dyrektywy Wyplacalność II spowoduje, że zakłady ubezpieczeń prowadzące działalność w krajach Unii Europejskiej, będą zobowiązane prowadzić dwa odrębne systemy sprawozdawczości. Zgodnie z wymogami wymienionej dyrektywy

zakłady ubezpieczeń i reasekuracji będą musiały sporządzać sprawozdania o ich wypłacalności i publicznie je ujawniać.

Zakres sprawozdawczości na potrzeby prawa bilansowego wynika jednoznacznie z ustawy o rachunkowości i Międzynarodowych Standardów Sprawozdawczości Finansowej. Istotnych zmian dla zakładów ubezpieczeń i zakładów reasekuracji w tym zakresie należy spodziewać się po wprowadzeniu w życie MSSF 4 faza II i MSSF 9 «Instrumenty finansowe».

Regulacje dotyczące sprawozdawczości firm ubezpieczeniowych zostały zawarte w Dyrektywie Rady z dnia 19 grudnia 1991 r. (91/674/EWG) o rocznych bilansach i skonsolidowanych bilansach firm ubezpieczeniowych z późniejszymi zmianami.

Zagadnienia związane ze sprawozdawczością publiczną oraz przekazywaniem informacji do organu nadzoru stanowią trzeci filar wymogów dyrektywy Wypłacalność II. Zgodnie z postanowieniami dyrektywy Wypłacalność II zakłady ubezpieczeń i reasekuracji muszą przekazywać organom nadzoru informacje niezbędne do przeprowadzenia oceny systemu zarządzania obowiązującego w danym zakładzie ubezpieczeń. Zarazem należy ocenić: zasady wyceny wykorzystywane do celów ustalenia wypłacalności, ryzyka i systemu zarządzania ryzykiem związane z działalnością danego zakładu, strukturę kapitałową z uwzględnieniem zapotrzebowania na kapitał, jak i zarządzanie tym kapitałem.

Informacje, jakie zakład ubezpieczeń przekazuje organowi nadzoru muszą spełniać kryteria dostępności, kompletności, porównywalności, spójności, jak istotności, wiarygodności i zrozumiałości. Przekazywane w raportach informacje, muszą być tak zaprezentowane, aby uwzględniały specyfikę działalności danego ubezpieczyciela, ze szczególnym uwzględnieniem ryzyk dotyczących jego działalności.

Informacje, które zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji są zobowiązane składać do organów nadzoru(plan prezentacji)

a) sprawozdanie na temat wypłacalności i kondycji finansowej ujawniane przez zakład ubezpieczeń lub zakład reasekuracji wraz z wszelkimi odpowiednimi informacjami ujawnianymi publicznie;

b) regularne sprawozdanie dla organów nadzoru;

c) sprawozdanie dotyczące własnej oceny ryzyka i wypłacalności dla organów nadzoru zawierające wyniki każdej własnej oceny ryzyka i wypłacalności przeprowadzonej przez zakłady ubezpieczeń i zakłady reasekuracji;

d) roczne i kwartalne formularze sprawozdawcze zawierające dane ilościowe, zasady wyceny aktywów i pasywów na potrzeby dyrektywy Wypłacalność II.

Celem badania jest wskazanie podobieństw i różnic między sprawozdawczością zakładów ubezpieczeń sporządzana na potrzeby statutowe i dla potrzeb wypłacalności. Uwaga zostanie zwrócona przede wszystkim na zasady ujmowania i wyceny wybranych grup aktywów i zobowiązań. Wprowadzenie nowych regulacji w zakresie wypłacalności zobowiązuje zakłady ubezpieczeń do prowadzenia podwójnej sprawozdawczości, w zależności od celu jakim ona służy.

УДК 657

Галина Ямборко,
к.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УЗГОДЖЕНІСТЬ КОНЦЕПЦІЙ І ОЦІНОК ПРИ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах міжнародної стандартизації фінансової звітності важливою є аналітична інтерпретація показників фінансової звітності користувачами. Розвиток фінансової звітності підпорядковується змінам економічних відносин в кожній окремій країні для забезпечення користувачів достовірною інформацією. Водночас з розвитком фінансової звітності повинна удосконалюватися і методологія аналізу, як функція управління, а можливо і формування спільної парадигми обліку і аналізу. Фундаментальним базисом її розуміння та аналітичної інтерпретації є концептуальні основи, вимоги, принципи формування звітності суб'єктів господарювання, що суттєво поліпшує регулювання, генерування і поширення корисної для користувачів інформації про діяльність підприємств.

Для розвитку і зростання корисності фінансових звітів Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку у 2010 році переглянуто і змінено концептуальні основи (1989 р.), які повинні гармонізувати регулюючі положення для застосування особами, які складають фінансові звіти і користувачам. В оновлених розділах концептуальних основ систематизовано: а) мету фінансових звітів; б) якісні характеристики, які визначають корисність інформації, наведеної у фінансових звітах; в) визначення, визнання та оцінку елементів фінансових звітів; г) концепції капіталу та збереження капіталу

При формуванні показників фінансової звітності увага акцентується, передусім, на концепції капіталу та виборі оцінки елементів фінансових звітів, що визначить певну облікову модель фінансового звітування. У передмові концептуальної основи зазначено: «Фінансові звіти у своїй більшості складаються відповідно до моделі бухгалтерського обліку, яка базується на очікуваному відшкодуванні історичної собівартості та на концепції збереження фінансового капіталу». Концептуальна основа передбачає застосування ряду облікових моделей і встановлює основи оцінки елементів фінансових звітів: історична, поточна собівартість, вартість реалізації (погашення) та теперішня вартість. Оцінювання (оцінка) — це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів. Під обліковою оцінкою розуміється результат професійного судження стосовно вірогідного розрахунку вартості активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат або їх характеристик і властивостей з урахуванням невизначеності існуючих умов чи майбутніх очікувань і неможливості їх абсолютного визначення. Точність розрахункових вимірів забезпечує математична процедура, а не впевненість, що результати економічних явищ або подій достовірно відображені у фінансовій звітності. Саме оцінка є найважливішим фактором, що забезпечує достовірність інформації про основні елементи, що безпосередньо пов'язані з визначенням фінансового стану в балансі, — активи, зобов'язання та власний капітал. Елементами, які безпосередньо пов'язані з оцінкою діяльності в звіті про прибутки та збитки, є доходи та витрати. Так, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені; дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. У першу чергу, вимоги щодо розкриття інформації у фінансовій звітності забезпечують достовірність оцінки активів і зобов'язань, які відповідно вплинуть на показники — капітал, доходи і витрати, що узгоджується із оцінкою цих елементів і концепціями капіталу. Концепція збереження фізичного капіталу вимагає прийняття основи оцінки за поточною собівартістю, а концепція збереження фінансового капіталу не вимагає застосування певної основи оці-

нки і залежатиме від типу фінансового капіталу, який суб'єкт господарювання прагне зберегти. Загалом вважається, що суб'єкт господарювання зберігає капітал, якщо на кінець звітного періоду сума капіталу не перевищує суми капіталу на початок періоду, в іншому разі, якщо суму перевищення встановлено, то це є прибутком. Згідно з концепцією збереження фінансового капіталу, за якою капітал визначається у номінальних грошових одиницях, прибуток відображає зростання номінального грошового капіталу за певний період. Якщо концепція збереження фінансового капіталу визначається в одиницях постійної купівельної спроможності, то прибуток відображає збільшення інвестованої купівельної спроможності за певний період. Згідно з концепцією збереження фізичного капіталу, за якою капітал визначається у фізичній виробничій потужності, прибуток відображає зростання капіталу за певний період. Найпоширенішою є модель обліку, що базується на фінансовій концепції капіталу. За цією концепцією капітал розглядається як вартість чистих активів або власного капіталу підприємства, а прибуток обчислюється як приріст чистих активів на кінець звітного періоду за вирахуванням будь-яких виплат засновникам. Такий підхід забезпечує контроль зберігання капіталу у фінансовій формі. За основу оцінки статей звітності береться фактична вартість, що склалася у результаті попередніх господарських операцій, тобто історична собівартість.

Таким чином, концепції відповідно до Концептуальних основ фінансових звітів узгоджуються з обліковими оцінками. Сукупність вибору концепції і відповідних оцінок елементів фінансової звітності встановленню методологічного підходу до розкриття інформації у фінансовій звітності та підвищенню розуміння методики формування основних фінансових показників та їх аналітичній інтерпретації, що сприятиме ефективності економічних відносин, поживленню інвестиційних процесів.

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК У СЕКТОРІ ЗАГАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 657

Олена Лондаренко,
асистент кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОКРЕМІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНИХ НАУКОВИХ УСТАНОВАХ

Бухгалтерський облік державних наукових установ, як складова системи економічної інформації, будується на загальноприйнятих у міжнародній практиці принципах, виконує управлінську, контрольну й інформаційну функції, має певні особливості. Найспецифічнішими об'єктами в обліку бюджетних установ — доходи, видатки і результати виконання кошторису. В загальній системі бухгалтерського обліку бюджетних установ саме облік доходів і видатків є найскладнішим і найвідповідальнішим. Тому питання його організації потребують розробки й опрацювання. Сучасні наукові дослідження головним чином націлені на питання організації обліку, проведення контролю та аналізу діяльності державних наукових установ.

Управлінський облік у фінансово-господарській діяльності державних наукових установ є важливою інформаційною базою для прийняття рішень бухгалтерського обліку. Його значення полягає у максимальній адаптації бухгалтерського обліку бюджетних установ до змін. Таким чином управлінський облік сприяє посиленню контролю за витрачанням бюджетних коштів. Отже основна мета управлінського обліку полягає у формуванні інформації для прийняття управлінських рішень. Планування, організація, контроль, введення фінансової звітності це основні галузі для управлінського обліку, щоб допомогти працівникам з фінансовою інформацією, з правильним прийняттям управлінських рішень і найефективнішим обранням шляхів прогнозування та розвитку діяльності державних наукових установ. Заслужовують на окремий розгляд основні галузі для управлінського обліку науково-дослідних установ. Планування і науково-дослідних уста-

новах орієнтовано на отримання результатів наукових досліджень. Відомо, що на діяльність таких установ щорічно виділяються кошти, які визначаються окремими рядками у Державному бюджеті України та здійснюється фінансування за рахунок інших джерел не заборонених законодавством. Уся процедура планування складається з прогнозу аналітичної діяльності і плану, який був намічений на певний період роботи. Прогноз визначає можливості, в межах яких можуть ставитися реалістичні завдання планування розвитку економіки і роботи установи. Також у плані повинні міститись конкретні заходи їх реалізації.

Для отримання позитивних результатів діяльності наукової установи потребує правильної організації процесу фінансування.

Оптимальна організація облікового процесу в державній науковій установі важлива для регулювання економічного розвитку сфери державних фінансів у цілому. Контроль проводиться в основному за цільовим використанням коштів у науково-дослідних установах. Для забезпечення результативного управління повинна проводитися аналітична робота, щоб чітко розуміти кінцевий результат діяльності та розвитку бюджетної установи.

Розвиток діяльності наукових установ безпосередньо залежить від підвищення рівня фундаментальних і прикладних досліджень, які ними проводяться. Для оцінки рівня розвитку діяльності наукових установ необхідно проаналізувати відомості про наукову та науково-технічну роботу установи.

Концепція інноваційного розвитку державного сектора потребує удосконалення нормативно-правової бази стосовно наукової діяльності.

Основними напрямками модернізації бухгалтерського обліку в державному секторі та розвитку державних наукових установ є:

- удосконалення системи управлінського обліку, контролю та аудиту в системі органів казначейства як основний фактор модернізації державного бухгалтерського обліку;
- запровадження методу нарахувань у державному секторі та застосування інформаційних технологій при реформуванні управління державними фінансами;
- управління людськими ресурсами як фактор впровадження змін у контексті реформування бухгалтерського обліку в державному секторі;
- інтегрування плану рахунків бюджетного обліку із бюджетною класифікацією;
- удосконалення складу показників і змісту фінансової звітності, організації роботи та запровадження електронного доку-

ментообігу між казначейством і розпорядниками бюджетних коштів;

➤ збільшення обсягу фінансування фундаментальних досліджень державою;

➤ вирішення соціальних проблем і підвищення оплати праці працівникам бюджетних (наукових) установ;

➤ залучення в економіку країни результатів науково-технічної діяльності;

➤ активне міжнародне співробітництво.

З метою модернізації вітчизняного бюджетного обліку Державне казначейство України співпрацює з низкою закордонних і міжнародних установ і організацій.

Список використаної літератури

1. «Стишла інформація про Національну Академію наук України» [Електронний ресурс] — Режим доступу: // <http://www.nas.gov.ua>

УДК 657.4: 336

Наталія Позняковська,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
НУВГП

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

На виконання Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні 2007 року, впродовж майже 10 років були розроблені національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі, перехідний і новий план рахунків бухгалтерського обліку, Методичні рекомендації щодо облікової політики суб'єкта державного сектору та інші нормативні документи. За останніми рішеннями Міністерства фінансів, впровадження цих нормативних актів буде здійснено впродовж 2015–2017 років, замість 2013 року, як планувалось раніше.

Тут має бути цікавим досвід реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в підприємницькому секторі, розпочатий з 1999 року, який триває і по цей час. Саме у 1999 році видані Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а також стандарти з фінансової звітності, які і були запроваджені з 2000 року. Здавалосьь, що реформування облікової

системи в державному секторі економіки відбуватиметься послідовно, крок за кроком, враховуючи надбання і помилки запровадження нових стандартів у банківському та підприємницькому секторах. Проте реалії виявились іншими.

Так, у 2015 році у державному секторі набули чинності стандарти 121 «Основні засоби», 122 «Нематеріальні активи», 123 «Запаси», 125 «Зміни облікових оцінок і виправлення помилок», 127 «Зменшення корисності активів», 128 «Зобов'язання», 132 «Виплати працівникам», 133 «Фінансові інвестиції». Стандарти щодо складання і подання суб'єктами державного сектору фінансових звітів, як 101 «Подання фінансової звітності», 102 «Консолідована фінансова звітність», 103 «Фінансова звітність за сегментами», передбачено запровадити вже з 2017 року!

Отже, склалася ситуація, що спочатку набувають чинності Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі (НПСБОДС), що регулюють питання обліку окремих операцій (з основними засобами, нематеріальними активами, запасами, фінансовими інвестиціями, зобов'язаннями тощо). А за два роки потому, запроваджуються стандарти, у яких декларуються основні поняття, склад і принципи фінансової звітності. Окрім того, лише з 2017 року чинні стандарти з обліку таких важливих, з точки зору бюджету країни у цілому, та кошторису, зокрема, об'єктів бухгалтерського обліку в державному секторі, як доходи і витрати! І це в той час, коли залишається невирішеним основне, на нашу думку, питання — методу їх обліку.

В основу облікових принципів за МСФЗ у державному секторі (як і в стандартах для підприємницького сектору) покладений *метод нарахування*, застосування якого, вважається, дозволяє досягнути правдивого відображення у звітності фінансового стану, результатів виконання та грошових коштів установи та бюджету. Застосування *касового методу* для складання фінансових звітів описує лише один стандарт, підготовлений Міжнародною Федерацією бухгалтерів (Cash Basis IPSAS «Фінансова звітність, складена за касовим методом»). Окрім вищеназваних облікових методів, є інші, так би мовити «перехідні». Так, світова практика свідчить, що вся інформація, яка міститься у фінансових звітах, може бути підготовлена за одним із методів: касовим, модифікованим касовим, модифікованим нарахування і нарахування. Основна відмінність між методами обліку полягає у критеріях відображення операцій і подій у обліку і звітності.

Очевидно, декларування відповідності національних положень рекомендаціям Міжнародних стандартів бухгалтерського

обліку у державному секторі означало б прийняття за основу методу нарахування для обліку доходів і видатків. Проте навіть поверхневий аналіз змісту розроблених національних положень надає можливість зробити висновок, що основна мета — перехід до методу нарахування — не досягнута. Навіть з 2017 року доходи і витрати будуть обліковуватись за модифікованим методом (можна сперечатись лише — за касовим чи нарахування). Вирішити дану проблему, вважаємо, можливо буде із запровадженням довгострокового стратегічного планування бюджету країни. Адже реформування системи бухгалтерського обліку в державному секторі не може випереджати реформу системи управління державними фінансами у цілому. Після застосування методу нарахування при формуванні бюджетів і кошторисів стане можливим визнання доходів і витрат у бухгалтерському обліку бюджету (установи) у момент їх здійснення, незалежно від отримання або сплати грошових коштів.

Інша важлива проблема пов'язана з відсутністю обґрунтованої методики трансформації бухгалтерського обліку і фінансової звітності суб'єктів державного сектору, визначення порядку відображення змін облікової політики та облікових оцінок. На часі розробка Методичних рекомендацій, які б містили порядок перенесення, перекласифікації, визнання усіх статей звітів до нової фінансової звітності за НПСБОДС. Водночас, потрібно буде забезпечити установи правилами переходу на новий план рахунків і перенесення залишків по рахунках, проведення інвентаризацій, переоцінок активів і зобов'язань тощо.

Наступним кроком має стати обрання нової облікової політики щодо доходів і витрат, а також інших об'єктів бухгалтерського обліку — активів, зобов'язань і капіталу бюджету (установи).

Н(П)СБОДС 101 «Подання фінансової звітності» передбачає складання за 2017 рік установами фінансової звітності у складі балансу, звіту про фінансові результати, звіту про власний капітал, звіту про рух грошових коштів і приміток до звітів. Здається, що досягнута відповідність складу фінансових звітів вітчизняних суб'єктів державного сектору положенням Міжнародних стандартів. Проте зміст і порядок формування показників фінансової звітності відрізняється суттєво. МСФЗ у державному секторі рекомендує надавати у складі фінансової звітності інформацію з порівнянням затвердженого бюджету та його виконанням — у вигляді звіту про виконання бюджету або інформації в примітках. Звичайно, для врахування інтересів і контролю громадськості. В Україні така інформація не є публічною.

Алла Сиротинська,
к.т.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
Національний університет водного
господарства та природокористування

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ОБЛІКУ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Сьогодні розвиток інформатизації та інформаційного суспільства є одним з пріоритетних напрямків функціонування державного сектору і має загальнонаціональне значення. Сучасна економіка характеризується трансформацією соціально-економічного середовища функціонування установ державного сектору та стрімкою тенденцією розвитку інформатизації всіх процесів діяльності організацій. Інформаційним технологіям (ІТ) відводиться роль засобів забезпечення відкритості публічної інформації, ефективної взаємодії між суб'єктами економічних відносин, оптимізації витрат та оперативності прийняття управлінських рішень.

Останніми роками використання ІТ у державному секторі зростає швидкими темпами завдяки змінам законодавчої бази стосовно відкритості використання публічних коштів і державних закупівель, розширенню вітчизняного ринку програмного забезпечення, потребі автоматизації обробки облікової та управлінської інформації в установах, що фінансуються з бюджету. Отже, дослідження проблем впровадження інформаційних технологій в установах державного сектору є актуальним.

Аналіз наукових досліджень дає підстави стверджувати, що питанням впровадження та функціонування інформаційних систем обліку приділяється увага багатьох науковців. Проблематиці інформаційних систем і технологій обліку бюджетних організацій присвячені роботи Железняк А.М., Лучко М.Р., Пахомової І.Г, Утенкової К.О. та інших. Але, проблеми впровадження ІТ в установах державного сектору залишаються недостатньо дослідженими.

Сьогодні ефективність роботи бюджетних організацій визначається ступенем автоматизації процесів обробки внутрішньої облікової інформації та її аналізу, а також взаємодії з громадянами, підприємствами, вище стоячими установами. Лідерами ринку програмного забезпечення для автоматизації бухгалтерського, фінансового, кадрового обліку та підготовки звітності організаціями державного сектору є системи «1С: Комплексний облік для бюджетних установ України» та «Парус-Бюджет».

Після придбання інформаційної системи обліку бюджетні установи стикаються з проблемою її впровадження, оскільки часто доводиться змінювати підходи та принципи опрацювання облікової інформації, що застосовувались при ручній обробці. Порядок впровадження програм «ІС: Комплексний облік для бюджетних установ України» та «Парус-Бюджет» в загальному ідентичний, хоча існують деякі відмінності у шляхах його реалізації. Комплекс робіт, пов'язаних з впровадженням інформаційних технологій обліку в установах державного сектору можна розбити на етапи, які повинні виконуватись у відповідній послідовності:

1. Реєстрація загально програмних налаштувань.
2. Формування даних довідників-класифікаторів.
3. Заповнення відомостей про власну організацію.
4. Реєстрація користувачів в налагодження принципів їх роботи.
5. Заповнення основних довідників.
6. Внесення залишків на початок періоду.

Загально програмні налаштування передбачають реєстрацію валюти, в якій ведеться облік і складається звітність, способів представлення інформації в програмі, можливості використання режиму заборони внесення даних та інші.

Довідники-класифікатори призначені для збереження кодів бюджетної класифікації, відповідно до яких фінансується установа, класифікаторів, що використовуються в обліку запасів і послуг та інших. Довідники-класифікатори забезпечують повноту реєстрації нормативно-довідкової інформації програми.

На етапі заповнення відомостей про власну організацію вносяться реквізити установи, її структура, відповідальні особи, джерела фінансування та рахунки в органах казначейства. Важливим на цьому етапі є формування в інформаційній системі принципів облікової політики, відповідно до яких будуть реєструватись операції та складатись звітність. Крім цього, головний бухгалтер установи повинен ознайомитись з планом рахунків бухгалтерського обліку, що міститься в програмі, та, в разі потреби, виконати його коригування відповідно до потреб установи.

Для забезпечення виконання наступного етапу в установі мають бути розподілені функціональні обов'язки, не тільки облікових працівників, але й кадрової та планово-фінансової служб, які будуть мати доступ до інформаційної системи. Всі користувачі програми повинні мати доступ до інформаційної бази, відповідно до своїх обов'язків. Цим досягається закріплення їх відповідальності за дії, виконані в системі, та захист інформації від несанкціонованого доступу.

Перші чотири етапи повинні бути обов'язково виконані до початку реєстрації в інформаційній системі даних про господарські операції бюджетної установи. Роботи, що передбачені на п'ятому і шостому етапах, не мають такої обов'язковості, але їх виконання під час впровадження програми забезпечить коректність облікових даних і спростить подальшу роботу користувачів. На четвертому етапі заповнюються довідкові дані, які крім збереження необхідної інформації забезпечують ведення аналітичного обліку, тому їх наявність і повнота має важливе значення.

Внесення залишків на початок періоду повинно бути обов'язково виконано до моменту підготовки звітності, інакше остання буде сформована некоректно. Залишки реєструються не тільки за рахунками бухгалтерського обліку, але й у розрізі об'єктів аналітичного обліку та джерелами фінансування установи.

Отже, при впровадженні інформаційних технологій обліку в установах державного сектору слід виконати певний перелік робіт, дотримуючись при цьому визначеної послідовності.

УДК 657.221 (223):334.012.7

Надія Хорунжак,

д.е.н., доцент кафедри обліку в держаному секторі економіки та сфері послуг,

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ ОБЛІКУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ефективна реалізація завдань, пов'язаних з переведенням вітчизняної системи обліку в державному секторі на засади міжнародних вимог і принципів, вимагає максимального використання, передусім, організаційних важелів. Слід зауважити, що надмірний оптимізм у таких глобальних питаннях, як модернізація системи обліку негативно позначився на строках реалізації практично усіх заходів, що були передбачені державною Стратегією модернізації. Виявилося, що розробка нової методології та запровадження стандартизації обліку мегаскладні завдання, вирішення яких потребує не лише вольового розпорядження у вигляді відповідного наказу Кабінету міністрів, а й належної організації його виконання. Гальмом у цьому випадку виступила низка причин,

які в комплексі нівелювали вагомість процесу модернізації обліку загалом. Для того, щоб їх подолати варто встановити проблеми, які виникли в процесі виконання заходів з модернізації обліку. Отже, першою з них була неготовність сприйняття суб'єктами бухгалтерського обліку запланованих змін. Є щонайменше два пояснення цього факту: 1) психологічна звичка сприймати кардинальні зміни через призму переконання їхньої беззмістовності та неготовність облікового персоналу щоразу вникати у сутність інновацій (до слова їх в системі обліку занадто багато); 2) неправильний підхід до реформування, зокрема примусова насадження зверху без врахування позиції практикуючих облікових працівників щодо реальних потреб у змінах. Наступною важливою проблемою модернізації бухгалтерського обліку є відсутність чітко продуманого механізму взаємодії її учасників, тобто невирішеність організаційних моментів.

Ще однією, не менш важливою проблемою в контексті модернізації обліку є підготовка й перепідготовка облікових кадрів. Орієнтація на формування єдиної системи управління державними фінансами й формування відповідної комп'ютеризованої системи вимагає суттєвого розширення у працівників бухгалтерських служб знань з питань застосування сучасних інформаційних технологій опрацювання даних. Вікова категорія бухгалтерів, яким понад 40 років, представлена, наприклад, у бюджетних установах достатньо широко. Зазвичай цим людям важко налаштуватися на самоосвіту в питаннях використання інноваційних інформаційних технологій, особливо орієнтованих на широке застосування аналітичного (економіко-математичного) інструментарію діяльності та оптимізації використання бюджетних коштів. А саме завдяки йому можна досягти кращих результатів в умовах обмеженості ресурсів. Виведення цього чинника за межі модернізації не дасть належних економічних ефектів. Позиціоновані основні проблеми, коло яких можна розширювати й деталізувати і далі, дозволяють обґрунтувати потребу в таких етапах модернізації бухгалтерського обліку:

- 1) обговорення доцільності та аналіз ризиків;
- 2) обґрунтування організаційної структури й схеми виконання запланованих заходів (за умов схвалення заходу на 1 етапі);
- 3) підбір і залучення організацій і кадрового складу для реалізації проекту;
- 4) розмежування повноважень між суб'єктами (перелік яких був установлений на 3 етапі)
- 5) проведення інструктажів для учасників проекту;

6) реалізація запланованих заходів щодо створення проєктів нормативно-правового регулювання;

7) оприлюднення розроблених проєктів законодавчого й нормативного характеру та внесення відповідних уточнень і поправок до них за результатами обговорення (на цьому етапі слід скористатися розпорядчими важелями);

8) розробка інструктивних матеріалів і обґрунтування організаційних засад впровадження інновацій (у т.ч. встановлення відповідальних осіб на мікрорівні);

9) проведення навчань і курсів для безпосередніх учасників реалізації модернізаційних заходів (працівників мікрорівня);

10) зовнішній контроль і регулювання процесів модернізації обліку на мікрорівні, збирання й узагальнення інформації про проблеми, які виникли;

11) опрацювання проблемних аспектів і пошук шляхів їх ліквідації;

12) збирання, систематизація та підготовка даних для оцінки результатів інновацій і дослідження шляхів подальшого удосконалення системи обліку.

Дієвим способом можна вважати переведення реалізації заходів з модернізації бухгалтерського обліку в русло експерименту та вибір для цього певних найбільш готових суб'єктів фінансово-господарської діяльності або окремої галузі бюджетної сфери. Таким чином можна уникнути низки ризиків. Використання одного елемента системи для експерименту дозволить легше досягти її збалансування у випадку отримання негативних результатів, тим більше, коли сам експеримент стосується стратегічно важливих державних інституцій. Безумовно, навіть у випадку використання запропонованого підходу у питаннях реалізації модернізації бухгалтерського обліку можливі непередбачені та ризикові наслідки, однак їхня мінімізація — важливе завдання наукових досліджень. У цьому контексті саме розробка теоретичних положень є складовою першого етапу й однією з найважливіших умов успішної реалізації будь-яких інноваційних проєктів. У зв'язку з цим залучення до наукових пошуків зацікавлених дослідників (через затвердження відповідних тем дипломних, дисертаційних і докторських робіт, проведення наукових симпозіумів, конференцій і диспутів) сприятиме уникненню багатьох проблем і ризиків при практичній реалізації інноваційних проєктів у питаннях модернізації та удосконалення не лише системи обліку суб'єктів бюджетної сфери, а й інших галузей національної економіки.

Олена Цятковська,
к.е.н., старший викладач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

В сучасних умовах розвитку вітчизняної економіки важливою складовою для одержання суб'єктом господарювання конкурентних переваг є соціальні ресурси, які є дефіцитними та обмеженими (зокрема, талант, інтелект, креативність, адаптивність, інноваційність тощо). Такі ресурси де-факто стають основними у формуванні незаперечних конкурентних переваг для тих, хто ними володіє, і здатними значно послаблювати ринкові позиції для тих, хто ними не володіє або володіє обмежено. У той же час, володіння соціальним ресурсом для суб'єкта господарювання передбачає здійснення ряду витрат, зокрема, у вигляді винагород працівникам, які вже давно не обмежуються суто заробітною платою. Крім того, основний масив інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень відносно розрахунків з працівниками бюджетних установ формується у системі бухгалтерського обліку. Далі отримана інформація підпадає під аналітичні процедури в процесі використання відповідних аналітичних інструментів.

Розробка організаційного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку розрахунків з працівниками бюджетних установ дозволить чітко структурувати у внутрішній звітності розрахунки з працівниками за видами, а організаційне та методичне забезпечення економічного аналізу таких розрахунків дозволить проаналізувати їх структуру, обсяги та динаміку з метою прийняття управлінських рішень, які стосуються як виплат працівникам, так й інших видів розрахунків. Прозорість інформації у частині розрахунків з працівниками сприятиме підвищенню рівня довіри працівників до своїх роботодавців, надасть можливість удосконалити мотиваційну політику, що в кінцевому підсумку сприятиме підвищенню конкурентної позиції підприємства на ринку.

Спрощення розрахунків з працівниками не тільки суттєво впливає на затрати робочого часу бухгалтерів, а й створює передумови для налагодження якісного бухгалтерського обліку, складання різних форм звітності як основи аналізу розрахунків з пра-

цівниками, результати якого мають важливе значення для ухвалення відповідних управлінських рішень.

Реформування економіки та бухгалтерського обліку неможливо здійснити ефективно без урахування економічної сутності розрахунків і розрахункових відносин з працівниками у контексті їх еволюції та становлення як одного з об'єктів бухгалтерського обліку.

Важливість і доречність наукового дослідження облікового аспекту в історичному розвитку розрахунків з працівниками пов'язано з його вагомістю для всіх без виключення суб'єктів господарювання та учасників трудових відносин. Обґрунтована та правильно побудована система бухгалтерського обліку розрахунків з працівниками в майбутньому зможе інформаційно забезпечити ефективну систему управління не лише трудовим колективом, а й усією установою.

Розвиток суспільства, а саме господарського життя — поділ праці та виконання праці різної складності — є причиною та передумовою виникнення обліку розрахунків з працівникам. Як свідчать історичні першоджерела, саме в давні часи зародилися основні принципи обліку розрахунків з працівникам. Концепція історичного розвитку розрахунків з працівниками має витoki з Давнього Єгипту. Саме там вже у III тис. до н.е. вівся облік робочої сили, що починався з оформлення працівників за місцями робіт, при цьому облік працівників вели за головами та руками. Облік персоналу доповнював облік використання робочої сили і з цією метою застосовували поіменні списки із зазначенням у них неявок за причинами.

У період елліністичного Єгипту у військових частинах склали платіжні відомості, які передавали у фінансове відомство. Під кожним підсумком платіжної відомості фінансовий чиновник робив позначку про необхідність виплатити, потім передавав відомість у банк. Одержувач грошей, представник військової частини, повинен був пред'явити доручення у вигляді квитанції антисимбол, що зв'язалась з платіжною відомістю і служила підставою для виплати грошей [2, с.137].

У Вавилоні в VIII ст. до н.е. вівся облік персоналу, робочого часу і використання робочого часу, а також витрат на утримання. Для обліку використання робочого часу і робочої сили були призначені поіменні списки із зазначенням у них неявок за причинами. Але такі своєрідні табелі не могли забезпечити повного контролю за процесом праці. Саме тому виникає новий документ, який за характером запису був аналогічний наряду. Існували гру-

пові та індивідуальні наряди з показниками видів і сортів виробів, норм виробітку та їх виконання, відпрацьованих людиноднів, загальної маси виробленої продукції

Аналіз методичних і методологічних підходів до обліку розрахунків з працівниками в еволюційному контексті дав змогу виявити загальні тенденції розвитку бухгалтерського обліку цих розрахунків за різних історичних етапів розвитку економіки. Отже, облік виплат працівникам є важливим та невід'ємним елементом усієї системи бухгалтерського обліку кожної бюджетної установи.

Список використаної літератури

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]: Закон України від 16.07. 1999 р. № 996-XIV. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

2. *Соколов Я.В.* Бухгалтерский учет: от истоков до наших дней: учеб. пособие для вузов / Я.В. Соколов. — М.: Аудит, ЮНИТИ, 1996. — 638 с.

**НАПРЯМИ РОЗВИТКУ МЕТОДОЛОГІЇ
ОБЛІКУ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ**

УДК 657

Ольга Бойко,
к.е.н., викладач,
Одеський національний економічний університет

**СУЧАСНИЙ СТАН ФАКТОРИНГОВИХ ОПЕРАЦІЙ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ**

Факторингові операції забезпечують стабільний розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, зокрема підвищують ефективність розрахунків, забезпечують постачальнику своєчасність оплати та регулюють дебіторську заборгованість.

Операція факторингу полягає у тому, що факторинговий відділ банку купує боргові вимоги (рахунки-фактури) клієнта на умовах негайної оплати частини вартості відфактурованих поставок і сплати іншої частини за вирахуванням відсотків за факторинг і комісійних платежів, у строго обумовлені терміни незалежно від надходження виторгу від дебіторів. Несплатена сума, що лишилися, банк утримує як компенсацію ризику до погашення боргу. Після погашення боргу банк повертає утриману суму клієнтові. Утримання від суми боргу є також заходом стимулювання клієнта до належного виконання обов'язків щодо поставки. Якщо боржник не оплачує у термін рахунки факторингу, то виплати замість цього здійснює факторинговий відділ.

Факторинг — ризикований та одночасно високодохідний бізнес. Загалом кількість договорів факторингу, укладених протягом I півріччя 2016 року, становила 8 883 одиниці, що на 49,5 % (2 942 одиниць) більше порівняно з цим показником аналогічного періоду I півріччя 2015 року. Вартість договорів факторингу становила 7 613,3 млн грн, що на 10,3 % (709,5 млн грн) більше порівняно з аналогічним періодом минулого року. Динаміка обсягів факторингового фінансування свідчить про гостру необхідність підприємств у обігових коштах.

Найбільше збільшення продемонстрували укладені договори факторингу за такими галузями, як: будівництво — у 4,8 разу (на 258,2 млн грн), сфера послуг — 80 % (на 155,2 млн грн).

Перешкодою для поширення факторингу в нашій країні є на-самперед не врегульованість законодавчої та нормативної бази. В Україні відсутній єдиний законодавчий акт, який би регулював факторингову діяльність. Запровадження факторингу ускладнюється також і прийнятою практикою ведення торгово-збутових операцій, яка передбачає передплату та майже повну відсутність комерційного кредиту. Важливу роль відіграє і необізнаність менеджерів, економістів і керівників з факторингом як економічним інструментом.

Більша частина українського ринку факторингу контролюється комерційними банками, що забезпечує високу надійність факторингових угод і мінімальні витрати для клієнтів.

Факторинг оформлюється спеціальною угодою між банком і клієнтом, при укладанні якої комерційний банк отримує від клієнта розрахункові та платіжні документи про продані ним дебітору товари і надані послуги.

Вартість банківського факторингу включає:

- відсоток за користування кредитом;
- плата за обслуговування (бухгалтерія, інкасування боргу і інші послуги);
- при безоборотному факторингу — спеціальна надбавка за ризик.

У 2016 році на ринку банківського факторингу залишалися досить жорсткі умови до отримувачів фінансування, серед яких строк роботи підприємства від 1 року (Укрексімбанк) до 3 років (Райффайзен Банк Аваль); успішна по своєчасності оплати співпраця дебіторів з підприємством більше 3–6 місяців; прибутковість діяльності підприємства в останні 3–6 місяців, застава нерухомого майна чи товару (банк Південний).

Серед банківських установ України у 2016 році лише чотири з 25 лідерів ринку послуг для підприємців — Укрексімбанк, Райффайзен Банк Аваль, UniCredit Bank і Південний — працюють з новими для банку постачальниками малого та середнього бізнесу. У цих банках, за винятком Укрексімбанку, фінансування надається лише за умови переходу підприємства в банк на обслуговування чи за умови відкриття ним рахунку для регулярного здійснення розрахунків за контрактами, за якими буде отримано факторингове фінансування.

У 2016 році порівняно з 2015 роком зменшився максимальний обсяг факторингового фінансування по накладній у середньому з 90 % до 80–85 % за вирахуванням плати за факторинг. Максимальний період відстрочки платежів становить 3,4 місяці. Також за

рік у кожного банку значно збільшилася базова ставка факторингу у відсотках річних, досягнувши 26 % у Райффайзен Банк Аваль та UniCredit Bank, 27 % у Укрексімбанк і 28 % у банку Південний. На сьогодні такі ставки перевищують середній рівень ставок для кредитування малого та середнього бізнесу.

Таке збільшення пов'язане з тим, що банки-фактори повинні уважно відстежувати торгову діяльність клієнтів факторингу-постачальників і дебіторів, чим можуть не займатися банки-кредитори по відношенню до позичальників і їх контрагентів.

Крім того, результатами такого щільного відстежування банк не тільки користується самостійно, але й допомагає одержувачам факторингового фінансування у якості експерта бізнес-планування.

Факторингове обслуговування, яке надається банками, може включати в себе крім фінансування постачальників ще низку додаткових сервісів по управлінню торговими лімітами та ризиками постачальника.

Слід відзначити, що у 2016 році досить рідко зустрічалась одноразова комісія за встановлення факторингового ліміту (в Укрексімбанк та UniCredit Bank вона взагалі відсутня). Також комісія за обслуговування дебіторської заборгованості почала включатися до комісії за обслуговування угоди та стягується однократно, а не при кожній сплаті боргів дебіторами, що є зручнішим для клієнтів факторингу-постачальників.

УДК 657

В'ячеслав Кириленко,
к.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІТИЧНИЙ ОБЛІК БАНКІВСЬКИХ МЕТАЛІВ

Унесення банківських металів на вкладний (депозитний) металевий рахунок і списання з вкладного (депозитного) металевого рахунку здійснюються виключно через поточні металеві рахунки клієнтів.

Щоденна детальна інформація про здійснені банком операції відображається в основній формі аналітичного обліку — особовому рахунку. По кожному балансовому і позабалансовому раху-

нку відкриваються рахунки аналітичного обліку. Виділення особових рахунків залежить від виду активу, зобов'язань і власного капіталу з розподілом за контрагентами.

Особові рахунки підлягають реєстрації у спеціальній книзі, де для кожного балансового рахунку IV порядку відводяться окремі аркуші. В ній реєструються усі особові рахунки клієнтів, а також рахунки, відкриті за внутрішньобанківськими операціями (облік майна, власного капіталу, доходів, витрат, результатів діяльності, розрахунків). При закритті рахунку в книзі проставляється дата і вказується причина закриття. Книга зберігається у головного бухгалтера; зміни у реєстраційних записях можуть здійснюватись тільки з його дозволу.

За деякими балансовими рахунками аналітичний облік ведеться на зведених особових рахунках чи в операційних журналах, книгах, картках у вигляді хронологічного запису операцій для забезпечення контролю за використанням коштів за цільовим призначенням. У деяких випадках як реєстри аналітичного обліку використовуються примірники документів.

У сучасних умовах процес бухгалтерського обліку в банках автоматизований. У зв'язку з цим, з метою збереження інформації про кожний окремий об'єкт аналітичного обліку, оптимізації його ведення і підготовки звітності комерційними банками Національним банком України було розроблено Методичні вказівки щодо ведення параметрів аналітичного обліку, які на сьогоднішній день втратили свою чинність, але банківські установи використовують окремі елементи цих рекомендацій.

В основу цього нормативного документа покладено таку класифікацію: параметри поділяються на обов'язкові та необов'язкові (рекомендовані); на такі, що стосуються контрагентів (клієнтів), і ті, що стосуються безпосередньо аналітичних (особових) рахунків:

Обов'язкові параметри запроваджуються з урахуванням вимог Національного банку України щодо звітності банків. Вони є обов'язковими при оформленні нового контрагента або при відкритті аналітичного рахунку. Загальні обов'язкові параметри дозволяють: 1) отримати інформацію про всі відкриті клієнту рахунки; 2) вибрати сукупність рахунків, які мають задану характеристику, для складання звітності.

Необов'язкові параметри є рекомендованими для заповнення. Вони можуть використовуватись при організації управлінського і податкового обліку в банку, а також при наданні звітності менеджерам банку та іншим органам.

Спеціальні параметри застосовуються до окремих груп аналітичних рахунків залежно від їх економічного змісту. Такі параметри використовуються для автоматизованого ведення деяких операцій та надання спеціальної звітності Національному банку України.

Кожному особовому рахунку надається відповідний номер, який може мати до 14 знаків. Перші п'ять (зліва направо) жорстко регламентовані, інші дев'ять (від шостого знака до чотирнадцятого) банк формує самостійно відповідно до визначених параметрів аналітичного обліку. Знаки набувають значень від 0 до 9. Номер рахунку не може містити менше ніж п'ять знаків.

У номер аналітичного рахунку включають лише частину параметрів з усього набору; інші параметри зберігаються поза номером рахунку і можуть використовуватися під час виконання окремих операцій та побудові звітності.

Відповідно до Правил ведення аналітичного обліку в банках України сформуємо аналітичний рахунок банківських металів: 1102 К 141511, де 1002 — номер балансового рахунку визначає відповідність аналітичного рахунку синтетичному рахунку. Параметр містить номер балансового рахунку відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України. Параметр включається до номера аналітичного рахунку. Формат параметра — 4 символи;

❖ ознака інсайд ера. Параметр може мати такі значення:

юридична особа — 1;

фізична особа — 2;

❖ 4 — вид банківського металу;

❖ 15 — код контрагента. Ключове поле, яке містить ідентифікатор контрагента в списку контрагентів банку. Він має значення порядкового номера контрагента (клієнта) відповідно до реєстру контрагентів, який веде банк. Банк самостійно визначає формат і зміст цього параметра та відповідає за його введення. Формат параметра не регламентується.

❖ 11 — номер управління або відділення банку.

Особові рахунки клієнтів складаються у двох примірниках, передруковуються за встановленими стандартами і вважаються вихідними документами банків. Другий примірник особового рахунку є випискою з особового рахунку і призначений для видачі клієнту. До виписок з особових рахунків додаються документи (їх копії), на підставі яких зроблено записи за кредитом рахунку.

На документах, що додаються до виписок, проставляється штамп банку, який оформляє виписки з особових рахунків, а також календарний штамп дати проведення документа за особовим рахунком, якщо ця дата не співпадає з датою виписки документа.

Любомира Кіндрацька,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ДИСКОНТ (ПРЕМІЯ) В ОБЛІКОВИХ ПРОЦЕДУРАХ ЗА ФІНАНСОВИМИ ІНСТРУМЕНТАМИ БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВ

Протягом останніх років у публікаціях з облікових проблем наголошується використання системного підходу в процесі їх дослідження. Складається враження про формування специфічної сфери дослідження, а інколи — навіть окремої наукової теорії, що нелогічно з позиції загальної методології обліку як сукупності прийомів і способів вивчення облікових об'єктів.

Якщо у цьому сенсі принципи системного підходу перекласти на сферу бухгалтерського обліку, то йтиметься про глибину вивчення, узагальнення методик обліку фактів господарської діяльності, орієнтовану на реальну оцінку статей звітності відповідно до положень НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». З огляду на це, системний підхід обов'язковий при дослідженні систем бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання, зокрема і банківських установ. Щодо окремих об'єктів обліку (в даному випадку дисконтну (премію)), то важливо досліджувати сферу їх впливу на формування інформації про реальну оцінку фінансового інструмента, за якою він фіксується у фінансовій звітності.

Слід зазначити, що врахування дисконту (премії) в облікових процедурах за фінансовими інструментами повною мірою відповідає принципу відповідності доходів (витрат) звітним періодам.

Водночас, виокремлення в облікових записах за фінансовими інструментами дисконту (премії) підтверджує активний вплив на теорію і організацію бухгалтерського обліку ринкових умов ведення банківського бізнесу.

Далі зупинюся на конкретному фінансовому інструменті — кредитній угоді, згідно з якою одночасно виникає фінансовий актив у банку (наданий кредит суб'єкту господарювання) і фінансове зобов'язання у позичальника щодо його погашення. Певна річ, під час первісного визнання наданого кредиту банк повинен оцінити його за справедливою вартістю з урахуванням витрат на операцію та інших платежів, що пов'язані з наданням кредиту.

Стосовно наданого кредиту в момент первісного визнання справедлива вартість формується за окремими складовими: сума кредитування; дисконт або премія, що потребує їх окремого відображення в системі бухгалтерського обліку. Це важливо, бо інформація, потрібна для управління банком, має бути глибокою за змістом, поступово набуваючи чітких ознак цінного банківського інформаційно-аналітичного ресурсу.

Зупинімося на процедурних правилах формування інформації щодо дисконту (премії) за операціями з надання кредиту, оскільки саме ці елементи у кредитній процедурі відносно новими. Початковим елементом дисконту є комісія як невід'ємна частина доходу за фінансовим інструментом (кредитною угодою), яку сплачує позичальник до дати прийняття рішення банком щодо кредитування.

Другий, найсуттєвіший елемент дисконту — сума як різниця між справедливою вартістю фінансового активу (наданого кредиту) та його вартістю за кредитною угодою. Зазначена ситуація виникає у випадках кредитування клієнтів за процентною ставкою, яка нижча, ніж ринкова. По суті ця різниця є потенційним збитком для банку, отож на дату кредитування визнається витратами за операцією.

Третій елемент дисконту — проценти як плата за кредит, сума яких утримується наперед (авансом). Такий підхід виправданий з огляду на проблеми платоспроможності як фізичних, так і юридичних осіб — позичальників, які протягом останнього часу досить суттєві.

Якщо ж кредит надається за ставкою, яка вища від ринкової, то в обліку фіксується премія як різниця між справедливою вартістю кредиту та його номінальною вартістю, зазначеною в угоді. Далі протягом дії кредитної угоди сума дисконту (премії), що обліковується на відповідних рахунках амортизується з віднесенням відповідно на рахунки доходів (дисконт) або витрат (премія), що повною мірою відповідає обліковому принципу відповідності доходів і витрат звітним періодам. Запровадження у банківську облікову практику процедурних правил врахування дисконту (премії) за фінансовими інструментами забезпечує суттєве розширення аналітичності інформації, як необхідної умови підвищення обґрунтованості управлінських рішень.

Закономірне запитання: у чому полягає логіка кредитування за ставкою, яка нижче, ніж ринкова, що тягне за собою визнання своєрідного віртуального збитку. За протилежної ситуації мова буде йти про визнання доходу, але знову ж таки віртуального.

Ці питання вирішуються кредитним комітетом з огляду на взаємовідносини, що склалися з позичальниками. Позаяк, але в обліку ці ситуації будуть зафіксовані через механізми дисконту (премії), це дозволить аудиторам скласти об'єктивну думку на рішення кредитного комітету, що вкрай важливо для управлінців банку.

Висновок: запровадження нових фінансових інструментів, виокремлення їх складових слід здійснювати з орієнтацією на потреби управління в інформації. Для цього треба вийти за межі традиційної бухгалтерії і зайти до підрозділів управління — там цікаво!

УДК 657

Яна Малкіна,
аспірант кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ БАНКІВ У СИСТЕМІ ЗДІЙСНЕННЯ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ У БЮДЖЕТ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Банківським установам відведена особлива роль у виконанні платниками податку конституційного обов'язку по відрахуванню платежів до бюджетів країни. Питання податкових розрахунків банківськими установами України вивчали науковці: О.М. Бандурка, Я.О. Берназюк, М.П. Кучерявенка, О.П. Орлюк, Н.Г. Євченко, М.О. Перепелиця, В.І. Теремецький та інші.

Податкові правовідносини — суспільні відносини, які виникають при сплаті податків та інших платежів і які урегульовані нормами фінансового, адміністративного, цивільного та кримінального права. Елементи змісту податкових правовідносин закріплені у ст. 7 Податкового Кодексу України (надалі — ПКУ). Дослідник Я.О. Берназюк, розглядаючи податкові правовідносини, виділив чотири групи суб'єктів: державні органи та недержавні організації, наділені владними повноваженнями у сфері податкових правовідносин, платники податків, податкові агенти та особи, що сприяють сплаті податків і зборів, обов'язкових платежів. М.О. Перепелиця описав такі складові: державу, податкові органи, платників податків, державні органи, пов'язані зі сплатою податків і зборів, і суб'єктів, які сприяють сплаті податків. У контексті останніх виступають саме комерційні банки України, котрі законодавчо відповідальні за здійснення перерахування нарахованих податкових зобов'язань до відповідних бюджетів країни.

В.І. Теремецький називає банківські установи невід'ємною частиною податкової системи України і присуджує статус «осіб, які сприяють сплаті податків». Прикладом може слугувати неможливість здійснення виплати дивідендів при відсутності попередньо сплаченого податку відповідно ст. 167 ПКУ та авансового внеску з податку на прибуток у разі існування таких обов'язків згідно ст. 57 ПКУ.

Факт наявності у встановленій системі суб'єктів податкового контролю інших осіб-платників податків, котрі додатково здійснюють податковий контроль (окрім державних органів), Я.О. Берназюк називає «намаганням максимально обмежити податкову сферу від протиправних діянь» з боку держави.

Виконуючи функції податкового агента, банківська установа несе два види відповідальності: як платник, задовольняючи вимоги ст. 67 Конституції України; як контролер із відповідальністю перед Бюджетним законодавством. Структурно-логічну схему податкових розрахунків із роз'ясненням відповідальності у процесі сплати податків і зборів до бюджету України зображено на рис. 1. Комерційні банки представлені як суб'єкт податкових відносин, що здатен нести повну відповідальність за своєчасну сплату податків і зборів до державної Казни.

Правильність розрахунку та нарахування сум податкової заборгованості клієнтів і самого банку регламентується Податковим Кодексом України. Стаття 45 Бюджетного Кодексу України визнає здійснення сплати податків, зборів та інші доходів до державного бюджету з дня зарахування на єдиний казначейський рахунок такої оплати із кореспондентського рахунку платника. Оплата податків і зборів нарахованих клієнтами банку проводиться на основі платіжного доручення, що надходить на обробку до операційної системи обслуговуючого банку. Кредитна установа зобов'язана виконати платіжне доручення клієнта в день його надходження відповідно вимог п. 8.1 ст. 8 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001р. №2346-III. Суб'єкт господарювання звільняється від відповідальності за несвоєчасне або не в повному обсязі перерахування таких податків, зборів, платежів до бюджетів і державних цільових фондів згідно п. 129.6 ст. 129 ПКУ та сплати штрафу, пені, неустойки (окрім випадків, що передбачені п. 129.7 ПКУ), якщо порушення строку перерахування відбулось з вини банку. У такому разі клієнт-платник податків повинен надати до контролюючого органу заяву з копіями платіжних документів про оплату такої заборгованості.

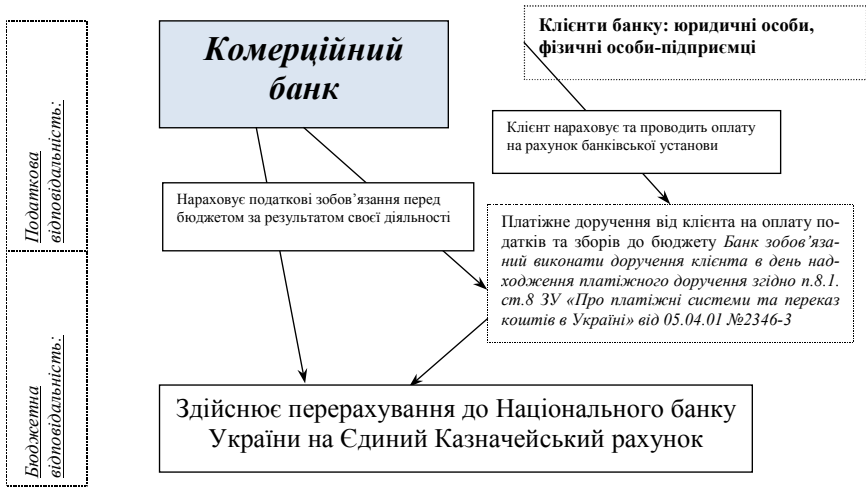

Рис. 1. Відповідальність комерційного банку у процесі податкових розрахунків щодо сплати податків і зборів до бюджету України

Податкове законодавство покладає на банки додаткову відповідальність перед Бюджетним Кодексом. Комерційні банки є наглядачами за правомірним справлянням нарахованих зобов'язань своїх клієнтів — платників податків до держави. Важливим буде забезпечити додаткові бухгалтерські процедури контролю у процесі виконання банками повноважень внутрішнього контролера податкових відносин; розробити додаткові заходи кредитних установ щодо мінімізації порушень законодавства в процесі сплати податків і зборів до бюджетів країни, уникнення шахрайства.

УДК 658.012.4:336.71

Юлія Самборська-Музичко,
к.е.н., старший викладач кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу, ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО ПРОДУКТУ

Запорукою стабільності економічного зростання держави слугує конкурентоспроможна позиція банківського сектору. Для досягнення і збереження конкурентоспроможності банківських

установ потрібен чітко налагоджений механізм управління, який включає організацію і проведення комплексу заходів щодо збереження та покращення їхнього конкурентного стану. Одним з елементів такого механізму є аналіз конкурентоспроможності, спрямований на ідентифікацію факторів, які сприяють позитивній динаміці та оптимізації діяльності банківської установи.

Конкурентоспроможність банку в більшій мірі залежить від конкурентоспроможності продукту, що ним реалізуються. На законодавчому рівні чітко визначено, які саме послуги надають банківські установи, а, отже, і які основні банківські продукти існують на ринку. Відповідно до Закону «Про банки і банківську діяльність» до банківських послуг відносяться:

- залучення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб, їх розміщення від свого імені і за свій рахунок;
- відкриття і ведення банківських рахунків фізичних і юридичних осіб;
- здійснення розрахунків за дорученням фізичних і юридичних осіб, у тому числі банків-кореспондентів, по їхньому банківському рахунку;
- інкасація коштів, векселів, платіжних і розрахункових документів і касове обслуговування фізичних та юридичних осіб;
- купівля-продаж іноземної валюти в готівковій та безготівковій формах;
- залучення у внески і розміщення дорогоцінних металів, здійснення операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням відповідно до законодавства;
- видача банківських гарантій, поручительства за третіх осіб, що передбачає виконання зобов'язань у грошовій формі;
- придбання права вимоги від третіх осіб виконання зобов'язань у грошовій формі;
- довірче управління коштами та іншим майном за договором з фізичними та юридичними особами [1].

Банківський продукт є одним з ключових важелів досягнення конкурентоспроможних позицій банком на ринку послуг. Конкурентоспроможність продукту банку — це ступінь його переваги над аналогічними послугами інших банків з точки зору споживачів.

Конкурентоспроможність банківського продукту є динамічним показником, що дозволяє оцінити співвідношення його якісних і вартісних характеристик порівняно з продуктами-конкурентами та визначити на цій основі фактичний рівень конкурентоспроможності [2, с. 222].

Важливим принципом вибору банку для клієнта, з метою купівлі певного продукту, перевага віддається тому банку, в якого показник відношення корисного ефекту від продукту до витрат на його купівлю та використання є найбільшим у порівнянні з аналогічними товарами. Таке співвідношення і можна вважати умовою конкурентоспроможності банківського продукту.

Проте, з точки зору самої установи банку, а саме його позиції як економічного інституту, останнім часом, зміни відбуваються саме у діяльності банків: підвищується самостійність і роль банків; вишукуються шляхи зростання ефективності банківського обслуговування, йде пошук оптимального розмежування сфер діяльності і функцій спеціалізованих фінансово-кредитних і банківських установ, постійно розробляються нове банківське законодавство відповідно до завдань сучасного етапу розвитку.

Важливо, що особливою характеристикою конкурентоспроможного продукту є рівень його переваг над аналогічним продуктом іншого суб'єкта господарювання. Тому, пропонуємо проаналізувати конкурентоспроможність продукту через відношення прибутку від реалізації продукту до різниці витрат, що понесе банк на обслуговування продукту відносно банка-конкурента за аналогічним продуктом (тобто, та сума грошових коштів, що витрачається суб'єктом господарювання для надання продукту конкурентних переваг — коефіцієнт конкурентної переваги (Kca)).

$$Kca = E / (Bo - Bi) \rightarrow \max,$$

де Kca — коефіцієнт конкурентної переваги продукту на одиницю продукту;

E — прибуток від реалізації одиниці продукту;

Bi — витрати на створення, супровід одиниці продукту банку що аналізується;

Bo — витрати на створення, супровід продукту банку, з яким порівнюється;

Запропонований метод дослідження конкурентоспроможності банків, через аналіз конкурентних переваг банківського продукту, дає змогу визначити конкурентоспроможність суб'єкту господарювання відносно рівня його переваг над аналогічним продуктом іншого суб'єкта господарювання [3, с. 10].

Важливо, що не завжди стратегія поведінки банку на ринку для покращення або утримання власних конкурентних позицій залежить від факторів зовнішнього середовища. А отже, значний вплив на конкурентоспроможність банківської установи мають такі внутрішні чинники, як рівень конкурентних переваг банків-

ських продуктів, які потрібно враховувати при розробленні асортиментної стратегії банку.

Список використаної літератури

1. ЗУ «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 № 2121-III. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>

2. Глінський Є. Г. Методичні засади визначення цільового рівня конкурентоспроможності банківських продуктів / Є. Г. Глінський. // Вісник Запорізького національного університету. — 2012. — С. 221–228.

3. Стратегічний аналіз конкурентоспроможності банків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. ек. наук : спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)». — К., 2016. — 20 с.

УДК 657

Катерина Сіухіна,
аспірант кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОБЛІК РЕЗЕРВУ ЕМІСІЙНИХ РІЗНИЦЬ БАНКУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ І МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Емісійні різниці в економічній літературі часто розглядаються як резерв, що дозволяє відобразити вплив зовнішніх факторів на вартість окремих статей капіталу. Емісійний дохід є складовою регулятивного капіталу, що є важливим показником діяльності фінансової установи. Відповідно бухгалтерський облік з формування та використання емісійних різниць є важливою складовою у системі підготовки інформації щодо результатів функціонування банку.

Формування емісійних різниць здійснюється у двох випадках. У першому випадку емісійний дохід виникає при розміщенні акцій за ціною вище номіналу. Відповідно економічна характеристика рахунку «емісійних різниць» визначається як пасивний, оскільки передбачає відображення лише позитивного результату на рахунках капіталу.

Відображення емісійного доходу здійснюється після державної реєстрації статутного капіталу в разі первинного розміщення акцій. Суми попередніх внесків до статутного капіталу розподіляється за рахунками «Статутний капітал банку» (обсяг акцій по номіналу) та «Емісійні різниці» (різниці між отриманими коштами та коштами, сплаченими за номінал реалізованих акцій). Одночасно із операцією реалізації акцій власної емісії та формуванням резерву емісійних різниць, здійснюється операція із використання емісійного доходу на покриття витрат, пов'язаних із розміщенням акцій.

У другому випадку емісійний дохід формується при викупі акцій в акціонерів за ціною нижче номіналу. Вартість акцій по номіналу формує рахунок «Власні акції, що викуплені в акціонерів». Різниця між сплаченими коштами та номінальною вартістю акцій є доходом банку, що відображається у складі емісійних різниць.

Використання резервів емісійного доходу у вітчизняному обліку передбачається при викупі акцій в акціонерів за ціною вище номіналу. Різниця між номінальною вартістю і сплаченою вартістю списується з рахунку «емісійних різниць» за наявності залишків на рахунку. Якщо коштів на рахунку не вистачає, то різниця покривається із нерозподілених прибутків або фондів банку, спеціально створених для таких потреб.

Якщо розглянути зарубіжну практику із формування та використання емісійних резервів, можливо знайти кілька напрямів. Формування «негативного» резерву можливо у випадку розміщення акцій за ціною нижче номіналу. Така практика існувала у вітчизняному законодавстві до реформи акціонерних товариств 2009-2011 року і, як вважається, могла бути застосована для «нечесного» виведення капіталу із банку.

Набагато цікавіше розглянути питання саме використання резервів емісійного доходу. Як правило, це використання стосується сплати дивідендів з емісійних доходів. Питання розподілу емісійних різниць завжди було дуже спірним.

Позитивний вплив можливо охарактеризувати таким прикладом. Наприклад, у випадку наявності грошових коштів, але відсутності достатнього нерозподіленого прибутку, значні суми коштів на рахунках емісійних доходів, можуть стати основою для виплат дивідендів. Відсутність нерозподіленого прибутку, або його недостатня кількість не завжди свідчать про значні негаразди у фінансовому стані банку. Разом з тим невплата дивідендів інколи може суттєвіше вплинути на репутацію та вартість під-

приємства в сучасному світі. У країнах, де ці питання дозволені, завжди є певні обмеження.

У Люксембурзі, розподіл емісійних різниць дозволений у випадках, коли обсяг чистих активів після такого розподілу буде більшим за підписний капітал і нерозподілені резерви. Разом з тим, розподіл емісійних різниць можливо здійснити навіть за наявності збитків минулих періодів. У США обмежень щодо дивідендних виплат немає проте дії правило неплатоспроможності, коли сплата заборонена якщо сума зобов'язань перед кредиторами більша за чисті активи. На Кайманських островах дивідендні виплати із емісійних доходів дозволено у випадку виконання всіх нормативів ліквідності одразу після розподілу дивідендів. У Данії емісійні різниці разом із загальними фондами є складовою резервів, що можливо розподіляти, і таким чином перелік напрямів використання емісійних різниць не обмежується дивідендними виплатами. Проте, існує ряд країн, зокрема і Великобританія, де будь-які дії, крім тих, що дозволені у вітчизняному обліку, заборонені.

В обліку в країнах, де емісійні різниці є складовою резервів, які можливо розподіляти (наприклад у Данії), виплати дивідендів відображаються дебетуванням емісійного доходу у кореспонденції з рахунками або кредиторської заборгованості з акціонерами або грошових коштів. У країнах, де емісійні різниці не є складовою резервів, що розподіляються, обсяги необхідні для розподілу спочатку переводяться на рахунки резервів, що розподіляються, з яких у подальшому здійснюється нарахування кредиторської заборгованості з акціонерами та подальша виплата дивідендів.

У підсумку зазначимо, що у вітчизняному обліку виділяються два напрями формування резерву емісійних різниць: при реалізації акцій за ціною вище номіналу та викупі акцій за ціною нижче номіналу; та два напрями використання резерву емісійних різниць: при викупі акцій за ціною вище номіналу та на покриття витрат із розміщення акцій. Останній напрям із використання резерву є «новинкою» і був введений чинною Інструкцією з обліку цінних паперів та фінансових інвестицій. У міжнародній практиці застосовується ще один напрям використання емісійного резерву: для розподілу ресурсів компанії шляхом виплати дивідендів, а також на інші цілі. Цей напрям використання дозволяється лише за умови виконання економічних нормативів і нормативів ліквідності одразу після здійснення платежів.

Марина Тюхляєва,
старший викладач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВРАХУВАННЯ ДОХОДІВ І ВИТРАТ ПІД ЧАС ПЕРВІСНОГО ВИЗНАННЯ ФІНАНСОВИХ АКТИВІВ АБО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА СПРАВЕДЛИВОЮ ВАРТІСТЮ У БАНКАХ

Врахування положень міжнародних стандартів фінансової звітності у вітчизняному законодавстві зумовлює потребу у забезпеченні відкритості та прозорості фінансової звітності. Економічна криза, проблеми фінансового сектора економіки суттєво змінюють підходи до формування інформації у системі бухгалтерського обліку процедури якої не повною мірою відповідають вимогам і критеріям МСФЗ. Зміни положень МСФЗ ускладнюють облікові методики, тому в підходах необхідно урахувувати ринкові механізми господарювання, а також визнавати фінансові інструменти за їх справедливою вартістю.

Проблемою для банків є вимоги щодо оцінки фінансових активів і відображення інформації про ризики у фінансової звітності. НБУ пропонує методику застосування моделі понесених збитків, в основі якої — оцінка дисконтованих майбутніх грошових потоків, скоригованих з урахуванням впливу збиткових подій, що вже відбулися, відповідно до принципу нарахування доходів і витрат

Справедлива вартість — це ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передавання зобов'язання у звичайній операції між учасниками ринку на дату операції [1]. Внесені зміни до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [2] стосуються характеристики рахунків нарахованих доходів/витрат і прострочених доходів за всіма активними операціями, які отримали характеристику активно-пасивних. Це стосується також рахунків процентних витрат. Це уможливить здійснення коригування доходів банку за активами, за якими визнано зменшення корисності. Пояснення щодо зміни характеристики цих рахунків наведено у Листі НБУ [3]. Пояснимо зміну характеристики цих рахунків на прикладі рахунків обліку кредитних і депозитних операцій [4].

Нижче наведено порядок відображення суми дисконту (премії) як приклад відображення операцій, що виникають через різниці в процентних ставках за рахунками груп 206, 161.

Відображено в обліку суму дисконту, що виникає через відхилення процентних ставок кредитування (номінальна 18 %, ринкова 20 %)

Дебет рахунку «Витрати під час первісного визнання фінансових активів за вартістю нижчою або вищою, ніж справедлива» (7390).

Кредит рахунку «Неамортизований дисконт за кредитами а поточну діяльність, що надані СГ» (2006)

Амортизація дисконту протягом дії кредитної угоди обліковується записом:

Дебет рахунку «Неамортизований дисконт за кредитами а поточну діяльність, що надані СГ» (2066).

Кредит рахунку «Процентні доходи за кредитами в поточну діяльність, що надані СГ» (6026).

Якщо кредит СГ на поточні потреби надається за номінальною ставкою 20 % при ринковій 18 %, то в обліку фіксується премія:

Дебет рахунку «Неамортизована премія за кредитами в поточну діяльність, що надані СГ» (2065)

Кредит рахунку «Дохід під час первісного визнання фінансових активів за вартістю вищою або нижчою ніж справедлива» (6390), відповідно амортизації премії відповідає запис:

Дебет рахунку «Процентні доходи за кредитами в поточну діяльність, що надані СГ» (6026)

Кредит рахунку «Неамортизована премія за кредитами в поточну діяльність, що надані СГ» (2065).

Зазначені підходи також ураховуються в методиці обліку зобов'язань банку. Якщо депозитний вклад залучено від іншого банку за номінальною ставкою 18 %, а ринкова складає 20 %, то в обліку фіксується дисконт:

Дебет рахунку «Неамортизований дисконт за строковими вкладками інших банків» (1616)

Кредит рахунку «Дохід під час первісного визнання фінансових зобов'язань за вартістю нижчою або вищою ніж справедлива» (6398), далі сума дисконту підпадає під процедуру амортизації дисконту:

Дебет рахунку «Процентні витрати за короткостроковими вкладками інших банків» (7012)

Кредит рахунку «Неамортизований дисконт за строковими вкладками інших банків» (1616)

За протилежної ситуації (номінальна 20 %, ринкова 18 %) в обліку фіксуємо премію, що підтверджується записом:

Дебет 7398 А «Витрати під час первісного визнання фінансових зобов'язань за вартістю нижчою або вищою ніж справедлива».

Кредит 1615П»Неамортизована премія за строковими вкладками інших банків

відповідно амортизації премії відповідає запис:

Дебет 1615П»Неамортизована премія за строковими вкладками інших банків»

Кредит 7012 АП «Процентні витрати за короткостроковими вкладками інших банків»

Певна річ, описані облікові процедури поширюються також на операції з розміщення депозитів в інших банках, відкриття депозитних рахунків для клієнтів банку, операцій з отримання кредитів від інших банків.

Операції по відображенню різниць у процентних ставках виконуються на дату розрахунку, але на дату балансу ринкова (справедлива) вартість може суттєво змінитися.

Переглядаючи попередні оцінки сум платежів і надходжень за фінансовими інструментами, банк повинен здійснити коригування балансової вартості фінансового активу чи фінансового зобов'язання для відображення фактичних і переглянутих попередньо оцінених грошових потоків. Сума коригування визначається як різниця між балансовою вартістю фінансового інструменту та теперішньою вартістю переглянутих попередньо оцінених майбутніх грошових потоків, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка цього фінансового інструменту. Для фінансових інструментів з плаваючою процентною ставкою застосовується ефективна ставка відсотка, що була розрахована під час останньої зміни номінальної процентної ставки відповідно до нових умов. Сума коригування визнається як процентний дохід або витрати, якщо зміна попередньої оцінки грошових потоків не пов'язана зі зменшенням корисності фінансового активу (групи фінансових активів).

Список використаної літератури

1. Постанова Правління НБУ «Про затвердження змін до Правил бухгалтерського обліку доходів і витрат банків України» від 22.06.2015 р. № 403.

2. План рахунків бухгалтерського обліку банків України від 17.06.2004 р. №280 зі змінами (редакція від 16.06.2016р.) // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності — 2004. — Вип. 9.

3. Лист НБУ від 25.06.2015 р. № 60-09011/43968.

4. Інструкція з бухгалтерського обліку кредитних, вкладних (депозитних) операцій та формування і використання резерву під кредитні ризики в банках України від 27.12.2007 р. № 481.

**ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ЕКОНОМІЧНИМИ СУБ'ЄКТАМИ**

УДК 657

Олена Абесінова,

к.е.н., доцент кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

**ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ КОНСОЛІДОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ ДЛЯ
ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА**

Основним напрямком аналізу фінансового стану підприємства є аналіз його фінансової стійкості, яка відображає здатність підприємства стабільно працювати та динамічно розвиватися, зберігаючи рівновагу активів і пасивів в умовах зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Фінансово стійким є підприємство, яке характеризується:

— високою платоспроможністю — здатністю відповідати за своїми зобов'язаннями;

— високою кредитоспроможністю — здатністю платити по кредитах, виплачувати відсотки по ним і погашати їх точно в термін;

— високою рентабельністю — прибутковістю, що дозволяє фірмі нормально і стійко розвиватися, дозволяючи при цьому вирішувати проблему взаємин акціонерів і менеджерів за рахунок підтримки на достатньому рівні дивідендів і курсу акцій підприємства;

— високою ліквідністю балансу — здатністю покривати свої пасиви активами відповідної і перевищує терміновості перетворення їх у гроші [1].

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку економіки особливий інтерес викликає методика аналізу фінансового стану не тільки підприємств як окремих самостійних структур, але і груп компаній як фінансових систем. Такі системи особливо схильні до нестабільності і кризи, що може призводити до порушення фінансової діяльності як групи в цілому, так і окремих підприємств, що входять у групу. У зв'язку з цим кредитори, ін-

вестори та інші зацікавлені сторони значну увагу приділяють аналізу фінансової стійкості за даними консолідованої звітності, що представляє собою систематизовану інформацію про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та зміни фінансового становища групи компаній.

Консолідовані фінансові звіти за МСФЗ 10 — фінансова звітність групи, у якій активи, зобов'язання, власний капітал, дохід, витрати та потоки грошових коштів материнського підприємства та його дочірніх підприємств подаються як такі, що належать єдиному економічному суб'єкту господарювання [2].

Консолідована фінансова звітність за П(С)БО 1 — звітність, яка відображає фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства та його дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці [3].

До консолідованої фінансової звітності включають показники фінансової звітності материнського підприємства та всіх дочірніх підприємств.

Консолідована звітність складається відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), при цьому бухгалтерська звітність компаній, що входять до групи, складається за національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку. Консолідована звітність відрізняється вираженою аналітичною спрямованістю. Головна її особливість полягає в тому, що будь-які внутрішні фінансово-господарські операції при консолідації виключаються, тому формування консолідованої звітності вимагає не тільки механічного зведення звітних показників, а й застосування спеціальних облікових і розрахункових дій, методів і прийомів.

Аналіз фінансової стійкості дає змогу визначити, наскільки консолідована група фінансово незалежна і чи є її фінансове становище стійким.

Сучасна наукова економічна література надає багато різних варіантів тлумачення категорії «фінансова стійкість», але її огляд показує, що до теперішнього часу немає єдиної думки про те, що розуміється під фінансовою стійкістю підприємства, а для консолідованої групи цей термін не визначений зовсім. Також на сьогодні ще залишається не вирішеною проблема створення єдиної методики аналізу фінансової стійкості. Вибір методів аналізу залежить від цілей і завдань, що стоять перед користувачами аналітичної інформації.

На практиці найчастіше застосовують методи, засновані на відносних показниках, які характеризують оптимальність струк-

тури та співвідношення окремих статей пасивів і активів, тому використовуються для діагностики структури джерел фінансування консолідованої групи. Різноманіття коефіцієнтів в аналізі фінансової стійкості, що базуються на одних і тих же показниках або частково повторюють один одного, у ряді випадків заважають однозначній оцінці результатів проведеного аналізу. Тому вважаю, що для аналізу консолідованої фінансової звітності при оцінці фінансової стійкості необхідно використовувати методи рейтингової порівняльної оцінки. При розрахунку рейтингу використовується чотири види показників: абсолютні, відносні, динамічні і якісні. Динамічні розраховуються шляхом співставлення абсолютних, відносних і якісних показників за кілька звітних періодів. Якісні визначаються за допомогою експертних оцінок.

Для аналізу фінансової стійкості консолідованого підприємства варто використовувати деякі додаткові відносні показники, такі як чистий прибуток на акцію, дивіденди на одну акцію, відношення дивідендів на одну акцію до ринкового курсу акцій та інші. Використання цих показників дозволить точніше визначити фінансову стійкість і тип фінансового стану консолідованої групи.

Список використаної літератури

1. Савицкая Г. В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г. В. Савицкая. — 5-е изд., перераб. и доп. — М. : ИНФРА-М, 2009. — 536 с.
2. МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>
3. П (С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс]. — Режим доступу:// <http://www.rada.gov.ua>

УДК 339.92

Ігор Богатирьов,
к.е.н., доцент, докторант кафедри
міжнародного обліку і аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНАЛІЗ УНІФІКОВАНИХ МОДЕЛЕЙ ІДЕНТИФІКАЦІЇ СТРУКТУРИ ФІАНСОВИХ РИНКІВ

Розроблення уніфікованих моделей ідентифікації структури та динаміки фінансових ринків світу і, водночас, фінансової глобалізації може йти двома шляхами: спрощеною системою обліку

змін, що мали місце в світовій економіці і розробленням ємних за своєю суттю синтетичних моделей фіксації секторальних і горизонтальних змін. З огляду на те, що сучасні фінансові відносини в світі мають складну поліструктурну форму, доцільним, на нашу думку, є дослідження на двох рівнях: спрощеному і ускладненому. Фактично до такої саме дилеми вибору селективних моделей російський дослідник Л. Капіца, якому вдалося систематизувати фінансові ринки з позиції їхньої відкритості, кількісних, якісних і системних змін. Автор переконаний, що при оцінюванні, приміром, рівня відкритості національної економіки доцільно виокремити дві групи: *de jure* фінансової інтеграції, коли йдеться про визнання ступеня формальних обмежень на ті угоди, що здійснюють іноземні компанії на території тієї чи іншої держави (індикатори цієї групи дозволяють встановити не лише притаманний країні рівень економічної (фінансової) свободи, а й, певною мірою, ступінь легкості ведення бізнесу) та *de facto* фінансової інтеграції, коли йдеться про фактичне включення фінансової системи країни до світової [1, с. 74]. На наше глибоке переконання, саме модель *de facto* відображає ступінь готовності держави та корпорації до активної діяльності на світових фінансових ринках, а також рівень глобальної конкурентоспроможності її фінансової системи. Утім, Л. Капіца переконаний, що за звичайних умов підходи *de jure* і *de facto* збігаються, але, на нашу думку, це не зовсім так, адже перманентні фінансові кризи, що вирують у світі, і які доволі ілюстративно відображають характер суперечностей між тим, що було створено у країнах-лідерах і державах-аутсайдерах, а також у межах провідних фінансово-промислових груп суттєво відокремлюють, а в деяких випадках і протиставляють ці два підходи. З огляду на це, надзвичайно важливим є так звані кількісні показники (*volume — based indicators*) та модифіковані індикатори, які наочно відображають ціни на фінансові ресурси (*price — based indicators*).

У світовій аналітичній літературі, потоки приватного капіталу досліджуються доволі ретельно. Тож не випадково, що окремі з них мають свій індикативний рівень відображення та відповідне наукове та прикладне тлумачення. До них відносять: *GPCI* (*Gross private capital inflows*), валовий приплив приватного капіталу і, відповідно, його антипод — *GPCO* (*Gross private capital outflows*), валовий відплив приватного капіталу.

У відповідності з логікою, їх сума може показувати ступінь глобальної активності, а різниця — баланс руху фінансових засобів. Тим не менше заслуговує на увагу також співвідношення цих

похідних з валовим внутрішнім продуктом (GDP), яке, за тлумаченням Л. Капіці [1, с. 75], дозволяє застосувати два індекси відкритості фінансової системи (OFI):

$$OFI = \frac{GPCI + GPCO}{GDP}, \quad (1)$$

а також його модифікований варіант OFI'

$$OFI' = \frac{GFA + GFL}{GDP} * 100\%, \quad (2)$$

де GFA (Gross stocks of foreign assets) — валові іноземні приватні активи, GFL (Gross stocks of foreign liabilities) — валові іноземні приватні пасиви.

Порівнюючи ці два показники не важко зрозуміти, що змістовнішим є другий з них, який відображає сумарний фінансовий процес обміну, натомість перший — краще віддзеркалює, а проведені порівняння у часі дозволять визначити тенденції та перешкоди посилення подальшої відкритості національної фінансової системи.

Третім важливим показником відкритості фінансової системи, на думку Л. Капіці, може вважатися індикатор Cap Vol, який являє собою співвідношення середньої суми обсягів прямих іноземних інвестицій у межах країни та за кордоном, обсягів портфельних активів та обсягів портфельних боргових зобов'язань і кредитів. До числа переваг цього індикатора відноситься урахування боргових зобов'язань та її співставлення з результатами реального виробництва.

Усе частіше сучасні дослідники звертають увагу на системні показники, які, з одного боку, містять у своїй основі містять чимало кількісних індикаторів (або ж субіндексів), натомість, з другого боку, охоплюють результати соціометричних опитувань, що створює для них значну інформаційно-аналітичну перевагу. Саме таким показником може вважатися показник GFCI (Global Financial Centres Index) — індекс глобальних фінансових центрів. Інструментально він дозволяє комбінувати понад 105 факторів конкурентоспроможності глобальних фінансових центрів, вплив яких на трансфер ресурсів у світовій економіці є надзвичайно високим. Розробники цього показнику сферами аналізу обрали п'ять, найважливіших, на їхню думку, площин, що охоплює бізнес-середовище, розвиток фінансового сектору, інфраструктуру, людський капітал, загальну репутацію. Про унікальність вибору

свідчить і те, що цей індекс є гармонізованим до ряду інших, зокрема ICT Development (ООН), Networked Readiness Index (Світовий економічний форум), Telecommunication Infrastructure Index (ООН) і Web Index (World Wide Web Foundation).

Список використаної літератури

1. Капица Л.М. Индикаторы мирового развития / Л.М. Капица — 2-е изд. — М.: МГИМО(У) МИД России, 2008. — 352 с.

УДК 657:620

Борис Гаприндашвілі,
аспірант кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ З ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

За умов різких коливань цін на ринках сировини, товарів і на-самперед енергоносіїв, критично високої залежності України від імпорту енергоносіїв одним із вагомих чинників сталого розвитку економіки є перехід до енергоефективного розвитку. Реалізація проектів підвищення енергоефективності підприємств неможлива без залучення фінансових ресурсів, у тому числі за рахунок банківських кредитів.

Енергетична політика промислового підприємства представляє собою низку задекларованих правил поведінки в енергетичній, політичній, економічній і частково в екологічній галузях діяльності підприємства. Вона розробляється відповідно до поставлених цілей підприємства. Кожне підприємство має власні інтереси та власний погляд на шлях досягнення поставлених цілей, а отже і енергетична політика готується індивідуально для кожного окремого випадку. Тому аби вдосконалити процес реалізації енергозберігаючих заходів на підприємствах особливо таких, які реалізуються через залучення фінансових ресурсів і банківських кредитів, необхідно побудувати дієздатну систему обліково-аналітичного забезпечення.

Така система повинна відповідати вимогам стандартів (положень) бухгалтерського обліку, вимогам методичної і нормативної

документації з питань енергозбереження, вимогам внутрішніх нормативних документів підприємства та законодавству України (Господарському кодексу і т.д.).

У той же час така система повинна відповідати виробничо-господарським, науково-технічним і економічним, енергетичним та екологічним цілям і критеріям створення системи енергетичного менеджменту і спричинювати покращення основних техніко-економічних, енергетичних і екологічних показників виробничо-господарської діяльності (показників собівартості продукції та рентабельності, норм питомих витрат ПЕР, енергоємності продукції тощо).

Вирішення завдань системи обліково-аналітичного забезпечення управління процесами енергозбереження підприємства потребує розв'язання існуючих методичних проблем як у методології обліку щодо об'єктивного відображення результатів діяльності, спрямованої на підвищення енергоефективності, які ускладнюють аналіз та управління цими процесами не тільки на рівні підприємств, але й на мезо- та макрорівні, так і в методології економічного аналізу, де дотепер відсутній аналітичний інструментарій оцінки процесів комплексного впровадження енергозберігаючих заходів.

Пропозиції щодо формування обліково-аналітичного забезпечення реалізації енергозберігаючих заходів:

- методи амортизації енергоефективних основних засобів і нематеріальних активів;
- порядок обліку та розподілу ТЗВ;
- незалежно від організаційно-правової форми обов'язкове використання класу 9;
- порядок виплат, здійснюваних за рахунок прибутку (для державних і комунальних підприємств);
- перелік і склад статей калькулювання виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- періодичність та об'єкти проведення інвентаризації.

Також бажано внести зміни в облікову політику підприємства щодо спільного проведення інвентаризації і енергетичного аудиту («енергетична інвентаризація»), спрямованих на аналіз економічності роботи систем енергогенерування та енергоспоживання з метою визначення можливої економії витрат енергоресурсів і витрат на утримання. Тобто внутрішній енергетичний аудит у складі інвентаризації повинний стати обов'язковою нормою для енергоспоживаючих підприємств, організацій і установ перед можливим зовнішнім енергетичним аудитом.

Через специфіку наведених пропозицій доцільно було б розглянути можливості взаємодії обліково-аналітичної системи із системою енергетичного менеджменту на підприємстві.

Система енергетичного менеджменту — це частина загальної системи управління підприємством, яка включає організаційну структуру, функції управління, обов'язки та відповідальність, процедури, процеси, ресурси для формування, впровадження, досягнення цілей політики енергозбереження. Це система управління, основана на проведенні типових вимірювань і перевірок, що забезпечує таку роботу підприємства, за якою споживається тільки необхідна для виробництва кількість енергії.

Таким чином, система обліково-аналітичного забезпечення управління впровадженням енергозберігаючих заходів на підприємстві має являти собою комплекс і єдність систем нормування, планування, обліку, аналізу, аудиту і контролю, взаємодіючих і передаваних через інформаційні потоки в процесі формування і передачі оперативної та якісної обліково-аналітичної інформації для забезпечення обґрунтованості і ефективності прийняття управлінських рішень у системі енергетичного менеджменту підприємства.

УДК 657.471

Інна Герасимович,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КОНТРОЛЬ ВИРОБНИЧИХ ЗАТРАТ НА ПІДСТАВІ ОПЕРАЦІЙНО-ВАРТІСНОГО АНАЛІЗУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Метою дослідження є обґрунтування вдосконалення методики внутрішньогосподарського контролю затрат виробничих процесів промислових підприємств на підставі операційно-вартісного аналізу.

У ролі об'єкта операційно-вартісного аналізу можуть виступати окремі операції технологічні бізнес-процеси, на яких відбуваються формування окремих споживчих якостей виробу. Звідси витікає можливість ув'язки операцій-функцій технологічного процесу з затратами виробництва.

Для цієї мети, виходячи з технологічної схеми виробництва, затрати на окремі види робіт необхідно поділити на структурні елементи-операції і виявити співвідношення між їх частинами як носіями бізнес-процесів. Для цього необхідно використати фактор зважування затрат, що пов'язані з операціями кожного

окремого виду робіт технологічного процесу. Основою фактору зважування є властивості, що характеризують функцію-операцію, і міра цих властивостей. Окремі суми витрат на виконання кожної функції-операції дозволяють виявити їх практичну корисність. Стосовно до останніх, вони можуть встановлюватися на основі суміщення, скорочення або вдосконалення як самих технологічних операцій, так і бізнес-процесів у цілому.

Проведений нами операційно-вартісний аналіз важливості функцій і затрат на їх реалізацію дозволив виявити зони (операції технологічного процесу) з неоправдано високими затратами по допоміжних та обслуговуючих функціях-операціях процесів. Вони і є вихідними моментами для розробки оптимальніших варіантів здійснення технологічних затрат.

Відповідно до методики операційно-вартісного аналізу це здійснюється на творчому етапі. Зміст творчого етапу виражається в розробці пропозицій по вдосконаленню об'єкта аналізу і попередньому підборі та систематизації пропозицій за функціями-операціями технологічних процесів і на цій підставі формування нових варіантів виконання об'єкта.

На сьогоднішній день на українських підприємствах проблема облікового забезпечення операційно-вартісного аналізу затрат, на основі їх поопераційного обліку, є не розв'язаною.

У світовій обліковій практиці ця проблема вирішена шляхом побудови і ведення поопераційного обліку виробничих затрат і називається це системою обліку затрат на основі виробничої діяльності. Вона найбільш відповідає принципам операційно-вартісного аналізу затрат, тому що передбачає всі виробничі затрати обліковувати не в розрізі статей затрат, а по видах операцій технологічних бізнес-процесів.

Наші дослідження показали, що розв'язання вказаної проблеми на українських підприємствах є неоднозначним, тобто необхідно застосовувати різноманітну методику формування облікової інформації по операціях-функціях затрат. Це може бути рознесення інформації про затрати з первинної документації, а також розподільчі методи — пропорційно трудомісткості операцій (яка виражається в людино-годинах чи сумі нарахованої заробітної плати) або нормативним прямим затратам.

Перевага системи обліку затрат на основі виробничої діяльності не викликає сумніву. Проте, через різке зростання обсягу облікових робіт не всі підприємства зможуть піти на його впровадження. Вона застосовувана там, де облік ведеться на комп'ютерах. Це, в першу чергу, на великих підприємствах. А для тих, хто займається корот-

костроковою сезонною переробкою сільськогосподарської сировини на невеличких заводах і в цехах, найприйнятніші, як показали наші дослідження, розподільчі методи — пропорційно трудомісткості або нормативним прямим затратам. Останніми можуть бути і планові затрати, якщо вони визначені досить оптимально. Тим більше, що їх планування завжди прив'язано до здійснюваних операцій бізнес-процесів технологічних переділів, які в харчовій промисловості виступають як «центри відповідальності», діяльність яких підлягає постійному і систематичному контролю.

Отже, одним з дієвих методів внутрішньогосподарського контролю технологічних затрат промислових підприємств України є використання операційно-вартісного аналізу їх бізнес процесів. Він здійснюється шляхом структуризації затрат технологічних процесів і порівняння рівнів затрат за різними видами застосування технологій. На підставі співставлення озатрачених операцій-функцій технологічних процесів виявляються непродуктивні та надлишкові затрати і дає нам підставу рекомендувати для використання в якості інструменту внутрішньогосподарського контролю методика операційно-вартісного аналізу як таку, що вносить елемент наукової новизни у досліджувану проблему.

Список використаної літератури

1. *Голов С.Ф., Ефименко В.И.* Учёт и контроль затрат: пути развития // Бухгалтерский учт. — 1991. — № 11. — С. 5–11; *Бочаров В.В.* Финансовый инжиниринг. — М.: Питер. 2004. — 394 с.
2. *Друри К.* Введение в управленческий и производственный учет. — М.: Аудит, ИО «ЮНИТИ», 1998. — 774 с.
3. *Щиборщ К.В.* Бюджетирование деятельности промышленных предприятий России. — М.: Дело и Сервис, 2001. — С. 100.

УДК 658.155

Катерина Дацко,
к.е.н., старший викладач кафедри
обліку і оподаткування,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Операції зовнішньоекономічної діяльності, а особливо експортно-імпортні операції, в Україні є одним із пріоритетних напрямів

мів розвитку національної економіки, який дозволяє багатьом підприємствам вийти на світовий ринок і намітити шляхи розвитку інвестиційного клімату. За даними Держкомстат України, обсяг експортних операцій у 2015 році склав 38127149,7 тис. дол. США, що у відсотках до 2014 року складає 70,7 %. Обсяг імпорتنних операцій у 2015 році склав 37516443,0 тис. дол. США, що у відсотках до 2014 року складає 68,9 %. Показники свідчать про зниження обсягів міжнародних операцій з експорту та імпорту національних товарів. Дана ситуація має позитивні сторони як зменшення імпорту у країну, що стимулює національне виробництво та споживання національного продукту. Однак, зниження рівня експортних операцій негативно впливає на інвестиційних клімат держави.

Для ефективного ведення міжнародних операцій, які стають невід'ємною частиною національної системи, менеджерам необхідно не тільки володіти знаннями національної та міжнародної системи обліку та оподаткування таких операцій, орієнтуватись у вимогах і законах міжнародної системи ведення бізнесу, але й визначати основні чинники, що впливають на їх динаміку.

Національні особливості ведення економіки визначають причини стримування негативних показників динаміки експортних операцій, які є основою міжнародної діяльності, а саме:

- кризові явища національної економіки, що проявляється у коливанні валютних курсів;
- відсутність державних механізмів кредитування та страхування експорту продукції, що направлені на забезпечення гарантійних зобов'язань зі сторони держави щодо експортного кредитування;
- зниження технічних можливостей підприємств, що не може забезпечити виробництво продукції з високим технічним рівнем;
- недостатньо гнучка податкова, цінова, депозитна, кредитна, фінансова і валютна політика, що стримує диверсифікацію експортно-імпорتنних операцій;
- недосконалість законодавчої бази та недостатньо висвітлені особливості оподаткування міжнародних операцій;
- відсутність досвіду та спеціальних знань щодо виходу на світові ринки у більшості вітчизняних підприємств, низький рівень маркетингової діяльності;
- недостатнє інвестування в перспективні експортні проекти за рахунок внутрішніх і зовнішніх ресурсів.

Імпорتنні операції, у свою чергу, мають забезпечувати національних виробників сучасними високотехнологічними засобами,

обладнанням, ноу-хау та інжиніринговими послугами, що забезпечить розвиток сучасного виробництва в Україні, яке орієнтоване на міжнародний ринок.

Зважаючи на визначені фактори, які негативно впливають на розвиток міжнародної діяльності в Україні, відзначимо, що для оптимізації експортно-імпортних операцій перед підприємствами стоїть задача розробити сучасні підходи до проведення аналізу та формування аналітичного забезпечення, яке буде гарантом ефективного управління такими операціями.

Визначимо основні перспективні напрями розвитку системи аналітичного забезпечення у частині управління експортно-імпортними операціями, які направлені на розробку заходів для зниження рівня чутливості підприємств до коливання валютних курсів:

- аналіз зовнішнього середовища, у якому функціонує підприємство (дослідження та аналіз умов міжнародного ринку, визначення основних конкурентів і конкурентних переваг вітчизняного підприємства, оцінка динаміки коливання валютних курсів);
- аналіз ефективності експортно-імпортних операцій (розрахунок показників ефективності експортно-імпортних операцій з урахуванням собівартості реалізованої на експорт продукції, грошових коштів і їх еквівалентів в іноземній валюті та розмірів надходжень грошових коштів від іноземних покупців);
- прогнозування валютних курсів (підхід оснований на управлінні валютним ризиком шляхом дослідження суми курсових різниць протягом коротко- та довгострокових періодів функціонування підприємства);
- прогнозування рівня фінансового результату від здійснення експортно-імпортних операцій підприємства (аналіз динаміки та факторний аналіз доходів від реалізованих товарів, робіт, (послуг) іноземним покупцям на основі фінансової та внутрішньогосподарської звітності).

Впровадження визначених напрямів формування аналітичного забезпечення управління експортно-імпортними операціями дозволить врахувати комерційну потужність, ступінь бюджетного навантаження, сприятливість ринкового середовища та конкурентоздатність підприємства, доцільність проведення експортно-імпортних операцій.

Розвиток експортно-імпортних відносин України сприяє підвищенню іміджу країни на світовому ринку, зростанню ВВП, виникає можливість брати участь у виробленні міжнародних правил торговельної політики. Міжнародні відносини вимагають відповідності національного виробництва світовим вимогам. Од-

нак, оцінка стримуючих факторів, які ґрунтуються на кризових явищах політичної, економічної та соціальної сфери, визначає необхідність чіткого прогнозування та аналізу сучасної системи експортно-імпортних відносин. Тому подальший розвиток і вдосконалення визначених напрямів аналітичного забезпечення експортно-імпортних операцій сприятиме підвищенню ефективності управління такими операціями в Україні.

УДК 657:004:339.75

Христина Демків,
кафедра обліку і аудиту,
Львівського національного університету
імені Івана Франка

ОСОБЛИВОСТІ АНАЛІЗУ ПРИБУТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ НА РИНКУ АНТИКВАРІАТУ

Аналіз прибутку займає центральне місце в організації економічного аналізу на будь-якому суб'єкті господарювання, оскільки за допомогою його результатів визначають резерви майбутнього зростання. Винятком не стали і суб'єкти господарювання, які функціонують на ринку антикваріату. Традиційно аналіз прибутку діяльності суб'єктів господарювання, і на ринку антикваріату зокрема, організовують з врахуванням чинників, які впливають на його зміну. Окрім того, значний вплив на діяльність суб'єктів господарювання мають особливості ринку антикваріату, до яких слід віднести:

1) асиметричність інформації на ринку. Полягає у неоднаковій інформованості учасників на ринку, що може призвести до купівлі предметів без очікуваного ефекту. Наприклад, за завищеними цінами;

2) обмеженість предметів антикваріату на ринку. Стосується природи цих предметів, тобто це товари життєвий цикл яких закінчився, але вони зберегли свою фізичну форму і стали предметами колекціонування. Або їх виготовляють спеціально для задоволення потреб колекціонерів в обмеженій кількості.

Серед основних чинників впливу на зміну прибутку суб'єктів господарювання на ринку антикваріату, слід виділити [1, 2]:

1) витрати на придбання. Даний чинник впливає на можливість збільшення прибутку, шляхом зменшення витрат через скорочення числа торговельних посередників. Наприклад, для під-

приємства роздрібної торгівлі предметами колекціонування або антикваріату, вигіднішою буде купівля таких предметів через Інтернет-аукціон, ніж антикварний салон чи магазин тощо;

2) рівень цін реалізації. Це чинник, збільшення чи зменшення якого прямо пропорційно впливає на прибуток суб'єктів господарювання. Однак, слід пам'ятати, що ціноутворення на предмети колекціонування або антикваріату, залежить і від специфіки конкретної категорії таких предметів. Наприклад, при ціноутворенні на предмети нумізматики враховують [3]:

– унікальності монет. Поняття унікальності у даному випадку застосовується до монет випущених обмеженим тиражем або таких, що збереглися, незважаючи на їх вилучення з обігу (наприклад, з метою подальшої переробки і використання). У світі, при визначенні ступеня унікальності монет, застосовують різноманітні шкали унікальності: шкала Холтена, шкала Шелдона та універсальна шкала, є найрозповсюдженішими у використанні. Наприклад, шкала унікальності Шелдона початково була розроблена для монет номіналом в один американський цент, однак на сьогоднішній день вона має ширше застосування. Шкала складається з восьми рівнів (R1–R8), найнижчий рівень характеризує поширені, легко доступні для купівлі екземпляри монет (чисельність 1250+ одиниць), натомість найвищий рівень вказує на унікальні чи з великою ймовірністю — єдині екземпляри (чисельність не перевищує 1 одиницю);

– стану збереження монет. Колір, блиск, візуальна привабливість — є одними з критеріїв, на яких і ґрунтується визначення ступеня збереження монет. Серед нумізматів у світі широко застосовується ще одна шкала розроблена В. Шелдоном, проте уже спрямована на оцінку ступеня збереження монет. Так як і шкала унікальності, шкала стану збереження монет має зростаючий характер і складається з 70 рівнів, якщо 1 рівень ідентифіковує максимально зношені монети, з упізнаваними невеликими фрагментами легенди чи написів, то 60, 65 чи 70 рівні — монети ідеального стану, без при знаків зносу з мінімальною зміною кольору;

3) рівень обсягів реалізації предметів колекціонування або антикваріату. Такий чинник на даному ринку, слід пов'язувати з мотивами виникнення попиту на ньому. Наприклад, модонаслідувальний характер виникнення попиту, пов'язаний з тенденціями присутніми на ринку антикваріату, а також головним фактором впливу — модою. Тобто, в певний період на ринку може бути присутньою тенденція на живопис епохи бароко, а ще через деякий час буде актуальним живопис епохи ренесансу, що стимулюватиме зміну в обсягах реалізації відповідних предметів;

4) рівень витрат обігу. Даний чинник знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів впливу, до яких відносять: кон'юнктуру ринку, рівень цін, платоспроможність покупців, оренду основних засобів, оплату праці тощо.

Розглянувши особливості ринку антикваріату та чинники впливу на прибуток суб'єктів господарювання на ньому, можемо зробити такі висновки:

1) при побудові організаційної моделі аналізу прибутку підприємств на ринку антикваріату необхідно враховувати особливості його функціонування, що суттєво відрізняється від діяльності суб'єктів господарювання у виробничій сфері чи торгівлі промисловими і продовольчими товарами;

2) формалізація моделі аналізу на такому ринку залежить не лише від конкурентного середовища і загального рівня цін, але і визначається особливостями окремих категорій предметів колекціонування або антикваріату.

Таким чином, організований аналіз дозволить виявити реальні резерви збільшення прибутку і сприятиме розробці прогностичних рішень щодо майбутньої вартості предметів на ринку антикваріату.

Список використаної літератури

1. Мних Є.В. Економічний аналіз [Електронний ресурс]: підручник / Є.В. Мних. — К.: Знання, 2011. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/121-ekonomichny-analz-mnih-v.html>

2. Sheldon, William Herbert (1958). Penny Whimsy: A Revision of Early American Cents, 1793-1814; An Exercise in Descriptive Classification with tables of rarity and value (1 ed.). Harper & Row.

3. Гринів Б.В. Економічний аналіз торговельної діяльності [Електронний ресурс]: навч. посіб. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/knigi/124-ekonomichny-analz-torgovelnno-dyalnost-grinv-bv.html>

УДК 336.1

Олександр Діба,

к.е.н., доцент кафедри інвестиційної діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА СПЕКТРУ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Сучасні інтеграційні та глобалізаційні процеси неминуче ставлять вітчизняні суб'єкти господарювання в умови особливо жо-

рсткої конкуренції з іноземними виробниками аналогічної продукції. Тому успішними можуть бути ті підприємства, які є інноваційними, тобто здатні ефективно організувати свою інноваційну діяльність. У свою чергу, систематичне прийняття інноваційних рішень вимагає оцінки спектру використання інновацій, зокрема актуалізується теоретичний аспект даного питання.

Тому, особливо важливим є систематизація відповідних досліджень та еволюція численних поглядів на оцінку сутності та природу інновацій. У міру розвитку знань в області інновацій виникали все нові визначення даного поняття. Наприклад, за ознакою утримання або внутрішньої структури виділяють інновації технічні, економічні, організаційні, управлінські та ін. Виділяються масштаб інновацій (глобальні та локальні); параметри життєвого циклу (виділення й аналіз усіх стадій і підстадій), закономірності процесу впровадження і т. п.

Фундатором сучасного розуміння інновацій став Й. Шумпетер, який ввів у науковий обіг термін «інновація», уперше розглянув питання нових комбінацій змін у розвитку інновацій, а саме [5]:

- 1) використання нової техніки, технологічних процесів чи нового ринкового забезпечення виробництва;
- 2) впровадження продукції з новими властивостями;
- 3) використання нового джерела сировини;
- 4) зміни в організації виробництва і його матеріально-технічному забезпеченні;
- 5) поява нових ринків збуту.

Суттєвий доробок у теорію інноваційного шляху розвитку вніс Б. Твісс, який підкреслював сутність нововведення як процесу, у якому винахід або наукова ідея набувають економічного змісту, творчий характер інноваційної діяльності [4].

На думку Б. Санто, інновація — це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів приводить до створення кращих за своїми якостями виробів, технологій і дає прибуток (у разі, коли інновація орієнтована на економічний зиск) [3].

У свою чергу, П. Друкер визначив, що інновації є особливим інструментом підприємців, засобом, за допомогою якого вони прагнуть здійснити новий вид бізнесу або послуг [1].

На думку М. Портера, інновації реалізують можливість здобути конкурентні переваги, включаючи як нові технології, так і нові методи роботи, що проявляються в новому дизайні продукту, новому процесі виробництва, у новому підході до маркетингу чи в новій методиці підвищення кваліфікації працівників [2].

З огляду на наведені методичні підходи, спостерігаємо можливість корегувати реалізувати інновації, зважаючи на масштабність (спектр) потреб суб'єктів інноваційної діяльності, які визначаються особливістю проходження кожного конкретного етапу інноваційного процесу, стадією економічного розвитку національної економіки.

Так, залежно від спектру використання інновацій вони можуть бути оцінені у широкому та у вузькому сенсі. Дослідження широкого сенсу інновацій полягають у їх оцінці в якості нововведення, перетворення в економічній, технічній, соціальній та інших сферах. Подібні характеристики прослідковуються в працях таких класиків політичної економії, як Й. Шумпетер, Б. Твісс, Б. Санто, В. Хіппель, Х. Рігс. Позиція цих авторів дозволяє обґрунтувати потенціал впровадження інновацій на макрорівні, інноваційні характеристики та прогресивні зміни в національній економіці.

Поряд із зазначеними вище аспектами, у вузькому сенсі інновації розглядаються, як перше використання винаходу, за яким йде його поширення. Така позиція є характерною для праць таких авторів, як М. Портер, П. Друкер, Д. Тідд, Д. Бессант та К. Павітт. Здебільшого, розуміння інновації у вузькому сенсі дозволяє звернути увагу на результатах інноваційної діяльності суб'єктів господарювання, які знаходять свій прояв на мікрорівні.

У свою чергу, природним є те, що залежно від тенденцій залучення інновацій вони можуть розглядатися, як у контексті статичного, так і динамічного підходу. Згідно із статичним підходом, інновація — це інновація-продукт. Сутнісні аспекти оцінки статичних характеристик інновації затверджено у міжнародних стандартах Керівництво Фраскати та Керівництво Осло, які дозволяють оцінити результат інноваційної діяльності та її якісні характеристики. Проте, досягнення результату вимагає проходження певного процесу. Тому, згідно із динамічним підходом, який розглянуто в контексті досліджень Д. Тідда, Д. Бессанта, К. Павітта, Б. Твісса та Б. Санто, інновація оцінюється, як інновація-процес. Тобто, обґрунтовано процес якісної зміни, яка дозволяє трансформувати існуючі тенденції до їх нового стану.

Таким чином, основні напрями трактування інновацій змінюються зважаючи на фактичні потреби та стадії розвитку сучасного суспільства. Проте, на нашу думку, в умовах ринку в основі розуміння сутності інновації згідно будь-якого з підходів лежить основна мета отримати прибуток (економічний ефект). У свою чергу, природа такого економічного ефекту залежить від ситуації

у суспільстві, фази проходження економічного циклу. Тому, на практиці, спектр використання інновацій доцільно підбирати, зважаючи на можливості поєднання інноваційних рішень згідно позицій статичної та динамічної, широкого та звуженого підходів.

Список використаної літератури

1. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: новаторство і підприємництво / Питер Ф. Друкер; [пер. з англ.]. — К.: Україна, 1994. — 319 с.
2. Портер М. Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Скільський. — К.: Основи, 1997. — 390 с.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: Пер. с венг. — М.: Прогресс, 1990 — 296 с.
4. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. — М.: Экономика, 1989.
5. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й.А. Шумпетер. — М.: Эксмо, 2007. — 386 с.

УДК 657.62:338.31

Ірина Замула,

д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
Житомирський державний технологічний університет

АНАЛІЗ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОЇ ПРОДУКЦІЇ

У ринкових умовах успішність товаровиробників визначається рівнем ефективності виробництва, яка, в основному, залежить від ступеня задоволення потреб суспільства з найменшими витратами. На сьогодні визначальною характеристикою, яка формує попит на продукцію, є її якість, у тому числі з огляду на екологічну безпеку. Сучасні товаровиробники змушені працювати в умовах обмеженості ресурсів, що спричинило науковий пошук у сфері генної інженерії та розповсюдження генномодифікованих організмів, у тому числі у продуктах харчування. Поряд з цим виникла проблема забруднення навколишнього середовища генномодифікованими організмами та незадовільного їх впливу на здоров'я людей, що актуалізувало питання необхідності переходу до положень концепції стійкого розвитку.

В умовах глобалізації ринку проблема якості є актуальною для всіх країн і підприємств, адже тільки продукція високої якості

може бути конкурентоспроможною та рентабельною. На мікрорівні вона повинна розглядатися через призму оцінки рентабельності екологічно чистої продукції для підприємств, які зацікавлені у просуванні такої продукції на ринок.

Під екологічно чистою продукцією розуміється продукція, яка сприймається споживачами як безпечна для здоров'я людини та навколишнього середовища. Виробництво екологічно чистої продукції є практичною реалізацією положень концепції стійкого розвитку і повинно включати економічне зростання, соціальний розвиток і захист навколишнього середовища.

З іншого боку, чи буде екологічно чиста продукція, вироблена з дотриманням вимог концепції стійкого розвитку, конкурентоспроможною на ринку? Чи дозволить збільшена (на витрати із забезпечення екологізації виробництва, адекватну вартість природних ресурсів тощо) собівартість виробництва екологічно чистої продукції отримати бажаний рівень її рентабельності?

Рентабельність окремого виду продукції (P_n) визначається за формулою (1) і показує скільки отримано валового прибутку (ВП) з 1 грн понесених витрат на виробництво та реалізацію продукції (СВ).

$$P_n = \frac{ВП}{СВ}, \quad (1)$$

Застосувавши прийом розширення факторних систем (за додаткові фактори взято суму екологічних витрат (ВЕ) і чистий дохід (ЧД)), отримано таку сукупність факторів, які мають суттєвий вплив на рентабельність екологічно чистої продукції:

$$P_n = \frac{ВП}{ЧД} \times \frac{ВЕ}{СВ} \times \frac{ЧД}{ВЕ}, \quad (2)$$

де $\frac{ВП}{ЧД}$ — валова рентабельність продажу;

$\frac{ВЕ}{СВ}$ — частка екологічних витрат у собівартості продукції;

$\frac{ЧД}{ВЕ}$ — окупність екологічних витрат за рахунок чистого доходу.

Для визначення причинно-наслідкових зав'язків при зміні результативного показника доцільно використовувати факторний аналіз. Найзастосованішими способами визначення впливу фа-

кторів на результативний показник є спосіб визначення взаємопов'язаного впливу факторів і спосіб визначення ізольованого впливу факторів.

Складним питанням, яке вимагає першочергового детального аналізу при застосуванні способу визначення взаємопов'язаного впливу факторів, є визначення послідовності зміни факторів. Запропоновано таку послідовність зміни факторів у факторній моделі: 1) частка екологічних витрат у собівартості продукції; 2) окупність екологічних витрат за рахунок чистого доходу; 3) валова рентабельність продажу. Зазначений спосіб дозволяє визначити зміну результативного показника за рахунок зміни кожного з факторів. Одним з недоліків такого способу є нівелювання ефекту, який виникає при взаємодії факторних показників.

Вказаний недолік дозволяє уникнути способу визначення ізольованого впливу факторів, який передбачає фіксування на базисному рівні всіх факторів, крім одного, вплив якого на результативний показник розраховується і який фіксується на фактичному рівні. Застосування способу ізольованого впливу факторів на результативний показник дозволяє встановити синергетичний ефект від взаємодії факторів, що дає можливість оцінювати вплив зміни кожного з факторів на результативний показник і зміну при цьому результату від взаємодії факторів. За таких умов можливим є управління ефектом від взаємодії факторів з метою оптимізації рентабельності екологічно чистої продукції, як одного з факторів впливу на її величину.

Поглиблюючи дослідження впливу факторів на рентабельність екологічно чистої продукції, необхідним є виділення факторів другого порядку, управляти якими не менш важливо за умови налагодження виробництва на принципах концепції стійкого розвитку. Факторами другого порядку для екологічних витрат повинні бути види таких витрат здійснених за аналізований період, а для собівартості екологічно чистої продукції — статті витрат, що її формують. Для аналізу впливу факторів другого порядку на рентабельність екологічно чистої продукції доцільно застосувати спосіб часткової участі.

Наведені пропозиції дозволять оцінити ефект від взаємодії факторів, вплив якого на результативний показник може бути значним, але так само певною мірою піддається управлінню. Реалізація наведених пропозицій дозволить створити умови для забезпечення соціальної та продовольчої безпеки суспільства та є одним із шляхів реалізації положень концепції стійкого розвитку.

Аркадій Заросило,
старший викладач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

УПРАВЛІНСЬКИЙ АНАЛІЗ — ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ

Сучасна практика управління вимагає розробки і втілення рішень, спрямованих на досягнення фінансово-економічної стійкості та ефективності функціонування бюджетних установ. Під управлінням розуміється систематичний і свідомий вплив на діяльність, спрямований на досягнення поставленої мети шляхом оптимального використання бюджетних ресурсів.

У посткризовий період економіка країни, зокрема бюджетні установи переживають значні зміни. Створення ефективної аналітичної системи для бюджетних установ є одним з ключових завдань відповідно до затверджених нормативно-правових документів на рівні центральної виконавчої влади, таких як Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі та Стратегія розвитку системи управління державними фінансами.

Вчасно прийняті керівництвом управлінські рішення забезпечать позитивні результати діяльності при їх реалізації. У зв'язку з цим, актуальним є становлення та розвиток управлінського аналізу як самостійної галузі знань.

Незважаючи на широкий спектр дослідження аналізу діяльності, зокрема бюджетної сфери, вивчення сутності і змісту управлінського аналізу залишаються мало висвітленими і неоднозначними.

В економічній літературі є різні визначення поняття «управлінський аналіз», залежно від обраних за основу ознак. Однією з найпоширеніших трактувань є управлінська, в якій виділяють три компоненти управлінського аналізу: перспективний (прогнозний), оперативний і ретроспективний [2, с.188].

Вчені досліджують управлінський аналіз з двох боків: з однієї сторони управлінський аналіз як елемент економічного аналізу, з іншої — складова управлінського обліку.

На думку М.А. Вахрушиної управлінський аналіз є внутрішнім економічним аналізом, який націлений на оцінку як минулих, так і майбутніх результатів господарської діяльності структурних підрозділів та організації загалом [1, с. 30].

У світовій практиці управлінський аналіз традиційно вважається складовою частиною управлінського обліку, яка займається інформаційно-аналітичним забезпеченням управлінського персоналу необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень. До управлінського аналізу, в широкому сенсі, можна віднести всі аналітичні операції, пов'язані з вивченням показників, що виходять за рамки публічної фінансової звітності [3].

Управлінський аналіз включає у свою систему фінансовий аналіз, але проводиться на глибшому рівні, передбачається використання всієї бухгалтерської інформації, включаючи дані первинного, оперативного, підсумкового обліку та усі дані про діяльність організації. Користувачами його результатів є управлінські працівники, які використовують аналітичну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Тому, управлінський аналіз базується на даних управлінського обліку та використовує методи і процедури економічного аналізу (якісний, кількісний, фундаментальний, маржинальний, економіко-математичний, експрес-аналіз). Крім того, сам термін «управлінський аналіз» вказує на спорідненість управлінського обліку і економічного аналізу.

У зв'язку з цим, управлінський аналіз доцільно розглядати як окрему галузь у вигляді комплексного управлінського аналізу, який призначений для внутрішнього користування, має конфіденційний характер і здійснює оцінку поточних і майбутніх результатів діяльності бюджетних установ з метою прийняття управлінських рішень щодо ефективного використання бюджетних коштів.

Методичні аспекти управлінського аналізу базуються на вивченні співвідношень між групами найважливіших економічних показників — доходи, витрати та фінансові результати, які включають: аналіз виконання кошторису за основними показниками загального та спеціального фондів; аналіз причин зменшення або збільшення надходжень і витрачання бюджетними установами; аналіз ефективності використання бюджетних ресурсів на розробку та впровадження бюджетних програм; аналіз ефективності використання активів; аналіз достатності пасивів; комплексний аналіз доходів, витрат і фінансових результатів по структурним підрозділам та установи загалом; аналіз руху грошових коштів; аналіз пошуку альтернативних джерел фінансування; аналіз прийнятих управлінських рішень.

Таким чином, від правильності проведення управлінського аналізу залежить основний результат діяльності бюджетних установ — ефективне та цільове використання бюджетних коштів з метою всебічного задоволення соціальних потреб суспільства.

Список використаних джерел

1. Вахрушина М.А. Управленческий анализ [Текст]: учеб. пособие для студентов обуч. по спец. «Бухгалтерский учет, анализ и аудит» / М.А. Вахрушина. — 6-е изд., испр. — М.: Издательство «Омега-Л», 2010. — 399 с.
2. Савицкая Г.В. Комплексный анализ хозяйственной деятельности предприятия [Текст]: учебник / Г.В. Савицкая. — 6-е изд., перераб. и доп. — М.: НИЦ Инфра-М, 2013. — 607 с.
3. Хорнгрен Ч.Т. Бухгалтерский учет: управленческий аспект [Текст]; пер. с англ. / Т. 4. Хорнгрен, Дж. Фостер ; под ред. Я.В. Соколова. — М. : Финансы и статистика, 2000. — 416 с.

УДК 657.05:005.53

Світлана Калабухова,
к.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОБ'ЄКТИ АНАЛІЗУ ФІЗИЧНОГО КАПІТАЛУ ЯК ГЕНЕРАТОРА ВИРОБНИЧОЇ ПОТУЖНОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ОДИНИЦІ

Згідно фізичної концепції капіталу, наведеної у міжнародному стандарті «Концептуальна основа фінансової звітності», капітал трактується як виробнича потужність і розглядається у вигляді продуктивності суб'єкта господарювання. При цьому відзначається, що зростання продуктивності фізичного капіталу є джерелом одержання додаткового прибутку економічною одиницею. У контексті виробничої потужності фізичний капітал доречно охарактеризувати як сукупність контрольованих економічних ресурсів, що накопичуються і використовуються у підприємницькій діяльності, включаються в процес розширеного відтворення через взаємну конвертацію різних його форм.

Роль саме фізичної концепції капіталу в розширеному відтворенні проаналізовано у фундаментальній праці німецького економіста К. Маркса «Капітал». Наукове обґрунтування К. Марксом стадій кругообороту капіталу, у результаті якого змінюються його форми (грошова, виробнича, товарна), і до теперішнього часу залишається фундаментальною основою теорій капіталу та особливостей його руху. На противагу англійським економістам А. Сміту та Д. Рікардо, що поділяли капітал тільки на основний і оборотний, К. Маркс уперше поділив капітал як фізичну субстанцію на постійний (c) і змінний (v).

Постійний капітал (c) у праці К. Маркса розглядається як вартість придбання всіх засобів виробництва, що розпадається на основний капітал (засоби праці) і оборотний капітал (предмети праці). До змінного капіталу (v) вченим віднесено витрати на придбання робочої сили у вигляді номінальної заробітної плати. В рамках марксистської теорії було доведено, що навіть при найпримітивнішому виробництві для отримання прибутку (m) власником капіталу потрібно з'єднати постійний капітал з працею (змінним капіталом), тому що у системі основних факторів виробництва праця виступає як первинний, незалежний фактор створення доданої вартості ($v+m$). Сума постійного та змінного капіталів, а також прибутку визначалась К. Марксом як вартість товару (W):

$$W = c + v + m. \quad (1)$$

Ця формула може бути інтерпретована з бухгалтерської точки зору. Якщо W визначити як дохід від реалізації продукції, тоді $c+v$ розкриває інформацію про витрати на генерування виробничої потужності підприємства. Відтак, у рамках фізичної концепції капіталу, для цілей бухгалтерського аналізу виробничу потужність підприємства ототожнюємо з витрачанням постійного та змінного капіталу.

У фаховій літературі з економіки підприємства виробнича потужність трактується як максимальний обсяг продукції певного асортименту в одиницях, що може виробити підприємство за певний період часу (як правило рік) за допомогою наявних у нього засобів праці, що складаються з основних засобів, які безпосередньо взаємодіють з предметами праці (активної частини) та виробничих площ (пасивної частини основних засобів). Доречно додати, що згідно ПСБО 16 «Витрати», нормальною виробничою потужністю визнається очікуваний *середній* обсяг діяльності, який можна досягти за умов звичайної діяльності підприємства протягом кількох років або операційних циклів з урахуванням запланованого обсягу виробництва.

У фаховій літературі з мікроекономіки співвідношення, що існує між максимальною кількістю продукції і кількістю використаних у її виробництві факторів (ресурсів), описується виробничою функцією. У загальному вигляді виробнича функція має вигляд: $y = f(x_1, x_2, \dots, x_n)$, де y — випуск продукції, x_1, x_2, \dots, x_n — фактори виробництва. Як правило, виробнича функція має теоретичне значення, але не позбавлена й практичного застосування. Її широко використовують економісти для оцінки окремих ресурсів, що забезпечують економічне зростання. Першим варіантом у

цьому плані була виробнича функція Кобба—Дугласа (формула 2), змістом якої є аналіз залежності обсягу виробництва (O) від використання двох основних ресурсів — капіталу (K) і праці (L). Формалізовано двохфакторна виробнича функція (Кобба-Дугласа) у загальному вигляді визначається залежністю:

$$Q = f(K, L). \quad (2)$$

Виходячи з наведених теоретичних положень, до основних операцій з фізичним капіталом, що генерує виробничу потужність економічної одиниці в економіці знань, відносимо витрачання засобів виробництва та компенсацію праці виробничого персоналу. Оскільки засоби виробництва складаються з засобів праці та предметів праці, до об'єктів бухгалтерського аналізу операцій з фізичним капіталом, що генерує виробничу потужність, включаємо основний виробничий капітал та оборотний виробничий капітал. Основний виробничий капітал розглядаємо як сукупність основних виробничих засобів (ОВЗ) у складі машин і обладнання, виробничих площ і нематеріальних активів (НМА). Оборотний виробничий капітал розглядаємо як сукупність запасів (З) на різних стадіях виробничого процесу: виробничих запасів, незавершеного виробництва та готової продукції. Людський виробничий капітал розглядаємо як поточні виплати виробничому персоналу за основну виконану роботу, за невідпрацьований час та заохочувальні виплати (ФОП^{СВ}).

Для цілей бухгалтерського аналізу в контексті забезпечення прийняття підприємницьких рішень суму фізичного капіталу, що генерує виробничу потужність економічної одиниці (ФК^{ГВП}), пропонуємо визначати за формулою:

$$\text{ФК}^{\text{ГВП}} = \text{ОВЗ} + \text{НМА} + \text{З} + \text{ФОП}^{\text{СВ}} \quad (3)$$

УДК 657.442

Валентина Костюченко,

д.е.н., професор кафедри обліку та оподаткування,
Київський національний торговельно-економічний університет

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ТОРГОВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Ринкова трансформація національної економіки характеризується високим ступенем невизначеності. Фактор ризику стає не-

від'ємним атрибутом формування і функціонування ринку та відповідно діяльності суб'єктів господарювання на цьому ринку.

Ризик у торговельній діяльності пов'язаний із зовнішніми та внутрішніми, об'єктивними і суб'єктивними факторами. Щодо суб'єктивних факторів, то насамперед, ризик пов'язаний з управлінням, з усіма його функціями: плануванням, організацією, оперативним управлінням, мотивацією персоналу, економічним контролем. Якість прийнятих управлінських рішень залежить від характеристик інформації, на підставі якої приймаються рішення. Сьогодні

торговельним підприємствам необхідна система (підсистема) управління, яка ґрунтується на пізнанні економічної сутності ризику, розробці та реалізації стратегії ставлення до нього при здійсненні діяльності. Основою такої системи повинно стати обліково-аналітичне забезпечення управління ризиками.

Питання управління ризиками підприємницької діяльності, виокремлення бухгалтерського обліку діяльності підприємства, факторингової компанії в умовах ризику досліджували іноземні та вітчизняні вчені. Серед них Л.Н. Тепман, Ф.Х. Найт, І.Г. Тюнен, Р. Баззел, Т. Бачкаї, Т. Марковіц, В.В. Вітлінський, П.І. Верченко, І.М. Вигівська, В.К. Макарович, С.І. Наконечний та ін. У роботах цих авторів були досліджені ризики у підприємстві та підприємницькій діяльності, визначення ризику та характеристика методів управління ним, проблеми управління ризиками, понятійний апарат щодо ризиків у системі бухгалтерського обліку, класифікація ризиків підприємства, факторингової компанії для можливості облікового відображення їх наслідків, методичні положення щодо облікового відображення діяльності підприємств, факторингових компаній в умовах ризику, розкриття інформації про ризики діяльності підприємств, факторингових компаній у бухгалтерській звітності. Відсутність досліджень методології та організації обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками торговельного підприємства визначили актуальність даного дослідження.

У результаті дослідження виявлені проблемні питання з методології та організації обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками торговельного підприємства. Щодо проблем, пов'язаних з методологією, слід зазначити про таке:

- 1) в економічній сфері ризик присутній постійно, проте вивчений він недостатньо. Пояснюється це тим, що дана категорія довгий час не розглядалась як об'єкт теоретичних досліджень, а відносилась лише до практики;

2) загальноприйнятого трактування економічної сутності поняття «ризик» не вироблено. Принаймі, у роботах різних економістів можна зустріти шість підходів до визначення ризику: ймовірність збитку; величина можливого збитку; функція, що є результатом ймовірності та величини можливого збитку; варіація розподілу ймовірності всіх можливих наслідків ризикованого ходу справи; напівваріація розподілу всіх результатів, узята лише для негативних наслідків і по відношенню до деякої встановленої базової величини; зважена лінійна комбінація варіації і очікуваної величини (математичного очікування) розподілу всіх можливих результатів;

3) існують розбіжності не тільки в розумінні змісту поняття «ризик», а й різні точки зору з приводу об'єктивної і суб'єктивної природи ризику;

4) різноманіття ситуацій і проблем, що виникають у господарських одиницях різного рівня і з різними цілями функціонування, породжує прагнення позначити кожне джерело невизначеності своїм видом ризику.

Очевидно, що відмінність точок зору і міри деталізації ведуть до появи великої кількості видів ризиків;

5) у економічній літературі немає чіткої системи класифікації підприємницьких ризиків, відповідно ризиків торговельного підприємства. Існує безліч підходів до класифікації ризиків, які, як правило, визначаються цілями і завданнями класифікації;

6) методи, що застосовуються при оцінюванні ризику, є кількісними, якісними та такими, що набули ознак кількісних та якісних методів одночасно (методи експертного оцінювання). При оцінці ризику по-перше, застосовують якісні методи оцінювання. Це, у свою чергу, приводить до появи нефінансової інформації.

На міжнародному рівні прийняті спроби уніфікувати процес управління ризиками. Розроблено ряд Міжнародних стандартів з ризик-менеджменту: ISO GUIDE 73:2009, ISO 31000:2009. Проте місце і роль обліку в цій системі не визначено.

У зв'язку з цим, формування обліково-аналітичного забезпечення управління ризиками торговельного підприємства можливе на основі концепції багатоцільового обліку та використання комп'ютерних інформаційних систем, які забезпечують більшу ефективність збирання і обробки інформації, оперативне використання її в управлінні. Основу такого забезпечення може скласти компендій торговельного підприємства, який включатиме: політику з ризику, регламент по процедурам, опис видів контрактів, список контрагентів тощо. Створення власної обліково-аналі-

тичної системи збирання і аналізу інформації про потенційних і дійсних контрагентів можливе з використанням системи Due Diligence.

УДК 657

Олена Лаговська,
д.е.н., професор, декан факультету обліку і фінансів,
Житомирський державний технологічний університет

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕС-ОДИНИЦІ

Науковий підхід щодо управління доходами та прибутком підприємства повинен базуватися на моделюванні співвідношення «витрати-результат» у бухгалтерському обліку з приведенням даного співвідношення до оптимального рівня, враховуючи множину факторів, що забезпечить якісно новий рівень управління фінансово-господарською діяльністю підприємства і доходами та фінансовим результатом, зокрема.

Аналіз наукових робіт з даної тематики дає можливість констатувати факт відсутності певної цілісної системи показників, що дозволяють управляти доходами та фінансовими результатами як індикаторами ефективності господарювання. У зв'язку з цим виникає потреба в розробці методики аналізу прибутку з метою моделювання та прогнозування діяльності суб'єкта господарювання відповідно до обраної стратегії розвитку та з урахуванням факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища.

Для прогнозування фінансових результатів суб'єкта господарювання запропоновано проводити кореляційно-регресійний аналіз, мета якого полягає у встановленні прогнозного значення фінансових результатів суб'єкта господарювання, ідентифікації множини факторів, що здійснюють на них суттєвий вплив і, на цій основі, моделювання поведінки результативного показника.

Завдання кореляційно-регресійного аналізу фінансових результатів суб'єкта господарювання вбачаємо у: 1) встановленні факторів суттєвого впливу на фінансові результати досліджуваного підприємства; 2) визначенні форми зв'язку між факторами та показником фінансових результатів; 3) оцінці невідомих параметри рівняння з метою побудови моделі поведінки фінансових результатів під дією встановлених факторів; 4) перевірці надійності побудованої моделі.

Інформаційну базу для здійснення аналітичних розрахунків можна представити такими групами:

- 1) джерела даних планового характеру;
- 2) джерела облікового характеру;
- 3) джерела нормативного характеру та інші позаоблікові джерела інформації (нормативні акти, якими слід керуватися при веденні господарської діяльності, технічна, технологічна документація, результати маркетингових досліджень тощо).

Для проведення кореляційно-регресійного аналізу формування фінансових результатів використано таку математичну модель:

$$Y = a_0 + \sum_{i=1}^n a_i x_i. \quad (1)$$

де Y — фінансові результати (тис. грн);

a_0 та a_i — параметри рівняння;

x_1 — Дохід від реалізації продукції (тис. грн);

x_2 — Вирахування з доходу у зв'язку з зовнішнім браком (тис. грн);

x_3 — Собівартість реалізованої продукції (тис. грн);

x_4 — Інші витрати діяльності (тис. грн);

x_5 — Втрати від зміни валютних курсів (тис. грн);

x_6 — Штрафи, сплачені контрагентам (тис. грн);

x_7 — Штрафи сплачені контролюючим органам за рішенням суду (тис. грн);

x_8 — Собівартість виготовленої продукції (тис. грн);

x_9 — Вартість чистих активів підприємства (тис. грн).

Аналіз динаміки формування фінансових результатів на одному з досліджуваних підприємств показав, що за останні 12 років сукупний фінансовий результат підприємства склав 7012,3 тис. грн збитку. Проведений кореляційно-регресійний аналіз характеру зміни величини фінансових результатів з використанням запропонованої математичної моделі дозволив встановити основні фактори впливу на них та побудувати математичну модель їх формування, яка має вигляд: $Y = 0,41 x_1 - 0,48 x_3 - 0,29 x_4 - 2,18 x_5 - 1538,59$.

Використання даної моделі дозволило виявити характер зміни величини фінансових результатів у результаті дії встановлених факторів як у сукупності, так і окремо за кожним із визначених факторів і сформувати програму управлінських заходів щодо мінімізації їх негативного впливу. Врахування характеру зміни по-

ведінки результативного показника підвищить об'єктивність розрахованих прогнозних величин, які застосовуватимуться і в процесі бюджетування суб'єктом господарювання.

Результати дослідження свідчать про те, що побудована кореляційно-регресійна модель фінансових результатів є значимою і надійною, а також може бути використана при бюджетуванні фінансових результатів з урахуванням прогнозних значень факторів, які впливають на їх поведінку.

Ефективне функціонування ризик-орієнтованого управління вимагає проведення прогнозного економічного аналізу з метою оцінки бюджетного значення фінансового результату з урахуванням інформації про характерні для суб'єкта господарювання ризики господарської діяльності. У зв'язку з цим використання процесі бюджетування аналітичного інструментарію оцінки фінансових результатів, який базується на використанні методів кореляційно-регресійного аналізу, і дозволяє побудувати прогнозну модель поведінки фінансових результатів з урахуванням факторів впливу на них дозволить виявити характер зміни величини фінансових результатів у результаті дії факторів впливу, як у сукупності, так і окремо з кожним із визначених факторів. Це, у свою чергу, вплине на досягнення відповідного рівня ефективності функціонування різних підсистем управління та даної системи в цілому, а також дозволить уникнути суб'єктивності в оцінці впливу того чи того фактора на результативний показник, що притаманне методам експертної оцінки.

УДК 657

Інна Лазаришина,
д.е.н., завідувач кафедри обліку і аудиту,
НУВГП,
Андрій Лазаршин,
аспірант НУВГП

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТОВОГО НАПОВНЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН ПРИ ПІДГОТОВЦІ БУХГАЛТЕРІВ

Вивчення аналітичних дисциплін є реально необхідним для повноцінної і різносторонньої підготовки фахівців — науковців і практиків у сфері обліку та оподаткування з позицій удоскона-

лення їх компетенцій. Однак на сьогодні потребують узгодження концептуальні підходи до змістовного наповнення аналітичних навчальних дисциплін, що максимально враховують вимоги у відповідних знаннях і вміннях з боку роботодавців в умовах жорсткої конкурентної боротьби як у бізнес-середовищі, так і у сфері HR. З цих позицій аналіз господарської діяльності та фінансовий аналіз як навчальні дисципліни потребують певного «антикризового менеджменту».

Декларування необхідності і важливості аналізу господарської діяльності та фінансового аналізу повинно підкріплюватися сучасними методиками, які є чутливими до гнучкості і динаміки ведення бізнесу, сучасних систем операційного менеджменту, фінансового менеджменту в умовах українських реалій. Аналіз господарської діяльності та фінансовий аналіз може підтвердити свою необхідність за умови системної організації і мінімізації часу від запиту суб'єкта управління до інформаційної відповіді суб'єкта аналізу — тобто скорочення «операційного циклу» аналітичної інформації.

Також спостерігається конфлікт інтересів системи фінансового менеджменту та підсистеми фінансового аналізу, який синергетично посилюється у зв'язку із неповною відповідністю і узгодженістю інформаційних потреб суб'єктів управління й інформаційних можливостей існуючої підсистеми аналізу. Фінансовий аналіз є певним «адаптером» облікових даних до інформаційних запитів фінансового менеджменту відповідно до свого методу, принципів, прийомів. Хоча досить часто виконує і самостійні функції, прямо не пов'язані з обліковою інформацією, її інтерпретацією та аналітичною обробкою (пошукова, регулятивна, захисна функції аналізу).

Однією з основних проблем наявності протиріч між можливостями фінансового аналізу й інформаційними потребами фінансового менеджменту є те, що вони існують певною мірою у різних часових площинах.

До числа основних принципів, на яких базується фінансовий менеджмент, відноситься високий динамізм управління, тобто керівні дії щодо активів, капіталу, зобов'язань, грошових потоків, витрат, доходів повинні відбуватися у режимі ЛТ (реального часу), а не після завершення звітного періоду. Однак курс фінансового аналізу зорієнтований на аналітичне опрацювання звітної фінансової інформації, тобто прийняття управлінського рішення, що відкладається у часі на досить тривалий строк, що є слабким місцем у системі менеджменту, джерелом загроз і ризиків у кон-

курентній боротьбі та фінансовій безпеці підприємства. Хоча ми не применшуємо значення аналізу за даними фінансових звітів — однак він виконує дещо інші завдання — в основному пов'язані з коригуючими впливами на фінансову стратегію підприємства.

Крім того, змістовне наповнення ряду дисциплін для ОКР «магістр» на рівні фактично повтору ряду тем з дисциплін навчального плану ОКР «бакалавр», як-от: «Економіка підприємства», «Аналіз господарської діяльності», «Фінанси підприємств» потребує удосконалення шляхом як включення тем, максимально узгоджених з потребами аналітичного забезпечення операційного та фінансового менеджменту, так і зміни пріоритетів у «часових формах» аналізу в напрямку переорієнтації на аналітичний моніторинг для потреб поточного й ситуаційного фінансового управління. Саме у напрямку вивчення організаційно-методичних засад аналітичного забезпечення ситуаційного фінансового управління в режимі реального часу побудовано більшість іноземних підручників з фінансового аналізу, які пройшли перевірку часом і інформаційними запитами бізнесу. Водночас для забезпечення системності обов'язковим є отримання компетенцій у частині аналітичного забезпечення стратегічного управління підприємства.

При формуванні змістовного наповнення нових навчальних планів слід також враховувати проблеми самоідентифікації випускника. Не випадково проведене нами анкетування студентів спеціальності «Облік і аудит» засвідчило, що лише 10–15 % випускників усвідомлено вважають себе готовими до роботи на посаді «головний бухгалтер», а більшість з них пов'язують своє працевлаштування з посадами бухгалтера, економіста. На наш погляд, це означає, що внутрішня самооцінка випускника після вивчення всіх дисциплін навчального плану є недостатньо високою і не в повній мірі відповідає вимогам роботодавців у частині отриманих і засвоєних знань, умінь і компетенцій. Тобто у результаті навчання недостатньо сформовано і закріплено поведінкові стереотипи головного бухгалтера, які передбачають значний рівень креативного мислення, динамічності та системності професійних суджень і дій у частині прийняття рішень у сфері управління. А враховуючи, що на ринку праці затребувані певною мірою «універсальні» бухгалтери — економісти і водночас фінансисти, оскільки більшість підприємств малого і середнього бізнесу націлені на економію адміністративних витрат, то проблема підготовки висококваліфікованого фахівця-головного бухгалтера з конкурентними знаннями, вміннями, компетенціями, що володіє науковими підходами до опрацювання та інтрепрета-

ції значних масивів облікової, аналітичної, фінансової інформації відповідно до запитів заінтересованих сторін загострюється і потребує свого вирішення шляхом суттєвого коригування навчальних планів підготовки бакалаврів та магістрів з обліку та оподаткування в частині значного посилення практичної складової.

УДК 657.31

Тетяна Ларікова,
к.е.н., доцент кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АВТОМАТИЗАЦІЯ АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ УСТАНОВ СЕКТОРА ЗАГАЛЬНОГО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

При ефективному та раціональному використанні бюджетних коштів виникає необхідність у проведенні аналітичних робіт, зокрема здійсненні комплексного аналізу показників бюджетної та фінансової звітності. Аналіз діяльності установ сектора загального державного управління є складним завданням, згідно Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007–2015 роки [3], в якій передбачено створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу виконання бюджетів у режимі реального часу з метою уніфікації програмного забезпечення та обмін інформацією між Мінфіном, органами Державного казначейства і суб'єктами державного сектору з використанням баз даних та інформаційних систем. Реалізувати поставлені завдання можливо при використанні сучасних інформаційних технологій, які зможуть забезпечити автоматизацію обліково-аналітичних процесів бюджетних установ.

Вітчизняними вченими приділялось чимало уваги щодо висвітлення проблем використання та запровадження інформаційних технологій, зокрема в бюджетній сфері. Однак, обмежена кількість робіт, які присвячені дослідженню функціональним можливостям і використання інформаційних систем в обліково-аналітичному механізмі діяльності бюджетних установ, серед них: С.В. Свірко, Р.Т. Джога, Л.О. Терещенко, А.М. Береза, Т.В. Шахрайчук, Н.М. Хорунжак та її. Тому, проблеми автоматизації аналізу діяльності бюджетних установ і запровадження інформаційних технологій у бюджетну практику є актуальними.

На сьогодні існує достатньо програмного забезпечення, які бюджетні установи застосовують для відображення господарських операцій в обліку. Найвідоміші з них: Парус-Бюджет, «Бест-Звіт плюс», «1С: Бухгалтерія для бюджетних установ України», «Галактика», «Казна», ТАСК (Трансакційна автоматизована система казначейства), та інші [1].

Найвідомішою є система «Парус-Бюджет», яка забезпечує спільну роботу великої кількості користувачів в обчислювальній мережі. Функціональні можливості програми спрямовані на комплексну автоматизацію бюджетних установ, за такими напрямками: автоматизація бухгалтерського обліку; розрахунок заробітної плати і грошового забезпечення; тарифікація для фахівців у сферах медицини та освіти; планування і розподілу фінансування; пенсійного забезпечення; формування і зведення звітів; задачі звітності [2].

Незважаючи на широкий спектр можливостей програми «Парус-Бюджет», вона має ряд недоліків. Основним недоліком програми є відсутність можливості проводити аналітичні розрахунки. Програмний комплекс «Парус-Бюджет» складається з таких модулів: «Парус-Адміністратор»; «Парус-Бухгалтерія»; «Парус-Консолідація»; «Парус-заробітна плата». Тому пропонуємо розширити цей комплекс модулем «Аналітика» за допомогою функціональних можливостей програм MS Excel і «Statistica».

Призначення MS Excel передбачає рішення будь-яких завдань розрахункового характеру, вхідні дані яких можна представити у вигляді таблиць. Застосування електронних таблиць спрощує роботу з даними і дозволяє отримувати результати без програмування розрахунків.

Програма «Statistica» є інтегрованою системою аналізу та управління даними. Система має такі переваги: містить повний набір класичних методів аналізу даних: від основних методів статистики до просунутих методів; є засобом побудови додатків у конкретних областях; відповідає усім стандартам Windows; система може інтегруватися в Інтернет; підтримує web-формати: HTML, JPEG, PNG; дані системи легко конвертувати в різні бази даних та електронні таблиці; підтримує високоякісну графіку; містить мови програмування [4].

Технологічно реалізувати запропонований механізм можливо при виконанні таких дій: 1) витяг і групування даних по звітним формам бюджетної установи із «Парус-Бюджет»; 2) побудова аналітичних таблиць і розрахунок основних фінансово-економічних показників у MS Excel; 3) інтеграція отриманих даних із

MS Excel у середовище «Statistica» з метою формування прогнозних даних і проведення стратегічного аналізу господарської діяльності.

За результатами дослідження зроблено висновки, що застосування окресленого аналітичного механізму із використанням комплексу програм дозволить автоматизувати проведення комплексного аналізу діяльності бюджетних установ оперативного, ефективного, при мінімально витраченому часу та без додаткового використання бюджетних коштів.

Список використаних джерел

1. *Костіна Д. Ю.* Дослідження сучасних інформаційних систем аналізу фінансового стану підприємства / Д. Ю. Костіна, П. М. Сухарев // [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.rusnauka.com/10_NPE_2010/Informatica/61601.

2. Офіційний сайт Корпорації «Парус» — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://parus.ua>.

3. Стратегія модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки від 16.01.2007 № 34 — Постанова Кабінету Міністрів України — [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/34-2007-%D0%BF/print1389935151858715>.

4. *Хорунжак Н.М., Сисюк С.В.* Комп'ютеризація обліку в бюджетних установах / Н.М. Хорунжак, С.В. Сисюк — Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Eir/2009_1/142-146.

УДК 658.15

Людмила Лахтіонова,
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ПОКАЗНИКІВ ПАСИВУ БАЛАНСУ СУБ'ЄКТА МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В Україні було прийнято та впроваджується сьогодні Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні». В умовах захисту незалежності вітчизни та цілісності території України, відповідно важкого економічного стану держави зростає значення об'єктивної оцінки діяльності господарської діяльності суб'єктів малого підприємництва (СМП), які відіграють важливу роль у формування державного бюджету.

Господарська діяльність суб'єктів малого підприємництва, складається з двох безупинних взаємозалежних процесів: процесу виробництва продукції (надання послуг, виконання робіт) і їх реалізації або ж здійснення оплати за цей вид робіт.

Для здійснення своєї діяльності такі суб'єкти малого підприємництва мають розпоряджатися певними матеріальними, трудовими і фінансовими ресурсами та джерелами їх утворення. Тому аналіз джерел утворення господарських ресурсів СМП має велике значення в забезпеченні успішної його діяльності.

Повинна бути правильно створена організація та методика проведення аналізу пасиву балансу як першого джерела оцінювання джерел фінансування діяльності даних суб'єктів господарювання.

На сьогодні дане питання є мало дослідженим і тому є доволі актуальним.

Проблематичність полягає в тому, що багато питань залишаються невирішеними та дискусійними. Це стосується, наприклад, змісту та побудови спрощеного та скороченого фінансового звіту суб'єктів малого підприємництва, в т. ч. числі балансу; організації та методики аналізу його показників та ін.

Метою дослідження є удосконалення аналізу показників пасиву балансу на підприємствах — суб'єктах малого підприємництва.

Виходячи з даної поставленої мети дослідження розв'язуються такі завдання:

— розробити пропозиції з удосконалення організації аналізу показників пасиву балансу СМП;

— розробити пропозиції з удосконалення методики аналізу показників пасиву балансу СМП.

На основі опрацювання спеціальної літератури та узагальнення існуючого практичного досвіду проведення аналізу пасиву балансу за формою № 1-м пропонується така схема організаційних етапів його аналітичного дослідження:

- 1) аналіз складу та структури загальних джерел фінансування;
- 2) аналіз складу та структури власного капіталу;
- 3) аналіз складу та структури позикового капіталу;
- 4) аналіз складу та структури поточних зобов'язань;
- 5) аналіз показників фінансової стійкості СМП за даними пасиву балансу.

Для аналізу складу та структури пасиву балансу пропонуються загальноприйняті макети аналітичних таблиць, які вміщують такі показники в шапці таблиці: номер з порядком, найменування

видів джерел утворення, їх сума та питома вага до підсумку на початок звітнього періоду та відповідно на його кінець, відхилення в тисячах гривень та у відсотках за питоною вагою, а також темпи приросту або спадання (відносне відхилення).

Пропонується наступний склад і методика визначення показників фінансової стійкості за даними пасиву балансу для СМП:

А) глобальні показники:

1) позитивний власний капітал — різниця між загальними активами (валюта балансу) та загальними зобов'язаннями;

2) коефіцієнт фінансової незалежності (автономії, власності, концентрації власного капіталу) — відношення власного капіталу до загального;

3) коефіцієнт фінансової залежності (заборгованості, концентрації позикового капіталу) — відношення позикового капіталу до загального;

4) коефіцієнт фінансового ризику (плече фінансового важеля) — відношення позикового капіталу до власного;

5) частка (коефіцієнт) довгострокового (перманентного) капіталу в загальному капіталі — відношення перманентного капіталу до загального;

6) коефіцієнт фінансового лівериджу або коефіцієнт фінансового важеля — відношення довгострокового позикового капіталу до власного;

7) коефіцієнт незалежності довгострокового (перманентного) капіталу — відношення власного капіталу до довгострокового (перманентного) капіталу;

8) коефіцієнт залежності довгострокового (перманентного) капіталу — відношення довгострокового позикового капіталу до довгострокового (перманентного) капіталу;

Б) головні показники:

9) коефіцієнт довгострокових зобов'язань і забезпечень — відношення довгострокових зобов'язань і забезпечень до загального позикового капіталу;

10) коефіцієнт поточних зобов'язань і забезпечень — відношення поточних зобов'язань і забезпечень до загального позикового капіталу.

Результати дослідження для наочності доцільно продемонструвати рисунками, наприклад, стовпчиковими чи круговими діаграмами, графіками та ін.

Внесені пропозиції значно покращать аналіз пасиву балансу СМП.

Сурен Мікаелян,
к.е.н., доцент, докторант кафедри
міжнародного обліку і аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ДЕТЕРМІНАНТ РОСТУ РИНКУ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В СВІТІ

У міжнародній практиці накопичений значний досвід побудови індикаторів високотехнологічності виробництв та інноваційного розвитку країн. Велику увагу, яку приділяють зарубіжними дослідниками даного питання, пов'язана з тим, що рівень інноваційного розвитку території визначає конкурентоспроможність її економіки в глобальному просторі.

Благополуччя інституціональних умов в інноваційній сфері можна простежити через показники Європейського інноваційного табло (European Innovation Scoreboard (EIS)) [1], які використовуються для порівняння та оцінки 27 європейських країн, членів ЄС й інших країн, таких як Хорватія, Туреччина, Ісландія, Норвегія, Швейцарія, США та Японії. З 2006 р при порівняннях стали враховуватися показники інновацій країн СНД.

Індикатори постійно трансформуються і якщо в 2006 р. усі параметри розвитку НІС були розділені на індикатори «входу» і індикатори «виходу», то з 2008 р. параметри НІС стали розглядати через призму трьох блоків: можливостей НІС (Enablers), діяльності фірм (Firm activities) і результатів — «виходів» (Outputs), що характеризують віддачу від потенціалу національних інноваційних систем.

У групу, яка описує можливості, увійшли показники людських ресурсів, а також фінансова підтримка інноваційного сектора.

У блок, що охоплює характеристики діяльності фірм, увійшли: показники інвестиційної діяльності фірм; показники взаємодії та підприємництва; інтелектуальні активи.

Третій блок включає дві підгрупи показників: показники інноваційної активності малих і середніх компаній, а також показники, що оцінюють ефективність їх діяльності.

Дані індикатори зводяться у єдиний Підсумковий інноваційний індекс, на підставі якого і робляться міжнародні зіставлення.

Ґрунтуючись на індикаторі EIS країни розділені на такі групи:

1. Інноваційні лідери включають Данію, Фінляндію, Німеччину, Ізраїль, Японію, Швецію, Швейцарію, Великобританію та США.

2. Інноваційні послідовники включають Австрію, Бельгію, Канаду, Францію, Ісландію, Ірландію, Люксембург і Нідерланди.

3. Помірні інноватори включають Австралію, Кіпр, Чехію, Росію, Естонію, Італію, Норвегію, Словенію і Іспанію.

4. Наздоганяючої країни включають Болгарію, Хорватію, Грецію, Угорщину, Латвію, Литву, Мальту, Польщу, Португалію, Румунію та Словаччину. Показники Туреччини лежать нижче всіх інших країн.

Узагальнюючи показники Підсумкового інноваційного індексу (EIS), слід зазначити, що Швеція підтверджує своє інноваційне лідерство в ЄС утретє поспіль. За нею йдуть Німеччина поряд з Данією. Фінляндія закриває групу з найінноваційніших держав-членів.

Ключовою особливістю індикаторів EIS для країн СНД є незбалансований характер досягнень цих країн в інноваційну діяльність. Країни СНД мають дуже високий рейтинг у частці населення з триступінчатим освітою (на 50 % вище середнього значення) і в частці зайнятості в середньо- і високотехнологічному виробництві (33 % вище середнього значення).

Проведений аналіз відбив низькі показники країн СНД у високотехнологічній активності, що показується індикаторами інтелектуальної власності, де країни СНД мають від 1 % до 6 % від середнього рівня. Низькі показники в частці інноваційних малих і середніх компаній (5 % від середнього значення) і в рівні розповсюдження широкосмугового зв'язку (8 %), слабка фінансова підтримка для інновацій, тому що частка венчурного капіталу в ВВП становить лише 11 %.

Крім того, інноваційна політика по відношенню до підприємств розвинена недостатньо, що демонструється дуже низьким значенням частки малих і середніх компаній, одержавши державне фінансування для інновацій, яка в середньому становить 6 %.

Частково, висока незбалансованість показників країн СНД пояснюється тим, що EIS вимірює високотехнологічну активність через патенти, тоді як країни СНД є наздоганяють країнами, чий економічний ріст ґрунтується не на високотехнологічній активності, а на імпорті технологій та їх дифузії.

З метою підвищення рейтингу країн СНД (у тому числі й України) необхідно задіяти систему дієвих важелів і стимулів до впровадження нових технологій і створенню власних технологічних інновацій господарюючими суб'єктами; вдосконалити умови для впровадження НДДКР у всіх сферах економічної діяльності та реалізації ланцюжка від науки до виробництва, а також стиму-

лювати систему ресурсного забезпечення, що включає власні та залучені інвестиції компаній, пряме державне фінансування і непряму підтримку шляхом надання податкових і митних пільг.

Список використаної літератури

1. Innovation Union Scoreboard 2013 //http://ec.europa.eu/enterprise/policies/innovation/files/ius-2013_en.pdf

УДК 330.46

Александр Папаика,
д.э.н., профессор,
Президент Федерации профессиональных
бухгалтеров и аудиторов Украины ,
Алексей Савченко,
аспирант Донецкого национального университета
экономики и торговли
имени Михаила Туган-Барановского

ОСОБЕННОСТИ АНАЛИЗА УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ КОРПОРАЦИЙ

В статье исследованы особенности анализа устойчивого развития корпораций, его информационного анализа, сформулированы основные методы бизнес-анализа относительно информационного обеспечения устойчивости работы корпораций.

Основными отличительными особенностями устойчивого развития корпораций предлагается считать сбалансированность экономических, экологических и социальных факторов. При этом основными направлениями устойчивого развития корпораций являются: эффективное использование ресурсов; ускорение оборачиваемости активов; повышение рентабельности вложенного капитала и основной деятельности; постоянный рост финансовой устойчивости, а также повышение эффективности управления производственными процессами, материально-техническим обеспечением производства и сбытом готовой продукции, внедрением передовых технологий организации труда и способов организации производства.

По мнению отдельных ученых корпорации, экономика которых зависит от социальных и экологических факторов, следуют концепции устойчивого развития, что в свою очередь требует со-

здания объективного информационно-аналитического обеспечения в этом направлении.

Такие корпорации, разрабатывая коммерческую, производственно-техническую, финансовую, организационную, инновационную, социальную и экономическую политику, учитывают социальную направленность бизнеса и все чаще применяют термин «социально-эколого-экономическая устойчивость». При этом социальная и экологическая политика включает в себя социальную и экологическую ответственность корпораций, как субъектов бизнеса, перед обществом за влияние их деятельности на уровень жизни населения.

Социальная ответственность представляет собой деятельность корпораций по следующим направлениям ответственности: экономическая (качество продукции и услуг, их безопасность, физическая и стоимостная доступность); экологическая (снижение нагрузок на окружающую среду и прежде всего снижение вредных выбросов в атмосферу); социальная (динамичное развитие собственного трудового коллектива, а также реализация внешних социальных проектов).

Целесообразно обратить внимание и на то, что социально-экономическая отчетность и отчетность в области устойчивого развития являются добровольной деятельностью корпорации. Вместе с тем, они представляют собой инструментарий корпоративного управления, позволяют систематизировать деятельность корпораций в нефинансовой сфере, а также значительно улучшает качество стратегического и оперативного управления, что способствует повышению устойчивости и управляемости корпорации в целом.

При этом экономические, экологические и социальные факторы отражают требования заинтересованных сторон, что вызывает необходимость формулирования задачи корпорации, основываясь на учете интересов сторон и удовлетворении их требований, что позволит добиться сбалансированности всех трех факторов устойчивого развития корпорации.

Например, обеспечение экологической устойчивости требует от субъекта хозяйствования дополнительных капитальных вложений в создание природоохранных сооружений, а также отчислений в государственные природоохранные фонды и в инновации, направленные на внедрение экологически чистых производственных технологий. Но такие отвлечения средств могут значительно ухудшить возможности субъекта бизнеса в ближайших отчетных периодах, в обеспечении финансовой устойчивости. Это свидетельствует о возникновении противоречий между характером текущих целей корпорации и долгосрочными экологическими и социальными целями на региональном и государственном уровне.

В ряде научных исследований предлагается обеспечение устойчивого развития корпораций рассматривать как учет интересов следующих стейкхолдеров компании: государства, акционеров, высшего руководства и сотрудников компании, поставщиков, покупателей, кредиторов, конкурентов, поскольку все они имеют интересы и выдвигают требования к компании, как субъекту крупного бизнеса.

Для того чтобы удовлетворить требования стейкхолдеров, необходимо выполнить ряд задач для осуществления качественного анализа: определить круг ключевых стейкхолдеров; ранжировать их требования; сопоставить их требования с фактическими параметрами работы компании; выявить разрывы с целью дальнейшей их оценки.

По мнению В. Бариленко, решить данные задачи можно с помощью инструментария бизнес-анализа, как информационно-аналитического обеспечения выработки управленческих решений, основанных на взаимодействии компаний со всеми акционерами и другими стейкхолдерами.

К основным методам выполнения вышеперечисленных задач, целесообразно отнести методы ситуационного анализа, которые позволяют обеспечить сбор объективных фактов и первичной информации: методы интервью, семинаров, анкетирования, наблюдения, анализа документов, а также метод мозгового штурма для определения круга заинтересованных сторон и установления их требований.

Вместе с тем, анализ требований — трудоемкая аналитическая работа, для выполнения которой необходимо также создание автоматизированных информационных баз, включая информационно-аналитические базы по управленческому, бухгалтерскому и налоговому учету.

УДК 005.52: 005.93: 330.131.5

Алла Папенко,
старший викладач кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У процесі формування ринкових відносин в Україні виникає чимало актуальних нерозв'язаних питань, пов'язаних з реформуванням економіки підприємств.

Зміна економічних ринкових відносин утворює тривалі соціальні проблеми та затяжний економічний спад у країні.

І досі не втратило своєї актуальності питання конкурентоспроможності підприємств, їх ефективного протистояння конкурентам, проте обмеженість ресурсів, які підприємство може застосувати в перевазі над конкурентами, зобов'язує визначати шляхи їх найраціональнішого використання у забезпеченості підвищення ефективності управління підприємством.

Підготовка прийняття управлінського рішення базується на основі наявності, повноти, оперативності та якості інформаційних джерел, що є головною умовою для проведення економічного аналізу. Проведення аналізу підприємства, на основі достовірної інформації (облікової, звітно-статистичної, нормативно-правової та прогнозної інформації) і аналізу його конкурентів в одній сфері, дає змогу розробити конкурентну стратегію, визначивши чітко зміст, строки, витрати коштів та інші управлінські рішення. Оцінюючи всі напрямки ситуації, іноді виникають неоднозначні суперечливі наслідки управлінських впливів. Важливо підготувати кілька варіантів прийняття управлінського рішення, застосовуючи різні критерії і методику управління підприємством.

На даний момент не існує єдиної методики пошуку найефективніших рішень за даним напрямком.

Покращення конкурентної позиції економічних суб'єктів на ринку залежить від чіткого визначення власної позиції у конкурентних стосунках, передбачення дій конкурентів, створення завдань, цілей, застосування методики пошуку найефективніших рішень, розробки найефективніших шляхів їх досягнення, активізації інноваційної діяльності економічних суб'єктів і пошуку джерел і форм фінансування.

У науковій літературі вченими переліковується різна кількість завдань, які стоять перед економічним аналізом.

На думку В.І. Івахненко, можна сформулювати головні завдання, що стоять перед економічним аналізом:

- 1) оцінювання діяльності підприємства, його виробничих та інших підрозділів, окремих явищ і показників;
- 2) виявлення і визначення величини внутрішньогосподарських резервів та розроблення конкретних заходів щодо їх реалізації;
- 3) сприяння оперативному управлінню підприємством і поточному контролю;
- 4) контроль за роботою підприємств та установ усіх форм власності з боку зовнішніх організацій (органів влади, банків, податкової адміністрації) [1, с. 40].

За статистичними даними підсумків першого кварталу цього року тисячі українських великих і середніх підприємств знаходяться у збитках. Доля збиткових підприємств при цьому скоротилася з 46,6 % у 1 кварталі 2015-го до 39,7 % у 2016-му році.

Як відмічають в Мінекономрозвитку, самий великий показник тіньового бізнесу — у видобувній промисловості (61 %), фінансовому секторі (61 %), переробній промисловості (58 %). Бізнесмени намагаються скоротити собівартість свого продукту для того, щоб бути конкурентоспроможними на внутрішньому ринку. Щоб не довести до збиткового стану, бізнес скорочує свої витрати за рахунок податків. Проте просто знизити податки — це є недостатньою мірою, необхідно боротися з корупцією та створити ефективний механізм впливу на бізнес.

Для розвитку держави та загалом економіки підприємств, у теперішній час, першочерговим завданням уряду України є проведення корегування національної економіки та політики, тобто зміни в законодавчій базі та податковій системі, що сприятиме економічному зростанню України, підвищенню розвитку та зростанню ВВП, прискоренню впровадження новітніх технологій, тобто інноваційної діяльності підприємств.

Інновації, що втілені в нових наукових знаннях, виборах, технологіях, послугах, устаткуванні, кваліфікації кадрів, організації виробництва, є головним чинником конкурентоспроможності. За статистичними даними в більшості економічно розвинених країн близько 75 % приросту ВВП сформовано за рахунок реалізації саме інноваційних проектів. При цьому один відсоток приросту ВВП дає 0,7 % приросту доходу бюджету. Інноваційна сфера економіки України характеризується, з одного боку, наявністю науково-технологічного потенціалу, кваліфікованих наукових кадрів, а з іншого — слабкою орієнтованістю цього потенціалу на реалізацію конкретних іновачій у всіх секторах економіки [2, с. 26].

В.О. Єсіна відмічає, «що при невисокому рівні інноваційного розвитку й ослабленому попиту на іновачійні проекти та розробки з боку великих економічних гравців і середнього бізнесу, у кожного регіону все ж таки є значні можливості активізувати інноваційний процес за рахунок:

- створення середовища для організації ділових контактів;
- модернізації середньо — і низько технологічних підприємств;
- пошуку точок поєднання інтересів вчених, бізнесменів, управлінців;
- організації кластерних моделей взаємодій;

– зменшення бар'єрного супротиву в інноваційному процесі» [3, с. 61].

Отже, економічний аналіз як наука в практичній діяльності на підприємстві, в умовах конкуренції та нестабільності, потребує деяких змін:

усвідомлення місця та ролі аналізу в системі оперативного, поточного та стратегічного управління керівниками, менеджером та економістом, розширення аналітичних завдань, вибору методичного інструментарію, основуючись на закордонний досвід і впроваджуючи його у вітчизняну економічну систему наших підприємств.

Список використаної літератури:

1. *Івахненко В.М.* Теорія економічного аналізу. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. — 352 с.

2. *Ілляшенко С.М.* Маркетинг. Менеджмент. Іновації: монографія. — С.: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2010. — 621 с.

3. *Єсіна В.О.* До питання вирішення проблем розвитку національної економіки.

Матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф. Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством. (27 червня 2013р.). — Луцьк: РВВ Луцького національного економічного університету, 2013. — 184 с.

УДК 657.22.334

Ірина Парасій-Вергуненко,
д.е.н., професор кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ АНАЛІТИЧНОЇ ОЦІНКИ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Аналіз ліквідності і платоспроможності підприємства та ефективне управління ними є однією з найважливіших передумов успішної та стабільної діяльності будь-якого суб'єкта господарювання. Незважаючи на наявність численних наукових публікацій і

великої кількості методичних рекомендацій з фінансового аналізу діяльності підприємств, підготовлених різними інституціями, слід констатувати, що більшість з них орієнтовані на статичний підхід до оцінювання ліквідності та платоспроможності. Водночас, динамічному підходу до їх аналізу не приділено достатньої уваги, що і визначає актуальність цього напрямку досліджень.

Дослідження більше 20 чинних методичних рекомендацій, розроблених різними вітчизняними організаціями (Фондом Держмайна України, Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, Міністерством економіки України, Міністерством економічного розвитку і торгівлі України, Державною Комісією з цінних паперів та фондового ринку, Мінфіном України, Аудиторською палатою України, Податковою адміністрацією України, Національним банком України, та іншими інституціями), дає підстави стверджувати, що більшість методичних підходів до аналізу ліквідності співпадають, проте всі вони розраховані на зовнішніх аналітиків, що оцінюють ліквідність лише за даними фінансової звітності.

На наш погляд, розбіжності мають місце лише в трактуванні сутності даних категорій і назвах показників, що не є принциповим для діагностики ліквідності. Управлінський аспект проблеми управління платоспроможністю підприємств передбачає глибший аналіз ліквідності на основі внутрішньої інформації бухгалтерського обліку, на основі контролю грошових потоків за термінами їх надходження та витрачання, що передбачає використання динамічного підходу для оцінки ліквідності не тільки як «запасу» ліквідних активів, а й як їх «поток».

Ліквідність як «запас» являє собою статичну ліквідність підприємства на певний момент часу та оцінюється за допомогою коефіцієнтів покриття — показників ліквідності балансу. Ліквідність як «потік» характеризується з позиції динаміки, що передбачає оцінку здатності підприємства протягом певного періоду поліпшувати недостатній рівень ліквідності або не допускати погіршення досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) за рахунок ефективного управління оборотністю активів і пасивів, залучення додаткових коштів.

Традиційні показники ліквідності, які використовуються в існуючих методиках, доцільно використовувати при проведенні зовнішнього аналізу. Логіка побудови даних показників (коефіцієнтів абсолютної, проміжної та загальної ліквідності) передбачає оцінку достатності запасу оборотних активів різного ступені ліквідності, які можуть бути використані для виконання поточних

зобов'язань, тобто характеризують повноту покриття поточної заборгованості різними за ступенем ліквідності активами.

Збалансованість активів і пасивів підприємства за термінами фактично характеризує платоспроможність підприємства, тобто його здатність виконати свої зобов'язання наявним запасом ліквідних активів. Ліквідність балансу відображає покриття пасивів його активами, строк перетворення яких у гроші відповідає строку погашення зобов'язань. Для визначення ліквідності балансу необхідно зіставити підсумки певних груп активів (згрупованих за рівнем ліквідності, тобто швидкістю перетворення в гроші) і пасивів (згрупованих за рівнем терміновості їх оплати). Проте, основним недоліком такого підходу є неможливість точно оцінити за даними традиційного статичного балансу терміни погашення окремих видів зобов'язань і терміни перетворення окремих видів активів у грошові кошти, що є важливішою умовою ефективного управління платоспроможністю підприємства.

Вважаємо, що внутрішній аналіз платоспроможності та ліквідності як «поточку» для управлінських цілей необхідно проводити на основі порівняльного аналізу оборотності окремих видів активів і пасивів. Врахування термінів оборотності окремих видів активів дає змогу спланувати та спрогнозувати необхідний рівень «запасу» окремих видів за ступенем ліквідності оборотних коштів, враховуючи оборотність пасивів (поточних зобов'язань).

До проблемних питань аналізу показників ліквідності та платоспроможності можна віднести обмеження інформаційної бази аналізу лише балансом, на основі якого може бути отримана досить умовна статична оцінка ліквідності з позиції «запасу ліквідних активів» лише на певну дату. Для більш точної оцінки рівня ліквідності підприємства розрахунок коефіцієнтів оборотності пропонуємо здійснювати на основі внутрішніх даних оборотно-сальдових відомостей за окремими видами запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів.

Слід зазначити, що при оцінюванні рівня ліквідності та платоспроможності суб'єктів господарювання найпроблемнішим є питання обґрунтування нормативних значень коефіцієнтів ліквідності, які нині в чинних методичних рекомендаціях не диференційовані в розрізі галузей і не враховують ділову активність підприємства (швидкість оборотності їх активів і пасивів). Пропонуємо при визначенні критеріальних (нормативних) значень окремих показників ліквідності підприємства враховувати співвідношення швидкості обертання відповідних груп активів і поточних зобов'язань.

Надія Пилипів,
д.е.н., професор, завідувач кафедри теоретичної
і прикладної економіки,
ДВНЗ «ПНУ імені Василя Стефаника»,
Ірина П'ятничук,
к.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,
ПВНЗ «Івано-Франківський університет права
імені Короля Данила Галицького»

ОРГАНІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ

За сучасних умов визріває необхідність застосування раціонального підходу у процесі прийняття управлінських рішень, яка зумовлена економічною нестабільністю країни, до настання якої стратегія вітчизняних підприємств була зорієнтована на розвиток напрямів бізнесу шляхом розширення інфраструктури і збільшення кількості персоналу. Тепер стратегія направлена на оптимізацію бізнес-процесів і збільшення їх ефективності. Це дозволить системі менеджменту середнього та вищого рівня управління отримувати економічно обґрунтовані відповіді на питання типу «а що буде, якщо»: розширити виробництво, відкрити нові ділянки виробництва, використати вільні площі, відновити, поліпшити чи придбати нове виробниче обладнання та ін.

Пошук відповідей на зазначені питання доцільно здійснювати з урахуванням альтернативних варіантів рішень. При цьому, якісне і повне інформаційне забезпечення процесу їх прийняття можливо сформувати з допомогою вибору інструментарію управлінського обліку, який характеризується гнучкістю його застосування та високим рівнем підпорядкованості вимогам і запитам користувачів такої інформації.

Слід звернути увагу на те, що у науковій практиці прийнято розподіляти управлінський облік на традиційний і стратегічний залежно від набору використовуюваного інструментарію для формування інформації з метою прийняття оперативних чи стратегічних управлінських рішень. Вважаємо, що перші з них в основному зорієнтовані на управління бізнес-процесами операційної діяльності з урахуванням їх господарського характеру у короткостроковій перспективі, тобто процесів постачання, виробництва і реалізації продукції. Рішення, які мають стратегічний характер, зорієнтовані на бізнес-процеси, які забезпечують успішну реалі-

зацію стратегії підприємства з урахуванням, зокрема, й інвестиційної діяльності у довгостроковій перспективі.

З огляду на наведене вважаємо за необхідне підкреслити, що організація управлінського обліку на підприємстві повинна враховувати різновиди управлінського обліку (традиційного і стратегічного) та можливість застосування методичних прийомів, які їм притаманні, з метою формування повного і якісного інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень менеджерами залежно від ієрархічних рівнів управління. Натомість, у вітчизняній літературі науковці, які досліджують питання можливостей застосування інструментарію управлінського обліку, мають на увазі тільки традиційний, що зумовлює використання його інформаційного потенціалу не в повній мірі, тому і результативність його організації на вітчизняних підприємствах буде нижчою.

Незважаючи на збільшення уваги в науковій літературі як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників до питання стратегічного управлінського обліку, нині не існує єдиного визначення дефініції «стратегічний управлінський облік».

Проведене нами дослідження дало змогу встановити що, під стратегічним управлінським обліком (далі — СУО) слід розуміти окремий різновид управлінського обліку, що передбачає формування якісної інформації для менеджменту підприємства шляхом застосування виокремленого в його межах інструментарію та налагодження відносин бізнес-партнерства з метою забезпечення успішної реалізації стратегії підприємства.

Вважаємо за доцільне застосовувати специфічний інструментарій СУО, що дасть змогу сформуванню економічне підґрунтя для прийняття якісніших інвестиційних рішень. До нього відносять: калькулювання собівартості продукції за видами діяльності, на основі якості, життєвого циклу виробу та ін.; «Таргет-кост»; збалансована система показників; стратегічний облік витрат; стратегічне ціноутворення; бюджетування та моніторинг; оцінка витрат конкурентів і моніторинг їх позицій; аналіз витрат клієнтів та ін. [1; 2, с. 80].

Слід зазначити, що не менш важливим елементом організації стратегічного управлінського обліку, крім вище розглянутого, є такі, які представлені: вибором джерел інформації, організацією збору та обробки інформації; формуванням внутрішніх регламентів щодо організації СУО; організацією формування та подачі обліково-аналітичної інформації; організацією процесу розробки рішення, а також організацією процесу вибору рішення.

З метою прийняття обґрунтованого інвестиційного рішення щодо доцільності здійснення капітальних вкладень важливим є виокремлення такого елемента організації СУО, як вибір рішення на основі «дерева рішень», що дозволить за допомогою вказаного інструменту СУО сформулювати необхідне інформаційне забезпечення, яке даватиме відповіді на питання про споживачів, конкурентів, постачальників, витрати проекту, оцінку доцільності реалізації інвестиційного проекту, а також про прийняття та обґрунтування управлінського рішення.

Такий метод прийняття управлінського рішення, як «дерево рішень», шляхом постановки питань і пошуку на них відповідей, дає змогу визначити високий чи низький рівень привабливості інвестиційного проекту.

Таким чином, у результаті проведеного дослідження визначено дефініцію «стратегічний управлінський облік» і виокремлено елементи його організації у процесі прийняття інвестиційних рішень, що сприятиме формуванню якісного інформаційного забезпечення системи управління підприємством, і виступає підґрунтям для проведення подальших досліджень.

Список використаної літератури

1. Financial information in decision making [Electronic resource] / A CIMA case study // Chartered Institute of M.A. — Access mode: <http://businesscasesstudies.co.uk/cima/financial-information-in-decision-making/business-strategy.html>.

2. Juras A. Strategic Management Accounting — What Is the Current State of the Concept? / Economy Transdisciplinarity Cognition // A. Juras. — 2014. — Vol. 17, Issue 2. — P. 76–83.

УДК 657

Марина Реслер,
д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку
і оподаткування та маркетингу,
Мукачівський державний університет

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Умови для роботи бізнесу змінюються вимогам часу. В останні роки відбуваються такі процеси, як глобалізація економіки, підвищення конкурентоспроможності, розвиток інформаційних технологій, автоматизація виробничих процесів.

Аналізуючи еволюцію управлінського обліку в історичній перспективі можна виділити чотири етапи розвитку систем управлінського обліку, які умовно можна визначити як:

- 1) традиційні системи управлінського обліку;
- 2) сучасні системи управлінського обліку;
- 3) ефективні системи управлінського обліку;
- 4) результативні системи управлінського обліку.

Еволюцію системи управлінського обліку, при врахуванні їх цілей і виділених етапів зображено на рис. 1.

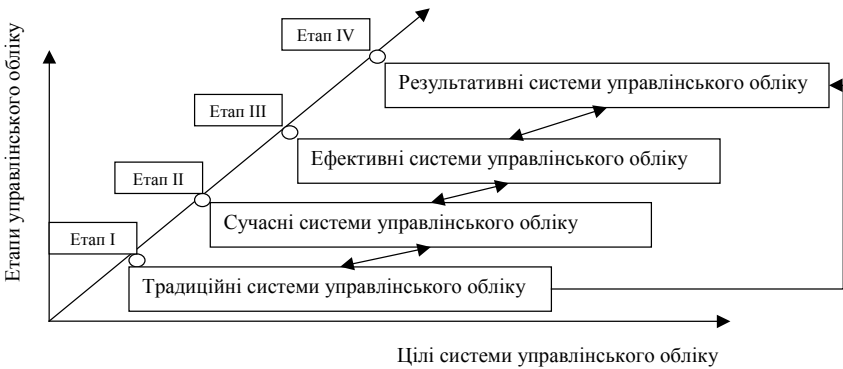

Рис. 1. Циклічна модель росту системи управлінського обліку

Перший етап управлінського обліку, визначений як традиційні системи управлінського обліку і пов'язаний насамперед із зростанням собівартості і бюджетуванням операційної системи. Основним завданням такої системи є моніторинг і звітність витрат і доходів, з особливим акцентом на виокремлення прямих витрат, а також планування та оцінка рентабельності в короткостроковій перспективі.

Системи управлінського обліку першого етапу мають на меті скорочення витрат та оцінку фінансових результатів підприємства.

Другий етап розвитку управлінського обліку характеризується сучасними системами управлінського обліку які пов'язані з діяльністю та плануванням і контролем на підприємстві. Такі системи управлінського обліку дають можливість скорочення витрат і усунення надлишкових ресурсів, оцінювання ефективності використаних ресурсів, оцінку діяльності підприємств. Для таких систем використовують такі методи, як: управління людським капіталом; аналіз ланцюжка створення вартості; комплексне управління якістю; аналіз витрат і результатів у циклі діяльності підприємства; реінжиніринг.

Облік управління третьої стадії передбачає ефективні системи управлінського обліку, які зосереджені на створенні вартості та управлінні витратами.

Основними завданнями таких систем управлінського обліку, є: максимізація цінності для власників, збільшення швидкості віддачі від інвестицій, управління витратами в довгостроковій перспективі.

Останній виділений етап у даній моделі характеризуються результативними системами управлінського обліку, які спрямовані на поліпшення фінансового результату підприємств. Докладніше щодо цілей такої системи слід віднести: сприяння економічної відповідальності і делегація повноважень прийняття управлінських рішень; збільшення задоволеності клієнтів; якості продукції; конкурентоспроможність.

Важливість управлінського обліку як найважливішого елемента процесу управління підприємством продовжує зростати. Його роль у цьому процесі полягає в інформації, що підтримує основний вид діяльності управління на оперативному та стратегічному рівнях. Потреба в такій інформації зростає в умовах ведення бізнесу, що змушує системи управлінського обліку динамічно розвиватись. Це знаходить своє відображення в появі нових концепцій. Але існування різних концепцій і методів управлінського обліку не слід розглядати як конкуруючі між собою етапи, а доповнюючі один одного, для того щоб адаптувати їх до сучасних потреб управління підприємства. Завдяки їх практичному застосуванню такі системи сприятимуть кращому досягненню довгострокових цілей діяльності підприємства та досягненні успіху в бізнесі.

УДК 657.339

Василь Рудницький,
д.е.н., професор кафедри обліку і аудиту,
Львівський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Університету банківської справи»,
Олена Рудницька,
аспірант кафедри бухгалтерського обліку,
Львівський торговельно-економічний університет

ЗВІТНІСТЬ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ЗА ОСНОВНИМИ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Важливе місце в системі управлінського обліку займає звітність, яка використовується менеджерами для прийняття управлінських рішень. Проблема визначення сутності звітності

управлінського обліку присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Проте, у зазначених працях відсутній єдиний підхід стосовно вивчення поняття «звітності управлінського обліку», її змісту і форми, структури, терміну подання та ін. Одні вчені розглядають сутність і термінологію «управлінської звітності», а інші є прихильниками — «внутрішньо-бухгалтерської управлінської звітності» або «внутрішньої звітності».

Поняття «управлінська звітність» є широким поняттям і стосується не тільки управлінського обліку, але й фінансового, статистичного обліку, а також загалом функцій управління. Крім того на підприємствах система управлінського обліку може виділятися у досить вузьких рамках. Виходячи з зазначеного, можна відмітити, якщо звітність є продуктом управлінського обліку і не в повній мірі охоплює всю наявну звітність підприємства для потреб менеджменту, то доцільно вживати термін *Ізвітність управлінського обліку*.

На нашу думку, «управлінська звітність» — це система показників, виражених у вартісних і натуральних одиницях виміру, сформованих на основі даних управлінського обліку та інших інформаційних систем підприємства у спеціальних формах і призначена для прийняття менеджментом оперативних і стратегічних рішень.

Вивчення спеціальної економічної літератури засвідчує, що недостатньо уваги приділяється звітності управлінського обліку на підприємствах торгівлі, яка стосується бюджетування витрат, доходів і фінансових результатів за основними бізнес-процесами.

До основних бізнес-процесів у торгівлі відносяться: закупівля, транспортування, зберігання, реалізація товарів.

Важливими реквізитами звіту «Про виконання бюджету витрат відділом закупівлі» є статті витрат, бюджетне значення, фактичне понесення витрат, відхилення, причина відхилення, варіанти оптимізації. Така форма звітності розробляється на кожному підприємстві індивідуально у терміни відповідно до потреб управління. До статей витрат цього звіту відносяться: витрати на утримання персоналу відділу закупівлі; витрати на відрядження та представницькі витрати працівників служби закупівлі; витрати на дослідження ринку закупівель; витрати на погодження схеми постачання; укладання договорів; витрати на подання та оформлення замовлень; витрати на контроль за дотриманням умов договору постачання.

За іншими основними бізнес-процесами — транспортування, зберігання та реалізація товарів складаються аналогічні звіти за

такою ж формою, але статті витрат будуть відмінними. Так, у «Звіті про виконання бюджету витрат відділом транспортування» передбачено такі статті витрат: витрати на утримання водіїв; паливо, мастильні та інші матеріали; технічне обслуговування та поточний ремонт рухомого складу; амортизація автотранспорту; навантажувально-розвантажувальні роботи виконані власними силами; витрати на утримання відділу транспортування.

У «Звіті про виконання бюджету витрат відділом зберігання товарів» виділяються такі статті витрат: витрати на утримання персоналу складу; збитки від зберігання запасів (псування, уцінка, списання, природні збитки, моральне старіння, крадіжки); витрати на складське зберігання; витрати на утримання складів; витрати на страхування складських запасів; витрати на проведення фізичної інвентаризації та циклічної звірки; витрати на внутрішнє переміщення товарів на складі.

Для бізнес-процесу реалізації товарів на підприємствах торгівлі об'єктами управлінського обліку будуть витрати, доходи та фінансові результати. За аналогією до попередніх процесів нами запропоновано «Звіт про виконання бюджету витрат відділом збуту». Основними показниками даного звіту будуть витрати обігу, які пов'язані з реалізацією товарів. До таких статей відносяться: витрати на утримання менеджерів зі збуту; витрати, пов'язані з транспортуванням, перевалкою та страхуванням товарів; фактичні витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування товарів або гарантійні зміни проданих товарів, якщо на підприємстві не створювався резервний фонд; витрати на зберігання, сортування, оброблення і передпродажну підготовку товарів; витрати на тару; витрати на рекламу та проведення маркетингових заходів; витрати на утримання відділу збуту. Дані статті є характерними як для підприємств оптової, так і для підприємств роздрібно́ї торгівлі.

Для процесу збуту на підприємствах торгівлі нами пропонується скласти «Зведену відомість обліку фінансових результатів від реалізації товарів за системою директ-костинг». Цей звіт включає такі показники: дохід від реалізації товарів; непрямі податки і збори; дохід від реалізації товарів за мінусом непрямих податків і зборів; вартість придбання (сума коштів сплачених поставачальнику); послуги посередників; транспортно-заготівельні витрати; інші витрати (змінні у процесах закупівлі і транспортування); первісна вартість реалізованих товарів; виробничий маржинальний дохід; витрати на зберігання товарних запасів (змінні); витрати на збут товарів (змінні); операційний маржинальний дохід; постійні операційні витрати; операційний прибуток.

Отже, на нашу думку, за таким форматом можна складати зведену відомість обліку фінансових результатів від реалізації товарів і за іншими системами, а сама відомість є підставою для складання «Звіту про діяльність торговельного підприємства».

УДК 338.24:658.51

Василь Савчук,
д.е.н., професор, завідувач кафедри
статистики та економічного аналізу,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЙОГО РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ

Управління — складний креативно-інтелектуальний процес пізнання сутності та оцінки потенціалу і динаміки розвитку керованого об'єкту з метою переведення його в бажаний стан. Управління можна розглядати як обмін інформацією між об'єктом управління і керуючою системою. Тому тільки наявність об'єктивної, достовірної, повної, своєчасної, максимально релевантної інформації про керований об'єкт запорука прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Незадовільне забезпечення інформацією зацікавлених користувачів зумовлене різними причинами основними з яких є:

- відсутність необхідних даних особливо пов'язаних з новими явищами: ринком, екологічними проблемами, євроінтеграційним вектором розвитку країни тощо;

- значні трудові, матеріальні й фінансові витрати на створення необхідного інформаційного продукту;

- відсутність персональної відповідальності за якісну підготовку управлінських даних і своєчасну їх передачу користувачам і як наслідок — низька результативність управлінського впливу на функціонування керованих об'єктів.

Тому останнім часом науковці і практики звертають увагу на необхідність поліпшення підготовки та передачі користувачам необхідної управлінської інформації шляхом удосконалення механізмів обліково-аналітичного забезпечення управління. Цю тенденцію підтверджують чисельні наукові роботи включаючи дисертаційні дослідження. Проте найчастіше пропозиції авторів

зводяться до удосконалення обліку і аналізу як окремих функцій управління, а не їх синтезу, що підвищило б якість і особливо оперативність обліково-аналітичного забезпечення.

Обліково-аналітичне забезпечення можна розглядати як тріаду, яка складається з обліково-інформаційної аналітики — наявної і необхідної та функціонально визначених обов'язків з її підготовки, завданням яких виявляти причини небажаного розвитку процесів, ситуацій і синтезувати результати аналітичної оцінки, визначати найприйнятніші напрями вирішення проблеми та в найкоротший термін донести можливі варіанти управлінських рішень до менеджерів, тобто найкращим чином забезпечити їх запит.

Обліково-аналітичне забезпечення багатогранне поняття. Його можна розглядати як відокремлену цілісність, що формується під впливом багатьох філософських теорій, основними з яких є теорії відображення, пізнання та розвитку. Ці теорії не протирічають одна одній, а доповнюють одна одну, розвиваючи різні кількісно-якісні характеристики, пов'язані з тією чи іншою частиною процесу управління. При цьому за синтезу цих теорій обліково-аналітичне забезпечення може стати продуктивнішим, кориснішим і дешевшим.

Відображення економічних явищ, процесів, ситуацій забезпечується шляхом спостереження тобто моніторингу за ними з метою виявлення їх відповідності бажаному результату. Це досягається веденням статистики, бухгалтерського обліку та використанням різних позаоблікових даних про кон'юнктуру ринку, його місткість, монополізованість, перспективність, про соціально-політичне становище країни, демографічні та екологічні проблеми тощо. Зауважимо, що традиційної облікової інформації не досить для різносторонньої оцінки розвитку керованого об'єкта оскільки не співпадають в часі реальні економічні процеси та їх облікове відображення, спостерігається ентропія та асиметрія інформації, не використовуються переваги системно-функціонального підходу, не завжди враховується перспектива і стратегія розвитку керованих об'єктів, спостерігається неузгодженість показників різних видів обліку, низька відповідальність облікового персоналу за якість і своєчасність формування і передачі користувачам необхідної інформації.

Підтвердженням важливості ліквідації означених недоліків є широка наукова дискусія щодо введення в облікову практику управлінського, соціального, стратегічного, екологічного та інших видів обліку, а також необхідності поглиблення пізнання

змісту облікової інформації через використання можливостей аналітичної функції управління.

Однак значним резервом підвищення корисності облікової інформації повинен стати продуманіший синтез облікової й аналітичної функцій управління причому як за формою, так і за змістом. Спроба поєднати ці функції були при розробці і використанні нормативного обліку, однак через різні причини цей проект, на жаль, не реалізований. Не відбулося органічного синтезу цих функцій із введенням в практику управлінського обліку і контролінгу, а також із запровадженням комплексної механізації бухгалтерського обліку зокрема найпоширенішого продукту ІС: підприємство. Організаційний початок синтезу функцій було покладено створенням в окремих підприємствах інтегрованих економічних служб.

Для підвищення синтезу облікової та аналітичної функцій, на наш погляд, необхідно здійснити ряд заходів методологічного, організаційного та практичного характеру. Ці заходи передбачають максимальне використання можливостей філософських та економічних теорій, реорганізацію організаційних економічних інститутів, удосконалення методичних підходів облікового відображення умов діяльності підприємств, ресурсів і господарських процесів, продумана розробка форм облікових реєстрів, які б органічно поєднували як фіксацію господарських подій з одночасною їх аналітичною інтерпретацією, що підвищить корисність обліково-аналітичного забезпечення, створить синергетичний ефект від реалізації цих функцій управління.

УДК 657.62:336.717

Юлія Семенченко,
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку в кредитних і
бюджетних установах та економічного аналізу,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ І ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКІВ БАНКІВ — СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У 2016 році були впроваджені нові елементи банківського регулювання, які ввійдуть у силу з 3 січня 2017 року, будуть містити національну банківську інтерпретацію стандартів Базеля II та Базеля III, а також внесуть у подальшому значні зміни в методо-

логію аналізу діяльності банків у частині аналізу кредитних ризиків і методики аналізу кредитоспроможності позичальників. Зміни в методиці аналізу кредитних ризиків, їх розрахунку вплинуть на методику обліку проблемної заборгованості клієнтів банку за активними операціями та бухгалтерського обліку резервів банку, яка в свою чергу потребує удосконалення: уточнення і розширення.

Один із напрямів сумісної роботи НБУ і банківської індустрії в світі — перехід на просунуті підходи оцінки кредитного ризику Базеля II (IRB). Банки давно очікували рішення цього питання, тому що застосування методичних підходів із складністю, що збільшується, для розрахунку вимог для капіталу на кредитний ризик може дати суттєву «економію» за достатністю капіталу. З метою реалізації таких елементів Базеля II Національний банк, будемо сподіватися, буде проводити валідацію внутрішніх моделей оцінки ризиків кредитних установ.

30 червня 2016 року НБУ випустив Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями, затверджене Постановою Правління НБУ № 351. Воно наказує банкам України розробити внутрішньобанківські положення згідно з вимогами вищезазначеного документу і здійснювати розрахунок розміру кредитного ризику на звітні дати в тестовому режимі. Зазначимо, що внаслідок авторитаризму уряду нашої держави, і в тому числі в середині банківської системи (необмежені повноваження центрального банку в фінансово-кредитній сфері), що спричинено у тому числі стримуванням негативних фінансових наслідків операції АТО, НБУ дозволяє банкам другого рівня використовувати тільки ті методи аналізу, які повинні мати схвалення з боку наглядового органу. Отже, якщо казати про рекомендовані банкам світу Базелем II три підходи для розрахунку вимог до капіталу на кредитний ризик, то в Україні поки діє найпростіший стандартизований підхід, що передбачає розроблення органом нагляду повної термінології оцінки кредитних ризиків, вагових коефіцієнтів для оцінки ризиків, що включають загальнодоступні кредитні рейтинги, і всіх інших значень компонентів методології аналізу кредитоспроможності позичальників, у тому числі методів оцінки.

Таким чином, доти не відомо, чи буде дозволено банкам другого рівня використовувати в майбутньому фундаментальний і удосконалений підходи до внутрішніх рейтингів, які будуть відрізнятися у розрахунковій і структурній розвинутості і дозволяти встановлювати власні оцінки, виходячи із специфіки їх операцій і

клієнтського наповнення. Як свідчить зарубіжний досвід, до таких самостійних дій по відношенню до розробки власних методик аналізу кредитних ризиків допущена незначна частина банків, оскільки допуск передбачає великі обсяги кредитних портфелів і високу ступінь їх диверсифікації. Будемо мати надію, що багато не тільки системоутворюючих банків будуть мати можливість затвердити удосконалені підходи IRB, що засновані на власних оцінках імовірності дефолту, втрат у разі дефолту (збитків), розміру боргу при дефолті або експозиції під ризиком, коефіцієнтів ліквідності забезпечення тощо. При удосконаленому підході банком самостійно розроблюється система внутрішніх рейтингів та оцінюються всі компоненти моделі з врахуванням історичних даних за останні сім років. Фундаментальний і удосконалений підхід на основі внутрішніх рейтингів для розрахунку вимог капіталу на кредитний ризик враховують внутрішні ризики кожного кредиту в банківському портфелі, розрізняють ризики за окремими кредитами і оцінюють ризики, що притаманні кожному окремому кредиту по відношенню до інших кредитів. В основі підходів на основі внутрішніх рейтингів лежить прогностичний аналіз, за допомогою якого аналітики передбачають відмінності, що містяться у ризиках з врахуванням рейтингу і якості позичальника.

Зрозуміло, що система внутрішнього рейтингу кредитних активів не можлива без інших видів аналізу кредитоспроможності позичальника та їх удосконалення. Кредитний аналіз включає аналіз операційної середовища позичальника (аналіз зовнішніх бізнес-ризиків), аналіз побудови бізнесу позичальника (аналіз внутрішніх бізнес-ризиків), аналіз поточного фінансового стану позичальника, аналіз джерел погашення кредитного продукту, що надається, аналіз якості забезпечення. Зарубіжна практика визначає розроблення аналітиками спеціального ризик-резюме для висвітлення детальної структури фінансування позичальника і структури собівартості. Також практика аналізу в банках інших країн свідчить на посилення ролі організації аналізу, зокрема в частині поділу структури підрозділів фронт-офісу і мідл-офісу, які виконують кредитний аналіз, однак зміни відповідальності за управлінські рішення в бік її посилення.

Що стосується затвердженої регулюючим органом методики кредитоспроможності позичальників — суб'єктів господарювання, яка буде слугувати нормативом для розробки банківських методик, то слід відмітити розширення коефіцієнтного аналізу — збільшення коефіцієнтів для аналізу фінансового стану з 13 до 21 показника, введення процедури сезонного коригування та приве-

дення показників до річного виміру, новий принцип побудови моделі розрахунку інтегрального коефіцієнта для окремого підприємства — укрупнення видів економічної діяльності (галузей) та введення діапазонів значень коефіцієнтів, у межах яких діють абсолютні показники для моделі. Треба зазначити, що центральний банк посилив роль різних джерел покриття боргів позичальників і диверсифікував показники оборотності активів для повнішого інформування банку про ділову активність клієнта.

УДК 338

Наталія Стефанович,
ст. викладач кафедри обліку і аудиту,
Херсонський національний технічний університет

АВС-АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

На сучасному етапі розвитку економіки України однією з проблем вітчизняних підприємств є значне інвестування оборотних активів в дебіторську заборгованість. Вирішення цієї проблеми потребує застосування нових підходів до механізмів управління дебіторською заборгованістю, практична реалізація яких базується на обліково-аналітичному забезпеченні. Трансформаційні процеси в економіці надають нового змісту економічному аналізу, змінюють його завдання, розширюють спектр засобів і прийомів обробки інформації.

Дослідженню проблем управління дебіторською заборгованістю присвячені праці М.Д. Білик, І.О. Бланка, О.С. Бондаренко, Є.В. Дубровської, С.І. Маслової, О.І. Лучкова, О.Г. Лищенко. Вагомий внесок у розвиток обліково-аналітичного забезпечення системи її управління внесли вітчизняні вчені-економісти О.В. Кузнєцова, Н.М. Матицина, Л.В. Нападовська, Н.М. Новікова, О.Є. Федорченко, Н.С. Полякова та ін.

Разом з тим, ряд важливих аспектів аналізу дебіторської заборгованості для формування кредитної політики підприємства потребують удосконалення.

Метою дослідження є удосконалення методичних аспектів аналізу дебіторської заборгованості в системі управління підприємством.

Управління дебіторською заборгованістю є важливим моментом у діяльності будь-якого підприємства і потребує ретельної уваги керівництва. Визначення підходів до управління дебіторсь-

кою заборгованістю, етапів і методів — проблема, яка не має однозначного вирішення, залежить від специфіки підприємства і особистих якостей керівництва. Основним елементом політики управління дебіторською заборгованістю є кредитна політика.

В свою чергу, основними елементами кредитної політики є визначення кредитного рейтингу покупців і диференціація умов їх кредитування.

Формування кредитного рейтингу покупців здійснюється шляхом ранжування покупців за групами ризику непогашення дебіторської заборгованості. В основу розподілу можуть бути покладені такі показники, як час роботи з клієнтом, обсяг продаж, обсяги і строки прострочення заборгованості покупцем, оборотність дебіторської заборгованості, якісна оцінка значимості клієнта з позиції працюючого з ним менеджера. Для зниження трудомісткості формування кредитного рейтингу покупців ми пропонуємо використовувати АВС-аналіз.

АВС-аналіз — це статистичний метод, який групує чи розподіляє за певними критеріями існуючу сукупність (виробів, клієнтів, країн, постачальників, співробітників і т.д.). АВС-аналіз — це інструмент для визначення долі певних груп у сукупності. В основу методу покладено правило (принцип, закон) Парето — «за більшість можливих результатів (80 %) відповідає незначна кількість причин (20 %)», відоме як правило «20:80». У бізнесі метод АВС-аналізу використовуються найчастіше у логістиці для управління товарними запасами.

Алгоритм АВС-аналізу дебіторської заборгованості можна представити у вигляді таких етапів:

- ✓ формулювання проблеми, яку необхідно вирішити;
- ✓ визначення всіх факторів, які пов'язані з проблемою;
- ✓ вибір об'єкта та параметрів аналізу;
- ✓ складання рейтингового списку об'єктів за спаданням значення параметру;
- ✓ розрахунок долі параметру від загальної суми параметрів з накопиченим результатом;
- ✓ визначення групи А, В, С.

Стосовно першого етапу, АВС -аналіз дебіторської заборгованості дозволяє вирішувати такі проблемні питання:

- ✓ визначення кредитного рейтингу клієнта з метою диференціації умов кредитування;
- ✓ формування резерву сумнівних боргів на основі оцінки сумнівності заборгованості покупців;
- ✓ контроль за рівнем дебіторської заборгованості;

✓ ув'язка системи мотивації персоналу с розміром дебіторської заборгованості.

Об'єктом аналізу виступають клієнти підприємства — покупці готової продукції, товарів, робіт, послуг. Параметрами АВС-аналізу найчастіше виступають обсяг реалізації, строки прострочення платежів та обсяг простроченої дебіторської заборгованості в абсолютному та відносному виразі.

Дослідження наукової літератури дозволило систематизувати переваги і недоліки АВС-аналізу дебіторської заборгованості:

- переваги — простота використання; універсальність; можливість повної автоматизації розрахунків; оптимізація ресурсів підприємства;

- недоліки — одномірний метод аналізу — групування відбувається за одним критерієм; не розпізнає якість і природу даних (не враховує сезонні коливання попиту на товар); залежність результатів аналізу від мети проведення; на практиці виникає необхідність виділяти не три А, В і С групи, а більше (в результаті правило «20:80» не працює); залежність результатів аналізу від часових періодів.

Параметрами АВС-аналізу дебіторської заборгованості ми пропонуємо використовувати показники обсягу реалізації та обсягу простроченої дебіторської заборгованості у відносному виразі.

Використання АВС-аналізу дебіторської заборгованості дозволяє оцінити ризики, розставити пріоритети при розробці кредитної політики та диференціювати умови кредитування покупців.

Також результати АВС-аналізу дебіторської заборгованості можна використовувати для оцінки сумнівності боргів з метою формування резерву, з метою контролю за рівнем дебіторської заборгованості та для ув'язки системи мотивації менеджерів з продажу з розмірами дебіторської заборгованості.

УДК 330.341

Елена Сучкова,

к.э.н., доцент,

Черкасский институт Межрегиональной академии
управления персоналом

КЛАСТЕРИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ КАК ФАКТОР НАРАЩИВАНИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА КОМПАНИЙ В НОВОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ СРЕДЕ

Инновационное развитие отечественной промышленности является приоритетной государственной задачей в долгосрочной

перспективе. Все большую долю ВВП развитых и развивающихся стран занимает продукция наукоемких технологий, все выше вовлечение науки и инноваций в промышленное производство. Ключевыми субъектами инноваций, как показывает мировая и отечественная практика, являются крупные промышленные компании — носители и эффективные пользователи технологических и продуктовых инноваций. Последние эффективно развиваются и осваивают крупные инвестиции благодаря специализации отдельных регионов и интеграции действующих на их территории предприятий в специально организованные структуры — кластеры.

Такие организационные структуры способствуют экономическому развитию, как предприятий-участников кластеров, так и всей региональной экономики, в которой функционирует кластер.

Современные хозяйственные кластеры в целом как структурные комплексы, формирующие новое системное качество взаимодействия хозяйственных субъектов, традиционно характеризуются набором значимых признаков, некоторые из которых, однако, не имеют либо утратили всеобщий характер, присущий всем типам кластерных структур. Одним из них является признак географической локализации. Этот признак, начиная с М. Портера, большинством исследователей определяется как неотъемлемый значимый признак кластерных структур, когда процессы производства тесно связаны через обмен товарами (услугами, знаниями).

Формирование инновационных кластеров в Западной Европе последней трети XX ст. проходило достаточно интенсивно в доглобализационный период. М. Энрайт высказал гипотезу, что конкурентные преимущества создаются не наднациональным или национальным уровне, а на региональном, и одним из первых ввел понятие «регионального кластера», подчеркнув, что «фирмы-члены кластера находятся в географической близости друг к другу».

Региональный кластер обладает следующими отличительными признаками: его доля на рынке соответствующей продукции (национальном и мировом) превышает среднюю долю экономики региона, выраженную в валовом региональном продукте (ВРП) на этом рынке; темп роста продукции кластера превышает средний темп прироста ВРП.

Кластеры также различаются по составу входящих в него фирм, когда ядро кластера часто представлено одной или несколькими крупными компаниями. Вокруг ядра группируется множество предприятий, занятых поставками комплектующих, мате-

риалов, оказанием услуг. Такую модель взаимодействий в рамках кластера часто называют шотландской моделью.

Особую актуальность приобретают проблемы отбора эффективных инновационных проектов, определение их приоритета, социальной значимости, применение информационных технологий для управления инновационными проектами крупных промышленных компаний и в целом кластеров. В целом отсутствует обобщенная модель, на основе которой может осуществляться системная поддержка управления инновациями, инновационными проектами.

Существуют различные модели, позволяющие решать конкретные задачи управления. Одной из таких задач является отбор (скрининг) инновационных идей и проектов на ранних стадиях их разработки, что связано с большим размером инвестиций в инновации. Для осуществления скрининга используются известные модели: модель отбора инновационных идей «Воронка» Стивена Уилрайта и Кима Кларка, представляющая последовательность фильтрации инновационных проектов, конкурирующих между собой за ресурсы, на основе стратегических целей компании и ее технологического и финансового потенциала; модель принятия инновационных решений «Ворота» Роберта Купера, в которой инновационный процесс разделяется на ряд этапов, перед каждым из которых ставятся «ворота» — критерии перехода к следующей стадии или прекращения проекта, а также их модификации, в которых модифицируются методы отбора, ставятся дополнительные фильтры и рычаги, расширяется горизонт отбора включением в модели этапов коммерциализации и инноваций.

Не менее важной задачей процесса управления наращиванием инновационного потенциала промышленной компании или кластера в целом является ранжирование инновационных проектов с целью выявления приоритетных направлений развития производства или управление портфелем инновационных проектов.

Оценка инновационных проектов осуществляется на основании критериев их патентоспособности, затрат на исследования и разработку, затрат на производство, вероятности успешного выполнения, возможности сбыта и ряд других измерителей эффективности, в зависимости от специфики проекта.

Инновационная деятельность связана с риском и неопределенностью. Оценка инновационных рисков имеет свою специфику, поскольку довольно часто отсутствует какая-либо статистическая информация и зачастую не с чем сравнить данный проект и провести аналогию.

Одним из способов управления рисками инновационных проектов является их ранжирование с учетом рисковей составляющей. Ранжирование проектов в свою очередь предполагает их дальнейший отбор по выявленным показателям и наоборот, отсеивание инновационных идей и проектов на основе критериев и приоритетов. То есть скрининг, и ранжирование проектов являются взаимосвязанными процессами, и управление инновациями на начальной стадии должно осуществляться на основе синтеза данных моделей.

УДК 657.1

Єлизавета Шубенко,
асистент кафедри обліку і оподаткування,
Криворізький економічний інститут
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КЛАСИФІКАЦІЯ РЕОРГАНІЗАЦІЙНИХ ОПЕРАЦІЙ У ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Власний капітал є одним з найважливіших об'єктів бухгалтерського обліку та ключовою категорією, яка відображає взаємозв'язок підприємства з його власниками. Основний інтерес інвесторів на всіх етапах життєвого циклу підприємства зосереджений на вартості власного капіталу. Значущість інформації про зміни у складі власного капіталу істотно зростає у міру формування в сучасній економіці груп компаній, що характеризуються складними взаємозв'язками, пов'язаних з їх реорганізацією.

Процес реорганізації необхідно розглядати як структурування активів, зобов'язань, власного капіталу та складу учасників юридичних осіб у процесі їх створення та (або) припинення. Важливою передумовою для окреслення завдань організації бухгалтерського обліку власного капіталу господарських товариств є доцільна класифікація реорганізаційних операцій.

В економічній літературі науковці наводять різні класифікаційні ознаки реорганізації, розглядаючи її лише як процес структурування юридичних осіб. Так, О.О. Терещенко виділяє класифікаційну ознаку за структурою реорганізації, яка дозволяє виділити такі види реорганізації: з метою розширення розмірів підприємства (злиття, приєднання), направлену на створення

кількох суб'єктів підприємства (поділ, виділ), що не призводить до зміни розмірів підприємства (перетворення). І.Я. Назарова наводить класифікаційні ознаки реорганізації, які на її думку, можуть суттєво впливати на методика, організацію обліку та формування показників звітності, а саме: за джерелами фінансування форм реорганізації (оплачуються за рахунок власних коштів або ж із зовнішніх джерел фінансування) та за ступенем добровільності реорганізації (на добровільних засадах та примусово).

Високо оцінюючи напрацювання науковців, варто зауважити, що дослідниками не приділяється увага класифікації реорганізаційних операцій, яка має вплив на облік об'єктів бухгалтерського обліку, в тому числі власного капіталу.

Так, дослідивши нормативні документи [1–5] автором виділено класифікаційні групи реорганізаційних операцій з урахуванням форм реорганізації для господарських товариств-праводавців (ГТ-ПД) та господарських товариств- правонаступників (ГТ-ПН) за ознаками, які мають суттєвий вплив на організацію обліку власного капіталу:

1. Факту подальшого існування суб'єктів реорганізації:

– для ГТ-ПД: припинення одного ГТ (приєднання, поділ, перетворення);

припинення кількох ГТ (злиття, приєднання); збереження ГТ (виділ);

– для ГТ-ПН: створення одного ГТ (злиття, виділ, перетворення); створення кількох ГТ (поділ, виділ); збереження ГТ (приєднання).

2. Обсягу та характеру змін власного капіталу:

– для ГТ-ПД: припинення обігу всіх акцій (часток) (злиття, приєднання, поділ, перетворення); припинення обігу частини акцій (часток) (виділ);

– для ГТ-ПН: доформування (приєднання); формування (злиття, поділ, виділ, перетворення).

3. Складу акціонерів (учасників) ГТ, які приймають участь у реорганізації:

– для ГТ-ПД: склад акціонерів (учасників) ГТ припиняється (злиття, приєднання, поділ, перетворення); склад акціонерів (учасників) ГТ незмінний (виділ);

– для ГТ-ПН: склад формується з акціонерів (учасників) ГТ-ПД (злиття, поділ, виділ, перетворення); склад формується з акціонерів (учасників) ГТ-ПД та/або ГТ-ПД (виділ); склад оновлюється акціонерами (учасниками) ГТ-ПД (приєднання).

4. Операцій розміщення та обміну акцій (часток):

– для ГТ-ПД: конвертація всіх акцій (часток) (злиття, приєднання, поділ, перетворення); конвертація частини акцій (часток) та/або придбання акцій ГТ-ПН (виділ);

– для ГТ-ПН: новий випуск акцій (формування часток) та їх розподіл(злиття, поділ, виділ, перетворення); додатковий випуск акцій (формування часток) та їх розподіл (приєднання).

5. Складу акціонерів (учасників) серед яких розмішуються акції (частки):

– для ГТ-ПН: акції (частки) розподіляються серед всіх акціонерів (учасників) (злиття, поділ, виділ, перетворення); акції (частки) розподіляються серед частини акціонерів (учасників) (при формі реорганізації — приєднання)

Наведена класифікація реорганізаційних операцій, за представленими ознаками, допоможе розкрити характерні трансформаційні процеси за формами реорганізації та її учасниками, які пов'язані з власним капіталом; врахувати їх зміст при визначенні напрямків організації обліку операцій з власністю акціонерів (учасників).

Список використаної літератури

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р. — № 436-IV. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.

2. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс]: Закон України від 17.09.2008 р. — № 514-IV. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.

3. Про господарські товариства [Електронний ресурс]: Закон України від 19.09.1991р. — № 1576-XII. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1576-12>.

4. Про затвердження Порядку здійснення емісії та реєстрації випуску акцій акціонерних товариств, які створюються шляхом злиття, поділу, виділу чи перетворення або до яких здійснюється приєднання [Електронний ресурс]: Рішення НКЦПФР від 09.04.2013 р. — № 520. — Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0795-13>.

5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 р. — №435 — IV. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ
І ПРАКТИКИ АУДИТУ ТА ШЛЯХИ
ЇХ ВИРІШЕННЯ**

УДК 657.421.3 : 657.6

Олена Біляченко,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АУДИТ ЕФЕКТИВНОСТІ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Аудит ефективності нематеріальних активів — це відносно нова форма аудиту, значення якого безупинно змінюється і який має значний потенціал застосування в умовах сучасних глобалізаційних процесів і нарощення темпів постіндустріальної економіки. Аудит ефективності нематеріальних активів поряд із традиційним аудитом відіграє більш ключову роль у здійсненні контрольної роботи. Мета його проведення — надати гарантії ефективної роботи та ефективного використання активів підприємства, в тому числі й тих, що не мають матеріальної форми — нематеріальних активів.

Появу терміну «аудит ефективності» пов'язують з підписанням у 70-х рр. ХХ ст. Лімської Декларації керівних принципів контролю (м. Ліма, Перу, 1977 р.). У зазначеній Декларації контроль ефективності виділено як невід'ємну складову контролю. У ній відзначається, що на додаток до фінансового аудиту, важливість якого незаперечна, є також інший вид контролю — аудит ефективності, що спрямований на перевірку того, наскільки ефективно й ощадливо витрачаються ресурси, в тому числі активи, що не мають відчутної (матеріальної) форми.

Якщо говорити про основні задачі аудиту ефективності, то в цілому їх можна об'єднати в три основні принципи:

1) економічність або економність — ощадливість, бережливість, ступінь мінімізації витрат з огляду на якість продукту, це досягнення запланованих результатів за рахунок використання найменшого обсягу коштів або досягнення найкращого результату за рахунок використання заданого обсягу коштів;

2) ефективність — продуктивність, ступінь корисності споживання ресурсів для створення продукту, це співвідношення між

випуском продукції, наданням послуг та іншими результатами діяльності суб'єкта господарювання та використаними на їх виробництво матеріальними, фінансовими та трудовими ресурсами;

3) результативність — дієвість, успішність, рівень досягнення мети, ступінь відповідності фактичних результатів діяльності суб'єкта господарювання запланованим результатам. При цьому результативність характеризує досягнення поставлених цілей, а економічність — ресурси, які використовуються для досягнення цих цілей.

Аудит нематеріальних активів відображає конкретний вид діяльності — в системах управління він виділений у відособлену сферу діяльності і виступає в якості безперервного процесу управління. Аудит займає самостійне місце в системі форм здійснення управління нематеріальними активами та забезпечує ефективне та раціональне їх використання на підприємстві, особливо при здійсненні підприємством інноваційної діяльності.

Запровадження аудиту ефективності використання нематеріальних активів на українських підприємствах перебуває тільки на стадії становлення та розвитку. Проблема розвитку та здійснення аудиту ефективності використання нематеріальних активів пов'язана з вирішенням таких питань, як проведення аудиту ефективності використання нематеріальних активів з точки зору підвищення обсягів виробництва продукції та врахування аспектів ефективності використання нематеріальних активів при перевірці фінансової звітності.

Проведений аналіз підходів до аудиту нематеріальних активів («Аудит інтелектуального капіталу», «Value Explorer», «Аудит інтелектуальних активів», підхід Ю.мДаума) дозволяє встановити, що використання даних підходів у практиці діяльності суб'єктів господарювання обумовлює підвищення ефективності управління нематеріальними активами, що мають і не мають відчутної форми. Однак дані підходи достатньо складно адаптувати до вітчизняних умов, оскільки вони передбачають наявність значного рівня «свободи» при веденні бухгалтерського обліку нематеріальних активів на підприємстві. Така ситуація характерна для англо-американської системи бухгалтерського обліку, де вимоги визнання нематеріальних активів та умови їх капіталізації і оцінки є менш жорсткими у порівнянні з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку чи міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Єдиним можливим шляхом застосування таких підходів до контролю ефективності використання нематеріальних активів в

українських умовах є їх побудова на основі кваліфіковано розробленої системи управлінського обліку нематеріальних активів. Однак глибокі напрацювання у даній сфері на сьогодні в Україні відсутні, існують напрацювання у сфері стратегічного обліку, які певною мірою стосуються аудиту ефективності використання нематеріальних активів, однак ці дослідження перебувають на стадії обґрунтування актуальності таких наукових пошуків і побудови загальних теоретичних підходів, а не на стадії здійснення розробок, які можна впроваджувати в практичну діяльність підприємств.

Тому в сучасних умовах для українських підприємств необхідною є розробка методики аудиту ефективності використання нематеріальних активів, яка буде враховувати особливості та традиції розвитку національної системи бухгалтерського обліку, напрацювання вітчизняних учених у сфері контролю, аудиту та економічного аналізу, а також всі позитивні сторони розглянутих підходів, що можуть бути застосовані вітчизняними підприємствами.

УДК 657

Valeriy Bondar,
Doctor of Economic Science,
Professor of Audit Department
SHEE «KNEU named after Vadym Hetman»

IMPORTANCE OF STUDYING THE WORK OF PRECEDING AUDITOR

Increased international capital flows require adaptation of the corporate relationships mechanisms in domestic entities to the international financial disclosure practices for increase of their investment attractiveness. Professional audit development increasing transparency and fair disclosure of complete and reliable information about a company, helps to secure it.

The study proved the importance of predecessor auditor's working papers for detection of misstatements in opening balances and assessment of the client's accounting and internal control systems defects. Consequently a program of inspecting opening balances and other working papers forms was elaborated for the audit process documentary provision. This ensures optimization of the audit

resources for obtaining audit evidence and quality control in completed audit engagements.

It was justified that review of the working papers of the predecessor auditor should be used for understanding the managerial staff attitude towards making adjustments into the financial statements based on the audit results. It helps to avoid threats to the auditor's independence, to reduce the risk of not detecting material misstatements and allows the auditor to determine the degree of confidence towards the opening balances.

Conclusions and prospects of further research. Study of theoretical and practical aspects of application of audit procedures on opening balances when performing the first audit engagements allowed to make the following conclusions.

1. Functioning and development of the professional audit institute in Ukraine would allow increasing the transparency and unbiased disclosure of complete and reliable information on the company activity, which enhances the need for developing the proper organization and methodology basis for Ukrainian auditors' practical activity.

2. The predecessor auditor's documents and observations on the defects of the company accounting and internal control systems recorded in them constitute a valuable source of information on misstatements in opening balances formation. An enquiry to the predecessor auditor for provision of access to the audit documentation related to the client under study and its investigation allow the auditor to obtain information on the opening balances formation environment as well as on the adequacy of and appropriateness of the accounting policy chosen by the company and its compliance with the selected financial statements preparation conceptual framework.

3. The use of the developed opening balances checking program and other developed forms of working documents as part of the audit process documenting ensures audit check resources optimization in the course of obtaining audit evidence and allows performing supervision in the course of engagement performance and quality control of completed engagements.

4. It is advisable to use review the predecessor auditor's working documents together with the management's written representations provided to him to gain understanding of the management's attitude towards the need for making corrections into the financial statements figures based on the results of their audit, which helps avoiding threats to the auditor's independence, reduce the risks of non-detection of material misstatements, and allow the auditor to determine the degree of his confidence towards the formed opening balances.

References

1. Mizhnarodna federatsiya bukhhalteriv (2014), Mizhnarodnyy standart audytu 315 «Identyfikatsiya ta otsinka ryzykiv suttyevykh vykryvlen' cherez rozumynnya subyektu hospodaryuvannya i yoho seredovyscha» [International Auditing and Assurance Standard 315 «Identifying and assessing the risks of material misstatement through understanding the entity and its environment»], translated by O.L. Ol'khovikova, O.V. Selezn'ov, Audytors'ka palata Ukrayiny, Kyiv, available at: www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. (accessed 7 March 2016)
2. Mizhnarodna federatsiya bukhhalteriv (2014), Mizhnarodnyy standart audytu 320 «Suttyevist' pry planuvanni ta provedenni audytu» [International Auditing and Assurance Standard 320 «Materiality in planning and performing an audit»], translated by O.L. Ol'khovikova, O.V. Selezn'ov, Audytors'ka palata Ukrayiny, Kyiv, available at: www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. (accessed 7 March 2016)
3. Mizhnarodna federatsiya bukhhalteriv (2014), Mizhnarodnyy standart audytu 510 «Pershi zavdannya z audytu – zalyshky na pochatok periodu» [International Auditing and Assurance Standard 510 «Initial audit engagements — opening balances»], translated by O.L. Ol'khovikova, O.V. Selezn'ov, Audytors'ka palata Ukrayiny, Kyiv, available at: www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. (accessed 7 March 2016)
4. Mizhnarodna federatsiya bukhhalteriv (2014), Mizhnarodnyy standart audytu 580 «Pys'movi zapevnennya» [International Auditing and Assurance Standard 580 «Mizhnarodnyy standart audytu 580 «Pys'movi zapevnennya»], translated by O.L. Ol'khovikova, O.V. Selezn'ov, Audytors'ka palata Ukrayiny, Kyiv, available at: www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. (accessed 7 March 2016)
5. Mizhnarodna federatsiya bukhhalteriv (2014), Mizhnarodnyy standart kontrolyu yakosti 1 «Kontrol' yakosti dlya firm, shcho vykonuyut' audyty ta ohlyady finansovoyi zvitnosti, a takozh inshi zavdannya z nadannya vpevnenosti i suputni posluhy» [International standard on quality control 1 «Quality control for firms that perform audits and reviews of financial statements, and other assurance and related services engagements»], translated by O.L. Ol'khovikova, O.V. Selezn'ov, Audytors'ka palata Ukrayiny, Kyiv, available at: www.apu.com.ua/attachments/article/290/Audit_2015_1_all.pdf. (accessed 7 March 2016)
6. A World Bank Group (2016), Doing Business 2016: Measuring Regulatory Quality and Efficiency. Economy Profile 2016 Ukraine, available at: www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/~media/giawb/doing%20business/documents/profiles/country/UKR.pdf?ver=3 (accessed 1 March 2016)
7. A World Bank Group (2016), Ease of Doing Business in Ukraine, available at: www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/ (accessed 1 March 2016)
8. A World Bank Group (2016), Ease of Doing Business in Ukraine, available at: www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/ukraine/ (accessed 1 March 2016)

Тетяна Бондар,
к.е.н., доцент кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ РИЗИКУ МІНІСТЕРСТВОМ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ ПЕРЕВІРОК СПФМ

З метою формування планів перевірок суб'єктів первинного фінансового моніторингу (СПФМ) Міністерство фінансів України (далі — Мінфін) повинно ідентифікувати та оцінити ризики — небезпеки (загрози, уразливі місця) у діяльності СПФМ, які можуть свідчити про їхню участь у легалізації (відмиванні) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванні тероризму та фінансуванні розповсюдження зброї масового знищення. Під оцінкою ризику слід розуміти процес систематичного виявлення небезпек і визначення рівня вірогідності ризику легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму, що здійснюються СПФМ, або покриваються ними на користь власних клієнтів.

З огляду на те, що ризики легалізації злочинних доходів представляють собою поєднання небезпек, загроз та уразливих місць, підґрунтям для виявлення ризиків є складання списку основних відомих і ймовірних загроз (небезпек), іншими словами: критеріїв ризику — показників, ознак, характеристик, або їх сукупностей, за якими здійснюється оцінка ризику. Такий перелік критеріїв був затверджений Наказом Мінфіну від 26.01.2016 р. №17, однак указаний перелік включає групування критеріїв лише за трьома ознаками: строк здійснення суб'єктами своєї діяльності; наявність фактів порушень законодавства у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; наявність відокремлених підрозділів (філій, інших підрозділів суб'єкта).

Разом з тим, при складанні планів перевірок Мінфін повинен орієнтуватися також на результати попередніх перевірок, перелік основних секторів економіки, які використовуються для легалізації злочинних доходів. До того ж, Мінфін має тісно співпрацювати з іншими суб'єктами державного фінансового моніторингу (Держфінмоніторингом, НБУ та ін.) при формуванні загального переліку критеріїв ризику, оскільки клієнтами аудиторів (аудиторських фірм), а також фізичних осіб — підприємців, які надають послуги з бухгалтерського обліку, є різні СПФМ, за діяльніс-

тю яких наглядають і контролюють інші суб'єкти державного фінансового моніторингу.

Також, при оцінці ризику легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму Мінфін повинен мати доступ до національних оцінок ризиків, типологічних оцінок, а також до загальної інформації і знань, які є у правоохоронних органів. До того ж, можна використовувати інформацію опитування, колективного обговорення серед відповідних експертів, враховувати думку громадськості, суб'єктів господарювання, їх об'єднань і наукових установ, консультативно-дорадчих органів, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян і суб'єктів господарювання; знання і досвід посадових осіб, які безпосередньо здійснюють перевірки СПФМ; досвід посадових осіб інших суб'єктів державного фінансового моніторингу; положення і матеріали справ правоохоронних органів.

Вказане свідчить про використання так званого методу координації — способів і прийомів взаємодії, узгодження, коригування дій органів публічної влади, їх підрозділів, посадових осіб у процесі реалізації функцій і повноважень, які залежать від характеру відносин і зв'язків між суб'єктами, що задіяні в управлінському процесі. Причому, особливо тісно Мінфін повинен співпрацювати з Держфінмоніторингом України, основними напрямками взаємодії з яким є: одержання Мінфіном доступу до єдиної інформаційної системи і бази даних у сфері запобігання та протидії легалізації злочинних доходів / фінансуванню тероризму; обмін інформацією з питань запобігання та протидії зазначеній злочинній діяльності; надання допомоги Мінфіну в одержанні інформації від міжнародних організацій з означених питань; одержання Мінфіном інформації відносно виявлених методів і фінансових схем легалізації злочинних доходів / фінансування тероризму, рекомендацій щодо методів, прийомів і способів їх попередження, виявлення і документування; залучення працівників Держфінмоніторингу України як спеціалістів до проведення перевірок Мінфіном.

Разом з тим, оцінку ризику можна здійснювати за окремими напрямками: 1) особистої участі СПФМ у легалізації злочинних доходів / фінансуванні тероризму; 2) приховування інформації про клієнтів-СПФМ, які займаються легалізацією злочинних доходів / фінансуванням тероризму; 3) приховування інформації про інших клієнтів, які займаються легалізацією злочинних доходів / фінансуванням тероризму.

У той же час, критерії ризику (їх зміст і наповненість) повинні періодично переглядатися і доповнюватися внаслідок розширення знань і досвіду посадових осіб — виконавців перевірок СПФМ, а також збільшення інформованості інших джерел. Такі дії необхідні для правильного встановлення ступеня ризику з урахуванням змін в економіці країни та діяльності СПФМ.

Після вивчення критеріїв ризику повинен здійснюватися аналіз виявлених ризиків з метою розуміння їх характеру, джерел виникнення, вірогідності і наслідків для визначення значення і важливості кожного критерію ризику. При цьому доцільно аналізувати кожний критерій у розрізі сфер діяльності (видів послуг, які надаються) СПФМ. Загальні критерії варто проаналізувати з огляду на динаміку діяльності СПФМ, при цьому слід прослідкувати залежності розвитку діяльності суб'єктів від політичної ситуації у країні, економічного розвитку національної економіки, змін у соціальній і правовій сфері. Аналіз критеріїв ризику повинен дати визначення масштабу та важливості кожного конкретного критерію ризику відносно інших критеріїв.

Оцінка ризиків має свої труднощі, оскільки критерії ризику важко піддаються визначенню та вимірюванню у кількісному вираженні. Тому, як правило, застосовується метод експертних оцінок, який передбачає аналіз рівнів важливості окремих критеріїв ризику з точки зору їх наслідків та впливу, а також вірогідності їх здійснення (реалізації), що дає приблизну оцінку рівня ризику. Результатом оцінки ризиків є розподіл СПФМ на групи з відповідним ступенем ризику: високим, середнім або низьким.

УДК 657.6

Юлія Бондар,
аспірант відділу методології обліку і аудиту,
ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України

РОЗВИТОК КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОКУМЕНТУВАННІ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР

Тотальна комп'ютеризація усіх сфер діяльності суспільства, у тому числі господарської діяльності підприємств і організацій, зумовила відповідний процес адаптації до процесів, які відбуваються у комп'ютерному просторі, і аудиторської практики. При

цьому чим складнішими та автоматизованішими стають виробничі та господарські процеси і відповідні їм методики обліку, тим більше і більше мають удосконалюватися у цьому напрямку і методичні прийоми аудиторської діяльності.

У світовому вимірі інформаційно-комп'ютерні технології у бухгалтерському обліку почали застосовуватися ще у 50-х роках минулого століття, коли були створені перші електронні машини для бухгалтерських розрахунків. Запровадження комп'ютерної техніки і технологій автоматизації обробки даних у бухгалтерському обліку потягнуло за собою аналогічні процеси і в контрольних функціях, а це у свою чергу вплинуло на дієвість аудиту, особливо в частині його внутрішньої складової. Так, з'явилися можливості для автоматичного розрахунку всіх необхідних базових показників для проведення незалежної оцінки діяльності фірм та ефективності їх обліку.

Автоматизовані системи бухгалтерського обліку дозволяють здійснювати аудиторські перевірки з використанням масивів електронних даних, які надаються клієнтами аудиторам. При цьому самі аудитори мають володіти відповідним програмним комп'ютерним забезпеченням з бухгалтерського обліку та навичками отримання інформації з цих програм у необхідних їм розрізах, а також повинні вміти застосовувати універсальні та спеціалізовані програмні засоби для обробки такої інформації в цілях формування аудиторських доказів і надання висновків за результатами перевірок. Процедури, за допомогою яких відбувається отримання вихідної комп'ютерної інформації про діяльність клієнтів аудиторських фірм і її фіксація у робочих документах аудиторів (у тому числі електронних), сучасна аудиторська наука називає Computer-Assisted Audit Techniques або Computer-Assisted Audit Tools CAATs, що означає «методики аудиту з використанням комп'ютерів». У глосарії ж до Міжнародних стандартів аудиту ця практика дефініюється так: застосування процедур аудиту з використанням комп'ютера як знаряддя аудиту.

Як уже зазначалося, програми, які використовують аудитори у своїй роботі, поділяються на три основні групи: прикладні програми загального призначення; прикладні програми проблемно-орієнтованого призначення; спеціальні інформаційні системи контролю. Перша група представляє собою текстові та графічні редактори, бази даних, правові бази даних, довідники тощо. Друга група включає спеціалізовані статистичні пакети, бухгалтерські програми, програми електронного документообігу тощо. До третьої групи входять програми, які безпосередньо призначені для

проведення аудиторських процедур. Такими програмами є продукти «Асистент аудитора», «Помічник аудитора», «Експрес-Аудит», «AuditXP», «AuditNET» та інші. Однак найуніверсальнішим та практично незамінним інструментом для проведення аудиторських перевірок є програма Microsoft Excel. У цій програмі можна формувати як робочі документи, у яких здійснюється внесення даних вручну, так і таблиць з закладеними у них формулами розрахунку відповідних показників, що значно спрощує роботу аудиторів по підготовці аудиторських висновків на основі опрацьованої інформації. Тому у кожній аудиторській фірмі, яка поважає себе та своїх клієнтів, має бути приділено достатню увагу вивченню цього універсального, але при цьому надпотужного інструменту автоматизації аудиторських процесів. Цей аргумент посилюється і тим, що переважна більшість бухгалтерських програм дозволяють вивантажувати інформацію про господарську діяльність фірм, зафіксовану на рахунках бухгалтерського обліку в автоматичному режимі, саме у форматі, прийнятному для читання за допомогою цієї програми.

Недоліками усіх згаданих програм (крім програми з офісного пакету Microsoft) є те, що вони орієнтовані здебільшого на виконання функцій планування, проведення та оцінки результатів вибіркового аудиту. Порівняння базових функцій цього програмного забезпечення із вимогами до формування аудиторської робочої документації, а також з реаліями роботи аудиторських фірм, які передбачають проведення набагато ширшого спектру процедур з відповідним їх документуванням (особливо у фірмах, які працюють у середовищі з галузевою специфікою, наприклад, перевіряючи сільськогосподарські підприємства), свідчить про те, що набір інструментів цих програм і досі дуже обмежений порівняно з необхідним. У зв'язку з усім вищенаведеним пріоритетом розвитку методичного забезпечення документування аудиторських процедур на найближчу перспективу є розробка таких аудиторських програмних пакетів, які дозволяли би консолідувати результати усіх аудиторських активностей в електронному вигляді. І найкращою перспективою розвитку аудиторського програмного забезпечення, яке би дозволяло формувати всі необхідні аудиторські докази, є синхронізація існуючих програм із документами, які можна створювати у програмі Microsoft Excel. Причому у таких програмах слід передбачити модулі, які дозволяли би вбудовувати у ці продукти робочі документи, розроблені чи адаптовані кожним конкретним аудитором.

ФУТУРОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах ринкового середовища та потенційних кризових впливів характерної актуальності набуває оперативність прийняття управлінських рішень на основі повної та об'єктивної інформації, отриманої в результаті дієвого внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств різних форм власності. Адаптація законодавства України до вимог ЄС передбачає реорганізацію методичних і організаційних принципів формування інформаційної бази для здійснення внутрішньогосподарського контролю. Постає важлива потреба в налагодженні взаємовідносин держави і суб'єктів господарювання на підставі удосконалення дієвого механізму внутрішньогосподарського контролю зокрема. Невирішені нагальні проблемні питання розвитку контролю в Україні виникають доволі часто, з якими, на жаль, управлінський апарат підприємств продовжує постійно стикатись. Це, звичайно, аспект негативний, але є над чим працювати і науковцям, і практикам, а саме знаходити шляхи вирішення та удосконалення цих досить суттєвих питань, які спрямовані на подальший розвиток і підвищення ефективності результатів як внутрішньогосподарського контролю взагалі, так і професії бухгалтера зокрема. Одним з головних чинників підвищення ефективності діяльності підприємств України є зміна системи управління шляхом широкого використання економічних методів на базі удосконалення обліку й контролю. Для прийняття управлінських рішень з оптимізації виробництва, планів, програм, важливим стає змістовна інформація контролю.

Узагальнення теорії і практики внутрішньогосподарського контролю дає змогу зробити висновок про те, що все ще існує необхідність дослідження й опрацювання нових методичних підходів до формування і проведення внутрішньогосподарського контролю на підприємствах. Необхідність існування системи організації та методики внутрішньогосподарського контролю зумовлена такими причинами: по-перше, недостатньою теоретичною розробленістю проблем обліку й внутрішньогосподарського контролю; по-друге, практичною доцільністю методів внутрішнього-

сподарського контролю; по-третє, необхідністю удосконалення моделі внутрішньогосподарського контролю.

На базі своїх досліджень чимало науковців, які безпосередньо займались проблемами даної сфери, керівникам багатьох підприємств запропонували посилити (чи створити) контроль як функцію управління й особливу увагу приділяти ефективності економічної діяльності. Для цього необхідна як система аналітичної інформації, так і зворотний зв'язок, тобто сама система внутрішньогосподарського контролю. Вслід цього, варто зауважити, що у сукупності всі функції управління (прогнозування, планування, облік, організація, аналіз, регулювання) взаємопроникають одна в одну та взаємодіють між собою у системі менеджменту будь-якого підприємства. Тобто внутрішньогосподарський контроль обслуговує систему управління і є складовою самого процесу управління, націлений на сам процес і результат дій керівництва з планування та організації діяльності самого підприємства.

Підвищення ефективності контролю багато в чому залежить від правильного планування контрольних заходів. У процесі планування важливо передбачити повноту й рівномірність охоплення контролем усіх об'єктів, правильне поєднання контролю всіх служб підприємства. Якщо бухгалтери виконують свої контрольні функції, то вони охоплюють контролем як окремі, так і групи господарських операцій і переконуються в правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку. Будучи частиною апарату управління, вони виконують роботу з внутрішньогосподарського контролю як одну з функцій управління. Отже, цілям внутрішньогосподарського контролю має відповідати ефективна система бухгалтерського обліку, що є одним з важливих елементів системи внутрішньогосподарського контролю. Згідно цього, щодо проведення внутрішньогосподарського контролю на підприємствах України, то його слід здійснювати на базі створених внутрішніх стандартів (регламентів), які варто розробити для кожного структурного підрозділу об'єкта контролю, де потрібно визначити: правила, норми й регламенти для проведення контролю; механізм оцінювання отриманих результатів за кожним контрольованим об'єктом. У зв'язку з тим, що одним із шляхів удосконалення внутрішньогосподарського контролю є посилення контрольних функцій бухгалтерій, при розробленні внутрішніх стандартів і регламентів повинні дотримуватися такі вимоги: взаємне погодження контрольних дій, які здійснюють бухгалтери на різних ділянках фінансово-господарської діяльності; розмежування контролю по зустрічних операціях між різними виконав-

цями; закріплення постійних контрольних функцій, що виконуються окремими фахівцями; визначення періодичності разових контрольних дій, таких як вивірка розрахунків, тематичні перевірки, участь у проведенні інвентаризацій і т.п. При визначенні ролі внутрішньогосподарського контролю і напрямів його розвитку в управлінні необхідно виходити з того, що сама система управління є провідним елементом господарського механізму, а система внутрішньогосподарського контролю — складовою ланкою, що забезпечує його.

Тому прогресивний розвиток внутрішньогосподарського контролю варто моделювати за такими напрямками: підсистемам (виділення підсистем і визначення масштабів охоплення об'єктів контролю); основним категоріям (визначення змісту, форми і її структурних елементів); основам і інструментарієм функціонування (установлення технології та механізмів розвитку). Це дозволить проектувати рішення науково-практичних проблем і організувати внутрішньогосподарський контроль на підприємствах так, щоб він вирішував поставлені перед ним завдання і виконував запропоновані функції з метою підвищення ефективності управління самим підприємством і сегментами його діяльності.

УДК 629[005.584+657]

Галина Булат,
к.е.н., доцент кафедри фінансів,
обліку та аудиту, ХКТЕІ

АУДИТОРСЬКИЙ РИЗИК ЗА УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

Економічні перетворення, що відбулися в Україні, розбудова ринкових відносин, зумовлює необхідність впровадження досконалої функціональної організації на всіх рівнях управління. Зокрема, це стосується такої важливої функції управління, як внутрішній контроль, а також його форми — внутрішнього аудиту. Як зазначають науковці та практики, наявність ефективного внутрішнього аудиту на підприємствах стане невід'ємною складовою його успішного розвитку в умовах швидких змін зовнішнього середовища, підвищення складності процесів управління, розподілу функцій володіння та управління бізнесом. Наскільки

при цьому внутрішній аудит стане корисним, залежить від завдань, які будуть перед ним поставлені, чіткого визначення його основних етапів, інформаційного забезпечення, методики проведення.

Широке застосування комп'ютерної техніки та сучасних інформаційних технологій зумовило потребу вивчення методики проведення внутрішнього аудиту на підприємствах в умовах функціонування автоматизованих інформаційних систем. Важливим моментом при проведенні автоматизованого аудиту є визначення аудиторського ризику. Єдиної методики визначення аудиторського ризику немає. Вона, як правило, розробляється кожною аудиторською фірмою або окремим аудитором відповідно до умов конкретної перевірки. З цією метою створюються так звані моделі аудиторського ризику, які постійно удосконалюються. Вибираючи методику визначення аудиторського ризику та його допустиму величину, необхідно врахувати конкретні умови перевірки, її термін, характер діяльності клієнта, компетентність і кваліфікацію аудитора та інші фактори. Для визначення ризику можна використовувати як матричну, так і факторну модель. На нашу думку, для визначення аудиторського ризику при проведенні аудиту на підприємствах за умови автоматизованої обробки даних, доречно використати факторну модель на основі моделі, розробленої Дж. Робертсоном. Дана модель уже використовувалась для розрахунку аудиторського ризику доктором економічних наук, професором В.С. Рудницьким, але в ході перевірки бухгалтерського обліку за ручної форми обробки інформації. Ми пропонуємо використання даної моделі для визначення аудиторського ризику під час проведення внутрішнього аудиту на підприємствах за умови використання інформаційних технологій. Факторна модель визначення аудиторського ризику передбачає послідовне виконання таких дій: проведення анкетного опитування експертів з метою визначення факторів, які можуть суттєво впливати на елементи моделі; проведення експертної оцінки вагомості кожного чинника у часткових моделях; складання робочих таблиць; визначення аудиторського ризику.

На першому етапі було спеціально відібрано групу з 20 експертів, до якої увійшли працівники аудиторських фірм у Хмельницькій області. Потім за методом «мозкової атаки» визначено групи факторів, які справляють найбільший вплив на ризик системи внутрішнього контролю, ризик системи обліку та ризик не виявлення помилок аудитором. Отриманий перелік факторів систематизовано у спеціальних таблицях за видами ризику, після визна-

чено кількість поданих експертами голосів за кожен чинник. Наступний етап включає дослідження і експертну оцінку вагомості обраних факторів, яку здійснюємо за кожним фактором у балах таким чином, щоб сума балів усіх факторів дорівнювала 100. Потім розраховуємо середню оцінку (в балах) і визначаємо коефіцієнт вагомості $Kв(i)$ для кожного i -го фактора, що впливає на РО, РК і РВ. Для того, щоб отримати фактичні оцінки щодо кожного фактора, необхідно скласти спеціальні таблиці-анкети, в яких величини ризиків за певними критеріями слід поділити на три категорії: високий ризик, середній і низький. Відповідно до цих категорій визначаються відносні фактичні оцінки $Ов(i)$ кожного i -го фактора впливу на відповідний елемент аудиторського ризику — АР. Абсолютну фактичну оцінку $Оа(i)$ кожного i -го фактора розраховують, помноживши відносну оцінку $Ов(i)$ на коефіцієнт вагомості відповідного фактора $Kв(i)$, а фактичну оцінку $Оф$ можна вираховувати за формулою:

$$Оф = \sum_{i=1}^n Оа(i) = \sum_{i=1}^n Ов(i) \times Kв(i), \quad (1.1)$$

де n — кількість факторів оцінки відповідного елемента аудиторського ризику (РО, РК і РВ).

Для здійснення розрахунку за значення АР обираємо послідовно три константи: 0,01; 0,05; 0,1. Значення показників РО та РК є змінними, які підлягають впливу різних факторів. Шляхом проведення розрахунків модель аудиторського ризику можна подати у такому вигляді:

$$РВ = АР/РО \times РК \quad (1.2).$$

Використовуючи таку модель, у результаті аналізу розрахунки показали:

$$\begin{aligned} РВ (АР = 0,01) &= 0,014; РВ (АР = 0,05) = 0,068; \\ РВ (АР = 0,1) &= 0,137. \end{aligned}$$

Таким чином, ризик не виявлення має становити лише 1,4 %, якщо вимоги до аудиторського ризику є дуже високі ($АР = 1$ %). Відповідно за середніх і низьких вимог до аудиторського ризику, ризик не виявлення може становити 6,8 % і 13,7 %. Розрахований показник дозволяє регулювати обсяг вибірки та глибину дослідження. Отже, проблеми щодо організації та проведення комп'ютеризованого аудиту можна вирішити за умови розробки конкретних напрямків автоматизації аудиту, а саме розробити єдині ме-

тодологічні основи обробки та узагальнення інформації при застосуванні аудиторських комп'ютерних програм; визначити загальні основні принципи формування та використання комп'ютерних аудиторських програм; при визначенні аудиторського ризику застосовувати факторну модель.

УДК 005.935

Ганна Булкот,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ І ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРЬСЬКОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Внутрішньогосподарський контроль є невід'ємним елементом системи управління підприємством. Внутрішньогосподарський контроль — це сукупність організаційних, управлінських і методичних рішень, прийнятих керівництвом економічного суб'єкта в якості засобів для впорядкованого і ефективного ведення господарської діяльності. Засоби контролю розуміються як складові частини системи внутрішньогосподарського контролю, встановлені керівництвом економічного суб'єкта на окремих напрямках і ділянках господарської діяльності для забезпечення надійного і ефективного його управління. Отже, зниження ефективності контрольних заходів і системи контролю у цілому негайно позначиться на якості і результативності управлінської діяльності. Практичні дії керівництва підприємства спрямовані на встановлення і підтримку ефективного рівня системи внутрішньогосподарського контролю на підприємстві. Тому, правильно оцінити ефективність системи внутрішньогосподарського контролю можна з позиції оцінки впливу на фінансові ризики, що визначають суми збитків на підприємстві. Система внутрішньогосподарського контролю виступає у ролі своєрідного бар'єру, що забезпечує зниження збитку від настання ризикової події.

Перш ніж приступити до оцінки ефективності і дієвості системи контролю на ризики підприємства, необхідно виділити в особливу категорію поняття ризику в самій системі внутрішньогосподарського контролю. Вміння передбачати ризики, пов'язані із здійсненням контрольної діяльності, правильно встановити їх

гранично допустимий рівень, визначити напрями по нейтралізації є запорукою ефективності системи внутрішньогосподарського контролю.

При розгляді питання ризику в системі внутрішньогосподарського контролю необхідно звернутися до визначення поняття ризику в економіці. На сьогодні немає однозначного розуміння суті ризику. Це пояснюється, зокрема, багатоаспектністю цього явища. Крім того, ризик — це складне явище, що має безліч неспівпадаючих, а іноді протилежних реальних основ. Це обумовлює можливість існування кількох визначень понять ризику з різних точок зору.

1. Ризик — потенційна, чисельно виміряна можливість втрати.
2. Ризик — можливість виникнення втрат, збитків, недонадходжень планованих доходів.
3. Ризик — це невизначеність наших фінансових результатів у майбутньому.
4. Ризик — це вірогідність втрати цінностей у результаті діяльності, якщо обставини і умови проведення діяльності мінятимуться у напрямі, відмінному від передбаченого планами і розрахунками.

Статистики уточнюють: ризик — це вірогідність настання визначеної негативної події. Ризик нерозривно пов'язаний з діяльністю будь-якого підприємства, детальний список ризиків певного підприємства — це справа конкретна, і тільки дослідження може привести до створення такого списку. В економічній літературі зустрічаються найрізноманітніші класифікації ризиків, усе залежить від того, який аспект ризикових ситуацій і ризикової діяльності розглядається. Яке б визначення ми не прийняли, ризик включає, принаймні, чотири елементи.

1. Невизначеність події. Ризик існує тільки тоді, коли можлива багато варіантність розвитку подій. Невизначеність припускає наявність чинників, при яких результати дій не є детермінованими, а міра можливого впливу цих чинників на результати невідома; наприклад це неповнота або неточність інформації. Природа невизначеності може бути класифікована досить широко, це пов'язано з тим, що господарські суб'єкти в процесі свого функціонування випробовують залежність від ряду факторів.

2. Вірогідність — це, на нашу думку, другий чинник, що лежить в основі будь-якої ризикової події. Вірогідність — можливість отримання певного результату. Вірогідністю події є певне число, яке тим більше, чим більше можлива подія. Очевидно, що вірогіднішою вважається та подія, яка відбувається частіше. Таким чином, у першу чергу поняття вірогідності пов'язане з досвідченим, практичним поняттям частоти події.

3. Втрати. Хоч би один результат має бути небажаним. Втрата — це неумисне скорочення вартості в результаті реалізації небезпеки.

4. Небайдужість. Ризик повинен зачіпати певну особу або організацію, які прагнули не допустити небажаного для них наслідку.

Дуже тісно з поняттям ризику пов'язано поняття «ризикова діяльність», яка схильна до ризику. Цей термін необхідно розглянути, оскільки ризик не існує поза діяльністю, поза процесами, що відбуваються на підприємстві. Ризики супроводжуються усіма процесами, які здійснюються на підприємстві, незалежно від того чи є вони активними або пасивними. Знаходячись в умовах невизначеності керівництву усього підприємства і окремих служб доводиться приймати рішення, вірогідність успішної реалізації яких залежить від безлічі чинників, що впливають на підприємство усередині і ззовні. Враховуючи подібний підхід можна виділити такі поняття, як «суб'єкт ризику» і «об'єкт ризику». Під суб'єктом слід розуміти конкретних осіб або колектив, що приймають рішення про вибір тієї або іншої альтернативи, пов'язаної з діяльністю підприємства. Відповідно під об'єктом ризику розуміється ресурс, зміна якого можлива у разі виникнення ризикової ситуації.

Отже, узагальнюючи усе викладене, можна зробити висновок, що кожна організація, зрозуміло має свої, унікальні ризикові передумови, але усі вони мають щось фундаментально загальне. Цьому загальному відповідає і загальний каркас ризикових експозицій, визначивши який ми зможемо проаналізувати типологію ризиків для окремого підприємства або окремої структури усередині підприємства.

УДК 336.1: 657.6

Олена Буркаль-Скорик,
аспірант,

ДННУ «Академія фінансового управління»

СТВОРЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ АУДИТОРСЬКОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: РЕФОРМУВАННЯ ЧИ ЗМІНА ВИВІСКИ?

У жовтні 2015 року за ініціативи Міністерства фінансів України Уряд схвалив розпорядження, у відповідності з яким Державна аудиторська служба України (далі — ДАС) виконуватиме

функції і повноваження Державної фінансової інспекції України (далі — ДФІ), яка, починаючи з серпня поточного року, припинила свою діяльність. Реорганізація ДФІ у ДАС мала на меті підвищення фінансової дисципліни у державному секторі економіки. Цей крок Уряду дасть змогу, як очікується, перейти від функцій контролю до аудиту і буде націлений на запобігання нецільовому, неефективному використанню бюджетних коштів і майна, а також переорієнтування інспектування саме на значні фінансові порушення і забезпечення проведення ревізій виключно на основі ризиків.

Положення про Державну аудиторську службу України, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 03 лютого 2016 року № 43, до основних завдань новоутвореного органу державного аудиту відносить забезпечення формування і реалізації державної політики у сфері державного фінансового контролю (ДФК), а також здійснення ДФК, спрямованого на оцінку ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів.

Отже, можна зробити висновок, що з утворенням ДАС у країні система ДФК розвивається в Україні зростає і масштаби і обсяги проведених контрольних заходів, зокрема заходів з державного фінансового аудиту зростають?

З цього приводу, мабуть передбачаючи такі запитання, на офіційному веб-сайті ДАС зазначається про те, що реорганізація органу — це не зміна вивіски, а оптимізація і вдосконалення його функцій, де пріоритетною стає робота на попередження порушень, зміна його акцептів і приведення фінансового контролю до сучасних вимог.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26.01.1993 № 2939-ХІІ (у редакції закону № 5463-ві від 16.10.2012) здійснення ДФК забезпечується органами ДАС через проведення державного фінансового аудиту, перевірок державних закупівель та інспектування. За Законом, державний фінансовий аудит є різновидом ДФК і полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

На сьогодні ДАС здійснює державний фінансовий аудит виконання місцевих бюджетів, державний фінансовий аудит вико-

нання бюджетних програм (аудит ефективності), державний фінансовий аудит діяльності суб'єктів господарювання та внутрішній аудит (об'єктом якого є діяльність центрального органу виконавчої влади, його територіальних органів і бюджетних установ).

Разом з тим, як засвідчують фактичні дані про результати ДФК, на превеликий жаль, на сьогодні саме інспектування бюджетних установ є пріоритетним напрямом здійснення такого контролю органами ДАС. Так, на кожні 7 ревізій, проведених протягом I півріччя 2016 року, припадає лише 1 державний фінансовий аудит.

Застаріли принципи і підходи до ДФК, здійснення органами ДАС здебільшого ревізій, не дозволяє цим органам вирішити основні завдання, задля чого вони і були створені: оцінка ефективного, законного, цільового, результативного використання та збереження державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, досягнення економії бюджетних коштів. Яскравою ілюстрацією цього положення є статистика діяльності ДФІ — попередника ДАС, згідно з якою обсяги виявлених втрат і збитків з року в рік зростають, як і безповоротні втрати бюджетів.

Так у чому ж полягає реформа ДФК в Україні? На думку автора, не лише у прийнятті нормативно-правових документів щодо зміни назви органу ДФК, його підпорядкування та регулювання діяльності зі здійснення державного фінансового аудиту.

Стратегією сталого розвитку «Україна — 2020» (схвалена Указом Президента України від 12.01.2015 № 5/2015) та Планом заходів з виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України та Стратегією сталого розвитку «Україна — 2020» у 2015 році (затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 213-р) передбачено завдання Уряду щодо реформи ДФК і бюджетних відносин (стаття 3 Дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації Стратегії).

Виходячи з поставлених Урядом завдань, реформування діяльності органу ДФК має полягати, перш за все, у забезпеченні здійснення останнім такого контролю саме у вигляді державного фінансового аудиту і стосовно бюджетних установ. На сьогодні державний фінансовий аудит діяльності бюджетних установ органами ДАС не проводиться взагалі, оскільки його здійснення у повній мірі перекликатиметься із діяльністю підрозділів внутрішнього аудиту.

Задля уникнення дублювання та досягнення поставлених Урядом цілей реформування діяльності ДАС у галузі бюджетних

відносин має бути спрямована на посилення аудитоспроможності, зокрема щодо проведення аудитів специфічних питань, оцінювання політики і програм міністерств та інших органів влади, аналізу вартості соціальних вигід, ІТ-аудиту тощо. Лише проведення заходів ДФК на основі ризик-орієнтованого відбору об'єктів контролю, дасть змогу, на думку автора, дійсно реформувати діяльність органів ДАС відповідно до кращих світових стандартів.

УДК 657.633 : 334.735

Роман Воронко,

к.е.н., доцент кафедри аудиту, аналізу та оподаткування,
Львівський торговельно-економічний університет

ВИКОРИСТАННЯ ВНУТРІШНЬОВІДОМОЇ ЗВІТНОСТІ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ В ПРОЦЕСІ КОНТРОЛЮ

Якісне інформаційне забезпечення завжди було необхідною умовою виконання внутрішнім контролем поставлених перед ним завдань. Одним з джерел такої інформації є внутрішня звітність підприємства, яка надає менеджерам необхідні дані для управління.

Хочемо зазначити, що на сьогодні питання інформаційного наповнення внутрішньої звітності не є регламентованим, тому викликає певні дискусії у наукових колах і у практиків. Також неоднозначними є підходи до співвідношення фінансової і внутрішньої звітності та використання їх в управлінні й внутрішньому контролі, що залежить від умов діяльності суб'єктів господарювання, кооперативних традицій тощо.

Із внутрішньої звітності отримують інформацію, яка дозволяє виявляти відхилення у процесі господарсько-фінансової діяльності і розробляти заходи регулятивного впливу на них в оперативному плані та з розрахунку на стратегію, а також дані, які розкривають результати контрольно-ревізійної роботи й дають можливість оцінити ефективність внутрішнього контролю.

Погоджуємось з науковцями, які вважають, що внутрішня управлінська звітність, орієнтовна на стратегічний рівень управління, повинна містити набір показників, необхідних для планування, ефективної реалізації та контролю стратегії підприємства. На їх думку, спеціально сформовані звіти на основі застосування різноманітного облікового інструментарію, повинні дозволяти

отримувати показники, що виступають інформаційною основою для прийняття рішень щодо здійснення вибору із наявних стратегічних альтернатив, подальшої реалізації та контролю обраної стратегії підприємства [1, с. 247, 257].

Для забезпечення систематичності та ієрархічності контролю відповідними управліннями центрального апарату системи споживчої кооперації розроблені і затверджені постановами Правління Укоопспілки форми внутрішньовідомчої звітності кооперативних підприємств: звіт про розмежування й закріплення власності в споживчій кооперації (1-р, статистична); звіт про фінансові результати (1-ФП, фінансова); звіт про витрати, пов'язані з реалізацією та управлінням у галузях діяльності (2-ФП, фінансова); звіт про результати фінансово-господарської діяльності ринків споживчої кооперації (3-ФП, статистична); звіт про нестачі і втрати в підприємствах і організаціях Укоопспілки (11, статистична); пояснювальна записка до фінансової звітності; звіт про обсяги діяльності фізичних осіб-підприємців із числа членів споживчих товариств (торгівля та послуги) (1-кооп (споживспілка), статистична); звіт про обсяги діяльності фізичних осіб-підприємців із числа членів споживчих товариств (з виробництва промислової продукції) (2-кооп (споживспілка), статистична). Дослідники у цій галузі зазначають, що спеціалізована звітність забезпечує необхідною інформацією органи управління споживчих товариств, споживспілок споживчої кооперації, їх підприємств (об'єднань), інших господарюючих суб'єктів системи Центральної спілки споживчих товариств України для прийняття управлінських рішень [2, с. 384].

Аналіз організаційної побудови споживчої кооперації України станом на 1 січня 2015 року вказує на наявність у ній 2262 споживчих товариств і районних споживспілок, які належать до 22 спілок обласного рівня. Мережа підприємств роздрібно́ї торгівлі (магазинів), закладів ресторанного господарства та ринків налічує 8913 об'єктів [3, с. 7–10]. Причому найбільшу питому вагу серед них займають підприємства роздрібно́ї торгівлі (магазини) — це 6922 об'єкти або більше ніж 77 % від загальної їх кількості і заклади ресторанного господарства — 1657 об'єктів або 18,6 %, де зосереджені великі залишки товарних запасів і грошових коштів. Також споживча кооперація має на ринках 835 павільйонів із 22368 торгових місць і 66340 місць на критих і відкритих столах ринків. Така велика кількість підконтрольних об'єктів вимагає вжиття дієвих заходів щодо забезпечення їх надійними засобами захисту та охорони, щоб максимально унеможливити подальші випадки нестачі і втрат кооперативного майна.

Із наведених форм спеціалізованої звітності кооперативних підприємств підсумки здійснення внутрішнього контролю відображаються лише в одній із них — звіті про нестачі і втрати в підприємствах і організаціях Укоопспілки (форма № 11), яка складається щоквартально і за рік. Метою складання цього звіту є розкриття інформації про розміри втрат від нестач (у тому числі великих), крадіжок, пожеж, псування цінностей і стан відшкодування цих втрат. Структурно звіт складається з трьох розділів, у яких наводяться нестачі і втрати, відображені на балансових рахунках і у позабалансовому обліку та окремих довідок.

Для отримання узагальненої інформації про нестачі і втрати в цілому по системі споживчої кооперації України звіт форми № 11 проходить послідовну ієрархію формування його показників: споживчі товариства і їх підприємства звітуються перед райспоживспілками (райСТ); райспоживспілки (райСТ) та їх підприємства — перед облспоживспілками; облспоживспілки, спільні та власні підприємства Укоопспілки — перед Укоопспілкою.

Інформація першого розділу дає змогу проаналізувати залишки на початок і кінець періоду і рух за звітний період сум нестач, втрат від крадіжок, пожеж і псування майна, відображених на балансових рахунках. Другий розділ інформує про залишки і зміни, які відбулися у складі заборгованості з нестач, втрат від крадіжок, пожеж і псування, списаної з балансу з причини, що на момент її виникнення конкретні винуватці не були встановлені. У третьому розділі наводяться довідки про забезпеченість кооперативних підприємств засобами охорони, суми витрат на її утримання, суми скоєних крадіжок у розрізі видів охорони та залежно від наявності охоронно-пожежної сигналізації.

Ця звітність разом зі звітами про контрольно-ревізійну роботу, де містяться дані про кількість проведених ревізій і перевірок, кількість підприємств, у яких виявлені незаконні витрати, нестачі, розкрадання, інші порушення фінансової дисципліни та їх суми, а також заходи, вжиті за результатами ревізій і перевірок, що виражають кількісну оцінку ефективності внутрішньокооперативного контролю є важливою інформаційною базою для здійснення управлінського впливу на процес запобігання втратам кооперативного майна.

Таким чином, форми внутрішньовідомчої звітності підприємств і організацій споживчої кооперації України є достовірним джерелом даних, покликаних задовольнити інформаційні потреби користувачів, що приймають різнопланові управлінські рішення, у тому числі у сфері внутрішнього контролю, якими є органи

управління споживчих товариств, споживспілок різних рівнів, їх підприємств та інших господарюючих суб'єктів системи Укоопспілки.

Список використаних джерел

1. Проблеми та перспективи розвитку бухгалтерської звітності [Текст] : монографія / М. В. Корягін, П. О. Куцик. — К. : Інтерсервіс, 2016. — 276 с.

2. Бухгалтерська фінансова звітність підприємства: навч. посібник. / Ю. А. Верига, А. М. Волошин. — 2-е вид., перероб. і допов. / За ред. проф. Ю. А. Вериги. — К. : ПП «Видавничий дім «Комп'ютерпрес», 2008. — 472 с.

3. Показники господарсько-фінансової діяльності підприємств і організацій спілок споживчих товариств областей за 2014 рік / Всеукраїнська центральна спілка споживчих товариств України (Укркоопспілка). — К., 2015. — 52 с.

УДК 657

Лариса Гнилицька,
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського обліку,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

АНТИКОРУПЦІЙНИЙ АУДИТ В УПРАВЛІННІ РИЗИКАМИ КОРПОРАТИВНОГО ШАХРАЙСТВА

Протягом усього часу існування незалежності України проблема корупції та шахрайства не сходить із сторінок засобів масової інформації, постійно констатується негативний факт активного розповсюдження цих явищ та посиленого їх проникнення в усі сфери життєдіяльності держави та суспільства.

В сучасних економіко-політичних умовах корупція і шахрайство набули ще більших масштабів, що істотно перешкоджає економічному зростанню України та реально загрожує її національній безпеці. Для подолання економічних злочинів у сфері бізнес-відносин підприємств України запроваджено Закон про антикорупційну діяльність, який спрямований на визначення загальних засад запобігання корупції та шахрайства у діяльності юридичних осіб.

Однак, більшість антикорупційних заходів органів влади носить формальний характер і зводиться до ухвалення документів політичного характеру. Між тим, частка корпоративного шахрайства з кожним роком зростає. Зокрема, у 2015 році 73 % опитаних підприємств заявили, що постраждали від незаконного привласнення активів, 60 % респондентів регулярно у своїй діяльності зіштовхуються з наслідками конфлікту інтересів, а 30 % опитаних зазначають, що найсуттєвіші економічні злочини спричинили маніпуляції з фінансовою звітністю. При цьому 85 % жертв шахрайства не повертають свої кошти [1].

Існування значного спектру корпоративного шахрайства та корупції породжує необхідність запровадження системи дієвих заходів для упередження випадків економічних злочинів. За даними світових обстежень, проведених аудиторською компанією «Ернст енд Янг», у 2015 році одним із основних антикорупційних заходів респонденти назвали антикорупційний аудит (контроль) (72 % опитаних). За своєю популярністю він поступився лише виконанню принципів корпоративної етики (90 % опитаних), обійшовши при цьому такі традиційні заходи протидії корупції як наявність «гарячої лінії» для анонімного повідомлення випадків корупції та шахрайства (32 %) та юридична перевірка контрагентів (10 %).

Відтак, з метою використання антикорупційного аудиту в системі внутрішнього контролю підприємств України виникає необхідність теоретичного обґрунтування його сутності та визначення методичного інструментарію.

Під *антикорупційним аудитом* слід розуміти систему перевірок здійснюваних антикорупційним аудитором, спрямованих на ідентифікацію ризиків корпоративного шахрайства та оцінювання виконання антикорупційних заходів на підприємстві.

Для поглибленого розуміння сутності антикорупційного аудиту у табл. 1 надано основні відмінності у функціях та методології проведення антикорупційного аудиту та аудиту господарської діяльності.

Враховуючи склад економічних злочинів, спричинених корупцією і шахрайством, антикорупційний аудитор виконує такі завдання: проводить непланові (тематичні) перевірки фінансової документації та фактичної наявності активів; здійснює моніторинг ризиків корупції та шахрайства; приймає участь у проведенні службових розслідувань виявлених випадків корупції та шахрайства (опитування свідків, пошук документальних доказів); здійснює оцінювання достовірності фінансової звітності з

метою раннього діагностування маніпуляцій з фінансовими показниками.

Таблиця 1

**ВІДМІННОСТІ АУДИТУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ТА АНТИКОРУПЦІЙНОГО АУДИТУ**

Ознака	Аудит господарської діяльності	Антикорупційний аудит
Регулярність	Проводиться з чітко встановленою регулярністю	Здійснюється при наявності достатніх доказів виявлення випадків шахрайства, а тому не носить регулярного характеру
Мета	Здійснення експертизи щодо достовірності фінансових даних наданих у відповідних документах	Встановлення наявності фактів корпоративного шахрайства, винуватця та ступеня його вини
Характер процесу здійснення аудиту	Процес проведення аудиту не носить ворожого характеру	Процес виявлення випадків шахрайства є за своєю сутністю ворожим, бо спрямований на встановлення винуватця та ступеня його вини
Методологія	В основу покладено традиційні методи дослідження достовірності даних бухгалтерського обліку	Окрім перевірки фінансових даних використовують способи фактичної перевірки активів, психологічні методи, специфічні способи забезпечення економічної безпеки тощо

Не викликав сумнівів, що запровадження антикорупційного аудиту на підприємствах України стане дієвим механізмом протидії корпоративному шахрайству та уможливить зниження негативних тенденцій, спричинених діяльністю персоналу підприємства, пов'язаною з використанням наданих йому службових повноважень з метою одержання неправомірної вигоди.

Однак, як показали дослідження сучасної практики господарювання більшості вітчизняних підприємств, серйозною проблемою, що стоїть перед їх керівництвом при запровадженні антикорупційного аудиту є: відсутність організаційно-правового

забезпечення такої діяльності на законодавчому рівні, безсистемний характер наявних методичних розробок щодо використання технологій аудиту, аналізу та безпекознавства у антикорупційній діяльності, а також неадаптованість системи підготовки подібних фахівців у вітчизняних утворих закладах до вимог ринку відповідних послуг.

Відтак вважаємо, що запровадження низки дисциплін, у яких розкриваються шляхи забезпечення економічної безпеки підприємства при підготовці фахівців з аудиту стане інноваційним кроком у галузі освіти та сприятиме модернізації вітчизняної економіки.

Список використаних джерел

1. Всесвітній огляд економічних злочинів [Електронний ресурс]: за даними міжнародної консалтингової агенції PwC. — Режим доступу: www.pwc.com/ua

УДК 657.631

Наталія Гойло,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ СТАНУ ВНУТРІШНЬОГРУПОВИХ РОЗРАХУНКІВ ПІДПРИЄМСТВ

Постійне зростання кількості зловживань, що здійснюються всередині підприємств, у т.ч. посадовими особами вищої та середньої управлінської ланки (дану тенденцію встановлено за результатами досліджень, проведених аудиторською фірмою PricewaterhouseCoopers [1]), вказує на необхідність запровадження дієвої системи контролю.

Розвиток підприємств корпоративного бізнесу в Україні обумовлює участь широкого кола власників у капіталі групи підприємств. Відокремлення власників від безпосереднього керування підприємством зумовлює певний конфлікт інтересів з колом менеджерів і потребує посилення контрольної функції. За цих умов виникає потреба у такій організації внутрішнього контролю, що сприяла б захисту майнових інтересів власників, оперативному

виявленню, попередженню деструктивних явищ у діяльності підприємств та орієнтувалася на процес прийняття управлінських рішень на основі об'єктивної оцінки господарської діяльності підприємств. Саме таким видом контролю і є внутрішній аудит, адже багатокладність економіки і наявність різних форм власності вимагають використання різних форм контролю.

В умовах здійснення діяльності корпоративними підприємствами та господарськими об'єднаннями має місце два види внутрішнього контролю: контроль власника і контроль керівника. Виходячи з цього варто розмежовувати внутрішній контроль — контроль керівника, та внутрішній аудит — контроль власника. При цьому внутрішній аудит в організаційному плані повинен бути на вищому рівні управління, ніж об'єкт перевірки. Тому служба внутрішнього аудиту підпорядковується лише наглядовій раді корпоративних утворень.

У групі підприємств доцільне функціонування як внутрішнього контролю, так і внутрішнього аудиту. Під час здійснення процедур контролю внутрішньогрупові розрахунки, які виникають між учасниками групи підприємств, доцільно розглядати у складі дебіторської та кредиторської заборгованості за такими напрямками, як своєчасність розрахунків з дебіторами і кредиторами, достовірність даних бухгалтерського обліку операцій із зобов'язаннями, їх документування тощо. Функціонування системи внутрішнього аудиту підприємств не регламентується на законодавчому рівні, що ускладнює діяльність служби внутрішнього аудиту. Метою здійснення внутрішнього аудиту стану внутрішньогрупових розрахунків є підтвердження достовірності відображення залишків внутрішньогрупових розрахунків у звітності підприємств, що входять до складу групи. Внутрішній аудит стану внутрішньогрупових розрахунків повинен встановлювати повноту і своєчасність відображення на рахунках бухгалтерського обліку, у внутрішніх звітах та у фінансовій звітності суми внутрішньогрупових розрахунків; встановлювати відповідність ведення обліку внутрішньогрупових розрахунків згідно з прийнятою обліковою політикою; забезпечувати достовірність відображення залишків внутрішньогрупових розрахунків у звітності підприємств, що входять до складу групи. Реалізація даної мети можлива при виконанні ряду завдань.

Процес реалізації внутрішнього аудиту відбувається за організаційним, підготовчим, технологічним і результативним етапами, що забезпечують належне функціонування системи внутрішнього контролю в групі підприємств.

Необхідним є створення в групі підприємств служби внутрішнього аудиту, одним із завдань якої є перевірка стану бухгалтерського обліку внутрішньогрупових розрахунків усіх учасників групи.

Відсутність методичних рекомендацій щодо проведення внутрішнього аудиту в групі підприємств зумовила здійснення систематизації складових внутрішнього аудиту та розробку пропозицій щодо складання робочих документів внутрішнього аудитора як документального підтвердження виконаних контрольних процедур, що сприятиме збереженню і накопиченню ретроспективної інформації про виявлені відхилення, підвищенню якості внутрішнього аудиту в частині встановлення відповідальності аудитора про сформульовані висновки та забезпечить інформативну базу при прийнятті оперативних управлінських рішень.

У частині розвитку методичних засад внутрішнього контролю розроблено Програму внутрішнього аудиту стану внутрішньогрупових розрахунків, яка визначає характер, терміни і обсяги запланованих прийомів і способів внутрішнього аудиту, необхідних для виконання загального плану внутрішнього аудиту стану внутрішньогрупових розрахунків. У єдиному документі формалізовано дії та представлено процедури, пов'язані зі встановленням достовірності сум внутрішньогрупових розрахунків, відображених у бухгалтерському обліку підприємств, що входять до складу групи. Представлений пакет робочих документів аудитора, призначений для фіксування процесу і результатів вказаної аудиторської перевірки.

Запропоноване організаційно-методичне забезпечення внутрішнього аудиту слугує комплексному застосуванню процедур перевірки стану внутрішньогрупових розрахунків на кожному етапі їх здійснення та відображення в обліку. У результаті створюється основа для виявлення та попередження типових порушень платіжної дисципліни, викривлення даних бухгалтерської звітності та оптимального управлінського впливу на рівні як окремого підприємства, так і групи.

Список використаної літератури

1. Всесвітній огляд економічних злочинів. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.pwc.com/uk_UA/ua/press-room/assets/GECS_Ukraine_ua.pdf.

Григорій Давидов,
д.е.н., проф., декан факультету обліку та фінансів,
Кіровоградський національний технічний університет
Ігор Давидов,
к.е.н., доцент кафедри фінансів та планування,
Кіровоградський національний технічний університет

ЗАСАДИ КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Як відомо, фінансовий контрольний процес — це частина системи державного, управління, що виражається в своєчасному виявленні відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, продуктивності, результативності і економічності в управлінні фінансами, з тим, щоб мати можливість прийняти ефективні заходи, що коригують, притягнути винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяні втрати, або здійснити заходи по відвертанню або скороченню таких порушення в майбутньому [1].

На IX Конгресі Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI) у Лімі, у жовтні 1977 року, було прийнято документ під назвою «Лімська декларація керівних принципів контролю» у подальшому (Лімська декларація). Висновки, що містяться у Лімській декларації, є найважливішими цінностями, які зберегли свою актуальність відколи були уперше прийняті.

Основні складові фінансового контрольного процесу, відповідно до визначень Лімської декларації [1] наведені нижче.

Сутність контрольного процесу полягає у тому, що він є обов'язковим елементом системи державного управління фінансовими ресурсами.

Мета контрольного процесу — відповідальність перед суспільством за ефективно і раціональне використання громадських фінансових ресурсів.

Базисом, наріжним каменем, ключовими передумовами, на яких заснований контрольний процес є верховенство закону і демократія.

Основні принципи: незалежність гарантована конституцією вищих органів фінансового контролю (функціональна, організаційна, фінансова), членів у службовців вищого органу фінансового контролю.

Функції контролю: своєчасне виявлення відхилень, вжиття адміністративно-розпорядчих і організаційно-правових заходів, що коригують.

Зміст видів контрольного процесу для вищого органу фінансового контролю визначає національне законодавство. Так, правові та організаційні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні визначає Закон України [2]. Відповідно до ст. 2 цього Закону: «Головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням і збереженням державних фінансових ресурсів...».

Відповідно до Положення [3], Державна аудиторська служба України є центральним органом виконавчої влади, яка реалізує державний фінансовий контроль через здійснення: державного фінансового аудиту, перевірки державних закупівель, інспектування (ревізії), моніторингу закупівель, контролю за станом внутрішнього аудиту.

Суть державного фінансового аудиту полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю [2].

Відповідно до ст. 5 Закону [2] «Перевірка державних закупівель полягає у документальному та фактичному аналізі дотримання підконтрольними установами законодавства про державні закупівлі та проводиться органом державного фінансового контролю на всіх стадіях державних закупівель».

Інспектування здійснюється у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу, та(або) окремих питань фінансово-господарської діяльності підконтрольної установи. Інспектування забезпечує виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально-відповідальних осіб.

Контроль за дотриманням законодавства щодо закупівель здійснюється як у порядку проведення перевірки державних закупівель, так і під час державного фінансового аудиту та інспектування.

Моніторинг закупівель — аналіз дотримання замовником законодавства у сфері публічних закупівель на всіх стадіях процедури закупівлі шляхом систематичного спостереження та аналізу інформації за допомогою електронної системи закупівель [4].

Предметом оцінки якості внутрішнього аудиту є планування, організація та проведення такого аудиту, моніторинг виконання рекомендацій за результатами його проведення, дотримання по-

садовими особами підрозділів вимог стандартів внутрішнього аудиту та інших нормативно-правових актів з відповідних питань.

Формування контрольного процесу в Україні на засадах, визначених передовим світовим досвідом, який витримав іспит часом, може стати запорукою вирішення глобальних проблем, які стоять перед нашою країною.

Список літературних джерел

1. Лімська декларація керівних принципів контролю. Комітет INTOSAI по професійним стандартам. Секретаріат Комітету INTOSAI по професійним стандартам. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.intosai.org>.

2. Закон України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» від 26 січня 1993 року № 2939-ХІІ.

3. Положення про Державну аудиторську службу України: Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 3 лютого 2016 р. № 43.

4. Закон України «Про публічні закупівлі» // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2016. — № 9. — Ст. 89.

УДК 657.6

Ірина Дмитренко,
д.е.н., доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту,
Інститут банківських технологій та бізнесу
ДВНЗ «Університет банківської справи»

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ОФОРМЛЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОГО ПРОФЕСІЙНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Формування і поступовий розвиток інститутів та інституційного середовища стає найважливішим чинником сталого функціонування економічних систем та суспільства в цілому. Зокрема, це стосується інституту незалежного професійного аудиту та збільшення потреби у його ефективному функціонуванні у найризиковішому середовищі корпоративних систем.

Виникненню сучасної інституційної парадигми в економічній науці сприяло намагання глибшого осмислення реальних процесів функціонування економічних систем, ніж це здійснювалося в

межах загальноприйнятих класичних концепцій та уявлень. Перевага від застосування інституційного підходу до розгляду низки ізольованих ззовні явищ та об'єктів полягає у можливості визначення їх особливостей шляхом логічного аналізу пов'язаних з ними відносин, а саме: соціальних, культурних, політичних, правових та економічних. Головною ланкою, що поєднує напрями такого розгляду, стає розуміння місця, ролі та значення (тобто позиціонування) різних інститутів у сучасній життєдіяльності та інституційного середовища.

На сьогодні у різних течіях інституціоналізму запропоновано кілька визначень терміну «інститут» з досить різноманітним його тлумаченням. Проте, в них спорідненою основою сутності поняття «інститут» виступає порядок, закріплений у суспільстві у формі відповідних «правил гри», норм, законів чи настанов. У сучасній інституційній теорії інститути розглядаються як правила взаємодії між індивідами у сукупності з механізмом примушення до їх виконання, що передбачає контроль і застосування санкцій у разі порушення правил. Основним виміром інституційного оформлення певного явища у суспільстві слід вважати іманентність таких інституційних ознак: соціопсихологічної, соціологічної, правової, економічної.

Характер прояву зазначених ознак щодо професійного аудиту полягає у такому: *соціопсихологічна* — еволюціонування аудиту (з погляду професійної поведінки та формування бдосконаліших теоретико-методологічних та організаційних засад професійної діяльності) під впливом зміни соціокультурного середовища та очікувань користувачів; *соціологічна* — визнання суспільством аудиту як інструменту ринкової інфраструктури та професійної діяльності, що спрямована на захист економічних інтересів і задоволення інформаційних потреб суспільства, зокрема користувачів фінансової звітності та іншої нефінансової інформації компаній; *правова* — закріплення правових засад аудиту в законах та в інших нормативних актах щодо обов'язкового проведення аудиту суб'єктів суспільного інтересу; *економічна* — визнання аудиту виключним видом підприємницької діяльності з відповідним отриманням специфікованого доходу за надання інтелектуальних послуг, що полягають як у висловленні незалежної думки й забезпеченні впевненості користувачів щодо звітної інформації компаній, так і у виконанні послуг супутнього характеру, де надання впевненості не передбачається.

Дослідження вказує на процес набуття незалежним аудитом в Україні певного інституційного оформлення. Це підтверджується

наявністю: інституційних ознак із визначеною специфікою їх прояву; відповідних рамок існування (формальних, неформальних, спонтанних); динаміки функціонування суб'єктів аудиторської практики на ринку аудиторських послуг і в оточуючому інституційному середовищі (власність, влада, корпоративне управління, праця).

Однак, відсутність дефініції «інститут аудиту» не сприяє розвитку теоретико-методологічних та організаційних засад аудиту корпоративних систем (суб'єктів суспільного інтересу) саме у напрямі забезпечення повноти реалізації його суспільної місії — захисту інтересів різних груп користувачів.

У авторському визначенні під інститутом аудиту пропонується розуміти сукупність професійних утворень у суспільстві (аудиторських фірм, аудиторів, професійних громадських організацій, регуляторних органів), інтелектуальна та прикладна діяльність яких є легітимною, обмежена формальними (нормативними) і неформальними рамками, спрямована на захист економічних інтересів і задоволення інформаційних потреб суспільства шляхом надання впевненості користувачам звітної інформації економічних суб'єктів. Теоретико-методологічні, організаційні засади цієї професійної діяльності модифікуються під впливом зміни соціокультурного середовища суспільства та очікувань користувачів. Це стосується середовища корпоративного управління, в умовах якого суттєво зростає ризикованість діяльності корпоративних систем під впливом диверсифікації, наявності корпоративного конфлікту інтересів, неспроможності менеджменту постійно враховувати інтереси усіх груп власників, зокрема міноритарних акціонерів.

У підсумку, інституційне оформлення вітчизняного аудиту, особливо в середовищі корпоративних систем, відстає від загального прояву інституційних ознак, зокрема: соціопсихологічних (не виправдовуються очікування користувачів через обмеженість предметної сфери обов'язкового аудиту); правових (відсутні законодавчі вимоги щодо забезпечення розширення предметної сфери обов'язкового аудиту); соціологічних (недостатнє забезпечення захисту інтересів міноритарних акціонерів і потенційних інвесторів). Це загострює проблему збільшення «розриву очікувань» від результатів обов'язкового аудиту та актуалізує необхідність її розв'язання шляхом модифікації теоретико-методологічних, організаційних засад аудиту корпоративних систем і запровадження законодавчих ініціатив для забезпечення захисту інтересів користувачів.

Ніна Дорош,
д. е.н., професор,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ОРГАНІВ СУСПІЛЬНОГО НАГЛЯДУ ЗА АУДИТОРСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ У КРАЇНАХ ЄС

Актуальність і нагальність реформування аудиторської діяльності очевидна завдяки процесам концентрації та глобалізації, які відбуваються в світі, та європейському напрямку розвитку України. За останні роки в європейських країнах докорінно змінилися принципи регулювання аудиторської діяльності й у цьому зв'язку потребує гармонізації законодавство України у сфері аудиту з метою його адаптації до загальноєвропейських норм.

Сучасна спрямованість у напрямку впровадження суспільного нагляду за аудиторською діяльністю почалася в результаті хвилі скандалів з підтвердження достовірності корпоративної фінансової звітності в США, Європі та Японії. До 2002 року аудиторська діяльність у світі була здебільшого саморегульованою. Великий вплив на розвиток бізнесу та аудиту в США та інших країнах світу має прийняття Закону Сарбейнса-Окслі.

У відповідь на серію бухгалтерських злочинів, правопорушень і фінансових невдач у кількох великих корпораціях, таких як Enron і WorldCom, 30 липня 2002 року у США був прийнятий Закон «Про реформу бухгалтерського обліку публічних компаній та захист прав інвесторів» (Public Company Accounting Reform and Investor Protection Act of 2002), який зазвичай називають Законом Сарбейнса-Окслі (Act Sarbanes — Oxley of 2002, SOx) [4, с. 382]. Одним з основних компонентів закону є створення Ради з нагляду за звітністю відкритих акціонерних компаній (Public Company Accounting Oversight Board (РСаОВ) — незалежного органу, який зараз встановлює стандарти зовнішнього аудиту у США та регулює сферу суспільного бухгалтерського обліку [3, с. 53].

В останні роки на Європейському економічному просторі було прийнято кілька важливих документів, які спрямовані на подолання занепокоєності суспільства щодо якості аудиторських послуг, посилення контролю над аудитом та відновлення довіри до фінансової звітності за результатами аудиту. Це: Директива 2014/56/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р., що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС про обов'язковий

аудит річних звітів і консолідованих звітів (стосується Європейського економічного простору) і Регламент (ЄС) № 537/2014 Європейського Парламенту та Ради від 16 квітня 2014 про особливі вимоги до обов'язкового аудиту суб'єктів громадського інтересу і скасування Рішення Європейської Комісії 2005/909 /ЕК.

Зазначені документи є основними документами Європейського Союзу, які регулюють здійснення аудиторської діяльності в країнах Європейського економічного простору. Вони роблять наголос на тому, що для підвищення захисту інвесторів необхідно покращити суспільний нагляд за аудиторами та аудиторськими фірмами, що виконують обов'язковий аудит, через збільшення незалежності органів суспільного нагляду Союзу та надання їм адекватних повноважень.

Відповідно до ст. 18 Директиви 2014/56/ЄС, суспільний нагляд за допущеними аудиторами та аудиторськими фірмами включає нагляд за допуском і реєстрацією допущених аудиторів та аудиторських фірм, прийняття стандартів щодо професійної етики та внутрішнього контролю якості аудиторських фірм, безперервної освіти, систем забезпечення якості, розслідування та санкцій стосовно допущених аудиторів та аудиторських фірм. Для підвищення прозорості нагляду за аудиторами та покращення відповідальності кожна країна-член повинна призначити єдиний орган, який би ніс відповідальність за суспільний нагляд за допущеними аудиторами та аудиторськими фірмами. Незалежність таких органів суспільного нагляду від аудиторської професії є основною умовою для чесності, ефективності та організованого функціонування суспільного нагляду за допущеними аудиторами та аудиторськими фірмами. Саме тому керувати органами суспільного нагляду повинні непрактикуючі особи, а країни-члени мають впровадити незалежні та прозорі процедури вибору цих непрактикуючих осіб.

Аналіз організації аудиторської діяльності у 23 європейських країнах показав, що у всіх країнах створено систему суспільного нагляду за аудиторською професією. Члени органів суспільного нагляду, в основному, є непрактикуючими аудиторами, а кількість членів не велика. Так, їх кількість становить 7—10 членів у Бельгії, Естонії, Фінляндії, Німеччині, Ірландії, Литві, Польщі, Румунії, Словаччині, Словенії, Швеції. Разом з тим, чисельність таких органів у Великобританії становить 20 осіб, а на Кіпрі, Мальті, Португалії — 5 осіб, у Нідерландах — 3 особи.

В Австрії національний орган суспільного нагляду Австрійське управління з нагляду за аудиторами (QKE) складається з 6 по-

стійних членів і 6 тимчасових членів, усі з яких не є практикуючими аудиторами. У таких країнах як Бельгія, Кіпр, Фінляндія, Німеччина, Італія, Нідерланди органи суспільного нагляду за аудиторською професією повністю представлено не практикуючими спеціалістами. Практикуючі аудитори мають становити меншість від загальної кількості осіб, які керують системою суспільного нагляду. З практики європейських країн, така меншість складає не більше 30 % від загального складу органу суспільного нагляду.

Цікавим є досвід Італії, де органом, який здійснює суспільний нагляд за аудиторськими організаціями, що проводять аудит суб'єктів суспільного інтересу, є Комісія з цінних паперів і бірж (CONSOB), а суспільний нагляд за аудиторськими фірмами суб'єктів, що не становлять суспільний інтерес — Генеральний державний центр обліку (RGS) у складі Міністерства економіки і фінансів.

Згідно п. 7 ст. 30 Директиви 2014/56/ЄС система суспільного нагляду повинна адекватно фінансуватись і мати адекватні ресурси. Фінансування системи суспільного нагляду має бути стабільним і незалежним від будь-якого впливу з боку допущених аудиторів чи аудиторських фірм.

Фінансування системи суспільного нагляду в таких країнах Європейського Союзу як Австрія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Ірландія, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Румунія, Іспанія, Швеція є гарантованим і здійснюється, в основному, за рахунок внесків аудиторських фірм та аудиторів. У Бельгії, Італії, Португалії, Угорщині, Словаччині та Великобританії поєднується державне фінансування та надходження від аудиторської професії. Органи суспільного нагляду Болгарії, Кіпру, Естонії, Угорщини, Литви, Польщі, Словенії фінансування за рахунок державного бюджету. При цьому, фінансування є значним, наприклад, на роботу органів суспільного нагляду Франції у 2015 році було виділено EUR 9000000, Німеччини EUR 6305000, а Великобританії GBP12800000.

Використання позитивного світового досвіду та гармонізація національного законодавства України з питань аудиторської діяльності до законодавства Європейського співтовариства забезпечить визнання аудиторських звітів у країнах ЄС, покращить інвестиційну привабливість країни, сприятиме незалежності, прозорості та підвищенню якості національних аудиторських послуг.

Список літературних джерел

1. Директива 2014/56/ЄС Європейського парламенту та Ради від 16 квітня 2014 р., що вносить зміни до Директиви 2006/43/ЄС про обов'язковий аудит річних звітів та консолідованих звітів (стосується Європейського економічного простору). [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.apu.com.ua
2. Організація суспільного нагляду за аудиторською професією у 23 європейських країнах. [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.fee.be/images/1506_Public_Oversight_Survey_third_publication.pdf; www.apu.com.ua
3. Moeller, Robert R. Brink's modern internal auditing : a common body of knowledge / Robert Moeller. — 7th ed. — John Wiley & Sons, Inc. — 2009 — 794 p.
4. Spedding Linda S. The Due Diligence handbook: corporate governance, risk management and business planning/ Linda S. Spedding. — First Edition — CIMA– Elsevier Ltd. — Linacre House, Jordan Hill, Oxford — 2009 — 710 p.

УДК 657.631.8

Ірина Дрозд,
д.е.н., професор, директор
Навчально-наукового центру державного управління
та фінансового контролю
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Марія Письменна,
к. е. н., доцент, доцент
кафедри менеджменту, економіки та права,
Кіровоградська льотна академія Національного авіаційного
університету

АНАЛІЗ ХАРАКТЕРИСТИК ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЯК ПІДКОНТРОЛЬНОГО ОБ'ЄКТУ

Ринок державних закупівель в Україні складає близько 300 млрд гривень на рік. Радикальні зміни в законодавстві про держзакупівлі, що відбулися протягом 2016 р. мали об'єктивні підстави: зростання обсягів держзакупівель, які суттєво випереджали темпи зростання ВВП разом з неефективними механізмами регулювання в цій сфері (законодавство мало рамковий характер, не працювали санкції за його невиконання). Як наслідок, спостерігалось відчутне зростання корупції в системі держзакупівель.

Запровадження електронної системи ProZorro не лише зробила цей ринок прозорим та доступним для чесного бізнесу. Ефективність держзакупівель з часу роботи інструментів електронних торгів досягається шляхом реалізації ключових принципів:

- конкурентне середовище — через забезпечення вільного доступу до участі в держзакупівлі для всіх господарюючих суб'єктів, перш за все, малих підприємств;

- прозорість закупівель — інформація про закупівлі уніфікована і розміщується на єдиному офіційному сайті;

- економічність державних закупівель — свідомо орієнтація на відбір заявок — переможців за критерієм мінімальної ціни, що обмежує можливості маніпулювання результатами торгів з боку держзамовників. Так, за даними електронної системи публічних закупівель ProZorro на початок листопада 2016 р. сума економії, отриманої завдяки її використанню, перевищила 5 млрд грн;

- подолання корупції — максимальна формалізація і уніфікація всіх закупівельних процедур з обмеженням впливу держзамовника на відбір постачальників.

Важливим елементом системи по боротьбі з корупцією виступає орієнтація на нові інструменти контролю, що передбачає моніторинг процедур закупівель. Саме суттєві обсяги витрачання державних коштів на закупівлі товарів, робіт (послуг) визначають необхідність здійснення найсуворішого контролю, а нові електронні процедури його здійснення — потребують нових інструментів контролю та державного аудиту.

Практика використання нових електронних процедур державних закупівель виявила багато об'єктивних проблем, які ускладнюють виконання держзамовниками своїх основних функцій. Зокрема, аналіз даних опитувань держзамовників, проведених авторами, дозволив виділити наступні проблеми, більшість з яких виникають на стадії формування замовлення:

- неможливість гарантувати належну якість закупівлі за рахунок однієї тільки деталізації технічного завдання. Така проблема відсутня щодо масових стандартизованих товарів. В той же час вона особливо гостра для тих товарів (робіт) послуг, якість яких можна оцінити тільки в процесі експлуатації або використання об'єкта закупівлі або навіть після закінчення його використання.

- відсутність надійної бази для об'єктивного визначення початкових цін контрактів. Замовники відзначають, що в даний час відсутні методичні вказівки по порядку визначення початкової ціни контракту.

Інші проблеми здійснення державних закупівель, які повинні оцінюватись в ході процедур контролю та державного аудиту зу-

мовлені: ризиками несумлінної поведінки постачальників (свідоме заниження цін посередницькими фірмами), неможливістю системи електронних закупівель припинити таку поведінку; неможливістю забезпечити взаємодію з одним і тим же постачальником, що позитивно зарекомендував себе за попередніми поставками (наприклад щодо обслуговування раніше поставленого устаткування, ІТ-систем і т.п.); необхідністю використовувати процедури аукціону для закупівель унікального характеру (коли на ринку присутній один постачальник, здатний забезпечити належну якість товарів, робіт або послуг).

На практиці процедурами контролю повинні охоплюватись і норми чинного законодавства з державних закупівель, адже одне з завдань контрольних дій є покращення нормативних засад в цій сфері. Так, відсутність розмежування процедур закупівель для різних типів товарів, робіт і послуг призводить до того, що найбільш гостру проблему для більшості сумлінних держзамовників сьогодні складають ризики невиконання або неякісного виконання держконтрактів і пов'язані з цим потенційні витрати, які стають об'єктом оцінки державних аудиторів.

У цілому проведений авторами аналіз свідчить, що на сьогодні попри введення нових процедур державних закупівель не існує єдиної системи їх моніторингу та контролю. Існування у відкритому доступі великих обсягів первинної інформації навіть не потребує додаткових запитів контролюючих органів. Однак опрацювання порядку та результатів функціонування електронних систем державних закупівель неможливе без відповідних інформаційних систем, що забезпечують ефективний моніторинг і контроль. Звісно ж, що такого роду досвід повинен бути складовою розвитку системи державного контролю закупівель.

УДК 336.1

Ольга Єрошкіна,
к.держ.упр., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В СЕКТОРІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У сучасних умовах недостатності фінансових ресурсів витрачання бюджетних коштів має бути вкрай прозорим та ефективним. Зважаючи на це роль аудиту в державному секторі є досить

значною. Органи державного управління мають бути підзвітними платникам податків при досягненні мети, ефективно, економно та прозоро витрачаючи публічні фінанси в межах виконання повноважень.

Ефективний аудит має забезпечити довіру до державного сектору та зниження рівня корупції в органах державної та місцевої влади. Аудитори надаючи об'єктивної оцінки ефективності управління державними ресурсами, допомагають поліпшити результативні показники діяльності та підвищити довіру суспільства до держави в цілому.

Метою дослідження є розкриття значення та потреби державного аудиту як однієї з форм контролю діяльності органів державного управління, а також визначення напрямів вдосконалення контрольних процедур.

Аудитор державного сектору виконує обов'язки нагляду, його діяльність має вирішальне значення для зміцнення довіри до посадових осіб. Аудит у державному секторі має бути: організаційно незалежним, необмеженим у доступі до діяльності установи, достатньо профінансованим, забезпеченим висококваліфікованими кадрами та професійними стандартами аудиту. Аудитори мають використовувати загальні принципи корпоративного управління, що охоплюють політику, процеси і структури, щоб направляти і контролювати діяльність установи, для досягнення мети, а також для захисту інтересів зацікавлених сторін з фінансової та етичної точки зору.

Політика керівництва установи встановлює належне управління її діяльністю. У державному секторі, політика керівництва може бути побудована на основі національних цілей, стратегічних планів, мети діяльності, законодавства, призначених наглядових організацій або законодавчих комітетів з нагляду. Політика суб'єкта державного сектору та пріоритети діяльності можливо визначити в його стратегічних, оперативних планах або в Законі «Про Державний бюджет», який розподіляє обмежені ресурси за функціями.

Завданням аудитора має бути попередження, а не покарання. Ефективність державного сектору вимірюється його здатністю якісно надавати суспільні послуги і справедливо та неупереджено виконувати бюджетні програми. Аудитори мають захищати основні цінності державного сектора, так як вони працюють на користь суспільства.

Відповідно до Стратегії реформування державного управління на 2016—2020 рр. Україна займає низькі позиції у світових рей-

тинггах конкурентоспроможності. Згідно з показниками Індексу світової конкурентоспроможності Світового економічного форуму (за 2015 р.) Україна посідає 130 місце (серед 144 країн) у категорії «ефективність уряду», 103 місце в категорії «прозорість формування державної політики» та 115 місце в категорії «тягар державного регулювання». У рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу» в 2016 році Україна займає 83 місце. Поліпшення показників спостерігається у сфері відкриття бізнесу — 30 місце у 2016 році на відміну від 70 місця у 2015 році. Це пов'язано з відмовою держави від монополії на здійснення реєстраційних дій, введення принципу екстериторіальності реєстрації в межах України, документи можуть бути подані як у паперовій, так і в електронній формі — через портал Мін'юсту, держреєстратор протягом 24 годин приймає рішення про реєстрацію. Позитивні зміни виникли завдяки активному впровадженню ІТ-технологій у сфері державного управління та документообігу. Запровадження електронної системи управління документами є одним з ключових процесів у державному управлінні. Система управління документами має забезпечувати ефективний документообіг і легкий пошук. Пріоритетами формування державної політики на найближчий термін визначено: посилення спроможності КМУ щодо стратегічного планування; удосконалення якості державної політики та розробки нормативно-правових актів, включаючи удосконалення вимог щодо аналізу запланованих витрат, оцінки наслідків, міжвідомчої координації, участі громадськості в управлінні публічними фінансами; покращення системи моніторингу та оцінювання, включаючи засади оцінювання результативності діяльності міністерств та органів державного управління на рівні держави та адміністративно територіальних одиниць; завершення переходу на електронний документообіг у процесі підготовки документів органами управління. Оптимізація та автоматизація процесів в органах управління, реформа системи надання адміністративних послуг сприятимуть скороченню протягом 2017–2020 років у державних органах чисельності державних службовців та працівників, які виконують функції з обслуговування, не менш як на 10 % порівняно з чисельністю таких працівників станом на 01.01.2016 року.

Суттєвий перегляд завдань і функцій державних органів, автоматизація процесів їх роботи сприятимуть залученню на державну службу висококваліфікованих фахівців з відповідним досвідом і навичками, що дасть змогу якісно оновити систему державного управління та державної служби відповідно до європейських стан-

дартів, що дасть можливість ефективніше витратити публічні фінанси та підвищити рейтингові показники в цілому.

До 2020 року передбачається поступове скорочення чисельності державних службовців і працівників центральних органів виконавчої влади та державних службовців місцевих держадміністрацій шляхом децентралізації функцій і зменшення кількості адміністративно-територіальних одиниць. Дотримання затверджених стратегічних цілей значно спростить процедури контролю використання публічних коштів органами управління, але незважаючи на це державний аудит є необхідною умовою для успішного функціонування системи управління публічними фінансами будь-якої держави.

УДК 657.6

Світлана Заднепровська,

к.е.н., доцент кафедри аудиту
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Антон Поліщук,

спеціаліст Управління платіжних систем та інструментів
АТ «Сбербанк», аспірант Національної академії управління

РЕГУЛЯТИВНІ НОВАЦІЇ У СФЕРІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В БАНКАХ

Вже третій рік поспіль Україна живе в перманентному стані справжнього банкопаду. Експерти вказують на різні причини. Втім, банкрутство такої кількості вітчизняних банків важливо проаналізувати з позицій основних засад, які використовували регулюючі органи та систем внутрішнього контролю банків на практиці. Багато негативних явищ мав би попередити і внутрішній аудит. Хоча, за своєю функцією аудит є дієвим механізмом, що дозволяє оперативно реагувати на зміни у діяльності банку, внутрішній аудит використовувався для закриття ризикових внутрішніх питань як топ-менеджментом, так і акціонерами. Високий ступінь впливу на внутрішні системи контролю, аудиторські «замовлення» правління банку, призводили до того, що реальний стан корпоративного управління та ризиків бізнес-процесів банку приховувався або не оцінювався належним чином. Політика багатьох банків полягала в проведенні високо ризикових операцій пов'язаних осіб, або просто ненадійних позичальників. Ці банки

переступили межу, що відокремлює стійку фінансову установу від фінансової піраміди. Як результат — виведення з ринку у 2014–2016 років 72 банків і втрата коштів вкладників і підприємців.

Негативним моментом є й відсутність або не ефективне застосування методології ризик-орієнтованого аудиту (RBA). Якісний розвиток функції внутрішнього аудиту дозволить за рахунок ризик-орієнтованого підходу зробити банківський бізнес фінансово стійким. На подолання зазначених проблем і на удосконалення функції внутрішнього аудиту спрямована прийнята 10.05.2016 р. Національним банком України (НБУ) постанова № 311 «Про затвердження Положення про організацію внутрішнього аудиту в банках України» (далі — Постанова). Регулятивні новації ґрунтуються на рішеннях Базельського комітету з банківського нагляду з питань внутрішнього аудиту та корпоративного управління, Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту.

У чому полягають основні зміни та як вони покращать практику внутрішнього аудиту у банках? Перш, за все, визначено порядок діяльності і статус підрозділу внутрішнього аудиту (підпорядкованість, функціональність, права та обов'язки). НБУ конкретизував функції внутрішнього аудиту, взаємовідносини між внутрішнім і зовнішнім аудитом, встановив контрольні функції за якістю внутрішнього аудиту і запровадив нові принципи діяльності підрозділу в цілому — незалежність, об'єктивність і неупередженість, професійна компетентність, належна професійна ретельність і професійна етика.

Якість корпоративного управління у банках України залишається складною і багатогранною проблемою. Рейтинг корпоративного управління як індикатор його якості істотно впливає на капіталізацію і на інвестиційну привабливість. Рішення таких проблем, як: порушення прав акціонерів, непрозорість структури власності, низькі стандарти звітності, інше, це і є якість корпоративного управління. У цьому сенсі, НБУ удосконалено вимоги до рівня корпоративного управління шляхом посилення ролі наглядових рад і визначення підстав проведення аудиту.

Найголовніше. Виходячи з рекомендації Базелю, нові вимоги до організації внутрішнього аудиту в банках у банківській системі ґрунтуються на підходах ризик-орієнтованого аудиту (RBA), коли фокусування відбувається на цілях організації та загрозах їх досягнення на відміну від просто аналізу контролів. Ризик-орієнтований аудит визначає ті сфери банківської діяльності, які містять найвищий негативний потенціал. Ідентифікація ризиків і їх оцінка буде визначати які бізнес-процеси підлягають перевірці.

Визначення пріоритетів відносно ризиків є ймовірність їх виникнення та вплив на цілісність організації, якість і безпеку. Обсяг і вид проведення аудиторських процедур визначається на основі результатів оцінки ризиків, проведеної під час підготовки до аудиторської перевірки або складання карти ризиків.

НБУ залишив за собою право ініціювати зустріч з керівником служби внутрішнього аудиту, зокрема в разі його звільнення, що знижує можливість тиску на результати внутрішнього аудиту з боку топ-менеджменту та змінив періодичність звітування перед регулятором. Метою постанови є побудова взаємовідносин для співпраці, а не розширення повноважень регулятора з метою впливати на діяльність підрозділу внутрішнього аудиту банку.

Внутрішній аудитор оцінює ризики внутрішніх процесів, дає рекомендації правлінню банку і стежить за виконанням цих рекомендацій. Логічно, що для виконання своїх функцій, внутрішній аудитор повинен працювати в інтересах власника банку і акціонерів, звітувати перед аудиторським комітетом чи перед наглядовою радою. Звітуючи правлінню банку, він вступає у конфлікт інтересів. Регулятор взяв на себе й право застосувати передбачені законом заходи впливу: від попередження і усунення відповідальних осіб, до індивідуального підвищення нормативів, накладення значних штрафів чи анулювання ліцензії.

Тепер і самі банкіри сподіваються, що недоліки, виявлені в діяльності внутрішнього аудиту, будуть враховуватись під час визначення загального ризику по банку. Ситуація, що склалася у банківському секторі вимагає від кожного співробітника банку, в тому числі внутрішніх аудиторів, посиленої уваги та відповідального ставлення до виконання своїх функцій. Безумовно, аудит, в такому випадку, має бути якісним, укомплектованим, а працівники професійними.

УДК 316:33

Ілля Мариніч,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

СОЦІАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ЗАВДАННЯ З НАДАННЯ ВПЕВНЕНOSTІ

Аудит розуміють як підтвердження достовірності фінансової інформації та відповідність її встановленим зовнішнім і внутрішнім вимогам. Під час аудиту фінансової звітності, відповідно ви-

мог Міжнародних стандартів аудиту, аудитор перевіряє не тільки дані бухгалтерського обліку та правильність обчислення фінансових показників. У першу чергу аудитор повинен отримати розуміння системи внутрішнього контролю суб'єкта господарювання та розглянути вплив різних факторів на формування визначених показників фінансової звітності, в тому числі соціальних, екологічних та інших. У той же час в економічних відносинах зростає роль соціального фактору і людського капіталу. Поступово із системи класичного аудиту виділився соціальний аудит.

Становлення та розвиток соціального аудиту — явище відносно нове не лише для України, але і провідних країн світу. Через це єдиного цілісного визначення соціального аудиту немає. У наукових джерелах соціальний аудит визначається як різновид соціального контролю, що набуває значного поширення в сучасному суспільстві. Під соціальним аудитом розуміють спосіб оцінки і контролю стану соціальних відносин і рівня соціальної відповідальності бізнесу, влади, громадянського суспільства в будь-якій сфері діяльності [1]. Предметом соціального аудиту є достовірна і об'єктивна соціоекономічна інформація, що надходить з усіх рівнів обстеження соціоекономічних відносин через аналіз існуючої нормативно-правової документації (закони, укази, угоди, договори, накази, положення, інструкції), а також через польові дослідження, опитування, інтерв'ю, моніторинг, статистичні дані.

На наш погляд, доцільно розділити соціальний аудит і аудит соціальних питань незалежним аудитором. Усі соціально значимі рішення, які приймаються на державному рівні, повинні проходити громадську експертизу. Соціальні обстеження повинні проводитись по відповідних методиках і на основі сучасних соціальних стандартів, тобто з використанням теорії і практики сучасного аудиту. Ці питання може і повинен вирішувати соціальний аудит.

До параметрів соціального аудиту слід віднести: демографічну ситуацію, освіту, показники соціального забезпечення, зайнятість населення, житлові умови, пенсійне забезпечення, індекс людського розвитку — за методикою ООН.

Під час проведення аудиту аудитор може розглядати питання охорони праці, заробітної плати, систему управління людськими ресурсами, соціально-економічну захищеність працівників, дотримання Кодексу законів про працю, екологічні та інші питання. У цьому випадку соціальний аудит слід розглядати як завдання з надання впевненості відповідно Міжнародних стандартів інших

завдань з надання впевненості за наявності всіх елементів завдання з надання впевненості, а саме: тристоронні відносини, предмет перевірки, належні критерії, достатні та прийнятні аудиторські докази, письмовий звіт з надання впевненості.

Предметом аудиту соціальних питань на підприємстві є достовірна і ефективна інформація про стан соціально-трудової дисципліни на підприємстві, що надходить з усіх рівнів обстеження соціально-трудових відносин на підприємстві через аналіз існуючої документації на підприємстві щодо соціально-трудових договорів, а також через опитування, моніторинг, статистичні дані [2].

За допомогою аудиту можна виміряти ступінь корпоративної соціальної відповідальності, тобто оцінити формальні і неформальні правила поведінки всередині організації, сприятливі умови для менеджменту якості і розвитку людських ресурсів, проводити перевірку не фінансової звітності. Подібно незалежному фінансовому аудиту, аудит соціальних питань вимагає чіткої постановки критеріїв дослідження: яких результатів компанія прагне досягти, думка яких груп громадськості впливає на успіх її бізнесу і в яких показниках буде вимірюватися її ефективність.

Критеріями можуть бути міжнародні, національні, галузеві стандарти; найкращі (або типові) показники в певній галузі або за певний проміжок часу. Якщо відповідних стандартів, норм, положень не існує, можуть бути застосовані науково обґрунтовані або спеціально для цього розроблені показники. Зарубіжний соціальний аудит спирається передусім на норми універсальних міжнародних договорів і напрацювань неурядових міжнародних організацій з питань корпоративної соціальної відповідальності. Найпоширенішими у світі є стандарти для складання не фінансової звітності: GRI, AA 1000, SA 8000, ISO 14000, Стандарти Сانشайн, IFC Standards, NEF, методика Smith O'Brien, індекс соціальної відповідальності Domini Social Index 400, індекс економетричного ефекту EEI та інші.

Організація аудиту соціальних питань викликає необхідність проведення таких заходів:

- забезпечення законних соціальних інтересів працівників господарюючих суб'єктів на державному рівні;
- створення науково-методичної та нормативно-правової бази для забезпечення формування достовірної соціально-економічної інформації;
- підготовка кадрів аудиторів належної кваліфікації, які спеціалізуються на питаннях соціальної сфери.

Список використаної літератури

1. Мазурик О.В. Соціальний аудит як сучасна діагностична технологія: теоретико-методологічні засади дослідження, західний досвід, вітчизняні перспективи // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. — № 1148. — 2015. — С. 107–113.
2. Ємелін В. Н., Скворцова Ю. М. Соціальний аудит як метод підвищення ефективності діяльності підприємства // Молодий вчений. — 2013. — №7. — С. 161–163.

УДК 004.738.5:339.16.012.34:339.17 (477)

Ірина Матієнко-Зубенко,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Наталія Поддубна,
аспірант кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗДРІБНИМИ ТОРГІВЕЛЬНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ СПОЖИВЧОЇ КООПЕРАЦІЇ УКРАЇНИ

Недостатня адаптація вітчизняної споживчої кооперації (СК) до ринкових форм і методів господарювання значною мірою зумовлена істотним руйнуванням ресурсного потенціалу кооперації, важким соціальним станом сільського населення, складною соціально-демографічною ситуацією і низьким соціально-культурним рівнем розвитку села [1]. У таких умовах для СК (з багатогалузевим спрямуванням господарської діяльності і розвинутою інфраструктурою) ключовою галуззю стала торгівля, і цей напрямок залишається пріоритетним. Із більш ніж 10 тисяч магазинів Укоопспілки, переважна частина розміщується у сільській місцевості. Іноді саме такі магазини є єдиним джерелом забезпечення селян не тільки продовольчими, а й побутовими товари [2]. Порушення традиційних підходів до територіальної організації торгівлі, значні зміни у розміщенні торговельної інфраструктури поселень та інші чинники призвели до зростання значення саме роздрібною торгівлі. Однак територіальні відмінності між містом і селом у сфері обслуговування негативно впливають на результати економічної діяльності роздрібних торговельних підприємств СК [3]. Ці та інші особливості мають істотний вплив на можли-

вості таких підприємств у використанні сучасних інформаційних технологій в управлінському процесі взагалі та в обліку і контролі, зокрема.

Загальновідома тенденція до зростання обсягів економічної інформації, яку потрібно враховувати при формуванні управлінських рішень, характерна і для підприємств СК. Якісні і своєчасні внутрішні та зовнішні дані про стан їх фінансово-господарської діяльності, стан і тенденції розвитку ринку товарів і послуг значно спрощують процес управління, забезпечуючи зростання обсягів реалізації товарів, надання послуг, зростання прибутковості їх діяльності. Усе це потребує системного підходу до автоматизованої обробки інформації, а також постійної модернізації технічного і програмного забезпечення [4].

У випадку, коли на підприємствах споживспілки «клаптикова» автоматизація, тобто для забезпечення управлінської діяльності використовуються, наприклад, 1С, Excel, Word і MS Access, досягти ефективного процесу управління дуже складно. Управлінські інформаційні системи (УІС) повинні являти собою сукупність функціональних інформаційних підсистем для виконання загальної функції, яка охоплює всі напрямки господарської діяльності і соціальні аспекти розвитку організацій споживчої кооперації. На думку фахівців для створення УІС також важливі особиста зацікавленість і участь топ-менеджменту, спеціалістів цих організацій у постановці, проведенні робіт, удосконаленні структури управління і застосуванні новітніх інформаційних технологій управління [5]. Взагалі, ефективна система управління споживчою кооперацією повинна базуватися на єдиній інформаційній системі, яка забезпечуватиме прийняття управлінських рішень на різних рівнях, тобто вирішуватиме не тільки логістичні та облікові задачі, а й аналітичні. Сучасне програмне забезпечення, яке використовується підприємствами СК для роздрібно́ї торгівлі, у більшості випадків дозволяє виконувати аналіз за різними напрямками [4]. Але потрібне напрацювання власної ефективної методики аналізу тих чи інших ситуацій (так званої «аналітичної школи»).

Підприємства вітчизняної СК використовують інформаційно-комунізаційні технології, розроблені підприємством «Укоопінком»: «УКС-Бухгалтерія», «УКС-Зарплата», «УКС-Звіт і аналіз» та інші проекти. Але на думку фахівців «Укоопінком» із-за специфіки структури СК удосконалення, наприклад, програмного забезпечення тягне за собою значні витрати, які не всім клієнтам «по кишені» і не завжди сприймаються ними з розумінням. Як зазначається в [6], такі роботи майже завжди виконуються без

відповідного фінансування за рахунок внутрішніх резервів організації-розробника, що призводить до збитків. Об'єм робіт на етапі модифікації програми інколи сягає 100 % об'єму розробки самої програми. Особливо це стосується тих проектів, які набули великих обсягів впровадження. В.М. Клименко вважає, що витрати на програмний супровід (етап модифікації) повинен фінансуватися з централізованого джерела. Такий підхід дозволить проводити лояльну політику стосовно клієнтів по наданню їм послуг з супроводу програмного забезпечення проектів та, і що головне, підтримувати в актуальному стані комп'ютерні проекти.

Але позитивним моментом для роздрібно́ї торгівлі споживчої кооперації є те, що сільське населення активно користується Web-технологіями, що уможливило застосування е-комерції і хмарних технологій, зокрема, в бухгалтерському обліку підприємств роздрібно́ї торгівлі. Крім того, інформаційно-комунікаційні технології є дієвим засобом імплементації вітчизняної споживчої кооперації у процес глобалізації світової економіки [1]. На конференції «Інноваційні технології у сфері кооперативної роздрібно́ї торгівлі» (м. Квебек (Канада) 2014 р.) було представлено кращі практики споживчих кооперативів світу у використанні інноваційних технологій у роздрібно́ї торгівлі продуктами харчування, адаптованих до кооперативної місії та цінностей. На думку вітчизняних учасників, багато із запропонованих технологій можна вже зараз впроваджувати в магазинах системи споживчої кооперації України [7].

Отже, концепція створення і розвитку ІКТ для вітчизняної споживчої кооперації має бути системною, корпоративною і сприяти переходу від «клаптикового» впровадження в її організаціях і підприємствах розрізаних технологій, проектів, програм і комп'ютерного обладнання, і вона повинна мати як підтримку, так і контроль з боку Правління Укоопспілки [6].

Список використаних джерел

1. Заходи поглиблення співпраці споживчої кооперації України з Європейськими кооперативними організаціями як чинник прискорення євроінтеграції: *Регіональна філія Національного інституту стратегічних досліджень у м. Львові* (09.06.06 — 15.06.06) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor18/03.htm> (дата звернення 04.11.16)

2. Торговля [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/ua/content/torgivla> (дата звернення 17.10.16)

3. *Лісица В.В.* Ефективність територіальної організації роздрібної торгівлі споживчої кооперації: дис. канд. наук: 08.07.05 2004р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lib.ua-ru.net/diss/cont/335621.html> (дата звернення 11.10.16)

4. *Федорова Л.П.* Аспекты информационного обеспечения экономической работы в кооперативной организации. // Современные проблемы науки и образования — 2014. — № 5. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.science-education.ru/119-15084 (дата обращения: 03.11.2016).

5. *Муратова О.А.* Управление коммерческой деятельностью организаций потребительской кооперации. Автореферат дис. канд. наук: 08.07.05 2004р. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://economy-lib.com/upravlenie-kommercheskoj-deyatelnostyu-organizatsiy-potrebitelskoj-kooperatsii> (дата обращения: 03.10.2016)

6. *Клименко В.М.* Стан і проблеми створення впровадження комп'ютерних технологій в системі споживчої кооперації України. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Monitor18/03.htm> (дата звернення 17.09.16)

7. Українська делегація взяла участь у міжнародній конференції «Інноваційні технології в сфері кооперативної роздрібної торгівлі» (21.10.2014) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.coop.com.ua/ua/news/276> (дата звернення 17.06.16)

УДК 657.6:004.4:681.518

Ольга Пархоменко,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В АУДИТІ

Процес автоматизації та комп'ютеризації пройшли розвинені країни Східної Європи, Заходу, включаючи і Україну. Застосування автоматизованих систем як під час перевірки, так і в ході аналізу одержаних результатів забезпечує швидкість точність у виявленні відхилень, ефективність у проведенні аудиторської перевірки. Автоматизація бухгалтерського обліку спричинила впровадження інформаційних технологій у сферу аудиту. Проте недостатній розвиток аудиторського ринку, порівняно з європейськими країнами, рівень комп'ютерної грамотності користувачів і необхідність фінансових інвестицій у розробку аудиторського програмного забезпечення вимагають детальнішого вивчення пи-

тання впровадження інформаційних систем в аудиторську діяльність.

Використання інформаційних систем в аудиті було досліджено багатьма вітчизняними та зарубіжними вченими, серед яких С. В. Івахненко, П. В. Іванюта, Н. В. Бойко, С. Ф. Лазарева, А. В. Дегтяренко, С. П. Суворова, Ф. Ф. Бутинець. Проте, формулювання вимог щодо автоматизації аудиту та перспективи розвитку комп'ютеризації аудиту в Україні та комп'ютеризація різних напрямків аудиту все ще залишаються актуальними.

Як зазначає Івахненко, брак інформації про інформаційні системи, призначені для аудиторської діяльності, є основним чинником, що стримує зростання автоматизації аудиту, разом з іншим чинником — низькою якістю наявних пропозицій.

Не дивлячись на підвищення якості програмних продуктів для аудиту за останні роки, все ще існує ряд невідповідностей. На думку Ходаківської, основною проблемою використання аудиторських програм для аудитора є те, що на підприємствах, які він перевіряє, використовується програмне забезпечення різних розробників.

Пакети прикладних програм загального та проблемно-орієнтованого призначення являє собою готові універсальні програми, такі як бухгалтерські програми, програми фінансового аналізу, спеціалізовані статистичні пакети тощо.

Найпоширенішими програмами серед провідних зарубіжних аудиторських фірм, у тому числі й «великої четвірки», є «Vector6», «My Client», «Audit System/2». До спеціалізованого аудиторського програмного забезпечення також можна віднести програмний продукт «Асистент Аудитора» (розробник фірма «Сервіс-аудит»), програмний продукт «Помощник Аудитора» (фірма «Гольдберг-аудит»), програмний комплекс «ЕкспрессАудит: ПРОФ» та програмний продукт «IT Audit: Аудитор» (КСБ «Мастер-Софт»).

Кожна з цих програм має свої особливості. Наприклад, «КІТ.Аудит» дозволяє встановити відповідність міжнародним і національним стандартам проведення аудиту, скоротити трудомісткість робіт і забезпечити прозорість аудиторської діяльності.

«ЕкспрессАудит: ПРОФ», у свою чергу, забезпечує створення проектної документації, розроблення програми аудиту, комплексний аналіз бухгалтерського обліку та формування аудиторського висновку.

Комп'ютеризація процесу аудиту вимагає захисту інформації, що використовується під час діяльності об'єктів аудиту. Така по-

треба обумовлена можливістю несанкціонованого доступу до комп'ютерної інформаційної системи з боку осіб, які не мають відповідних повноважень. З огляду на це, Audit Vault має значну перевагу, адже акумулює інформацію аудиту в окреме сховище даних, де аналіз проводиться відповідно до встановлених правил безпеки. Це дає змогу попередити несанкціоноване застосування інформації, яка є вхідною та вихідною для аудиту. Але разом з тим існують проблеми щодо впровадження власної методики аудиту.

Використання Excel дає можливість проводити складні математичні розрахунки, адаптувати під будь-які стандарти обліку та введення робочих документів аудиту тощо. Excel застосовується як окремий продукт, так і у взаємозв'язку з Audit System, що впливає на швидкість роботи аудиторів. Audit System поєднує можливості текстового і табличного редакторів і програми для складання оборотно-сальдової відомості. Audit System є однією з програм, які застосовуються лідерами ринку аудиту, наприклад, Deloitte Touche Tohmatsu.

«IT Audit: Аудитор» є сумісною з різними операційними системами та дає можливість взаємодії з «1С: Підприємство», «Парус» тощо. «IT Audit: Аудитор» орієнтований на роботу з великими підприємствами, але є економічно недоцільним для аудиту малих і середніх підприємств, оскільки вимагає значних витрат на індивідуальне налагодження та підтримання в належному стані. Саме це і впливає на популярність даного продукту серед аудиторських фірм.

Комп'ютеризація аудиту має орієнтуватися не лише на потреби великих підприємств, а також малого та середнього бізнесу, що дозволить розширити коло користувачів аудиторськими послугами.

В епоху «інформації та високих технологій» інформаційні системи посідають важливе місце в системі аудиту. Але, разом з тим, не варто переоцінювати значення комп'ютерних програм в аудиторській діяльності. Адже жодна з них не в змозі замінити аудитора, вона призначена лише допомагати. На результати аудиторської перевірки більшою мірою впливають досвід, уміння та навички самого аудитора, а також його вміння скористатися можливостями інформаційних систем.

Необхідно залучати аудиторів до процесу створення програмного забезпечення, що дозволить врахувати характеристики наповнення елементів програм. Також доцільним буде за створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення капіталовк-

ладень у розробку і створення вітчизняного програмного забезпечення, що дозволить врахувати особливості підприємницької та аудиторської діяльності нашої країни.

УДК 657.1

Олена Петрик,
д.е.н., професор, завідувач кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ: СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ

Сучасні виклики та невизначеності політичного, економічного та міжнародного характеру вимагають адекватного реагування суб'єктів господарювання. Їхніми проявами є жорстка ринкова конкуренція, посилення негативних наслідків кризових економічних явищ (у вигляді банкрутств, погіршення інвестиційного клімату, зміна цінової політики та курсів валют, скорочення обсягів виробництва та зниження споживацького попиту на товари і послуги і т.д.), зростання впливу глобалізаційних процесів на економіку держави у цілому та окремих корпорацій. Це своєю чергою викликає необхідність пришвидшення та підвищення ефективності збирання, накопичення, обробки, систематизації та інтерпретації інформації (як внутрішньої, так і зовнішньої) для потреб управління, а відповідно її оцінки та контролю.

Ефективність діяльності корпорацій, їх фінансова стійкість, формування позитивних тенденцій розвитку завжди визначаються коректністю політики управління, яка своєю чергою може бути успішно реалізована лише за умови забезпечення менеджменту різних рівнів управління належною інформацією для прийняття виважених управлінських рішень. Сприяти цьому процесу можливо на основі посилення і нового усвідомлення ролі внутрішнього аудиту.

Згідно результатів проведеного у 2016 році аудиторською компанією PwC щорічного опитування керівників найбільших компаній світу, що мало назву «Переосмислення критеріїв успіху в епоху глобальних змін», головними світовими тенденціями, які будуть впливати на бізнес у найближчі п'ять років є такі: технологічний прогрес, перерозподіл сил у світовій економіці, нестача окремих видів ресурсів і зміна клімату, демографічні зміни, урбанізація.

Така ситуація створює нові види загроз та ризиків діяльності компаній, і у той же час — надає нові можливості їх розвитку. За таких умов місія та акценти діяльності служби внутрішнього аудиту корпорацій мають зміститися із збору й оцінки поточної та звітної інформації (фінансової, управлінської) в бік перспективної, стратегічної спрямованості на зменшення майбутніх загроз і ризиків бізнесу та пошуку ефективних шляхів його стабілізації й розвитку.

Має бути вироблена сучасна концепція внутрішнього аудиту, що орієнтована на вирішення не лише класичних завдань оперативної підготовки інформації для керівництва і контролю звітності, виявлення відхилень (нині це дає лише 22 % очікуваного позитивного ефекту, а у традиційній фінансовій звітності зацікавлені лише 30 % користувачів інформації), а яка б визначала нові сучасні завдання внутрішніх аудиторів. На нашу думку, на основі розширення переліку об'єктів внутрішнього аудиту, стратегічними завданнями, які належить реалізовувати службі внутрішнього аудиту корпорацій у контексті забезпечення сталої чи зростаючої їх прибутковості у коротко- та довгостроковій перспективі, мають стати такі:

- ✓ оцінка технологічного рівня компанії та пошук шляхів його оновлення і зростання (запровадження інновацій, нових виробництв, високих технологій, продуктів, застосування сучасних інформаційних комунікацій, «хмарних технологій» та інтернет-ресурсів, у тому числі для вигідного позиціонування корпорації на ринку, зв'язків з клієнтами, бізнес-партнерами, інформування про досягнення компанії, рекламування тощо);

- ✓ розробка рекомендацій щодо пошуку шляхів розширення ринку корпорації за рахунок виходу на нові рівні та регіони міжнародного і внутрішнього співробітництва;

- ✓ розробка проектів управлінських рішень, що сприяють вмінню керівництва компанії відповідати на нові очікування суспільства у цілому та окремих груп споживачів, клієнтів, посилення соціальної відповідальності компанії;

- ✓ аналіз бізнес-процесів і зниження ресурсоємності виробництва, пошук альтернативних і екологічних джерел сировини, матеріалів та енергії;

- ✓ оптимізація оподаткування корпорації (у межах правового поля);

- ✓ оцінка якості кадрового потенціалу компанії, аналіз забезпеченості трудовими ресурсами та ефективності їх використання; оптимізація витрат на заробітну плату, забезпечення приросту ін-

телектуального капіталу; посилення контролю дотримання корпоративної культури та цінностей;

✓ вивчення діяльності конкурентів та основі отриманих даних проведення порівняльного аналізу фінансових і нефінансових показників власної компанії, визначення її рейтингу;

✓ оцінка ризику шахрайства в компанії та розробка індикаторів (характерних ознак) його наявності, сприяння економічній безпеці компанії.

Якщо досвіду, кваліфікації чи кількості самих внутрішніх аудиторів компанії недостатньо, або зазначені завдання потребують лише періодичного виконання чи моніторингу — у такому випадку для їх вирішення можуть бути залучені фахівці на умовах аутсорсінгу або незалежна аудиторська фірма для надання узгоджених аудиторських послуг.

Успішність реалізації викладених завдань залежить від якості інформаційного забезпечення, яким буде користуватись внутрішній аудитор, від належної організації його роботи та наявності методичного забезпечення, методик виконання специфічних процедур. Необхідно забезпечити організацію координації дій внутрішніх аудиторів, виконавців управлінського обліку, керівників структурних підрозділів корпорації різних рівнів управління з метою налагодження обміну інформацією, уникнення дублювання роботи та посилення ефективності внутрішнього аудиту.

УДК 336

Катерина Проскура,
д.е.н., професор кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Наталія Салова,
ст. викл. кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

РОЛЬ ПОКАЗНИКА EBITDA ПРИ ВИКОНАННІ ПРОЦЕДУР ФІНАНСОВОГО DUE DILIGENCE

У більшості випадків інвестування, з метою прийняття вірного рішення щодо доцільності вкладення та розмірів інвестиції, інвестору необхідно здійснити перевірку потенційного об'єкта інвестування щодо достовірності фінансової та податкової звітності і

виявлення потенційних ризиків. Саме таку інформацію отримує інвестор за результатами виконання процедур фінансового Due Diligence.

Фінансовий Due Diligence — це детальний фінансовий аналіз, який дозволяє оцінити поточний фінансовий стан об'єкта інвестування, його здатності генерувати прибуток у найближчому майбутньому. У процесі due diligence аналізується структура активів і пасивів підприємства, його доходи та витрати, дебіторська та кредиторська заборгованість, банківські позики, система фінансового контролю та планування, повнота управлінської інформації та якість звітності. Як правило, due diligence також виявляє незвичайні та невластиві досліджуваному бізнесу операції, аналізує внутрішньогрупові обороти та їх вплив на фінансові результати діяльності компанії. Особлива увага при проведенні due diligence приділяється аналізу грошових потоків і ліквідності поточних операцій, а також факторам, які здатні їх посилити або послабити в найближчій перспективі. Як правило, роботи due diligence охоплюють історичний період до 3-х останніх звітних років; обрій прогнозу охоплює період до 2-х років. Плани менеджменту відносно загальних перспектив бізнесу, обсягів продажу та прибутковості також аналізуються в контексті існуючих (поточних) показників.

У ході виконання процедур Due Diligence здійснюється оцінювання ряду фінансових показників, із сукупності яких, як найважливіший, на нашу думку, слід виокремити показник EBITDA, що дозволяє оцінити, наскільки прибутковою є основна діяльність підприємства, а також її ефективність незалежно від розміру кредитної заборгованості та податкового навантаження, побудувати довгостроковий тренд ефективності фінансової діяльності. EBITDA

Розшифровується термін EBITDA як Earnings before Interest, Taxes, Depreciation and Amortization. Якщо перекласти дослівно, то це прибуток до сплати відсотків за кредитами, податків і амортизаційних відрахувань. Тобто оцінюється здатність об'єкта інвестування заробляти незалежно від наявності у неї заборгованості перед кредиторами, державою і використовуваного методу амортизації.

Показник EBITDA розраховується на підставі фінансової звітності підприємства за такою формулою:

$$\text{EBITDA} = \text{ЕВІТ} + \text{Амортизаційні відрахування} + \\ + \text{Фінансові витрати,}$$

де ЕВІТ — фінансовий результат до оподаткування, що розраховується як: чистий прибуток + витрати з податку на прибуток — відшкодований податок на прибуток.

Чому саме показник ЕВІТДА є таким важливим при оцінюванні інвестиційної привабливості та ризиків інвестування в підприємство? Підприємства, що мають досить великий обсяг капітальних витрат, отримують можливість представити свій бізнес у найвигіднішому світлі, ніж на основі стандартної звітності. Увага інвесторів акцентується саме на величині ЕВІТДА, яка може істотно перевищувати розмір реального прибутку, розрахованого з урахуванням авансових витрат. А отже на деяких підприємствах частка амортизації може досягати 30 % собівартості продукції.

Крім ЕВІТДА, для аналізу боргового навантаження підприємства часто використовується його похідний показник Debt / ЕВІТДА ratio. Він відображає співвідношення фінансових результатів і боргового навантаження підприємства. Коефіцієнт служить свідченням здатності підприємства в повному обсязі погасити всю суму зобов'язань і відображає рівень її платоспроможності. Якщо він досить високий, це служить небезпечним сигналом про проблеми з борговим навантаженням. Часто Debt / ЕВІТДА ratio використовується аналітиками для оцінки компаній, що торгуються на біржі.

Поряд з ЕВІТДА нерідко застосовуються і проміжні показники: ЕВІТ (прибуток до сплати відсотків за кредитами та податків); ЕВТ (прибуток до виплати податків); ОІВДА (операційний прибуток до амортизації); NOPLAT (чистий операційний прибуток мінус податки).

Таким чином, шляхом аналізу ЕВІТДА можна судити про способи формування прибутку підприємства, а по ньому — про бізнес-стратегію та стан справ суб'єкта підприємництва. Два схожих підприємства з подібними значеннями ЕВІТДА можуть мати чистий прибуток як одного порядку, так і відрізнятись у кілька разів. І в тому, і в іншому випадку аналіз структури ЕВІТДА дозволяє отримати додаткові відомості про підприємство, які, можливо, власники воліли б не афішувати.

Незважаючи на те, що завдяки застосуванню цього показника бізнес часто виглядає сильніше, ніж показує його реальний грошовий потік, багато аналітиків сьогодні приділяють йому набагато більше уваги. Саме на основі ЕВІТДА можна оцінити здатність компанії обслуговувати свої зобов'язання і реінвестувати кошти для майбутнього розвитку бізнесу.

ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ АУДИТОРСЬКИХ ФІРМ

Принцип для будь-якої діяльності, в тому числі і аудиторської, є основним правилом, відповідно до якого формуються усі інші положення та специфічні риси господарювання суб'єктів аудиту. Правильне визначення та розуміння сутності цих принципів дозволяє глибше розглядати роль суб'єктів аудиту у забезпеченні ефективного функціонування економіки.

Кодекс професійної етики аудиторів запроваджує п'ять фундаментальних принципів, дотримання яких дозволить виправдати значну відповідальність представників професії перед суспільством, а саме: принцип чесності (добročесності), принцип об'єктивності, принцип професійної компетентності та належної ретельності, принцип конфіденційності та принцип професійної поведінки. Однак, незважаючи на обов'язковість для дотримання, наведені принципи стосуються особистих і ділових якостей аудиторів-фахівців, і не у повній мірі відображають основні положення діяльності аудиторських фірм як господарюючих суб'єктів.

Наведені у Міжнародних стандартах методологічні принципи аудиту, такі як: планування аудиту, обґрунтованість аудиторських доказів, доцільність вибору методики аудиту, оформлення результатів перевірки, організація роботи залучених експертів і контроль якості перевірок, у деяких випадках можуть носити рекомендаційний характер. В такому випадку їх також не можна приймати за вихідне положення для кращого розуміння процесів, що відбуваються всередині аудиторської фірми під час провадження нею діяльності.

Аудиторська фірма є особливим суб'єктом аудиту, оскільки, за формою вона є юридичною особою, а отже, до неї також можна застосувати загальні принципи господарювання, що містяться у Господарському кодексі, зокрема: забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання, свобода підприємницької діяльності у визначених законом межах, вільний рух послуг на території України, обмеження державного регулювання економічних процесів для забезпечення добросовісної конкуренції у підприємстві, а також заборона незаконного втручання органів вла-

ди у господарські відносини. Такі постулати можна застосувати до будь-якого підприємства і вони у повній мірі не відображають характерні риси діяльності юридичних осіб саме на ринку аудиторських послуг.

Для кращого розуміння природи діяльності аудиторських фірм, а також для цілей наукової систематизації доцільно виділити окремі принципи, які б враховували усі концептуальні основи та правові особливості діяльності суб'єктів аудиту.

Першим таким принципом є принцип регламентації. Аудит як сфера підприємницької діяльності становить значний інтерес для суспільства, оскільки покликаний забезпечувати фінансову стабільність громадян і держави, а тому потребує жорсткої регламентації діяльності. Аудиторська фірма зобов'язана діяти виключно у правовому полі та спиратись на методичні вказівки національних і міжнародних професійних організацій. Крім того, для суб'єктів аудиту існує велика кількість обмежень у діяльності та чітко встановлений перелік послуг. Саме наявність системи нормативно-правового забезпечення та суворих вимог до вступу у професію є характерною рисою діяльності суб'єктів аудиту.

Другий принцип — це принцип професійної стандартизації. До працівників аудиторських фірм висуваються високі етичні вимоги, від них вимагається дотримання значної кількості норм поведінки під час виконання службових обов'язків, дотримання неупередженого ставлення до клієнта, а також підтримка належного рівня фахових знань та усвідомлення відповідальності за якість виконаної роботи.

Третім принципом виступає принцип зростання, або принцип економічної ефективності. Аудиторські фірми є суб'єктами підприємницької діяльності, які мають на меті отримання прибутку. Аудиторська фірма, як і будь-яке підприємство, зацікавлена у зростанні прибутковості та підвищенні ефективності діяльності. Проте вона може досягти цього лише шляхом дотримання найвищого рівня якості, забезпечення суспільної довіри, а також створенням і підтримкою позитивного іміджу компанії.

Четвертий принцип — принцип обертання. Аудиторська фірма не повинна довгий час співпрацювати із вузьким колом постійних замовників через те, що це може призвести до встановлення неформальних відносин між аудиторами та клієнтами і виступає загрозою незалежності. Слід проводити ротацію виконавців завдань з аудиту з метою недопущення виконання ними подібних завдань протягом довгого часу. Це дозволить аудиторам підвищити свою фахову компетентність і приведе до профе-

сійного зростання, коли працівник отримає досвід роботи на усіх етапах і процесах під час виконання аудиторського завдання.

П'ятим принципом є принцип професійної взаємодії. Аудиторські фірми під час прийняття нового замовлення на аудит обов'язково співпрацюють з попередніми аудиторами підприємства-клієнта, з метою виявлення фактів порушень норм законодавства та отримання додаткової інформації. Фахівці з аудиту об'єднуються у професійні спілки для вирішення проблемних питань практики та методології аудиту. Професійна спільнота також приймає до розгляду та обговорення проекти нормативних актів, для внесення пропозицій з їх удосконалення.

Наведені принципи характеризують найсуттєвіші особливості діяльності аудиторських фірм. Вони відображають характерні риси, які притаманні кожному суб'єкту аудиту і є не стільки вимогами до діяльності, а саме вихідними положеннями, які лежать в основі діяльності аудиторських фірм.

УДК 657.6

Юлія Слободяник,
д.е.н., професор кафедри бухгалтерського
обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ ВІДПОВІДНОСТІ

Державний аудит відповідності наразі став невід'ємною частиною повноважень вищих контрольних органів, оскільки сприяє прозорості державної влади, надаючи достовірну інформацію про те, яким чином здійснюється управління суспільними ресурсами. Ця форма державного аудиту передбачає перевірку того, наскільки об'єкт аудиту дотримується правил, законів, бюджетної резолюції, політик і процедур, встановлених або погоджених умов договору тощо.

У 2013 р. було оновлено III рівень Міжнародних стандартів державного аудиту ISSAI «Фундаментальні принципи державного аудиту», що поєднують фундаментальні принципи фінансового аудиту (financial audit), аудиту ефективності (performance audit) і аудиту відповідності (compliance audit). На грудень 2016 р. на XXII Конгресі INTOSAI заплановане прийняття оновленої версії ISSAI 4000 «Керівні принципи аудиту відповідності».

Такі країни, як Болгарія, Естонія, Ірландія, Латвія, Словенія, Угорщина, ФРН, Фінляндія, мають достатньо тривалий позитивний досвід проведення державних аудитів відповідності, що може бути корисним для вітчизняної практики. Застосовуються дві концепції аудитів відповідності:

а) законності (regularity) — діяльність, транзакції і інформація, що відображені у фінансовій звітності об'єкта аудиту, відповідають законодавству, нормативним та інструктивним актам, виданим відповідно до вимог чинного законодавства, іншим угодам, включаючи закони про бюджет, а також належним чином санкціонованим;

б) правильності (propriety) — включає загальні принципи належного фінансового управління в державному секторі і поведінки посадових осіб.

Прийняття нової редакції Закону України «Про Рахункову палату» у 2015 р. відкрило шлях до реалізації державного аудиту в Україні на основі стандартів ISSAI. Водночас впровадження однієї з трьох основних форм державного аудиту — державного аудиту відповідності (ДАВ) — не було враховане в законі та не згадується в основних нормативних і методичних документах Рахункової палати, що не відповідає вимогам стандартів ISSAI.

Роль і значення ДАВ також недооцінюється і вітчизняними науковцями, які проводять дослідження у сфері контролю державних фінансів. Існування різноманітних підходів науковців і практиків до визначення видів і форм державного аудиту, повсюдне їх ототожнення стримують подальший розвиток теоретичних основ державного аудиту. Внаслідок цього у вітчизняних наукових публікаціях відбувається поєднання державного аудиту відповідності з державним фінансовим аудитом. Утім у процесі дослідження було доведено, що ДАВ є однією з основних форм державного аудиту, має свою специфіку організації і проведення і фактично проводиться Рахунковою палатою, проте не виділений в окрему форму державного аудиту, як цього вимагають стандарти ISSAI. Рекомендації щодо подальшої реалізації державного аудиту відповідності в Україні полягають у такому:

1) потребує розробки і уточнення понятійний апарат, що використовується у сфері державного аудиту. Поглиблення наукових досліджень теорії і методології державного аудиту, зокрема державного аудиту відповідності, вивчення кращої практики дозволять досягти конвенційності застосовуваних понять, які мають стати основою відповідних нормативно-правових актів;

2) наступним кроком має стати доповнення у Законі України «Про Рахункову палату» переліку контрольних заходів (стаття 4) і повноважень Рахункової палати (стаття 7) державним аудитом відповідності;

3) потребує визначення концепція проведення ДАВ. Зважаючи на чинну практику Рахункової палати, уявляється раціональним визначення переліку об'єктів державного аудиту, для яких потрібне нормативне закріплення періодичного проведення ДАВ (міністерства, відомства, бюджетні програми тощо). Поряд з цим, у річних планах роботи Рахункової палати потрібно передбачити ресурси для проведення ДАВ з окремих значущих питань. Важливу роль відіграватиме комунікація з Державною аудиторською службою України щодо планів проведення внутрішніх аудитів відповідності для уникнення дублювання функцій внутрішнього і зовнішнього аудиту;

4) після внесення відповідних змін до закону логічним кроком є розробка окремого Стандарту (чи Методичних рекомендацій) з проведення Рахунковою палатою державного аудиту відповідності на підставі вимог стандартів ISSAI;

5) повноцінна реалізація державного аудиту відповідності неможлива без наявності підготовлених фахівців. Виходячи з цього, навчання і підвищення кваліфікації державних аудиторів щодо методології і організації проведення державних аудитів відповідності має надзвичайно важливе значення;

6) обмін досвідом з вищими органами державного аудиту зарубіжних країн щодо організації і проведення державних аудитів відповідності у цьому контексті допоможе процесу впровадження ДАВ;

7) виокремлення внутрішнього державного аудиту відповідності в діяльності Державної аудиторської служби України дозволить унормувати контрольні заходи підсистем зовнішнього і внутрішнього державного аудиту, що забезпечуватиме їх результативність і ефективність. Значним кроком у цьому напрямку має стати створення бази даних для обміну результатами і координації дій при плануванні і проведенні внутрішніх і зовнішніх ДАВ. Сучасні технології дозволяють забезпечити належне функціонування такої бази даних з дотриманням вимог обмеженого доступу і конфіденційності інформації.

Таким чином, державний аудит відповідності є перспективним напрямком досліджень у сфері контролю державних фінансів, потребує подальших теоретичних і науково-практичних розробок для забезпечення процесу імплементації стандартів ISSAI, покращення якості та ефективності державних аудитів.

ПРИНЦИПИ КОНТРОЛЮ: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

Наукові джерела визначають принцип як засади, основоположні ідеї, об'єктивно встановлені та адекватно відображають існуючий рівень людських знань. Принципи характеризуються універсальністю застосування, високою значущістю, імперативністю та відображають істотні положення теорії, вчення, науки, практичної діяльності. У вітчизняній системі наукових знань відсутня єдина концепція принципів організації й ведення контролю.

Принципи як основне вихідне положення наукової системи є стійкою теоретичною категорією. Розвиток економіки і методології контролю привертає увагу вчених до проблеми повноти і правильності застосування принципів, зумовлюючи як розширення їх кола, уточнення ознак класифікації, так і поглиблення трактування.

Світова практика застосування принципів контролю відтворена відповідними міжнародними документами. Лімською Декларацією керівних принципів контролю закріплено принципи: визнання незалежності органів фінансового контролю як невід'ємного атрибута демократії та обов'язкового елементу управління фінансовими ресурсами; законодавчого закріплення інституційної, функціональної, організаційної, фінансової незалежності органів фінансового контролю; необхідності здійснення попереднього контролю та контролю за фактом, внутрішнього та зовнішнього контролю як обов'язкової умови існування фінансового контролю; гласності з обов'язковою вимогою конфіденційності інформації, комерційної та іншої таємниці, що захищається законодавством. Ці принципи виступають першоосновою фінансового контролю. Їх дотримання є важливими для 191 держави — дійсних членів Міжнародної організації вищих органів фінансового контролю (INTOSAI).

Мексиканська декларація незалежності вищих органів фінансового контролю визначає дотримання принципу незалежності у юридичному й економічному аспектах, в управлінні кадрами, у сфері організації контролю і доступу контролерів до джерел ін-

формації, у презентації результатів аудиту, визначенні змісту звітів, часу публікацій, незалежності наступного контролю.

Світовий досвід і міжнародні регламенти є стимулюючим фактором для становлення і розвитку власної системи контролю, слугують основою для розробки вітчизняних регламентів. Декларацією про загальні принципи діяльності вищих органів фінансового контролю держав — учасниць Співдружності Незалежних Держав визначає за основу принципи законності, незалежності, об'єктивності, компетентності, оперативності, доказовості, гласності, дотримання професійної етики.

Принципи контролю, закріплені міжнародними угодами, деклараціями, нормативними документами набувають практичної наповненості у державному секторі економіки.

Багатоаспектність змісту контролю зумовлює розгляд ученими і практиками його принципів під різними кутами. Принципи, які наводяться авторами у наукових працях, не суперечать, а доповнюють зміст теорії контролю. В.О. Шевчук за першооснову контролю характеризує принципи ендогенності, системності, паритетності, розподілу контрольних повноважень, повноти охоплення, компаративності, релевантності, достовірності фактичної інформації, збалансованості контрольних дій, превентивності, своєчасності, ризикованості, перманентності, синергізму, самодостатності, ефективності, відповідальності, емерджентності [2, с. 60–62]. В.П. Пантелеев підкреслює важливість дотримання принципів відповідальності, збалансованості контрольних дій, безперервності, взаємодії та координації, комплексності, делегування повноважень, пріоритетності, дієвості, інтеграції, підконтрольності, цільової спрямованості, превентивності контрольних дій [1, с. 74]. Інші вчені виокремлюють принципи результативності, непідкупності, доказовості, законності, об'єктивності, незалежності, відповідальності, збалансованості, системності, гласності, спеціалізації, підзвітності, неутручання, ендогенності, розподілу контрольних повноважень, компаративності, своєчасності та превентивності контрольних дій взаємної поваги, довіри, рівноправ'я, взаємовигідного співробітництва.

Окрему групу норм і правил будь-якої практичної діяльності складають етичні принципи. Як правило, вони мають статус рекомендацій або бажаних норм професійної поведінки. Як фундаментальні принципи аудиту, Кодексом етики професійних бухгалтерів визначено такі принципи: чесність, об'єктивність, професійна компетентність і належна ретельність, конфіденційність, професійна поведінка, технічні стандарти, тобто професійний бу-

хгалтер повинен надавати професійні послуги згідно з відповідними технічними та професійними стандартами. До цих принципів В. Пантелєєв не виділяє принцип чесність, порядність, технічні стандарти, але додає: незалежність аудитора, доброзичливість.

Рушієм розвитку контролю як науки є методологічні принципи. У літературі їх розглядають як вихідні положення наукової теорії, що виконують функцію обґрунтування її змісту та визначають напрям і спосіб вивчення предмета дослідження: інтерсуб'єктивності, історизму, достатньої підстави, детермінізму, несуперечливості, перевірюваності й відтворюваності, науковості, наступності й відповідності, цілісності й системності, доповнюваності.

Отже, принципи контролю як основоположні ідеї, що відображають існуючий рівень знань мають практичне і наукове застосування. Необхідність їх поглиблення зумовлюється розвитком економіки і методології контролю.

Список використаних джерел

1. *Пантелєєв В. П.* Концепція внутрішньогосподарського контролю діяльності підприємств: методологія, організація, розвиток: дис... д-ра наук: 08.00.09 / В. П. Пантелєєв. — К., 2009. — 582 с.

2. *Шевчук В. О.* Контроль господарських систем в суспільстві перехідною економікою (Проблеми теорії, організації, методології): монографія / В. О. Шевчук. — К. : КДТЕУ, 1998. — 371 с.

УДК 657

Валерія Сопко

д.е.н., професор,

завідувач кафедри обліку та оподаткування,

Київський національний торговельно-економічний

університет

Костянтин Галак,

аспірант кафедри обліку та оподаткування,

Київський національний торговельно-економічний

університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ВИТРАТ

Комп'ютерні технології обліку на сьогодні це не данина моді, а необхідність, яка дозволяє розширити можливості інформаційної системи у прийнятті управлінських рішень [1, с. 398]. Комп'ютеризація облікового процесу зміщує акценти в роботі

бухгалтера з функції рахівництва в бік виконання контрольно-аналітичної функції обліку.

Для отримання детальної інформації щодо обліку витрат в сучасних бухгалтерських комп'ютерних програмах передбачено ведення аналітичного обліку, який здійснюється за допомогою спеціального механізму «субконто», що є певним набором однотипних об'єктів обліку, які списком зберігаються в відповідних спеціальних засобах «довідники» [2, с. 76]. Основними довідниками, що містять інформацію про витрати та калькуляцію є «Статті витрат», «Номенклатура», «Номенклатурна група».

За сучасних обсягів виробництва і торгівлі на підприємствах з автоматизованим обліком витрат утворюються безліч субконто та статей витрат, видів номенклатури по групах і самих найменувань сировини і матеріалів, що вкрай важливо для управлінського обліку. Все це міститься в довідниках бухгалтерської комп'ютерної програми. Разом з тим електронна форма обліку стає все більш громіздкою та ускладненою.

Періодично бухгалтеру, формуючи документ, доводиться шукати ту чи іншу статтю витрат, найменування товару з величезного списку. В багатьох сучасних бухгалтерських комп'ютерних програмах є функція швидкого пошуку, що являє собою пошук необхідного елемента зі списку шляхом набрання на клавіатурі перших літер з його назви. Проте великі списки цих найменувань теж сповільнюють роботу бухгалтера і формування необхідного документа. Найкращим в даному випадку буде, одразу при встановленні бухгалтерської комп'ютерної програми, в певних документах, назви найбільш поширеного субконто поставити за замовчуванням (або автоматично визначеним), за умови, що інші елементи зі списку при необхідності можна буде вибрати вручну.

Автоматизація обліку витрат охоплює широку сферу трудомістких операцій, зокрема: групування витрат; визначення планової та фактичної собівартості продукції, напівфабрикатів і незавершеного виробництва; облік відхилень від норм витрат; формування кореспонденції рахунків й відображення її на рахунках синтетичного та аналітичного обліку [2, с. 76].

Інформаційні системи бухгалтерського обліку повинні полегшувати працю бухгалтера, підвищити оперативність й точність облікової інформації, надати можливість поглибити проведення розрахунків економічного і фінансового аналізу підприємства для прийняття відповідних управлінських рішень. Маючи детальні дані бухгалтерського обліку керівництвом будуть прийняті максимально правильні управлінські рішення.

Проте на практиці трапляються випадки, коли програма не проводить документ в якому бухгалтер не вказав якийсь вид чи статтю витрат, навіть, якщо бухгалтеру це в певних випадках не потрібне, деякі подібні моменти розробником поставлені за замовчуванням, що не зручно для роботи.

Великі, комплексні бухгалтерські комп'ютерні програми з випуском кожної нової версії стають все складнішими і вимагають від бухгалтера додаткових, а інколи і зайвих (непотрібних) дій.

Нові версії бухгалтерських комп'ютерних програм мають кращі інтерфейси, все більш корисні для управлінського обліку, що безумовно є потребою сучасної господарської діяльності, але разом з тим не завжди оптимальні при формуванні первинних документів. Бухгалтер змушений витрачати більше часу для його формування, ніж працюючи з попередніми версіями. Крім цього з виходом нових версій бухгалтери частіше звертаються до програмістів, і це не пов'язано з компетенцією бухгалтера, тому що виникає багато технічних помилок і проблем, для виправлення яких необхідний саме такий спеціаліст. Суб'єкти господарювання змушені додатково оплачувати працю цих спеціалістів.

Деякі суб'єкти господарювання мають досвід і спеціалістів з питань автоматизації обліку та можуть власними силами створювати комп'ютерні програми [3, с. 163]. Співпрацюючи із бухгалтерами й користувачами інформації програмні продукти для обліку товарів, написані штатними програмістами максимально пристосовані до внутрішніх та зовнішніх умов, в яких функціонують підприємства. Недоліком створених власними силами бухгалтерських програм може бути несумісність із програмним забезпеченням інших авторів, складності у проведенні аудиту (алгоритми роботи унікальних бухгалтерських програм на кожному іншому підприємстві можуть бути не зрозумілі аудиторам), можуть містити значну кількість помилок та не розраховані на оновлення відповідно до змін законодавства.

Інформаційні технології обліку витрат має свою специфіку, яка полягає в тому, що тут значною мірою використовуються дані, отримані на інших ділянках автоматизації обліку (заробітної плати, матеріалів тощо) [4, с. 189]. Все це ускладнює облік витрат на окремому робочому місці, що в свою чергу, зумовлює комплексний підхід до автоматизації даної ділянки обліку, використання комп'ютерних інформаційних систем. Саме тому простота у формуванні первинних документів не повинна втрачатись при автоматизації обліку.

У зв'язку з цим важливо звернути увагу не лише на те, що сучасні бухгалтерські комп'ютерні програми підвищують аналітичність обліку та швидко формують звітність, але й на те, що при роботі з первинною документацією не завжди полегшують роботу бухгалтера окремої ділянки обліку. Простота у формуванні первинних документів, швидкість і точність не повинні втрачатись з випуском нових версій бухгалтерського програмного продукту.

Список використаної літератури

1. Шпак В.А. Організація праці облікового персоналу / В.А.Шпак // Міжнародний збірник наукових праць — 2010 — № 3(18) — С. 393—400.
2. Лега О.В. Управлінський облік витрат виробництва в умовах автоматизованої обробки інформації // О.В. Лега // Всеукраїнський науковий журнал «Актуальні проблеми інноваційної економіки» — 2016 — № 2 — С. 75—80.
3. Муравський В.В. Селекція та облік програмного забезпечення для автоматизації діяльності торгівельних підприємств // В.В.Муравський // Вісник ЖДТУ — 2010 — № 3 (53) — С. 162—164.
4. Олійник О.В. Облік витрат в умовах застосування різних комп'ютерних програм: проблеми, вимоги, розширення аналітичних можливостей // Міжнародний збірник наукових праць — № 1(4) — с. 189—198.

УДК 657.631.8:332.012.2

Наталія Шалімова,

д.е.н., проф., завідувач кафедри аудиту та оподаткування,
Кіровоградський національний технічний університет

СУБ'ЄКТИ ОBOB'ЯЗKOBOTO АУДИТУ ТА КЛЮЧОВІ КОРИСТУВАЧІ ЙОГО РЕЗУЛЬТАТАМИ

Обов'язковий аудит — це аудиторська перевірка, що здійснюється відносно окремих суб'єктів господарювання, критерії вибору яких і строки проведення аудиту встановлюються державними правовими актами. Забезпечення суспільної контрольованості певної групи суб'єктів, фінансово-господарська діяльність яких виступає об'єктом публічного (суспільного) інтересу, встановлення підвищених гарантій достовірності їх фінансової звітності за допомогою проведення обов'язкового аудиту є важливим чин-

ником дотримання економічної безпеки держави. В даному контексті важливими є два питання: об'єкт аудиту та користувач його результатами.

У ЄС найбільше уваги приділяється вимогам до обов'язкового аудиту, оскільки підкреслюється, що саме обов'язковий аудит є основним елементом забезпечення достовірності у ланцюгу фінансової звітності, яка передбачає виникнення значного суспільного інтересу. У законодавстві Європейського Співтовариства для визначення критеріїв обов'язковості проведення аудиту застосовано поняття «суб'єкти суспільного інтересу» — «Public Interest Entities». До таких суб'єктів віднесено підприємства, діяльність яких становить значний суспільний інтерес унаслідок прояву таких факторів: вид бізнесу, обсяг діяльності, чисельність працюючих, корпоративний статус, що передбачає наявність значної кількості акціонерів (зокрема, відносять кредитні установи, страхові компанії, інвестиційні фірми та фонди, пенсійні фірми та фонди, а також лістингові компанії, тобто акціонерні товариства, акції яких зареєстровані та перебувають в обігу на визначених фондових біржах).

У вітчизняній науці та практиці такий термін не використовується, а конкретні суб'єкти, які повинні входити до їх складу, не виділені. Можна з певною мірою умовності стверджувати, що у вітчизняному законодавстві суб'єктами суспільного (публічного) інтересу фактично є ті суб'єкти, які виділені Законом України «Про аудиторську діяльність» (ст. 8 «Обов'язкове проведення аудиту») як такі, що зобов'язані проходити обов'язкову аудиторську перевірку, і Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (п.4 ст. 14 «Подання та оприлюднення фінансової звітності») як такі, що зобов'язані оприлюднювати річну фінансову звітність.

Важливим є законодавче визначення терміна «суб'єкти публічних (суспільних) інтересів» у контексті аудиторських перевірок з метою удосконалення механізму нормативного забезпечення функціонування обов'язкового аудиту. Враховуючи міжнародну та вітчизняну практику, його можна сформулювати таким чином: «Суб'єкт публічного (суспільного) інтересу — це суб'єкт, який має важливе суспільне значення завдяки сфері, виду діяльності та формі власності. Суб'єктами суспільного (публічного) інтересу є публічні акціонерні товариства, банки, емітенти облігацій, цінних паперів і похідних (деривативів), професійні учасники фондового ринку та інші суб'єкти, які провадять господарську діяльність у сфері фінансової та страхової діяльності (група 64 «Надання фі-

нансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення», група 65 «Страхування, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування», група 66 «Страхування, перестраховання та недержавне пенсійне забезпечення, крім обов'язкового соціального страхування» КВЕД ДК 009:2010), суб'єкти господарювання державного сектору економіки, установи й організації, що повністю утримуються за рахунок державного та місцевого бюджетів, підприємства, засновані на державній і комунальній власності, господарські товариства, акції (частки, паї) яких перебувають у державній або комунальній власності, а також інші суб'єкти господарювання, що отримують (отримували в період, який перевіряється) кошти з бюджетів усіх рівнів та державних фондів або використовують (використовували в період, який перевіряється) державне чи комунальне майно».

Формування концептуальних підходів до визначення якості аудиту потребує ретельного розгляду його користувачів, інакше якість аудиту перетвориться у певну абстракцію. Про необхідність урахування потреб користувачів йдеться у Міжнародних стандартах контролю якості, аудиту, надання впевненості та супутніх послуг. Так, у п. 29 Міжнародної концептуальної основи завдань з надання впевненості зазначено, що, коли це можливо, користувачі або їхні представники повинні разом з практиком і відповідальною стороною (і замовником, якщо він відрізняється від відповідальної сторони) визначити вимоги до завдання, що не звільняє аудитора від відповідальності за визначення природи, обсягу процедур, необхідності розгляду додаткової інформації.

Взаємодія із зацікавленими сторонами або «стейкхолдерами» (stakeholder) є однією з основних складових впровадження практик соціальної відповідальності, і в повній мірі має застосовуватися до аудиту як важливого інституту в системі соціально-економічних відносин України. Співпраці з зацікавленими сторонами приділяється величезна увага, зокрема важливими є стандарти серії AA1000 (The AA1000 Series), які розроблені Інститутом з соціальної та етичної відповідальності (ISEA) — (Institute of Social and Ethical Accountability) і складаються з трьох стандартів: *AA1000APS* (2008) AccountAbility Principles (Принципи відповідальності); *AA1000AS* (2008) Assurance Standard (Стандарт з надання впевненості); *AA1000SES* (2005) Stakeholder Engagement Standard (Стандарт із взаємодії із зацікавленими користувачами).

Для визначення головного (ключового) користувача результатами аудиту, потрібно всі завдання з аудиту розподілити на дві групи. До першої групи відносять завдання з аудиту, в яких користувачі можуть бути заздалегідь чітко ідентифіковані. Зазвичай це завдання з ініціативного аудиту, в яких кількість користувачів обмежена та чітко визначена. До другої групи належать завдання з аудиту, в яких користувачі включають необмежене коло осіб і які не можуть бути чітко заздалегідь ідентифіковані. Ця група включає завдання з обов'язкового аудиту, саме стосовно них слід визначитися з ключовим користувачем, і цей процес має здійснюватися у взаємозв'язку з механізмом виділення ключового користувача фінансової звітності. У Концептуальній основі фінансової звітності до першорядних користувачів, на яких спрямовані фінансові звіти загального призначення, віднесено нинішніх і потенційних інвесторів, позикодавців та інших кредиторів, які не можуть вимагати від суб'єктів господарювання надати інформацію безпосередньо їм і повинні покладатися на фінансові звіти загального призначення стосовно великої частини необхідної їм інформації.

У п. 28 Міжнародної концептуальної основи завдань з надання впевненості також підкреслено, що в тих випадках, коли можливі користувачі мають широке коло інтересів до предмета перевірки, визначених користувачів можна обмежувати основними акціонерами, які мають значні та спільні інтереси. Такі рекомендації дещо обмежені, оскільки інші зовнішні користувачі з прямим фінансовим інтересом мають такі ж самі важелі впливу, наприклад кредитори можуть подати позов до суду про визнання підприємства неплатоспроможним і бажання власників врятувати підприємство можуть виявитися марними.

Відповідно, ключовим (головним) користувачем результатами обов'язкового аудиту слід визнати зовнішніх користувачів (з макро- та мікрооточення) з прямим фінансовим інтересом, які не можуть вимагати від суб'єктів господарювання надати інформацію безпосередньо їм і повинні покладатися на фінансові звіти загального призначення та аудиторські звіти щодо значної частини необхідної їм інформації.

Представлені результати є основою для визначення груп «стейкхолдерів» з урахуванням вимог стандартів у сфері соціальної відповідальності, що дозволить підвищити результативність аудиторської діяльності в цілому та розробити загальну стратегію управління відносинами з ними.

ВИДИ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУР АУДИТУ ФІНАНСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Професійні судження аудитора, що формуються ним під час виконання завдань з надання впевненості користувачам фінансової інформації, ґрунтуються на основі результатів виконання аудиторських процедур.

Результати проведених досліджень дали можливість класифікувати весь набір аудиторських процедур за такими ознаками:

1) за видом професійного судження, яке формується за результатами застосування відповідних процедур:

- процедури ідентифікації, які передбачають підготовку та обґрунтування ідентифікаційних суджень;
- процедури оцінювання, які дають змогу сформулювати та обґрунтувати оціночні судження;

2) за призначенням відповідних аудиторських процедур у процесах вирішення завдань аудиту фінансової інформації:

- процедури забезпечення, призначені для формалізації змісту процесів, які мають бути виконані аудитором, і, як наслідок, дозволять визначити та охарактеризувати організаційні аспекти аудиту фінансової інформації;

- процедури реалізації, що призначені для визначення методичного забезпечення вирішення завдань аудиту.

Процедури забезпечення та реалізації у сукупності характеризують відповідно організаційні та методичні можливості виконання процесів аудиту. При цьому, зазначені процеси пов'язані з формуванням як ідентифікаційних, так і оціночних суджень аудитора, залежно від етапу самого аудиту. Водночас, виконуючи відповідні заходи організаційного і методичного характеру, аудитор має забезпечити належний рівень якості своєї роботи. З цією метою, ми вважаємо за доцільне визнати ідентифікацію процедур контролю якості аудиту, що, підтверджується, з одного боку, відповідальністю, яку має аудитор перед користувачами результатів своєї роботи, з іншого — необхідністю забезпечити очікуваний рівень такої відповідальності сукупністю певних заходів.

Іншим важливим аспектом виконання завдань аудиту фінансової інформації може бути визначене дотримання професійним аудито-

ром відповідних етичних вимог. Як і у випадку із забезпеченням необхідного рівня якості роботи аудитора, дотримання етичних вимог, сформованих у принципах аудиту фінансової звітності, дає можливість її користувачам отримати належний ступінь довіри.

Виконання аудиторських процедур, що здійснюються для отримання та опрацювання всього обсягу інформації під час аудиту, потребує витрачання певних ресурсів (час, трудові, матеріальні, фінансові), які мають обмежений характер.

Для оцінки ресурсного забезпечення виконання аудиторських процесів маємо підстави запропонувати оцінювання використання матеріальних, фінансових ресурсів, ресурсів праці і ресурсів часу. При цьому, на наше переконання, для оцінювання ресурсного забезпечення виконання процедур аудиту фінансової інформації необхідно враховувати те, що ресурси аудитора мають обмежений характер.

Зазначені обмеження характеризують вплив обставин, які можуть залежати як від самого аудитора, так і не піддаються такому впливу.

Загальний характер впливу зазначених обставин на можливість використання ресурсів для цілей аудиту фінансової інформації наведено у табл. 1.

Таблиця 1

ВПЛИВ ОБСТАВИН НА МОЖЛИВІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ АУДИТОРА В УМОВАХ ОБМЕЖЕНЬ [Розробка автора]

№	Вид ресурсів	Вплив, що залежить від аудитора	Вплив, що не залежить від аудитора
1	Час	Загальний обсяг часу, визначений умовами угоди	Тривалість виконання завдання
2	Трудові ресурси	Обсяг і структура працівників суб'єкта аудиторської діяльності, залучених до виконання завдання	Кваліфікація працівників суб'єкта аудиторської діяльності Працемісткість процесу виконання завдання
3	Матеріальні ресурси	Обсяг матеріальних ресурсів, що перебувають в розпорядженні	Матеріаломісткість виконання завдань аудиту фінансової інформації
4	Фінансові ресурси	Вартість послуги, що визначається в угоді з замовником	Вартість залучення ресурсів, які можуть бути використані для виконання завдань аудиту фінансової інформації

Таким чином, застосування аудиторських процедур для вирішення завдань аудиту фінансової інформації має враховувати такі їх характеристики, як цільове призначення самих процедур, так і обмеженість ресурсів, потрібних для їх застосування.

УДК 657.6

Наталія Щербакова,
к.е.н., доцент кафедри аудиту,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВИКОНАННЯ СУПУТНИХ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Відповідно до Закону України «Про аудиторську діяльність» і «Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг», крім послуг з аудиту та огляду історичної фінансової інформації аудиторські фірми можуть виконувати інші завдання з надання впевненості та супутні послуги, до яких відносяться зокрема: перевірка прогностичної фінансової інформації; здійснення на замовлення розрахунків (економічний, фінансовий, стратегічний та інші види аналізу) для оцінки стану та результатів господарської діяльності; послуги з оцінки ефективності використання виробничих потужностей; функціонування системи управління та управлінських рішень або окремих господарських операцій; системи матеріального стимулювання і оплати праці; інформаційних систем і систем безпеки діяльності підприємств; системи внутрішнього контролю; економічні експертизи; оцінка вартості активів, надійності системи бухгалтерського обліку; відповідності рівня професійних знань персоналу, задіяного у фінансово-господарській діяльності; інші завдання, які виконуються як завдання з надання впевненості.

Завдання з надання впевненості — це завдання, виконуючі які, аудитор надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона, щодо результатів оцінки або визначення предмету перевірки за належними критеріями, завдання, за яким фахівець — практик надає висновок, призначений підвищити ступінь довіри визначених користувачів, інших ніж відповідальна сторона щодо результату оцінки або визначення предмета перевірки за відповідними критеріями.

Щоб уникнути непорозумінь між замовником і аудиторською фірмою під час надання аудиторських послуг, необхідно письмово узгодити умови виконання супутніх послуг, відповідальність сторін і форму та зміст аудиторського звіту. Це можна зробити у листі-зобов'язанні, договорі чи іншій належній формі письмової угоди у відповідності з МСА 210 «Узгодження умов завдань з аудиту».

Надаючи супутні послуги, аудитори повинні діяти у відповідності з завданням, яке викладене у договорі, планувати та документувати порядок виконання робіт, підготувати звіт за результатами робіт та рекомендації управлінському персоналу.

Аудиторські фірми, які надають такі послуги, повинні мати висококваліфікованих спеціалістів з достатнім досвідом роботи та знаннями, мати відповідну матеріально-технічну базу, систему контролю якості виконаних робіт у послуг, адже аудиторська організація несе повну відповідальність за якість та строки виконання супутніх послуг згідно з діючим законодавством та умовами договору між клієнтом та аудиторською фірмою.

Тому, як правило, послуги, які надаються аудиторськими фірмами зводяться до податкового аудиту чи консультацій з питань оподаткування, або відновлення бухгалтерського обліку та консультацій з питань обліку та фінансової звітності.

Але потреби суспільства у послугах з виконання завдань з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, значно більші, оскільки на сучасному етапі замовники аудиту вважають себе захищеними не лише за умов наявності належним чином складеної фінансової звітності, а й після ретельної перевірки та оцінки управлінських рішень з точки зору їх ефективності та оптимальності.

Завданням з надання впевненості, які не є аудитом чи оглядом історичної фінансової інформації, в найбільшій мірі властиві системний та комплексний характер, які враховують усю цілісність функціонування будь-якої господарюючої системи, а також взаємозв'язок і взаємодію окремих її підсистем та елементів. Комплексність перевірки передбачає розгляд результатів діяльності господарюючого економічного суб'єкту як інтегрального показника взаємодії всіх сторін цієї діяльності та всіх факторів, які впливають на неї.

Так однією з найважливіших функцій управління є прогнозування, яке практично завжди передує плануванню і має на своїй меті зниження всіяких ризиків і невизначеностей при ухваленні тих або інших управлінських рішень. Наприклад, інвестор при-

ймає рішення про вкладення фінансових ресурсів у якийсь проект лише після ретельних розрахунків, пов'язаних з прогнозуванням майбутнього стану ринку, визначенням рентабельності вкладень і оцінками вищезгаданих ризиків. Інакше ініціативу можуть перехопити конкуренти, що можуть надійніше оцінити ситуацію і спрогнозувати перспективи розвитку економічного суб'єкта.

У даному випадку доцільно виконати завдання з перевірки прогнозної фінансової інформації, яке є одним із видів аудиту спеціалізованих сфер. За результатами виконання такого завдання замовнику видається звіт, у якому наводиться науково обґрунтований опис можливих станів об'єктів у майбутньому, а також альтернативних шляхів досягнення цього стану, заснований на допущеннях, пов'язаних з майбутніми подіями, які, при різних припущеннях, можливо матимуть місце, а також з діями, які необхідно зробити на даний момент часу (на дату підготовки прогнозної інформації).

Тому подальші дослідження в напрямку розвитку аудиторських послуг спеціалізованих сфер украї актуальні та необхідні.

Наукове видання

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПЕРЕТВОРЕННЯ
ОБЛКОВО-АНАЛІТИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

**Збірник матеріалів
IV Міжнародної науково-практичної конференції,
присвяченої 110-річчю ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»
та 20-річчю Федерації професійних бухгалтерів
і аудиторів України**

25 листопада 2016 р.

Художник обкладинки *Т. Зябліцева*
Коректор *І. Савлук*
Верстка *С. Лозова*

Підп. до друку 00.00.16. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 24,17.
Обл.-вид. арк. 27,51. Наклад 100 пр. Зам. 16-5256.

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток